Schopenhauer Tedavisi

Bugünü Yaşama Arzusu

IRVIN YALOM

KABALCI

The Schopenhauer Cure
© Irvin Yalom, 2004 (Onk ajans aracılığıyla)

Bugünü Yaşama Arzusu
© Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2004

Birinci Basım: Mart 2005
İkinci Basım: Mayıs 2005

Kapak Düzeni: Gökmen Ekincioğlu
Teknik Hazırlık: Zeliha Güler
Yayıma Hazırlayan: Mustafa Küpüşoğlu

KABALCI YAYINEVİ
Himaye-i Etfal Sok. 8-B Cağaloğlu 34110 İstanbul
Tel: (0212) 526-8586 Faks: (0212) 513-6305
yayinevi@kabalci.com.tr www.kabalci.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Yalom, Irvin
Bugünü Yaşama Arzusu
Schopenhauer Tedavisi

ISBN 975-977-006-7

Baskı: Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. (0212 567-8003)
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No:12/197-203 Topkapı-İstanbul

IRVIN YALOM

BUGÜNÜ YAŞAMA ARZUSU

Schopenhauer Tedavisi

Çeviren:
Zeliha İyidoğan Babayiğit

KABALCI YAYINEVİ

Beni arkadaşlıklarıyla onurlandıran, hayatın önlenemez eksikliklerini ve kayıplarını benimle paylaşan, bana bilgelikleriyle ve aklın hayatına olan bağlılıklarıyla güç veren eski dostlarıma: Robert Berger, Murray Bilmes, Martel Bryant, Murray Bilmes, Dagfinn Follesdahl, Joseph Frank, Van Harvey, Julius Kaplan, Herbert Kotz, Morton Lieberman, Walter Sokel, Saul Spiro ve Larry Zaroff.

TEŞEKKÜR

Bu kitabın uzun bir gelişme dönemi oldu. Bu yolda bana yardım eden herkese borçluyum. Garip bir psikobiyografi ve psikoterapi pedagojisi karışımı bu anlatının ortaya çıkmasında bana yardım eden editörlere: Marjorie Braman (HarperCollins'deki destek ve rehberlik anıtı), Kent Carroll ve evdeki olağanüstü editörlerim olan oğlum Ben ve karım Marilyn. Müsveddenin bir kısmını ya da tamamını okuyarak öneri getiren çok sayıda arkadaşıma ve meslektaşıma: Van ve Margaret Harvey, Walter Sokel, Ruthellen Josselson, Carolyn Zaroff, Murray Bilmes, Julius Kaplan, Scott Wood, Herb Kotz, Roger Walsh, Saul Spiro, Jean Rose, Helen Blau, David Spiegel. Bu proje boyunca arkadaşlık ve desteğini esirgemeyen terapistlerden oluşan destek grubuma. Diğer katkılarının yanı sıra kitabın adını da öneren (önceki kitabım *Bağışlanan Terapi*'de yaptığı gibi) şaşırtıcı ve çok yetenekli temsilcim Sandy Dijkstra. Araştırma asistanım Geri Doran'a.

Schopenhauer yazışmalarının çoğu İngilizceye ya çevrilmemiş ya da beceriksiz bir şekilde aktarılmış. Çeviri yardımları ve muhteşem kütüphane araştırmaları için Almanca araştırma asistanım Markus Buergin ve Felix Reuter'e. Walter Sokel olağanüstü bir entelektüel rehberlik yaptı ve her bölümün başında bulunan ve Schopenhauer'in etkileyici ve bilinçli duruşunu daha iyi yansıtan epigramlarının çevrilmesine yardımcı oldu.

Bu çalışmada da eşim Marilyn diğerlerinde olduğu gibi bir destek ve sevgi abidesi gibi davrandı.

Yazımda pek çok kitap bana rehberlik etti. Rudiger Safranski'nin muhteşem yaşamöyküsü *Schopenhauer and the Wild Years of Philo-*

sophy'ye (Harvard University Press, 1989) çok şey borçluyum ve Berlin Kafe'deki uzun sohbetimizdeki cömert danışmanlığı yüzünden de kendisine müteşekkirim. Biblioterapi fikri –bütün felsefe külliyatını okuyarak kendini tedavi etme– Byron Magee'nin harika kitabı *Confession of a Philosopher*'dan (New York: Modern Library, 1999) geldi. Bilgi veren diğer çalışmalar şunlardır: Byron Magee, *The Philosophy of Schopenhauer* (Oxford: Clarendon Press, 1983; 1997'de yenilendi); John E. Atwell, *Schopenhauer: The Human Character* (Philadelphia: Temple University Press, 1990); Ben-Ami Scharfstein, *The Philosophers: Their Lives and the Nature of Their Thought* (New York: Oxford University Press, 1989); Patrick Gardiner, *Schopenhauer* (Saint Augustine Press, 1997); Edgar Saltus, *The Philosophy of Disenchantment* (New York: Peter Eckler Publishing Co., 1985); Christopher Janeway, *The Cambridge Companion to Schopenhauer* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1999); Michael Tanners, *Schopenhauer* (New York: Routledge, 1999); Frederick Coplestone, *Arthur Schopenhauer: Philosopher of Pessimism* (Andover, UK: Chapel River press, 1946); Peter Raabe, *Philosophical Counselling* (Westport, Conn.; Praeger); Schlomit C. Schuster, *Philosophy Practice: An Alternative to Counselling and Psychotherapy* (Westpor, Conn.; Praeger, 1999); Lou Marinoff, *Plato Not Prozac* (New York: HarperCollins, 1999); ed. Pierre Hadot ve Arnold I. Davidson, *Philosophy As a Way of Life. Spiritual Exercises from Socrates to Foucault* (çev. Michael Chase, New Haven: Blackwell, 1995); Martha Nussbaum, *The Therapy of Desire* (Princeton, N.J.: Princeton Univ. Press, 1994); Alex Howard, *Philosophy for Counselling and Psychotherapy: Pythagoras to Postmodernism* (London: Macmillan, 2000).

Aldığımız her nefes bizi sürekli etkisi altında olduğumuz ölüme doğru çeker.... Nihai olarak zafer ölümün olacaktır, çünkü doğumla birlikte ölüm zaten bizim kaderimiz olmuştur ve avını yutmadan önce onunla yalnızca kısa bir süre için oynar. Bununla birlikte, hayatımıza olabildiğince uzun bir süre için büyük bir ilgi ve özenle devam ederiz, tıpkı sonunda patlayacağından emin olsak da, olabildiğince uzun ve büyük bir sabun köpüğü üflememiz gibi.[α]

1

Ölüm-ve-hayatla ilgili vaazları herkes kadar Julius da bilirdi. "Doğar doğmaz ölmeye başlarız," diyen Stoacılarla ve "Benim olduğum yerde ölüm yok, ölümün olduğu yerde de ben. O halde ölümden neden korkayım ki?" mantığını yürüten Epikuros'la aynı fikirdeydi. Bir hekim ve psikiyatr olarak bu teselli sözlerini ölmekte olanların kulaklarına sık sık fısıldardı.

Bu kasvetli düşüncelerin hastalarına yararlı olduğuna inansa da bir gün kendisini de ilgilendirebilekleri hiç aklına gelmemişti. Yani dört hafta önce hayatını sonsuza kadar değiştiren o korkunç ana dek.

O an, yıllık rutin fiziksel muayenesiydi. Dahiliye doktoru Herb Katz –eski dostu ve tıp fakültesinden sınıf arkadaşıydı– muayenesini tamamlamış ve her zamanki gibi Julius'a giyinip raporu için ofisine gelmesini söylemişti.

Herb masasında oturmuş Julius'un dosyasını tarıyordu. "Genelde

---

[α] Arthur Schopenhauer, *The World as Will and Representation*, çev. E. F. J. Payne, 2 cilt, (New York: Dover Publications, 1969), cilt 1, s. 311 / § 57.

altmışbeş yaşındaki çirkin bir adam için oldukça iyi görünüyorsun. Prostat biraz büyümüş, ama benimki de öyle. Kan kimyası, kolesterol ve yağ seviyeleri iyi durumda – ilaçlar ve diyetin işe yarıyor. İşte, yaptığın yürüyüşle birlikte kolesterolünü yeterince düşüren Lipitor için reçeten. Biraz mola verebilirsin: arada bir yumurta ye. Ben her pazar kahvaltıda iki tane yiyorum. Ve işte tiroidin için de reçeten hazır. Dozu biraz artırıyorum. Tiroid bezin yavaşça kapanıyor – iyi tiroid hücreleri ölüyor ve yerini fibriotik doku alıyor. Bildiğin gibi iyi durumda. Bu hepimizin başına gelebilir; ben kendim de tiroid tedavisi görüyorum.

"Evet, Julius, hiçbir parçamız yaşlanma kaderinden kaçamıyor. Tiroidinle birlikte dizindeki kıkırdak da yaşlanıyor, saç foliküllerin ölüyor ve üst sırt disklerin eskisi gibi değil. Dahası cildinin bütünlüğü de açık bir şekilde bozuluyor: epitel hücrelerin yaşlanıyor o kadar – yanaklarındaki yaşlılık keratozlarına, şu kahverengi lezyonlara bak." Julius'un kendini incelemesi için küçük bir ayna uzattı. "Seni son gördüğümden bu yana bir düzine kadar artmış. Güneşte ne kadar zaman geçiriyorsun? Önerdiğim gibi geniş kenarlı şapka takıyor musun? Bunlar için bir cilt uzmanına görünmeni istiyorum. Bob King iyidir. Hemen yandaki binada. İşte numarası. Onu tanıyor musun?"

Julius başıyla onayladı.

"Sıvı nitrojen damlasıyla çirkin olanları yakabilir. Ben geçen ay kendim birkaç tanesini aldırttım. Önemli bir şey değil – beş, on dakika sürüyor. Artık pek çok dahiliyeci bu işi yapıyor. Ve sırtında da bakmasını istediğim bir şey var: sen göremezsin; sağ kürek kemiğinin hemen altında. Diğerlerinden farklı görünüyor – renklenmiş ve sınırları kesin değil. Belki önemsiz bir şeydir, ama bir kontrol etsin. Tamam mı, dostum?"

"Belki önemsiz bir şeydir, ama bir kontrol etsin." Julius, Herb'ün sesindeki gergin ve zorlama rahatlığı algılamıştı. Ama hata olamayacak kadar açıktı, bir doktorun başka bir doktora, "renklenmiş ve sınırları kesin değil" demesi bir telaş nedeniydi. Potansiyel melanomun şifresiydi bu ve şimdi, geriye dönüp bakınca Julius o sözü, o tek anı, kaygısız hayatının sona erdiği ve ölümün, şimdiye kadarki görünmez düşmanının bütün korkunç gerçekliğiyle karşısında şekillendiği nokta olarak tanımlıyordu. Ölüm yatıya gelmişti ve yanından bir daha ayrılmadı. Ardından gelen bütün korkular önceden tahmin edilebilir dipnotlardı.

Bob King, sayısız San Francisco doktoru gibi, yıllar önce Julius'un hastası olmuştu. Julius otuz yıldır psikiyatri topluluğunun önde gelen bir üyesiydi. California Üniversitesi psikiyatri profesörü olarak kariyerinde sayısız öğrenciyi eğitmişti ve beş yıl önce Amerikan Psikiyatri Derneği'nin başkanı olmuştu.

Şöhreti mi? Şaka değil, doktorların doktoruydu. Son çare terapisti, hastasına yardım etmek için her şeyi yapmaya hazır olan cin fikirli bir büyücü. Bu yüzden Bob King on yıl önce uzun süredir devam eden Vicodan (bağımlı doktorların ilaç tercihi, çünkü bulunması çok kolay) bağımlılığının tedavisi için Julius'a danışmıştı. O dönemde King'in başı ciddi dertteydi. Vicodan gereksinimi çarpıcı şekilde artmıştı: evliliği tehlikedeydi, doktorluğu kötüye gidiyordu ve her gece uyuyabilmek için ilaç alması gerekiyordu.

Bob terapiye girmeye çalışmıştı, ama bütün kapılar yüzüne kapanmıştı. Başvurduğu bütün terapistler hasta hekimlerin katıldığı iyileşme programına katılmasında ısrar etmişti. Bu Bob'un reddettiği bir plandı, çünkü diğer bağımlı doktorlarla terapi grubuna katılarak mahremiyetinden taviz verme fikri hiç hoşuna gitmiyordu. Terapist-

ler vazgeçmiyordu. Resmi iyileşme programını kullanmadan halen çalışmakta olan bağımlı bir doktoru tedavi ederlerse, kendilerini tıp kurulu tarafından cezalandırma ya da kişisel dava açılma (örneğin klinik çalışmasında bir yargı hatası yaparsa) riskine atmış olurlardı.

İşini bırakıp başka bir şehirde isimsiz olarak tedavi olmak için izin almadan önce son çare olarak Julius'tan yardım istemiş, o da riski kabul edip Vicodan'dan kendi başına uzaklaşacağı konusunda Bob King'e güvenmişti. Ve terapi, her bağımlıyla olduğu gibi zor olmasına rağmen, Julius üç yıl boyunca iyileşme programının yardımı olmaksızın Bob'u tedavi etmişti. Ve bu da her terapistin sakladığı sırlardan biriydi – hiçbir şekilde tartışılamayacak ya da yayımlanamayacak bir terapötik başarı.

Julius dahiliye doktorunun muayenehanesinden çıktıktan sonra arabasında oturdu. Kalbi o kadar şiddetli çarpıyordu ki araba sarsılıyor gibiydi. Artan korkusunu yatıştırmak için derin bir nefes aldı, sonra bir tane, bir tane daha. Titreyen ellerle cep telefonunu açıp acil bir randevu için Bob King'i aradı.

"Hoşuma gitmedi," dedi Bob ertesi sabah, iri yuvarlak büyüteçle Julius'un sırtını incelerken. "İşte, al kendin bak; iki aynayla bunu yapabiliriz."

Bob onu duvar aynasının önüne oturttu, sırtındaki benin yanına büyük bir ayna tuttu. Julius aynadan dermatologa baktı: sarışın, kırmızı suratlı bir adamdı, uzun heybetli burnunun üstünde kalın çerçeveli gözlüğü duruyordu – Bob'un, küçükken diğer çocukların onunla nasıl "hıyar burunlu" diye alay ettiklerini anlattığını hatırladı. On yılda fazla değişmemişti. Julius'un hastası olduğu, her zaman oflayıp puflayarak birkaç dakika geç geldiği zamanlardaki gibi sıkıntılı görünüyordu. Bob hızla muayenehanesine dalınca aklına ilk gelen Mad

Hatter'ın, "Geç, çok önemli bir randevu için geç," sözü aklına geliyordu. Kilo almıştı, ama her zamanki gibi kısaydı. Dermatolog gibi görünüyordu. Kim uzun boylu bir dermatolog görmüştü ki? Sonra Julius gözlerine baktı –oh, oh, endişeli görünüyorlardı– gözbebekleri irileşmişti.

"İşte yaratık şu." Bob ucunda silgi olan plastik çubuk kalemle, "sağ kürek kemiğinin altındaki şu düz ben," diye işaret ederken Julius aynadan bakıyordu.

Başıyla onayladı.

Bob küçük bir cetvelle boyunu ölçerek sözlerine devam etti, "Bir santimetreden küçük bir gölge. Eminim tıp fakültesindeki dermatoloji dersinden ASRÇ pratik yolunu hatırlıyorsundur–"

Julius sözünü kesti, "Tıp fakültesi dermatolojisinden bir şey hatırlamıyorum. Bana bir aptalmışım gibi davran."

"Tamam. ASRÇ. *A*, asimetri – şuraya bak," kalemiyle lezyonun bir bölümünü gösterdi, "sırtındaki diğer benler gibi yuvarlak değil – şunu ve şunu görüyor musun?" Yakındaki iki beni işaret etti.

Julius derin bir nefes alarak gerilimini azaltmaya çalıştı.

"*S*, sınırlar – şimdi şuraya bak. Görmenin zor olduğunu biliyorum." Bob tekrar kürek kemiğinin altındaki beni işaret etti. "Şu üst bölgedeki sınırın ne kadar keskin olduğunu görüyor musun, ama yan tarafta sınır o kadar açık değil, yalnızca yandaki derinin içinde kaybolup gidiyor. *R*, renklenme. İşte, şurada, açık kahverengi görünüyor. Büyüteçle bakarsam küçük bir miktar kırmızı, biraz siyah, hatta biraz gri görüyorum. *Ç*, çap; dediğim gibi belki bir santimetrenin sekizde yedisi kadar. Bu iyi bir büyüklük, ama ne kadar süredir orada olduğunu tam olarak bilmiyoruz, yani ne kadar hızlı büyüdüğünü. Herb Katz geçen yıl orada olmadığını söylüyor. Son olarak büyüteç altında

bakıldığında ortasında ülserleşme olduğuna kuşku yok.

Aynayı bırakarak, "Gömleğini giy, Julius." Hastası düğmelerini iliklemeyi bitirdikten sonra King muayenehanedeki küçük tabureye oturup söze başladı, "Şimdi, Julius, bu konudaki literatürü biliyorsun. Endişeler çok belirgin."

"Bak, Bob," diye karşılık verdi Julius. "Önceki ilişkimizin bu işi senin için zorlaştırdığını biliyorum, ama lütfen benden senin işini yapmamı isteme. Bu konuda bir şey bildiğimi düşünme. Şu anda dehşetten paniğe doğru hızla ilerliyorum. Kontrolü ele almanı istiyorum, bana karşı son derece dürüst olmanı ve benimle ilgilenmeni de. Benim senin için yaptığım gibi. Ve Bob, bana bak! Gözlerini öyle kaçırdığın zaman ödüm patlıyor."

"Haklısın. Özür dilerim." Doğruca gözlerine baktı. "Sen benimle çok ilgilendin. Ben de aynı şeyi senin için yapacağım." Boğazını temizledi, "Tamam, benim klinik izlenimime göre bu bir melanom."

Julius'un yüzünü buruşturduğunu görünce ekledi, "Öyle bile olsa, teşhis sana çok az şey söyler. Çoğu –bunu unutma– *çoğu* melanom kolayca tedavi edilir, ama bazıları çok zorludur. Patologdan bazı şeyler öğrenmemiz gerekiyor: kesinlikle melanom mu? Öyleyse derinliği ne kadar? Yayılmış mı? Bu yüzden ilk adım biyopsi ve parçayı patologa götürmek.

"Burada işimiz biter bitmez lezyonu çıkarması için bir genel cerrahı arayacağım. Bütün bu işlem sırasında onun yanında olacağım. Sonra patolog lezyonun donmuş bir kesitini inceleyecek ve eğer sonuç *negatifse, bu harika: işimiz bitti demektir*. Eğer pozitif çıkarsa melanomdur, en şüpheli nodülü çıkaracağız veya eğer gerekirse birkaç nodül rezeksiyonu yapacağız. Hastaneye yatman gerekli değil – bütün işlem cerrahi biriminde yapılacak. Eminim deri nakli gerekmeyecek

ve en fazla bir gün işe gidemeyeceksin. Ameliyat yerlerin birkaç gün rahatsızlık verecek. Biyopsiden daha fazla şey öğrenene kadar söylenebilecek başka bir şey yok. Sana istediğin gibi bakacağım. Bu konudaki yargılarıma güven; böyle yüzlerce vaka gördüm. Tamam mı? Sekreterim bugün zaman, yer ve hazırlık talimatlarıyla ilgili ayrıntılar için seni arayacak. Tamam mı?"

Julius başıyla onayladı. İkisi de ayağa kalktılar.

"Üzgünüm," dedi Bob. "Seni bu durumdan kurtarmayı çok isterdim, ama yapamam." Okunması gereken belgelerle dolu bir dosya uzattı. "Bunu istemeyebilirsin, ama senin durumundaki hastalarıma her zaman veririm. Kişiye bağlı: bazıları bilgiyle rahatlar, diğerleri bilmemeyi tercih ederek muayenehaneden çıkar çıkmaz fırlatıp atar. Umarım ameliyattan sonra sana daha neşeli şeyler söyleyebilirim."

Ama hiçbir zaman neşeli şeyler olmayacaktı – sonraki haberler daha karanlıktı. Biyopsi işleminden üç gün sonra tekrar buluştular. "Bunu okumak ister misin?" diye sordu Bob, elindeki son patoloji raporuydu. Julius'un başını iki yana salladığını görünce raporu gözleriyle tekrar tarayıp söze başladı: "Tamam, şu işi bitirelim. Sana söylemek zorundayım: durum iyi değil. Bu bir melanom ve birkaç ... şey ... dikkate değer özelliği var: derin, dört milimetrenin üzerinde, ülserli ve beş pozitif nodül var."

"Yani? Hadi Bob, lafı dolandırıp durma. 'Dikkate değer,' dört milimetre, ülserli, beş nodül? Açık konuş. Sokaktaki herhangi bir adammışım gibi konuş benimle."

"Yani haberler kötü. Büyük bir melanom bu ve nodüllere yayılmış. Buradaki gerçek tehlike daha uzaklara da yayılmış olması, ama CT taramasına kadar bunu bilemeyeceğiz. Onun da yarın sekizde yapılması için randevu aldım."

İki gün sonra konuşmaya kaldıkları yerden devam ettiler. Bob CT taramasının negatif olduğunu söyledi – vücuttaki başka bir yere yayıldığına dair bir bulgu yoktu. Bu ilk iyi haberdi. "Ama öyle bile olsa Julius, bu yine de tehlikeli bir melanom."

"Ne kadar tehlikeli?" Julius'un sesi titriyordu. "Nasıl bir şeyden söz ediyoruz burada? Hayatta kalma oranı nedir?"

"Bu soruya yalnızca istatistiksel anlamda yanıt verebileceğimizi biliyorsun. Herkes farklıdır. Ama istatistikler dört milimetre derinliğindeki, beş nodüllü ülserli bir melanom için beş yıllık hayatta kalma oranının yüzde yirmibeşten az olduğunu gösteriyor."

Julius başı önde, kalbi deli gibi çarparak, gözlerinde yaşlarla birkaç dakika oturduktan sonra sordu, "Devam et. Açık konuşuyorsun. Hastalarıma ne söyleyeceğimi bilmem gerekiyor. Hastalığımın seyri nasıl olacak? Neler olacak?"

"Kesin konuşmak zor, çünkü vücudunun bir yerinde başka bir melanom görünene kadar başka bir şey olmayacak sana. Yeni bir melonam çıktığında, özellikle metaztas yapmışsa seyir hızlı olabilir, belki haftalar ya da aylar. Hastalarına gelince, bunu söylemek çok zor, ama önünde en azından bir yıllık sağlıklı bir ömür bulunduğunu düşünmek mantıksız olmaz."

Julius yavaşça başıyla onayladıktan sonra başını kaldırmadı.

"Ailen nerede Julius? Yanında birisini getirsen iyi olmaz mıydı?"

"On yıl önce karımın öldüğünü biliyorsun. Oğlum Doğu Sahilinde ve kızım Santa Barbara'da. Onlara henüz hiçbir şey söylemedim; hayatlarını gereksiz bir şekilde bozmanın anlamsız olacağını düşündüm. Yaralarımı kendi mahremiyetim içinde sararım, ama eminim kızım hemen gelecektir."

"Julius, sana bunları söylemek zorunda kaldığım için üzgünüm.

Sözlerimi biraz iyi haberle bitireyim. Sürmekte olan bir sürü araştırma var – bu ülkede ve dışarıda bir düzine oldukça aktif laboratuar var. Bilinmeyen nedenlerle melanom oranı arttı, son on yılda neredeyse ikiye katlandı ve çok sıcak bir araştırma alanı. Yakında müthiş bir buluş yapılabilir."

Sonraki haftalarda Julius sersemlemiş bir halde yaşamına devam etti. Yunan ve Latin dili ve edebiyatı profesörü olan kızı Evelyn derslerini iptal edip birkaç günü onunla geçirmek için hemen yanına geldi. Julius onunla, oğluyla, kız ve erkek kardeşiyle ve yakın arkadaşlarıyla uzun uzun konuştu. Sık sık sabaha karşı üçte çığlıklar atarak korku içinde ve nefes almaya çalışarak uyanıyordu. Hastalarıyla randevularını ve terapi grubuyla seanslarını iki haftalığına iptal etti ve saatlerce onlara neyi nasıl söyleyeceğini düşündü.

Ayna ona hayatının sonuna gelmiş bir adam olduğunu söylemiyordu. Her gün yaptığı üç millik yürüyüş vücudunu genç ve zinde tutuyordu, bir gram yağ fazlası yoktu. Gözlerinin ve ağzının kenarında birkaç kırışık vardı. Sayıları fazla değildi – babası öldüğünde hiç kırışığı yoktu. Gözleri yeşildi; Julius bununla her zaman gurur duymuştu. Güçlü ve samimi gözler. Güvenilebilir, herkesin bakışlarını üzerinde tutabilen gözler. Genç gözler, onaltı yaşındaki Julius'un gözleri. Ölmekte olan adam ve onaltı yaşındaki Julius birbirlerine onlarca yıllık farktan baktılar.

Dudaklarına baktı. Dolgun, arkadaş canlısı dudaklar. Şu umutsuz anında bile sıcak bir gülümsemenin kıyısındaki dudaklar. Zaptolunmaz siyah kıvırcık saçları yalnızca şakaklarında hafifçe kırlaşmıştı. Bronx'ta ergenlik çağında bir delikanlıyken, dükkânı Meyer'in şekerci dükkânıyla Morris'in kasap dükkânının arasında bulunan beyaz saçlı,

kırmızı yüzlü, Yahudi düşmanı yaşlı berber çelik tarakla tarayıp büyük makasla keserken sert saçlarına küfretmişti. Şimdi Meyer, Morris ve berber hepsi ölmüştü ve onaltı yaşındaki küçük Julius ölümün çağrı listesindeydi.

Bir öğleden sonra tıp fakültesinin kütüphanesinde melanom literatürü üzerinde bir şeyler okuyarak konuyla ilgili biraz hakimiyet hissi kazanmak istedi. Bu boşuna olmaktan çok daha kötü bir girişimdi – her şeyi daha da ürkütücü bir hale getirmişti. Julius hastalığının gerçekten dehşet verici yapısını kavramaya çalışırken melanomun abanozdan asalakımsı uzun kollarını etinin derinlerine batıran obur bir yaratık olarak düşünmeye başlamıştı. Birden artık üstün hayat tarzına sahip olmadığını fark etmek ne kadar ürkütücüydü. O artık içinde bir asalağın yaşadığı bir ikamet yeriydi; bir besin maddesi, ağızlarını şapırdata şapırdata yemek yiyen hücrelerinin baş döndürücü bir süratle çoğaldığı daha uygun bir organizma için bir gıdaydı. Bu, bitişiğindeki protoplazmaya aniden saldıran ve onu kendisine dahil eden bir organizmaydı ve hiç kuşkusuz şu anda kan dolaşımında seyretmeleri ve uzak organlarda, belki karaciğerinin tatlı gevrek zemininde veya akciğerlerinin süngerimsi ovalarında koloniler oluşturmaları için hücre yığınları donatıyordu.

Julius okuduklarını bir kenara koydu. Bir hafta geçmişti ve kafasını dağıtan şeyleri bırakmanın zamanı gelmişti. Gerçekte neler olduğuyla yüzleşme saati gelmişti. Otur Julies, dedi kendi kendine. Otur ve ölüm üzerine meditasyon yap. Gözlerini kapadı.

Demek ölüm sonunda sahneye çıktı, diye düşündü. Ama ne kadar sıradan bir giriş – perde hıyar burunlu, elinde büyüteci ve üzerinde ismi lacivert harflerle göğüs cebine işlenmiş beyaz hastane önlüğü olan tombul bir dermatolog tarafından hızla açılmıştı.

Ya kapanış sahnesi? Büyük olasılıkla o da o kadar sıradan olacaktı. Kostümü, sırtında DiMaggio'nun 5 numarasının bulunduğu, kırışık çizgili New York Yankee'lerinin geceliği olacaktı. Ya sahne? Otuz yıldır uyuduğu en büyük boy yatağı, kırışık giysileri yatağının kenarındaki sandalyenin üstünde, sıralarının hiç gelmeyeceğinin farkında olmayan okunmamış kitaplar yığını. İnleten, düş kırıklığı yaratan bir son. Görkemli maceralarla dolu hayatının daha fazla ... daha fazla bir şeyleri hak ettiğini düşünüyordu, ama neyi?

Birkaç ay önce Hawai tatilinde tanık olduğu bir sahne aklına geldi. Yürüyüş yaparken şans eseri büyük bir Budist inziva merkezine rastlamış ve küçük lav taşlarından yapılmış dairesel bir labirentte yürüyen genç bir kadın görmüştü. Kadın labirentin ortasına ulaşınca durup uzunca bir süre ayakta meditasyon yapmıştı. Julius'un böylesi dinsel törenlere verdiği otomatik tepki şefkat duyguları içermiyor, genellikle alay etmeyle tiksinti arasında bir yere düşüyordu.

Ama şimdi meditasyon yapan genç kadını hatırlayınca daha yumuşak duygular hissetmeye başladı – o kadın ve öz-farkındalığı sağlayan, ama geçici varoluş acısıyla baş etmek için gerekli psikolojik donanımını sağlamayan o tuhaf evrim dönemecinin kurbanları olan diğer bütün insanlara karşı bir şefkat seli. Ve yıllar, yüzyıllar, bin yıllar boyunca hiç durmadan geçici sonluluk inkârları inşa ettik. İçimizden herhangi biri, kendisiyle birleşip sonsuza dek var olabileceğimiz daha yüksek bir gücü, Tanrı'nın verdiği talimatları, kurulu daha büyük bir tasarımın işaretlerini, ritüel ve törenleri arama işini hiç bitirebilir miydi?

Ancak ölümün görev çizelgesindeki adını düşünen Julius küçük bir törenin o kadar da kötü bir şey olmayabileceğini düşündü. Birden teni dağlanmışcasına kendi düşüncelerinden uzaklaştı – ömrü boyunca

ritüellere karşı duyduğu düşmanlıkla öylesine uyumsuzdu ki bu düşünce. Dinlerin, takipçilerini mantık ve özgürlüklerinden sıyırdığı araçları her zaman küçümsemişti: tören giysileri, tütsü, kutsal kitaplar, büyüleyici kilise müziği, dua çarkları, seccadeler, şallar ve takkeler, piskoposun başlığı ve asası, kutsal ekmekler ve şaraplar, cenaze ayinleri, inip kalkan kafalar ve antik ilahilerle sallanan bedenler – bunların hepsinin tarihteki en güçlü ve en uzun süreli dolandırıcılık oyununun araç gereci olduğunu düşünürdü; liderlere güç sağlayan ve cemaatin boyun eğme arzusunu tatmin eden bir oyun.

Ama şu anda, ölüm yanında dikilirken Julius bu ateşli karşı çıkışının yakıcılığını kaybettiğini fark etti. Belki de onun hoşlanmadığı *dayatılan* ritüellerdi. Belki biraz kişisel olan yaratıcı bir tören için daha iyi bir sözcük bulunabilirdi. New York'taki büyük patlamada ölen itfaiyecinin gazetelerde anlatılışı, bulunan her yeni kalıntı yüzeye çıkarılırken ölüye saygı göstermek için durulup ayağa kalkılması, şapka çıkarılması onu çok etkilemişti. Ölüye saygı gösterilmesinde ters bir şey yoktu ... hayır, hayır, ölüye değil, ölenin hayatına saygı gösterilmesinde. Yoksa bu saygı göstermekten, kutsamaktan öte bir şey miydi? Bu jest, itfaiyecilerin bu ritüeli, bağlılığı da gösteren bir şey değil miydi? İlişkilerinin, her kurbanla tek bir vücut oluşlarının kabulü değil miydi?

Julius dermatologuyla geleceğini belirleyen bu görüşmeyi yaptıktan birkaç gün sonra psikoterapist arkadaşlarıyla yaptıkları destek grubunda bu bağlılık hissini kişisel olarak tattı. Julius melanom haberini verince doktor arkadaşları şaşkınlıktan kalakaldılar. Onu içini boşaltmaya teşvik ettikten sonra her grup üyesi şaşkınlığını ve üzüntüsünü dile getirdi. Julius söyleyecek daha fazla şey bulamadı, diğerleri de öyle. Birkaç kere birisi konuşmaya kalktı, ama sonra konuş-

madı. Sanki grup sözcüklerin gerekli olmadığı konuşulmayan bir grup olmayı kabul etmişti. Son yirmi dakikada hepsi sessizlik içinde oturdu. Gruplardaki böyle uzun sessizlikler neredeyse kaçınılmaz bir biçimde rahatsız edicidir, ama bu farklı, neredeyse rahatlatıcıydı. Julius sessizliğin "kutsal" olduğunu kendine bile itiraf etmeye utanıyordu. Daha sonra, grup üyelerinin yalnızca üzüntülerini dile getirmeyip aynı zamanda şapkalarını da çıkarıp hazırolda durduklarını, onun hayatına katılıp saygı gösterdiklerini fark etti.

Bunun belki de kendi hayatlarına da saygı göstermenin bir yolu olduğunu düşündü Julius. Başka neyimiz var ki? Varoluşun ve öz-farkındalığın bu mucizevi kutsanmış molalarından başka ne var ki? Eğer bir şeye saygı gösterilecek ve kutsanacaksa o şey bu olmalıydı – paha biçilmez varoluş armağanı. Yaşam sonlu olduğu veya hayatın daha yüce bir amacı ya da derinlere yerleştirilmiş bir tasarımı olmadığı için umutsuzluk içinde yaşamak su katılmadık nankörlüktü. Her şeye kadir bir yaratıcı hayali kurmak ve hayatımızı sürekli saygı ifadesiyle diz kırmaya adamak anlamsız görünüyordu. Ve aynı zamanda müsriflikti de: Dünyada halihazırda herkese yetecek çok az sevgi varken neden bütün sevgi bir fantezi için saçıp savrulsundu ki? Spinoza ve Einstein'ın çözümünü kucaklamak daha iyiydi: kafanı eğ, doğanın zarif yasalarına ve esrarına şapkanla selam ver ve yaşama işine devam et.

Bunlar Julius için yeni düşünceler değildi – bilincin ve sonluluğunun solup gidici olduğunu her zaman biliyordu. Ama bilmek vardı, *bilmek* vardı. Ve ölümün sahnedeki varlığı onu gerçekten bilmeye daha da yaklaştırmıştı. Daha bilge olmuş değildi: yalnızca kafasını dağıtan şeyleri –hırs, cinsel tutku, para, saygınlık, alkış, popülarite– ortadan kalkması daha açık bir görüş imkânı sağlıyordu. Bu tür tarafsızlık

durumu Budha'mn gerçeği değil miydi? Belki öyleydi, ama o Yunanlıların yolunu tercih ediyordu: her şeyin orta kararı. Paltolarımızı çıkarıp eğlenceye katılmıyorsak hayat gösterisinin çoğu kaçar. Neden kapanış saatinden önce çıkışa koşalım ki?

☆☆☆★★☆★

Birkaç gün sonra gittikçe azalan, birkaç panik dalgasının ardından kendini daha sakin hissettiğinde düşüncelerini geleceğe çevirdi. "İyi bir yıl" demişti Bob King, "garantisi yok, ama en azından bir yıl sağlığının iyi olacağını ummak mantıksız olmaz." Ama o yılı nasıl geçirecekti? Karar verdiği bir şey bu iyi yılı, daha uzun olmadığı için üzülerek kötü bir yıla çevirmeyeceğiydi.

Bir gece uyuyamayarak ve biraz rahatlamaya çalışarak huzursuzca kütüphaneyi karıştırdı. Kendi alanında onun şu anki durumuyla uzaktan bile olsa ilişkili, insanın nasıl yaşaması ya da geriye kalan günlerinden nasıl anlam çıkarması konusunda yazılı hiçbir şey bulamadı. Sonra gözleri Nietzsche'nin kenarları kıvrılmış *İşte Böyle Dedi Zerdüşt*'üne gitti. Julius bu kitabı çok iyi biliyordu: onlarca yıl önce Nietzche'nin Freud üzerindeki önemli, ama bilinmeyen etkisi üzerine bir makale yazarken iyice incelemişti. *Zerdüşt,* Julius'a göre hayata nasıl hürmet etmek ve kutlamak gerektiğini diğer bütün kitaplardan daha iyi öğreten cesur bir kitaptı. Evet bilet bu kitap olabilirdi. Sistematik olarak okuyamayacak kadar heyecanlanarak sayfaları rastgele çevirdi, altını çizdiği bazı satırları okudu.

" 'Oldu'yu 'ben öyle istedim'e çevirmek – tek başına buna kurtulma derim."

Julius, Nietzsche'nin sözlerini hayatını seçmesi gerektiği şeklinde anladı – hayat tarafından yaşanmak yerine hayatını yaşamak zorun-

daydı. Başka bir deyişle kaderini sevmeliydi. Ve diğer her şeyin üstünde Zerdüşt'ün, yaşadığımız hayatı sonsuzluk boyunca tekrar tekrar yaşamak isteyip istemeyeceğimize dair sürekli sorduğu bir soru vardı. İlginç bir düşünce deneyimiydi bu – fakat düşündükçe soru ona daha fazla rehberlik sağlıyordu: Nietzsche'nin bize verdiği mesaja göre, hayatımızı o şekilde yaşamalıydık ki, aynı hayatı sonsuza dek yaşamak isteyelim.

Sayfaları karıştırmaya devam etti ve fosforlu pembeyle üstünü çizdiği iki pasajda durdu: "Hayatınızı mükemmel hale getirin." "Doğru zamanda ölün."

Bu onu can evinden vurdu. Hayatı sonuna kadar yaşa; ve ondan sonra, ancak ondan sonra öl. Geride yaşanmamış bir şey bırakma. Julius, Nietzsche'nin sözlerini sıklıkla Rorschach incelemesine benzetirdi; o kadar çelişkili bakış açıları verirlerdi ki, onlardan ne çıkaracağını okurun zihinsel durumu belirlerdi. Şimdi o bambaşka bir zihinsel durumla okuyordu. Ölümün varlığı farklı ve daha aydınlanmış bir okuma sağlıyordu: birbiri ardına her sayfada daha önce takdir etmediği panteistik bağlantıların kanıtlarını gördü. Zerdüşt yalnızlığı ne kadar övse, hatta göklere de çıkarsa, büyük düşünceleri ortaya çıkarmak için yalnızlığı istese de, diğerlerini sevmeye ve yükseltmeye, kendilerini mükemmelleştirmeleri ve aşmaları için yardım etmeye, olgunluğunu paylaşmaya kendini adamıştı. *Olgunluğunu paylaşmak* – bu da onu can evinden vurdu.

Zerdüşt'ü yerine koyan Julius karanlıkta otururak Golden Gate Köprüsü'nden geçen arabaların ışıklarına bakarken, Nietzsche'nin sözlerini düşünmeye ve her şeyi yerli yerine koymaya çalıştı. Birkaç dakika sonra Julius "ayıldı": ne yapacağını ve son yılını nasıl geçireceğini bulmuştu. *Tıpkı önceki yıl yaşadığı gibi yaşayacaktı – ondan önceki ve*

ondan önceki yıl yaşadığı gibi. Terapist olmayı seviyordu; başkalarıyla bağlantı kurmayı ve içlerinde bir şey canlandırmalarına yardım etmeyi seviyordu. Belki işi, karısıyla olan kayıp bağlantısının yüceltilmesiydi; belki yardım ettiklerinin alkışına, onayına ve minnettarlığına ihtiyacı vardı. Öyle bile olsa, karanlık dürtüler rollerini oynasalar da yaptığı iş için müteşekkirdi. Tanrı işini korusun!

Dosya dolaplarının sıralandığı duvara giderek uzun zaman önce görülmüş hastalarının dosyaları ve ses bantlarıyla dolu çekmeceyi açtı. İsimlere baktı – her dosya bir zamanlar bu odada oynanan üzücü insan dramasının bir anıtıydı. Dosyaları tararken yüzlerin çoğu hemen aklına geldi. Diğerleri solmuştu, ama birkaç paragraf okuyunca yüzler hemen gözünün önüne geldi. Birkaç tanesini gerçekten unutmuştu, yüzleri ve hikâyeleri sonsuza dek yok olmuştu.

Çoğu terapist gibi Julius da terapi alanındaki aralıksız saldırılara kendini karşı kapatamıyordu. Saldırılar pek çok yönden geliyordu: ilaç şirketlerinden, ilaçların ve kısa terapilerin etkinliğini doğrulamak için düzenlenen yüzeysel araştırmaları destekleyen kontrollü bakımdan; terapistlerle alay etmekten hiç bıkmayan medyadan; davranışçılardan; motivasyon konuşmacılarından; hepsinin hastaların kalbi ve zihni için rekabet ettiği bir yığın yeni çağ şifacılarından ve mezheplerden. Ve kuşkusuz içteki kuşkular da söz konusuydu: artan bir sıklıkla rapor edilen olağanüstü moleküler nörobiyolojik keşifler en deneyimli terapistin bile işinin uygunluğundan kuşkulanmasına yol açıyordu.

Julius da bu saldırılara karşı bağışıklı değildi ve terapisinin etkinliğiyle ilgili kuşkular sık sık onun da aklına geliyordu, ama bu kuşkuları yatıştırıp kendisini rahatlatıyordu. *Elbette* verimli bir şifacıydı

o. *Elbette* hastalarının çoğu, hatta belki de hepsi için değerli bir şey sunuyordu.

Ama şüphe şeytanı zaman zaman varlığını gösteriyordu: *Hastalarına gerçekten, ama gerçekten yardımcı oldun mu? Belki de zaten kendi kendine iyileşecek olan hastaları seçmeyi öğrendin.*

Hayır. Yanlış! Her zaman zorlu işleri üstlenen ben değil miydim?

Hah, senin de sınırların var! En son ne zaman sınırlarının ötesine geçtin – ne zaman sınır kişilik bozukluğu olan rezillikler çıkaran bir hastayı terapiye aldın? Ya da ciddi biçimde bozulmuş bir şizofreni ya da çift kutuplu hastayı?

Eski dosyaları taramaya devam eden Julius, ne kadar terapi sonrası bilgi aldığını görerek şaşırdı – bu bilgileri hastaların takip ya da "ayar" ziyaretlerinde ya da hastalarla tesadüfen karşılaşmalarında veya eski hastaların kendisini tavsiye ettikleri yeni hastalardan alıyordu. Ama yine de onlar için kalıcı bir fark yaratmış mıydı? Belki aldığı sonuçlar kısa zamanda silinip yok olacaktı. Belki başarılı hastalarının çoğu yeniden hastalanmıştı ve sırf iyilikseverliklerinden bu bilgiyi ondan gizliyorlardı.

Kurtulmuş damgasına henüz hazır olmayan başarısızlıklarını da fark ettiğini söylerdi her zaman kendi kendine. Dur bir dakika, dedi kendi kendine, kendini biraz rahat bırak Julius. Onların *gerçekten* başarısızlık olduğunu nereden biliyorsun? *Kalıcı* başarısızlıklar olduklarını? Onları bir daha hiç görmedin. Bazı çiçeklerin geç açtığını hepimiz biliriz.

Gözleri Philip Slate'in kalın dosyasına gitti. 'Başarısızlık mı istiyorsun?' dedi kendi kendine. *İşte* başarısızlık. Hem de birinci sınıftan bir başarısızlık. Philip Slate. Aradan yirmi yıldan fazla zaman geçmişti, ama Philip Slate'in hayali hâlâ canlıydı. Geriye doğru düz taranmış açık kahverengi saçları, ince zarif burnu, soyluluğu gösteren

çıkık elmacık kemikleri ve Karayip sularını hatırlatan parlak yeşil gözleri. Philip'le yaptığı seanslardaki her şeyden nasıl tiksindiğini çok iyi hatırlıyordu. Bir şey hariç: onun yüzüne bakmaktan aldığı zevk.

Philip Slate kendisine karşı o kadar yabancılaşmıştı ki, içine bakmayı hiç düşünmüyor, hayatın yüzeyinde kaymayı tercih ediyor ve bütün yaşam enerjisini zinaya adıyordu. Güzel yüzü sayesinde bulduğu gönüllülerin sonu gelmiyordu. Julius, Philip'in dosyasını tararken başını iki yana salladı – üç yıl boyunca süren seanslar, bütün o ilişki, destek ve ilgi, bütün o yorumlar hiçbir ilerleme sağlayamamıştı. Şaşırtıcı! Belki de kendisi sandığı gibi bir terapist değildi.

Dur bakalım, hemen sonuca varma, dedi kendi kendine. Hiçbir şey almadıysa Philip neden üç yıl boyunca terapiye devam etti? Neden onca parayı bir hiç uğruna harcadı? Ve Tanrı biliyor ya Philip para harcamaktan nefret ediyordu. Belki o seanslar Philip'i değiştirmişti. Belki o geç açan bir çiçekti – terapistin sağladığı besini sindirmek için zamana ihtiyacı olan, terapistin verdiği iyi şeyleri bir kemik gibi saklayıp daha sonra özel olarak kemirmek için eve götüren hastalardan biriydi belki. Julius çok rekabetçi oldukları için iyileştiklerini gizleyen hastalar olduğunu biliyordu, çünkü terapiste kendilerine yardımcı olduğu tatminini (ve gücünü) vermek istemiyorlardı.

Philip Slate aklına bir kez girdikten sonra Julius onu aklından atamadı. Orada kendine bir oyuk açarak kök salmıştı. Tıpkı melanom gibi. Philip'le yaşadığı başarısızlık terapideki *bütün* başarısızlıklarını somutlaştıran bir sembol haline gelmişti. Philip Slate vakasında garip bir şey vardı. Bütün o gücünü nereden almıştı bu vaka? Julius dosyayı açıp yirmibeş yıl önce yazdığı ilk nota baktı.

PHILIP SLATE – 11 Aralık 1980

26 yaşında, bekar, DuPont'ta çalışan beyaz bir kimyager –yeni böcek ilaçları geliştiriyor– çarpıcı derecede yakışıklı, özensiz giyinmiş, ama soylu bir havası var, resmi, kaskatı oturuyor, çok az hareket ediyor, duygu ifadesi yok, ciddi, hiç mizah yok, gülümseme ya da sırıtma yok, tamamen işe yönelik, sosyal becerileri yok. Dahiliyecisi Dr. Wood tarafından gönderilmiş.

EN ÖNEMLİ YAKINMASI: "Cinsel dürtülerim tarafından isteğim dışında yönlendiriliyorum."

Neden şimdi? Bir hafta önceki "bardağı taşıran son damla" olayını ezberlemiş gibi anlattı.

"Mesleki bir toplantı için uçakla Chicago'ya gittim, uçaktan indim, en yakındaki telefona gidip o gece için bir cinsel ilişki ayarlamak üzere Chicago'da bulunan kadınlar listemi aramaya başladım. Şansım yaver gitmedi! Hepsi meşguldü. Elbette meşguldüler: Cuma akşamıydı. Chicago'ya geleceğimi biliyordum; onları birkaç gün, hatta haftalar öncesinden arayabilirdim. Defterimdeki son numarayı aradıktan sonra telefonu kapatıp kendi kendime, "Tanrıya şükür, şimdi kitap okuyup iyi bir gece uykusu çekebilirim, ki en başından beri yapmak istediğim de bu zaten."

Hasta bu sözün, bu paradoksun –"en başından beri yapmak istediğim de bu zaten"– bütün hafta peşini bırakmadığını ve terapiye girmek istemesi için en önemli neden olduğunu söylüyor. "Terapide bu konuya odaklanmak istiyorum," diyor. "Eğer istediğim buysa –yani okumak ve iyi bir gece uykusu çekmekse– Dr. Hertzfeld, o zaman söyler misiniz bana, bunu neden yapmıyorum?"

Yavaş yavaş Philip Slate'le yaptığı çalışmanın ayrıntıları aklına gelmeye başladı. Philip kendisini entelektüel açıdan etkilemişti. İlk görüşmeleri sırasında psikoterapiyle ilgili bir makale üzerinde çalışı-

yordu ve Philip'in sorusu *–gerçekten yapmak istediğim şeyi neden yapamıyorum?–* makalenin büyüleyici başlığıydı. Ve her şeyin ötesinde Philip'in olağanüstü değişmezliğini hatırlıyordu: üç yıldan sonra hiç dokunulmamış ve değişmemiş olarak kalmıştı – ve her zamanki gibi cinsel dürtüleriyle hareket ediyordu.

Philip Slate'e ne olmuştu? Yirmiiki yıl önce terapiyi birdenbire bıraktığından beri ondan haber almamıştı. Julius yine hastasına bir yararının dokunup dokunmadığını merak etti. Birden bunu öğrenmek zorunda olduğunu fark etti; konu hayat memat meselesi gibi görünmeye başlamıştı. Telefonu açıp 411'i çevirdi.

Cinsel birleşmedeki esrime hali. İşte bu! Her şeyin gerçek özü ve nüvesi bu, varoluşun amacı ve hedefi.[α]

2

"Merhaba, Philip Slate'le mi görüşüyorum?"

"Evet, ben Philip Slate."

"Ben Dr. Hertzfeld. Julius Hertzfeld."

"Julius Hetzfeld."

"Geçmişten bir ses."

"Derin geçmişten. Buzul çağından. Julius Hertzfeld. İnanamıyorum – ne kadar oldu? ... en azından yirmi yıl. Bu telefonun nedeni ne?"

"Şey, Philip, faturan için arıyorum. Son görüşmemizin ücretini ödediğini sanmıyorum."

"Ne? Hangi son görüşme? Ama eminim ben ..."

"Yalnızca şaka yapıyorum, Philip. Özür dilerim, bazı şeyler hiç değişmiyor – bu yaşlı adam hâlâ keyifli ve zaptedilemez durumda. Ama şimdi ciddi olacağım. Aramamın nedeni özetle şöyle. Bazı sağlık problemlerim var ve emekliliği düşünüyorum. Bu kararı verirken eski hastalarımla görüşme konusunda karşı konulmaz bir istek duydum –sırf bir takip çalışması yapmak ve merakımı tatmin etmek için. Eğer istersen daha sonra daha fazla şey açıklarım. Veeee – sorum şu:

[α] Arthur Schopenhauer, *Manuscripts Remain in Four Volumes*, ed. Arthur Hübscher, çev. E.F.J. Payne (Oxford, Berg Publishers, 1988-90), cilt 3, s. 262 / § 111.

benimle buluşmak ister miydin? Bir saat konuşmak için. Terapimiz konusunda konuşuruz ve bana sonra olanları anlatırsın. Benim için ilginç ve aydınlatıcı bir görüşme olacak. Kim bilir? – belki senin için de öyle olur."

"Eee ... bir saat. Tabii. Neden olmasın? Ücret olmayacak herhalde."

"Sen benden bir ücret istemediğin sürece hayır Philip – ben senin zamanını istiyorum. Bu hafta içinde bir tarihe ne dersin? Mesela cuma öğleden sonra."

"Cuma? Tamam. Olur. Saat birde sana bir saat ayırıyorum. Hizmetlerim için ücret istemeyeceğim, ama bu sefer benim ofisimde buluşalım –Union Caddesi'ndeyim– dörtyüz otuzbir, Union. Franklin'e yakın. Bina rehberinde numarama bakarsın – Dr. Slate olarak geçiyor. Ben de terapistim."

Julius telefonu kapatırken ürperdi. Koltuğunu çevirip Golden Gate Köprüsü'nü görmek için başını eğdi. Bu telefon görüşmesinden sonra güzel bir şeyler görmeye ihtiyacı vardı. Ve ellerinde sıcak bir şey hissetmeye. Lületaşından yapılma piposunu Balkan tütünüyle doldurdu, kibritle yakıp, bir nefes çekti.

Oh bebeğim, diye düşündü Julius, bu Türk tütününün topraklı tadı, bu tatlı, keskin kokusu – dünyadaki başka hiçbir şeye benzemiyor. Bu kadar yıldır içmediğine inanamıyordu. Hayallere dalıp sigarayı bıraktığı günü düşündü. Yirmi yıl geçmiş olmalıydı, çünkü kapı komşusu diş hekimini ziyaretinden hemen sonra bırakmıştı ve yaşlı Dr. Denboer öleli yirmi yıl olmuştu. Yirmi yıl – nasıl olabilirdi? Julius onun uzun Hollandalı yüzünü ve altın çerçeveli gözlüklerini hâlâ açık bir şekilde görebiliyordu zihninde. Yaşlı Denboer yirmi yıldır

toprağın altındaydı. Ve o, Julius, hâlâ toprağın üstündeydi. Şimdilik.

"Damağındaki bu kabarcık," demişti Dr. Denboer başını hafifçe iki yana sallayarak, "endişe verici görünüyor. Biyopsi gerekecek." Ve o biyopsinin sonucu negatif çıkmış olsa da Julius'un dikkatini çekmişti, çünkü tam o hafta akciğer kanserinden ölen sigara tiryakisi tenis arkadaşı Al'in cenaze törenine gitmişti. O sırada Freud'un doktoru Max Schur'un yazdığı –Freud'un, sigaranın neden olduğu kanserinin yavaş yavaş damağını, çenesini ve sonunda hayatını nasıl yiyip bitirdiğini anlattığı– *Freud, Yaşamak ve Ölmek*'i okuyor olması da durumu daha da kötüleştirmişti. Schur, Freud'a zamanı geldiğinde ölmesine yardım edeceğine söz vermişti ve sonunda Freud ona acının artık devam etmesinde bir anlam bırakmayacak kadar büyük olduğunu söylediğinde Schur sözünün eri olduğunu göstermiş ve ölümcül dozda morfin enjekte etmişti. *İşte* doktor buydu. Bugünlerde bir Dr. Schur'u nerede bulabilirdiniz?

Yirmi yıl boyunca tütün kullanmamış, yumurta, peynir ve hayvani yağ yememişti. Sağlıklı ve mutlu bir perhizciydi. Şu kahrolası fiziksel muayeneye kadar. Artık her şeye izin vardı: sigara, dondurma, kaburga, yumurta, peynir ... her şey. Artık bunların ne anlamı vardı ki? Herhangi bir şeyin ne anlamı vardı? – gelecek yıl Julius Hertzfeld toprağın altında olacaktı, molekülleri dağılacak, bir sonraki görevlerini beklemeye başlayacaklardı. Er ya da geç birkaç milyon yıl sonra bütün güneş sistemi mahvolacaktı.

Keder perdesinin indiğini hissederek dikkatini hemen Philip Slate'le yaptığı telefon konuşmasına çevirdi. Philip bir terapistti, öyle mi? Bu nasıl olabilirdi? Philip'in soğuk, ilgisiz, başkalarından bihaber olduğunu hatırlıyordu ve telefon görüşmesinden anladığı kadarıyla hâlâ aynıydı. Julius piposundan bir nefes çekip sessiz bir hayretle

başım iki yana salladı, Philip'in dosyasından ilk seansa ait notlarını okumaya devam etti.

MEVCUT HASTALIĞI– Onüçünden beri cinsel dürtüleriyle hareket ediyor –ergenlik boyunca, bugüne kadar devam eden zorlantılı masturbasyon –bazen günde dört, beş kez– kafası sürekli seksle meşgul, biraz huzur bulmak için masturbasyon yapıyor. Hayatının büyük bir bölümü seks takıntısıyla geçmiş – "kadınların peşinde koşarak harcadığım zaman içinde felsefede, Mandarin Çincesinde ve astrofizikte doktora yapabilirdim," diyor.

İLİŞKİLER: Yalnız biri. Küçük bir dairede köpeğiyle yaşıyor. Erkek arkadaşı yok. Sıfır. Geçmişteki tanıdıklarıyla da –liseden, üniversiteden, ilkokuldan– bir bağlantısı yok. Olağandışı derecede yalnız. Bir kadınla hiç uzun süreli ilişkisi olmamış –bilinçli olarak sürekli ilişkilerden kaçınıyor –bir gecelik ilişkileri tercih ediyor– bazen bir kadını bir ay görüyor –genellikle kadınlar ilişkiyi bitiriyor– ya ondan daha fazla şey istiyorlar ya da kullanılmaya kızıyorlar ya da başka kadınlarla görüşmesine öfkeleniyorlar. Yeniliği arzuluyor – cinsel takip hoşuna gidiyor – ama hiç tatmin olmuyor – bazen kadın bulmak için yolculuk yapıyor, seksten sonra kadından kurtuluyor ve yeni ava çıkıyor. Sevgililerinin kaydını, bir skor cetveli tutuyor ve son oniki ayda doksan farklı kadınla ilişki kurmuş. Bütün bunları ifadesiz bir şekilde söylüyor – utanç yok, böbürlenme yok. Akşam yalnız kalırsa kaygılanıyor, ama seks onda Valium etkisi yapıyor: seksten sonra o gece kendini huzurlu hissediyor ve rahatça bir şeyler okuyabiliyor. Eşcinsel etkinlikleri ya da fantezileri yok.

MÜKEMMEL AKŞAM? Erkenden dışarı çıkıyor, barda bir kadın buluyor, yatıyor (tercihen akşam yemeğinden önce), kadından olabildiğince çabuk kurtuluyor, tercihen ona yemek ısmarlamak zorunda kalmadan, ama genellikle kadını doyurmak zorunda kalıyor. Yatmadan önce kitap okumak için olabildiğince bol zamanının olması onun için önemli. Televizyon ya da film seyretmiyor, sosyal hayatı ve yaptığı bir spor yok. Tek eğlencesi okumak ve klasik müzik

dinlemek. Doymak bilmez bir klasik müzik, tarih ve felsefe meraklısı – romanlarla ve güncel kitaplarla ilgilenmiyor. Şu anki ilgi alanlarını oluşturan Zenon ve Aristarchus hakkında konuşmaktan hoşlanıyor.

GEÇMİŞİ: Connecticut'ta büyümüş, tek çocuk, üst orta sınıftan. Babası, Philip onüç yaşındayken intihar eden bir yatırım bankacısı. Babasının intiharının ardındaki koşulları ya da nedenleri bilmiyor, annesinin sürekli eleştirileri yüzünden bu sürecin hızlanmış olabileceğine dair belirsiz fikirleri var. Çocukluk amnezisi var – ilk birkaç yılıyla ilgili çok az şey hatırlıyor ve babasının cenazesi konusunda aklında hiçbir şey yok. Philip **24** yaşındayken annesi yeniden evlenmiş. Okulda yalnız birisiymiş, fanatik bir şekilde çalışmalarına gömülmüş, hiç yakın arkadaşı olmamış ve 17'sinde Yale'e başladığından beri ailesiyle bağlarını kesmiş. Annesiyle yılda bir iki kez telefonla bağlantı kuruyor. Üvey babasıyla hiç tanışmamış.

İŞ: Başarılı bir kimyager – DuPont için yeni hormonal-bazlı böcek ilaçları geliştiriyor. Katı bir şekilde sekiz-beş çalışanı, alanı konusunda hiçbir tutkusu yok, kısa bir süre önce işinden sıkılmaya başlamış. Alanındaki araştırmaları takip ediyor, ama asla iş saatleri dışında değil. Yüksek gelirinin yanı sıra değerli hisse senedi seçenekleri var. Tam bir istifçi: mal varlıklarının listesini çıkarmaktan ve yatırımlarını yönetmekten çok hoşlanıyor. Öğle yemeklerini yalnız yiyip borsa araştırmalarını inceliyor.

İZLENİMLER: Şizoid, cinsel zorlanımlı – çok uzak – bana bakmayı reddediyor – bakışlarıma bir kez olsun karşılık vermedi – aramızda kişisel bir bağ kurulduğunu hissetmedim – bireylerarası ilişkiler konusunda hiçbir fikri yok, benimle ilgili ilk izlenimleri konusundaki burada-ve-şimdi sorularıma şaşkın bir bakışla karşılık verdi – Katalanca ya da Swahili dili konuşuyormuşum gibi. Sinirli görünüyor ve onun yanında kendimi huzursuz hissediyorum. Kesinlikle hiçbir mizah duygusu yok. Sıfır. Oldukça zeki, iğneli sözlerle konuşuyor – çalışmamı zorlaştırıyor. Terapinin maliyeti konusunda inat derecesinde endişeli (oysa kolayca karşılayabilir). Ücret indirimi talep etti, reddettim. Birkaç dakika geç başla-

mam yüzünden mutsuz göründü ve tam karşılık alabilmesi için bu süreyi seansın sonuna ekleyip eklemeyeceğimi sormaya tereddüt etmedi. Bir seansı iptal ettirmek ve ücret ödememek için ne kadar önceden haber vermesi gerektiğini iki kez sordu.

Dosyayı kapatan Julius şöyle düşündü: *Şimdi aradan yirmibeş yıl geçti ve Philip bir terapist oldu. Dünyada bu iş için daha uygunsuz biri olabilir mi? Hâlâ aynı gibi geldi bana: hâlâ hiç mizah duygusu yok, hâlâ para takıntıları var (belki fatura konusunda o şakayı yapmamalıydım). Mizah duygusu olmayan bir terapist? Ve o kadar soğuk. Bir de onun ofisinde buluşma konusundaki o huysuz ricası.* Yeniden ürperdi.

Hayat berbat bir şeydir. Hayatımı onu düşünerek geçirmeye karar verdim.[α]

3

Union Caddesi güneşli ve neşeliydi. Prego, Beetlenut, Exotic Pizza ve Perry's'in kalabalık kaldırım masalarından çatal bıçak sesleri ve hareketli öğle yemeği sohbetleri yükseliyordu. Parkmetrelere bağlanmış olan şeffaf mavi ve mor renkli balonlar hafta sonu kaldırım satışları reklamını yapıyordu. Ama Julius, Philip'in ofisine doğru yürürken restoranlara ya da yaz mevsiminden kalma giysilerin yığıldığı açık hava tezgâhlarına bakmıyordu bile. Sevdiği mağazaların vitrinlerinde oyalanmadı, ne Morita'nın antik Japon mobilyacısında, ne Tibet dükkânında, ne de önünden her zaman hayranlıkla geçtiği canlı renklerle fantastik bir kadın savaşçının resmedildiği onsekizinci yüzyıl çatı kiremitlerinin yer aldığı Asya Hazineleri'nde durdu.

Öldüğü düşüncesi aklından çıkmıştı. Philip Slate'le ilgili bilmeceler dikkatini o rahatsız edici düşüncelerden uzaklaştırıyordu. Önce bellek bilmecesi ve neden Philip'in hayalini bu kadar ürkütücü bir açıklıkla hatırlayabildiği sorusu vardı. Philip'in yüzü, adı, hikâyesi bunca yıldır nerede gizleniyordu? Philip'le yaşadığı bütün deneyimin anısının nörokimyasal olarak beyin kabuğunda bir yerlerde saklandığı gerçeğini aklından çıkarması zordu. Büyük olasılıkla Philip birbirine bağlı nöronlardan oluşan karmaşık "Philip" ağında yaşıyordu,

---

[α] Ed. Eduard Grisebach, *Schopenhauer's Gesprache und Selbstgesprache* (Berlin: E. Hofmann, 1898), s. 3.

doğru nöron-aktarıcılarca uyarıldığında harekete geçecek ve Philip'in hayalini görsel korteksindeki hayaleti andıran perdeye yansıtacaktı. Zihninde mikroskopik robot sinema makinisti bulunduğunu düşünmenin ürpertici olduğunu fark etti.

Ve daha ilginç olan bilmece neden Philip'i yeniden ziyaret etmek istediğiydi. Bütün hastalarının arasından, derin bellek deposundan çıkması için neden Philip'i seçmişti? Bunun nedeni yalnızca terapisinin ümitsiz derecede başarısız olması mıydı? Kuşkusuz bundan fazlası söz konusuydu. Ne de olsa yardımcı olamadığı başka pek çok hastası vardı. Ama başarısızlıklarının yüzleri ve isimlerinin çoğu hiçbir iz bırakmadan kaybolmuştu. Belki bunun nedeni onların terapiyi çok çabuk bırakmış olmalarıydı; Philip terapiye gelmeye devam eden sıradışı bir başarısızlıktı. Tanrım, nasıl da devam etmişti terapiye! Düş kırıklığı yaratan üç yıl boyunca hiçbir seansı kaçırmamıştı. Bir dakika bile geç kalmamıştı – parasını ödediği tek dakikayı bile kaçıramayacak kadar cimriydi. Ve sonra bir gün bir seansın sonunda hiçbir uyarıda bulunmadan, geri dönüşü olmayan bir şekilde bunun son seans olduğunu söylemişti.

Philip terapiye son verdikten sonra bile Julius onun hâlâ tedavi edilebilir olduğunu düşünüyordu; ama o zaten her zaman herkesin tedavi edilebilir olduğunu düşünme yanlısıydı. Neden başarısız olmuştu? Philip problemleri üzerine konuşma konusunda ciddiydi; meydan okuyucuydu, akıllıydı ve yakıcı bir zekâya sahipti. Ama çok sevimsizdi. Julius hoşlanmadığı bir hastayı nadiren kabul ederdi, ama Philip'ten hoşlanmamasının kişisel bir şey olmadığından emindi: ondan *kimse* hoşlanmazdı. Hayatı boyunca arkadaşı olmadığı düşünülürse.

Philip'ten hoşlanmamasına rağmen Philip'in sunduğu entelektüel bilmeceyi *seviyordu*. En büyük şikayeti ("Neden gerçekten istediğim

şeyi yapamıyorum?") irade-felci konusunda büyüleyici bir örnekti. Terapi Philip için yararlı olmasa da Julius'un yazılarını kolaylaştırmıştı ve seanslarından çıkan pek çok fikir ünlü "Terapist ve İstenç" adlı makalesine ve *Dilemek, İstemek ve Harekete Geçmek* isimli kitabına girmişti. Belki Philip'i sömürmüş olabileceği düşüncesi zihninde yanıp söndü. Belki şu anda, bağılılık hissi artmışken kendini kurtarabilir, daha önce başarısız olduğu şeyi başarabilirdi.

Union Caddesi, dörtyüz otuzbir numara mütevazı sıvalı, iki katlı bir köşe binasıydı. Girişteki küçük holde bulunan rehberde Philip'in adını buldu: "Dr. Philip Slate, Felsefi Danışmanlık." Felsefi danışmanlık mı? Bu da neydi böyle? Homurdandı, sırada berberlerin berberlik terapisi sunması, manavların bakla danışmanlığı reklamı yapması vardı. Merdivenleri çıkıp zile bastı.

Bir vızıltının ardından kapı klik sesiyle açıldı, Julius, yalnızca itici siyah deri bir aşk kanepesinin bulunduğu çıplak duvarlı minik bekleme odasına girdi. Philip birkaç adım ötede, ofisinin eşiğinde ayakta duruyordu. Yaklaşmaksızın Julius'a içeri girmesini işaret etti. Sıkması için elini uzatmadı.

Julius, Philip'in görünüşünü belleğindekiyle karşılaştırdı. Birbirine çok yakındı. Son yirmibeş yılda gözlerin etrafındaki yumuşak kırışıklar ve boyundaki hafif tombulluk hariç pek bir şey değişmemişti. Açık kahverengi saçları hâlâ geriye doğru taralıydı, yeşil gözleri hâlâ dikkatli, hâlâ kaçamak bakıyordu. Julius birlikte geçirdikleri onca yıl boyunca bakışlarının ne kadar nadir buluştuğunu hatırlıyordu. Philip ona, kendisi ve arkadaşları telaşla sınavda çıkabilecek her şeyi not etmeye çalışırken hiç not tutmayan aşırı derecede kendine yeterli öğrencileri hatırlatıyordu.

Julius, Philip'in ofisine girerken içerideki yalın mobilyalar konu-

sunda ciddiyetsiz bir espri yapmayı düşündü – çizik içinde dağınık bir masa, iki rahatsız görünümlü, birbirinin aynı olmayan sandalye ve duvardaki tek bir diploma. Ama bunu yapmamanın daha iyi olacağını düşünerek Philip'in gösterdiği koltuğa oturdu, onun önderlik etmesini bekledi.

"Eh, uzun zaman oldu. Gerçekten uzun." Philip resmi, profesyonel bir ses tonuyla konuşuyordu ve eski terapistiyle yer değiştirerek görüşmenin idaresini ele alma konusunda herhangi bir endişe belirtisi göstermiyordu.

"Yirmiiki. Kayıtlarıma baktım."

"Peki neden şimdi Dr. Hertzfeld?"

"Bu giriş sohbetini bitirdiğimiz anlamına mı geliyor?" Hayır, Hayır! diye kendini azarladı Julius. Kes şunu! Philip'in mizah duygusu olmadığını hatırlamıştı.

Philip tedirgin görünmüyordu. "Basit görüşme tekniği, Dr. Hertzfeld. Alışılmış yöntemi biliyorsunuz. Bir çerçeve oluştur. Yeri, zamanı –tesadüfen elli dakikalık psikolojik görüşme saati değil de altmış dakikalık bir süre belirledim– ve ücreti ya da olmayışını zaten belirledik. Bu yüzden bir sonraki adım amaç ve hedefler. Bu seansın sizin için olabildiğince verimli olması için hizmetinizde olmaya çalışıyorum Dr. Hertzfeld."

"Tamam Philip. Bunu takdir ediyorum. Senin 'neden şimdi?' sorun hiçbir zaman kötü bir soru değildir – ben sürekli kullanırım. Seansın odaklanmasını sağlar. Hemen işe girişmemizi sağlar. Telefonda söylediğim gibi bazı sağlık sorunları, hem de önemli sağlık sorunları geriye bakmamı, bazı şeyleri değerlendirmemi, hastalarımla yaptığım çalışmalara yeniden bakmamı sağladı. Belki nedeni benim yaşımdır – bir özet çıkarma. Benim yaşıma geldiğinde nedenini anlarsın."

"Bu özetleme süreci konusunda senin sözüne güvenmeliyim. Beni ya da herhangi bir hastanı görmek isteme nedenin benim için çok açık değil ve ben o yönde bir eğilimim olduğunu düşünmüyorum. Müşterilerim bana ücretimi ödüyor, ben de karşılığında onlara uzman danışmanlığımı sunuyorum. İşimiz sona eriyor. Ayrıldığımızda iyi karşılık aldıklarını, ben de onlara doğru miktarda verdiğimi hissediyorum. Gelecekte onları ziyaret etmek isteyeceğimi hayal edemiyorum. Ama şu anda hizmetinizdeyim. Nereden başlayalım?"

Julius karakteristik olarak görüşmelerinde çok az şeyi içinde tutardı. Güçlü yanlarından biriydi bu – insanlar onun doğrudan hedefe yönelmesine güvenirdi. Ama bugün kendini bazı şeyleri saklamaya zorluyordu. Philip'in kabalığı onu şaşırtmıştı, ama oraya Philip'e tavsiyede bulunmaya gelmemişti. İstediği şey Philip'in birlikte çalışmalarıyla ilgili ne düşündüğünü dürüst olarak anlatmasıydı. Ve Julius kendisi ve zihinsel durumu hakkında ne kadar az şey söylerse o kadar iyiydi. Eğer Philip onun acısını, anlam arayışım, Philip'in hayatında kalıcı bir rol oynamış olmak için büyük bir özlem duyduğunu öğrenirse iyilikseverliği yüzünden ona istediği onayı verebilirdi. Ya da zıtlıkları yüzünden bunun tam tersini yapabilirdi.

"Öncelikle bana bu şerefi verdiğin ve benimle görüşmeyi kabul ettiğin için teşekkür ederek başlamama izin ver. İşte istediğim şu: öncelikle, birlikte yaptığımız çalışmayla ilgili olarak senin görüşün –sana nasıl yardımı oldu ve nasıl olmadı– ve ikincisi de –ki bu çok zor bir istek– son görüşmemizden bu yana hayatında neler olduğunu öğrenmeyi çok istiyorum. Hikâyelerin sonunu duymak her zaman hoşuma gitmiştir."

Bu istek onu şaşırttıysa bile Philip bunu göstermeksizin birkaç dakika gözleri kapalı, parmak uçları birbirine dokunarak sessizce otur-

du. Dikkatli, ölçülü bir ses tonuyla söze başladı. "Hikâye henüz sona ermedi – hatta son birkaç yıl içinde hayatımda öyle önemli bir değişiklik oldu ki her şeyin daha yeni başladığını hissediyorum. Ama kronolojiye sıkı bir şekilde bağlı kalıp terapimle başlayacağım. Kısaca, sizinle yaptığımız terapinin tam bir başarısızlık olduğunu söylemeliyim. Zaman tüketiciydi ve çok pahalı bir başarısızlıktı. Hasta olarak üstüme düşeni yaptığıma inanıyorum. Hatırladığım kadarıyla tam anlamıyla işbirliği içindeydim, sıkı çalışıyordum, düzenli olarak geliyordum, faturalarımı ödüyordum, rüyalarımı hatırlıyordum, sunduğunuz ipuçlarını takip ediyordum. Katılıyor musunuz?"

"İşbirliği yapan bir hasta olduğunu mu? Kesinlikle. Daha fazlasını da söyleyebilirim. Senin çok kararlı bir hasta olduğunu hatırlıyorum."

Yine tavana bakan Philip başıyla onaylayıp sözlerine devam etti: "Hatırladığım kadarıyla size üç yıl boyunca geldim. Ve bu sürenin çoğunda haftada iki kez görüştük. Bu bir sürü saat eder – en azından ikiyüz saat. Yaklaşık yirmi bin dolar."

Julius neredeyse söze atlıyordu. Bir hasta ne zaman böyle bir yorumda bulunsa refleks olarak "kovada bir damla" diye yanıt verirdi. Sonra terapide üzerinde durulan konuların hastanın hayatında çok uzun süre boyunca sorun yarattığı için bu kadar kolay teslim olmalarının beklenemeyeceğini söyleyerek sözlerine devam ederdi. Kişisel bir bilgi de verir –ilk terapi süresinin, eğitimi sırasında aldığı analizin üç yıl boyunca haftada beş kez olduğunu açıklardı– bu yedi yüz saatin üstünde bir süre demekti. Ama Philip şu anda onun hastası değildi ve Philip'i herhangi bir şeye ikna etmek için orada bulunmuyordu. Oraya dinlemeye gelmişti. Sessizlik içinde dudaklarını ısırdı.

Philip sözlerine devam etti. "Sizinle çalışmaya başladığımda varo-

luşumun en aşağı noktasındaydım; 'bir hendekteydim' demek daha doğru olur. Kimyager olarak çalışıp böcekleri öldürmek için yeni yollar geliştiriyordum, ama kariyerimden sıkılmaya başlamıştım, hayatımdan, felsefe okumak ve tarihin büyük bilmeceleri üstünde düşünmek haricinde her şeyden sıkılmaya başlamıştım. Ama size geliş nedenim cinsel davranışımdı. Bunu hatırlıyorsunuzdur elbet."

Julius başıyla onayladı.

"Kontrolden çıkmıştım. Bütün istediğim seksti. Seksi saplantı haline getirmiştim. Doymak bilmiyordum. O zamanki halim, sürdüğüm hayat aklıma geldikçe ürperiyorum. Olabildiğince çok sayıda kadını baştan çıkarmaya çalışıyordum. Cinsel birleşmeden sonra kısa bir an için bu zorlantıdan kurtuluyordum, ama hemen ardından bu arzu tekrar kontrolü ele alıyordu."

Julius Philip'in *cinsel birleşme* sözünü kullanışı karşısında gülümsemesini bastırmaya çalıştı – Philip'in adi cinselliğin içinde debelenip dört harfli bütün sözcüklerden kaçındığı garip paradoksu şimdi hatırlıyordu.

"Yalnızca o kısa süre içinde –cinsel birleşmeden hemen sonra– tam olarak, uyum içinde yaşayabiliyordum, o zaman geçmişin büyük zihinleriyle bağlantı kurabiliyordum."

"Aristachus ve Zenon'u hatırlıyorum."

"Evet, onlar ve o zamandan beri pek çok diğerleri oldu, ama molalar, zorlantısız zamanlarım çok kısaydı. Şimdi özgürüm. Şimdi her zaman için daha yüksek bir alemde yaşıyorum. Ama sizinle olan terapimi anlatmaya devam etmeme izin verin. İlk talebiniz bu değil miydi?"

Julius başıyla onayladı.

"Terapimize çok bağlı olduğumu hatırlıyorum. Benim için başka

bir zorlantı haline gelmişti, ama ne yazık ki cinsel zorlantının yerini almamıştı ve nadiren aynı anda var oluyorlardı. Her saati büyük bir hevesle bekliyordum, ama hep düş kırıklığıyla sona eriyordu. Yaptıklarımızın çoğunu hatırlamam şu anda zor – sanırım zorlantımı geçmiş hayatıma göre anlamaya çalıştık. Her zaman anlamaya çalışıyorduk. Ama her çözüm bana şüpheli görünüyordu. Hiçbir varsayım iyi ortaya konmuyor, iyi temellendirilmiyordu ve en kötüsü de hiçbirinin zorlantım üzerinde en ufak bir etkisi olmuyordu.

"Ve gerçekten de bir *zorlantıydı* o. Bunu biliyorum. Ve bir hamlede kesmem gerektiğini de biliyordum. Uzun zamanımı aldı, ama sonunda bana nasıl yardım edeceğinizi bilmediğinizi fark ettim ve birlikte yaptığımız çalışmaya olan inancımı yitirdim. İlişkilerimi –diğerleriyle ve özellikle de sizinle olan– incelemeye çok fazla zaman ayırdığınızı hatırlıyorum. Bu bana hiç mantıklı gelmiyordu. O zaman gelmiyordu. Hâlâ gelmiyor. Zaman geçtikçe sizinle buluşmak acı vermeye başladı, gerçekmiş ya da kalıcıymış ya da gerçekte olduğundan –yani *hizmet satın almaktan*– farklı bir şeymiş gibi ilişkimizi keşfetmeye devam etmek acı veriyordu." Philip durup avuç içlerini yukarı doğru çevirerek Julius'a baktı, sanki, "Dürüstlük istiyordun – işte buldun," der gibiydi.

Julius sersemlemişti. Başka birinin sesi onun yerine yanıt verdi: "Bu çok dürüstçe, tamam. Teşekkürler Philip. Şimdi hikâyenin geri kalanı. O zamandan sonra neler oldu sana?"

Philip avuçlarını birbirine bastırdı, çenesini parmak uçlarına dayadı, düşüncelerini toplamak için tavana bakıp sözlerine devam etti, "Şey, bir bakalım. İşimle başlayayım. Böceklerin üretkenliğini engellemek için hormonal etkenler geliştirmedeki uzmanlığımın şirket için etkisi büyüktü ve maaşım artmıştı. Ama kimya beni çok sıkıyordu.

Sonra otuz yaşımda babamın vesayet altına alınmış parası süresini doldurdu ve bana teslim edildi. Bu özgürlük armağanıydı. Birkaç yıl boyunca yaşayacak kadar param vardı ve kimya dergilerine aboneliğimi iptal ettim, işten çıktım ve dikkatimi hayatta gerçekten istediğim şeye çevirdim – bilgeliğin takibine.

"Hâlâ mutsuzdum, hâlâ kaygılıydım, hâlâ cinsel dürtülerimin peşindeydim. Başka terapistler denedim, ama hiçbiri sizin ettiğinizden fazla yardım edemedi. Jung üzerine çalışan bir terapist benim psikolojik tedaviden fazlasına ihtiyacım olduğunu söyledi. Benim gibi bir bağımlı için kurtuluş konusunda en iyi umudun ruhsal dönüşüm olduğunu söyledi. Bunun üzerine dinsel felsefeyle ilgilendim –özellikle Uzakdoğu fikirleri ve uygulamalarına– bir tek onlar anlamlı geliyordu. Diğer bütün dinsel sistemler temel felsefi soruları keşfetmede yetersiz kalıyor, Tanrı'yı gerçek felsefi analizden kaçma yöntemi olarak kullanıyordu. Meditasyon inzivasına çekilerek birkaç hafta kaldığım bile oldu. Bunu ilgisiz bir şekilde yapmadım. Zorlantımı kesmedi, ama yine de burada önemli bir şey olduğunu hissediyordum. Yalnızca onun için henüz hazır değildim.

"Bu arada, tapınaktaki zorlama iffetlilik molaları dışında orada bile cinsel ava devam ediyordum. Daha önceki gibi pek çok kadınla seks yaptım, düzinelerce, yüzlercesiyle. Bazen günde iki kez, kadınları bulduğum her yerde ve her zaman – sizi gördüğüm zaman olduğu gibi. Bir kadınla genellikle iki kere olmak üzere seks yapıyor, ardından bir sonrakine geçiyordum. Sonrasında hiç heyecan duymuyordum; eski deyişi bilirsiniz: 'Aynı kızla yalnızca bir kez ilk kez sevişebilirsiniz.' " Philip çenesini parmak uçlarından kaldırıp Julius'a döndü.

"Bu son söz espriydi, Dr. Hertzfeld. Bir keresinde birlikte olduğu-

muz zaman içinde bir kez olsun espri yapmamamın dikkate değer olduğunu söylemiştiniz."

Julius artık hoppalık havasında değildi, ama Philip'in küçük esprisinin bir zamanlar kendisinin ona söylediği bir şey olduğunu hatırlamasına rağmen zorla gülümsemeyi başardı. Julius, Philip'in başında büyük bir kurma anahtarı bulunan mekanik bir bebek olduğunu hayal ediyordu. Yeniden kurulma zamanı gelmişti. "Ya sonra ne oldu?"

Tavana bakan Philip sözlerine devam etti. "Sonra bir gün bir karar anına ulaştım. Hiçbir terapist yardım edemediği için –üzgünüm Dr. Hertzfeld, bu sizi de kapsıyor–"

"Bunu anlamaya başladım," diye araya girdi Julius, sonra hemen ekledi, "Özür dilemene gerek yok. Yalnızca sorularıma dürüstçe yanıt veriyorsun."

"Üzgünüm, bunun üstünde çok durmak istememiştim. Devam edecek olursam, yanıt terapi olmadığı için kendimi iyileştirmeye karar verdim – yaşamış bütün bilgelerin sözlerini özümlediğim bir bibliyoterapi [kitap terapisi] süreci oldu bu. Böylece Sokrates öncesi Yunan felsefesinden başlayıp Popper, Rawls ve Quine'e doğru yükselerek bütün felsefe külliyatını sistematik bir şekilde okumaya başladım. Bir yıllık çalışmanın sonucunda zorlantımda bir düzelme olmadı, ama bazı önemli kararlara ulaştım: doğru yoldaydım ve felsefe benim evimdi. Bu büyük bir adımdı – sizinle dünyanın hiçbir yerinde kendimi evimde hissetmediğimle ilgili konuştuğumuzu hatırlıyorum."

Julius başıyla onayladı. "Evet, bunu ben de hatırlıyorum."

"Yıllarımı felsefe okuyarak geçirdiğime göre bu alanı meslek edinebileceğime karar verdim. Param sonsuza dek yetmezdi. Bu yüzden Columbia Üniversitesi'nde felsefe doktorası programına kaydoldum. Başarılı oldum, yeterli bir tez verdim ve beş yıl sonra felsefe dokto-

ram oldu. Öğretmenlik kariyerine başladım ve sonra, yalnızca birkaç yıl önce, uygulamalı ya da benim düşünmeyi tercih ettiğim şekliyle 'klinik felsefe'yle ilgilenmeye başladım. Ve bugüne geldim."

"İyileşmeni anlatmayı bitirmedin."

"Şey, Columbia'da eğitimimin yarısında bir terapistle ilişki kurdum, mükemmel bir terapistti ve bana başka kimsenin veremediği bir şey verdi."

"New York'ta, ha? Adı neydi? Columbia'da? Hangi enstitüye bağlı?"

"Adı Arthur ..." Philip duraklayıp dudaklarında bir gülümseme belirtisiyle Julius'a baktı.

"Arthur mu?"

"Evet, Arthur Schopenhauer, terapistim."

"Schopenhauer mi? Benimle dalga geçiyorsun, Philip."

"Hiç bu kadar ciddi olmamıştım."

"Schopenhauer'i biraz tanıyorum: yalnızca kasvetli kötümserliği hakkındaki klişeleri biliyorum. Adının terapi bağlamında anıldığını hiç duymadım. Sana nasıl yardımı oldu? Ne–?"

"Sözünü kesmeyi istemezdim, Dr. Hertzfeld, ama sırada bir hastam var ve geç kalmayı hâlâ sevmiyorum – bu hiç değişmedi. Lütfen bana kartınızı verin. Başka bir zaman size onun hakkında daha fazla şey anlatırım. Tam bana göre bir terapistti. Hayatımı dahi Arthur Schopenhauer'e borçlu olduğumu söylerken abartmıyorum."

Yetenek başkalarının ulaşamadığı hedefi vuran nişancı gibidir; dahi ise başkalarının göremediği bir hedefi vuran bir nişancı.[α]

4

1787 – Dahi: Fırtınalı Başlangıç ve Hatalı Çıkış

Fırtınalı Başlangıç – Fırtına başladığında dahi yalnızca on santim uzunluğundaydı. 1787 Eylülünde etrafını saran amniyos denizi çalkalandı, onu bir ileri bir geri fırlattı ve rahim sahiliyle olan kırılgan bağlantısını tehdit etti. Deniz suları öfke ve korku kokuyordu. Nostalji ve kederin ekşi kimyasalları onu kuşatıyordu. Tatlı, yumuşak hoplama günleri sonsuza dek yok olmuştu. Dönecek hiçbir yeri ve herhangi bir rahatlama umudu olmadığı için nöral sinapsları her yöne doğru ışık ve ateş saçmaya başladı.

Küçükken öğrenilen şey en iyi öğrenilendir. Arthur Schopenhauer ilk öğrendiği dersleri hiç unutmadı.

Hatalı Çıkış (ya da Arthur Schopenhauer nasıl neredeyse bir İngiliz oluyordu) – Arthurrr. Arthurrr, Arthurrr. Heinrich Florio Schopenhauer her heceyi diliyle kazıyarak çıkarıyordu. Arthur – iyi bir isimdi, büyük Schopenhauer ticaret evinin gelecekteki başı için mükemmeldi.

Heinrich Schopenhauer kararını verdiğinde 1787 yılıydı ve genç karısı Johanna iki aylık hamileydi: eğer oğlu olursa ona Arthur adını verecekti. Onurlu bir adam olan Heinrich hiçbir şeyin görevinin önü-

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 391 / Bölüm 31, "On Genius."

ne geçmesine izin vermezdi. Atalarının büyük Schopenhauer ticaret evinin kâhyalığını kendisine geçirmesi gibi o da oğluna geçirecekti. Bunlar tehlikeli zamanlardı, ama Heinrich doğmamış oğlunun firmayı ondokuzuncu yüzyıla taşıyacağından emindi. Arthur o görev için mükemmel bir isim olacaktı. Bütün büyük Avrupa dillerinde aynı yazılan bir isimdi, bütün ulusal sınırlardan zarafetle geçen. Ama en önemlisi de bir İngiliz adıydı!

Heinrich'in ataları yüzyıllar boyunca Schopenhauer ticaret evinin işini büyük bir çalışkanlık ve başarıyla yürütmüştü. Heinrich'in büyükbabası bir zamanlar Rusyanın Büyük Katarina'sma ev sahipliği yapmıştı ve onun rahatlığını sağlamak için konuk odalarının zeminine konyak döktürmüş ve odaların kuru ve hoş kokulu olmasını sağlamak için yaktırmıştı. Prusya kralı Frederick, Heinrich'in babasını ziyaret etmiş, şirketini Danzig'den Prusya'ya taşıması için saatlerce dil dökmüş, ama başarısız olmuştu. Ve şimdi büyük ticaret evinin kâhyalığı Heinrich'e geçmişti ve o, Arthur adının firmayı parlak bir geleceğe taşıyacağına inanıyordu.

Tahıl, kereste ve kahve ticaretiyle uğraşan Schopenhauer ticaret evi uzun süredir Baltık ticaretine hakim olan saygın lonca şehri Danzig'in önde gelen firmalarından biri olmuştu. Ama büyük özgür şehir için zor zamanlar başlamıştı. Batıda tehditkâr Prusya ve doğuda Rusya'yla ve artık şehrin egemenliğini garanti edemeyen zayıf Polonya karşısında Heinrich Schopenhauer, Danzig'in özgürlük günlerinin ve ticari istikrarının sona erdiğinden hiç kuşku duymuyordu. Bütün Avrupa politik ve mali kargaşa içindeydi – İngiltere hariç. İngiltere sağlamdı. İngiltere gelecekti. Schopenhauer firması ve ailesi İngiltere'de güvenilir bir liman bulacaktı. Hayır, güvenilir limandan da fazlası olacaktı; eğer gelecekteki başı bir İngiliz olarak doğar ve İngiliz adı

taşırsa firma gelişip büyüyecekti. Herr Arthurrr Schopenhauer, hayır –Mister Arthurrr Schopenhauer– firmayı yöneten bir İngiliz vatandaşı: geleceğin bileti buydu.

Bu yüzden, ilk çocuğunun doğumunda annesinin sakinleştirici varlığını yanında isteyen genç karısını itirazlarına kulak asmadan yanına alıp uzun İngiltere yolculuğuna çıktı. Genç Johanna afallamış durumda olsa da kocasının boyun eğmez iradesine teslim olmak zorunda kalmıştı. Ama Londra'ya yerleşir yerleşmez Johanna'nın coşkulu ruh hali geri döndü ve cazibesi kısa süre içinde Londra sosyetesini etkisi altına aldı. Seyahat günlüğüne sevgili yeni İngiliz arkadaşlarının kendisini rahatlattıklarını ve kısa süre içinde ilgi odağı olduğunu yazdı.

Görünen o ki bu kadar ilgi ve sevgi somurtkan Heinrich için çok fazlaydı ve kaygılı kıskançlığı kısa süre içinde şiddetlenerek paniğe dönüştü. Soluk alamıyor ve göğsündeki gerilimin kendisini ikiye ayıracağını sanıyordu. Bir şeyler yapmak zorundaydı. Ve böylece rotasını tersine çevirerek, artık altı aylık hamile olan karısının itirazlarına yine aldırmayarak onu da yanına alıp aniden Londra'yı terk etti, yüzyılın en kötü kışlarından birinde Danzig'e geri döndü. Yıllar sonra Johanna Londra'dan çekilip alınışı karşısında hissettiklerini şöyle yazdı: "Kimse bana yardım etmedi, kederimle kendim baş etmek zorunda kaldım. Adam, kaygısıyla başa çıkmak için beni Avrupa'nın yarısında sürükleyip durdu."[α]

Dahinin fırtınalı hamilelik dönemi böyle geçmişti: sevgisiz bir evlilik, ürkmüş, itirazcı bir anne, kaygılı, kıskanç bir baba ve soğuk Avrupa'da iki zorlu yolculuk.

[α] Rudiger Safranski, *Schopenhauer and the Wild Years of Philosophy*, çev. Ewald Osers (Cambridge: Harvard University Press, 1991), s. 11.

Mutlu bir hayat olanaksızdır; insanın başarabileceği en iyi şey kahramanca bir hayattır.[α]

5

Philip'in ofisinden ayrılan Julius sersem gibiydi. Tırabzanlara tutunup dengesiz bir şekilde aşağı indi ve sendeleyerek gün ışığına çıktı. Philip'in ofis binasının önünde durup sola mı sağa mı döneceğine karar vermeye çalıştı. Programsız bir öğleden sonranın özgürlüğü sevinçten çok şaşkınlık yaratmıştı onda. Julius her zaman bir yere odaklıydı. Hastalarını görmediği zamanlarda, önemli projeler ve etkinlikler –yazma, öğretme, tenis, araştırma– dikkatini çekmek için yaygara koparırdı. Aslında hiçbir şeyin *hiçbir zaman* önemli olmadığını, zihninin projelere keyfi olarak önem verdiğini ve sonra kurnazca izlerini örttüğünü düşünüyordu. Bugün hayatı boyu süren bu oyunu görebiliyordu. Ama bugün yapacak önemli bir şey yoktu. Union Caddesi'nde amaçsızca yürümeye başladı.

Fillmore Caddesi'nin hemen bitimindeki iş kesiminin sonuna doğru yaşlı bir kadın yürütecini gürültüyle iterek ona doğru yaklaştı. *Tanrım, ne görüntü!* diye düşündü Julius. Yüzünü başka yöne çevirdi, sonra ayrıntılı incelemek için tekrar baktı. Giysileri –en üstte kalın bir paltonun bulunduğu birkaç kat kazak– güneşli bir gün için saçmaydı. Çizgi çizgi yanakları, takma dişlerini yerinde tutmak için sertçe çalkalanıyordu. Ama en kötüsü de burun deliklerinden birine

---

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, çev. E. F. J. Payne, 2 cilt, (Oxford: Clarendon Press, 2000), cilt 2, s. 322 / § 172a.

dayanan devasa et parçasıydı – bir üzüm büyüklüğündeki şeffaf pembe siğilden birkaç uzun kıl sarkıyordu.

Aptal yaşlı kadın, diye düşündü Julius ardından, sonra hemen kendini düzeltti: "Benden daha yaşlı olamaz. Hatta o benim geleceğim – siğil, yürüteç, tekerlekli sandalye." Kadın yaklaşırken onun mırıldandığını duydu: "Şimdi, şu ilerideki dükkânlarda neler var bir bakalım. Bakalım ne olacak? Neler bulacağım?"

"Bayan, hiçbir fikrim yok, yalnızca buradan geçiyorum," diye seslendi Julius.

"Seninle konuşmuyordum."

"Burada başka kimse görmüyorum."

"Bu yine de seninle konuştuğum anlamına gelmez."

"Benimle değilse kiminle?" Julius ellerini gözlerinin üstüne koyup boş caddenin iki yanına bakarmış gibi yaptı.

"Sana ne? Kahrolası sokak ucubeleri," diye mırıldandı kadın yürüteciyle yanından geçerken.

Julius bir an için durdu. Bu konuşmayı kimsenin duyup duymadığından emin olmak için etrafına bakındı. Tanrım, diye düşündü, aklımı kaçırıyorum – ne halt ediyorum ben? İyi ki bugün hiç hastam yok. Bu konuda hiç kuşku yok: Philip Slate'le zaman geçirmek bana iyi gelmiyor.

Starbucks'tan gelen baş döndürücü kokuya doğru dönerek Philip'le geçirdiği bir saat sonrasında duble espressoyu hak ettiğine karar verdi. Pencere kenarına oturarak geçenleri seyretmeye başladı. Etrafta hiç kır saçlı biri yoktu, ne içeride, ne de dışarıda. Altmış beşindeki Julius oradaki en yaşlı adamdı, yaşlıların yaşlısı ve melanomu sessizce beslenmeyi sürdürürken içinde hızla büyüyordu.

Havalı iki tezgâhtar kız müşterilerden bazılarıyla flört ediyordu.

Bunlar hiç ondan yana doğru bakmayan, gençken onunla hiç flört etmeyen ya da yaşlanırken bakışlarına karşılık vermeyen kızlardı. Böyle bir zamanın hiç gelmeyeceğini, bu çekici, iri memeli, Pamuk Prenses yüzlü kızların cilveli bir gülümsemeyle ona bakıp, "Hey, seni bir süredir görmüyorum. Nasıl gidiyor?" diye sormayacaklarını fark etmenin zamanı gelmişti. Böyle bir şey olmayacaktı. Hayat ciddi biçimde doğrusaldı ve geri dönüşü yoktu.

Yeter. Bu kadar kendine acıma yeter. Sızlananlara ne diyeceğini biliyordu: bakışlarınızı dışarı çevirmenin bir yolunu bulun, kendinizin dışına uzanın. Evet, yol buydu – bu pisliği altına çevirmenin bir yolunu bul. Neden bu konuda bir şey yazmıyordu? Belki kişisel bir günlük olabilirdi. Belki daha gözle görülür bir şey olurdu –kim bilir ne?– belki *Amerikan Psikiyatri Derneği Dergisi* için "Ölümle Yüzleşen Psikiyatrist" adlı bir makale olabilirdi. Ya da belki *Sunday Times Dergisi* için ticari bir şey olabilirdi. Bunu yapabilirdi. Ya da neden bir kitap yazmıyordu? *Ölümün Otobiyografisi* gibi bir şey. Fena değil! Bazen dinamit gibi bir ad bulduğumuzda yazı kendiliğinden yazılırdı. Julius bir espresso ısmarladı, kalemini çıkarıp yerde bulduğu bir kesekâğıdını aldı. Yazmaya başlarken dudaklarında bu etkileyici kitabın mütevazı kaynağına hafifçe gülümsüyordu.

Cuma, 2 Ekim 1990. ÖKG (ölümü keşfetme günü) + 16

Hiç kuşku yok: Philip Slate'i bulmak kötü bir fikirdi. Ondan bir şey öğrenebileceğimi düşünmek kötü bir fikirdi. Onunla buluşmak kötü bir fikirdi. Bir daha asla. Philip bir terapist? İnanılmaz – empatisiz, duyarsız, ilgisiz bir terapist. Telefonda sağlık problemlerim olduğunu söylediğimi ve bu problemlerin onunla buluşmak istememin bir nedeni olduğunu duydu. Ama nasıl olduğum konusunda tek bir soru bile sormadı. Elimi bile sıkmadı. Donuk. İnsanlık dışı. Benden üç metre uzakta durdu. O adam için üç yıl deli gibi çalıştım. Ona her şeyi ver-

dim. En iyi şeylerimi verdim. Nankör serseri.

Oh evet, ne diyeceğini biliyorum. Bedensiz sesini duyabiliyorum: "Sizin ve benim ticari bir ilişkimiz vardı: ben size para verdim ve siz de bana uzman hizmetinizi. Konsültasyonunuzun her saatinin bedelini ödedim. İlişki bitti. Eşitiz; size hiçbir şey borçlu değilim."

Sonra bir de şunu eklerdi, "Hiç yoktan iyidir, Dr. Hertzfeld, siz alışverişimizin iyi tarafındaydınız. Siz tam ücretinizi alırken ben karşılığında değerli hiçbir şey almadım."

En kötüsü de haklı olması. Bana hiçbir şey borçlu değil. Psikoterapinin hizmet hayatı olduğuyla böbürlenip dururum. Sevgiyle verilen bir hizmet olduğu konusunda övünürüm. Ondan alacağım bir şey yok. Neden ondan bir şey bekliyorum? Ve hem istediğim şey her neyse zaten onda yok.

"Onda yok" –bunu kaç kez kaç hasta için söyledim– kocalar ve babalar için. Ama Philip'in, bu gevşemez, duygusuz, verici olmayan adamın gitmesine izin veremiyorum. Hastaların yıllar sonra terapistlerine borçlu oldukları yükümlülükler konusunda bir methiye yazayım mı?

Ve neden bu konu bu kadar önemli? Ve neden onca hastam içinde onunla bağlantı kurmayı tercih ettim? Bunu hâlâ bilmiyorum. Vaka notlarımda bir ipucu buldum – genç hayalimle konuştuğuma dair bir his. Belki benim içimde – ergenlik çağımda, yirmili ve otuzlu yaşlarımda hormonların etkisiyle oradan oraya savrulan benin içinde– Philip'ten kalan bir izden daha fazlası var. Ne yaşadığını anladığımı, onu iyileştirmek için bir iç patika olduğunu sandım. Bu yüzden mi o kadar çok çabaladım? Neden bütün hastalarımın toplamından daha fazla dikkatimi ve enerjimi tüketti? Her terapistin çalışma hayatında bazı hastalar diğerleriyle eşit olmayan ölçüde dikkat ve enerji alırlar – Philip üç yıl boyunca benim için öyle bir hasta oldu.

Julius o akşam soğuk, karanlık eve geri döndü. Oğlu Larry haftasonunu onunla geçirmişti, ama o sabah Johns Hopkins'te nörobiyolojik araştırmalar yaptığı Baltimore'a geri dönmüştü. Julius, Larry git-

tiği için neredeyse rahatlamıştı – yüzündeki acılı ifade ve babasını rahatlatmak için gösterdiği sevgi dolu, ama sakar çabaları rahatlıktan çok üzüntü getiriyordu. Destek grubundaki meslektaşı Marty'yi aramaya kalktı, ama çok üzüntülü olduğunu hissederek telefonu kapattı. Onun yerine kırışık bir kağıda karaladığı notlarını temize çekmek için bilgisayarını açtı. "E-postanız var," sözü kendisini selamladı. Şaşırarak mesajın Philip'ten olduğunu gördü. Hevesle okudu.

> Bugünkü görüşmemizin sonunda Scheopenhauer'ı ve felsefesiyle bana nasıl yardımcı olduğunu sormuştunuz. Onun hakkında daha fazla şey öğrenmek istediğinizi de belirttiniz. Önümüzdeki Pazartesi akşamı saat 19:00'da Coastal Koleji'nde (Toyon Hall, 340 Fulton Cad.) vereceğim konferansla ilgilenebileceğinizi düşündüm. Avrupa felsefesi üzerine bir araştırma kursu veriyorum ve pazartesi günü Schopenhauer konusunda kısa bir özet yapacağım (ikibin yılı oniki haftaya sığdırmalıyım). Belki konferanstan sonra biraz sohbet edebiliriz. Philip Slate

Julius hiç duraksamadan Philip'e bir e-posta gönderdi: *Teşekkürler. Orada olacağım.* Randevu defterinde ertesi pazartesi gününü açıp kalemiyle "Toyon Hall, 340 Fulton Caddesi, saat 19:00" diye yazdı.

☆☆☆★★★

Julius pazartesileri dört buçuktan altıya kadar bir terapi grubunu yönetiyordu. Gün içinde grubuna teşhisini söyleyip söylememe konusunu düşünmüştü. Dengesini bulana kadar bireysel hastalarına söylemeyi ertelemeye karar vermiş olsa da, grupta farklı bir problem söz konusuydu: grup üyeleri genellikle ona odaklanıyordu ve birisinin onun ruh halindeki bir değişikliği fark edip bu konuda bir yorumda bulunması olasılığı çok daha büyüktü.

Ama endişeleri boşa çıktı. Üyeler daha önceki iki oturumu grip

olduğu için iptal ettiğini rahatlıkla kabul ettiler ve sonra hızla son iki haftada birbirlerinin hayatında olan biteni öğrenmeye çalıştılar. Bir sonraki hastasına yetişmek için acele ediyor gibi sürekli dalgın görünen kısa boylu, tıknaz pediatrist grubun kendisine biraz zaman ayırmasını istedi. Bu çok sıradışı bir olaydı; Stuart grupta geçirdiği bir yıl boyunca nadiren yardım istemişti. En başında gruba zorlamayla girmişti: karısı e-postayla ona terapiye girmediği ve önemli değişiklikler yapmadığı sürece onu terk edeceğini bildirmişti. Bu bilgiyi e-postayla göndermeyi tercih etmişti, çünkü kocası elektronik iletişime onun doğrudan yüzüne söylediği şeylerden daha fazla önem veriyordu. Geçen hafta karısı yatak odasını ayırmıştı ve oturumun çoğu Stuart'ın karısının kendini geri çekmesiyle ilgili duygularını keşfetmeye harcandı.

Julius bu grubu çok seviyordu. Yeni alanlara giren ve büyük riskler alan üyelerin cesareti genellikle soluğunu kesiyordu. Bugünkü oturum da bir istisna değildi. Herkes Stuart'ı kırılganlığını gösterme isteği yüzünden desteklemiş ve zaman hızla geçip gitmişti. Oturumun sonunda Julius kendini çok daha iyi hissetmeye başlamıştı. Oturumun dramasına kendini o kadar vermişti ki, bir buçuk saat boyunca kendi kederini unutmuştu. Bu sıradışı bir şey değildi. Bütün terapistler çalışma gruplarının atmosferinde bulunan mucizevi iyileştirici özellikleri bilirdi. Julius pek çok kez oturuma endişeli bir şekilde girmiş ve elbette kendi kişisel konularını açıkça ortaya koymamış olmasına rağmen kendini büyük ölçüde daha iyi hissetmişti.

Muayenehanesinin yakınlarındaki We Be Sushi'de hızlı bir yemek yiyecek kadar zamanı kalmıştı. Oraya düzenli olarak gittiği için yerine otururken suşi şefi Mark onu gürültülü bir şekilde selamladı. Yalnızken hep bara oturmayı tercih ederdi – bütün hastaları gibi, o da

restoranda yalnız başına yemek yemekten sıkılırdı.

Her zamanki yemeğini ısmarladı: California böreği, kavrulmuş yılan balığı ve çeşitli vejetaryen otlar. Suşiyi çok severdi, ama parazit tehlikesi yüzünden çiğ balıktan dikkatle kaçınırdı. Dışarıdaki bütün o yağmacılara karşı verdiği o savaş – şimdi hepsi ne kadar komik görünüyordu! İçeriden yenilmesi kaderin ne büyük bir cilvesiydi. Hepsinin canı cehennemeydi; Julius endişelerini rüzgâra bırakıp şefin şaşkın bakışları altında ahi suşisi ısmarladı. Hızla Toyon Hall'e gidip Schopenhauer'le ilk buluşmasından önce büyük bir zevkle yemeğini yedi.

Dünyaya bakış açımızın sağlam temelleri ve derinlik veya sığlığı çocukluk yıllarında oluşur. Bu görüş daha sonra özenle düzeltilir ve mükemmel hale getirilir, ama özde değişmeden kalır.[α]

6

Anne ve Baba Schopenhauer-Zu Hause

Heinrich Schopenhauer nasıl bir adamdı? Sert, asık suratlı, duyguları bastırılmış, boyun eğmez, gururlu. Anlatılan hikâyeye göre 1783'te, Arthur'un doğumundan beş yıl önce Danzig Prusya tarafından kuşatılmıştı ve yiyecek ve gıda çok kıttı. Schopenhauer ailesi kır evlerinde bir düşman generali barındırmayı kabul etmeye zorlanmıştı ve Prusya subayı Heinrich'e ödül olarak atları için yem verme teklifinde bulunmuştu. Heinrich'in yanıtı mı? "Ahırımdaki stoklarım iyidir, efendim ve yemlerim bittiğinde atlarımı uyuturum."

Ya Arthur'un annesi, Johanna? Romantik, sevimli, yaratıcı, şen şakrak, cilveli. 1787'de Danzig'deki herkes Heinrich ve Johanna'nın birleşmesinin harika bir olay olduğunu düşünse de sonradan bunun trajik şekilde yanlış eşleşme olduğu anlaşıldı. Johanna'nın ailesi olan Troisenerler mütevazı bir geçmişten geliyordu ve azametli Schopenhauerlere büyük bir saygıyla bakıyorlardı. Bu yüzden otuzsekiz yaşındaki Heinrich onyedisindeki Johanna'ya kur yapmaya başlayınca Tro-

---

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 478 / Bölüm 6, "On the Different Periods of Life."

isenerler çok sevindi ve Johanna istemeyerek anne babasının seçimini kabul etti.

Johanna evliliğini bir hata olarak mı görüyordu? Yıllar sonra evlilik kararıyla karşı karşıya olan diğer genç kadınları uyarırken yazdığı şu sözleri okuyun: "Şaşaa, rütbe ve unvan genç kızların yüreği üzerinde baştan çıkartıcı bir etki yaratıp onları evlilik düğümüyle bağlar ... bu onları, hayatları boyunca en büyük cezaya katlanmak zorunda bırakan yanlış bir adımdır."[α]

"Hayatları boyunca en büyük cezaya katlanmak" – Arthur'un annesinden etkileyici sözler. Günlüğüne Heinrich kendisine kur yapmaya başlamadan önce genç bir sevgilisi olduğu ve kaderin onu elinden aldığı ve Schopenhauer'in evlilik teklifini bir teslimiyet durumuyla kabul ettiği sırrını vermiş. Bu tipik onsekizinci yüzyıl evliliği Johanna'nın ailesi tarafından mal ve statü yüzünden ayarlanmıştı. Aşk var mıydı? Heinrich ve Johanna Schopenhauer arasında bir aşk söz konusu değildi. Asla. Daha sonra Johanna günlüğüne şunları yazacaktı, "Artık onun istediğinden daha fazla ateşli âşık numarası yapmıyorum."[β] Evin içindeki diğerleri için de bol miktarda sevgi yoktu – ne genç Arthur Schopenhauer, ne de dokuz yıl sonra doğan küçük kız kardeşi Adele için.

Anne baba arasındaki sevgi çocuklar için de sevgiyi doğurur. Zaman zaman anne babanın birbirlerine duydukları aşkın evdeki bütün sevgiyi tükettiği, geriye çocuklar için bir tek sevgi posasının kaldığı hikâyeleri anlatılır. Ama birinin kazancının diğerinin kaybına eşit olduğu bu ekonomik model pek anlamlı değil. Hatta tam aksi doğru gi-

---

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 14.

[β] *A.g.e.*, s. 13.

bi görünüyor: insan ne kadar severse çocuklara ve başka herkese karşı o kadar sevgiyle tepki verir.

Arthur'un sevgisiz çocukluğunun geleceği üzerinde ciddi etkileri oldu. Anne sevgisinden yoksun büyüyen çocuklar, kendilerini sevmek, diğerlerinin onları seveceğine inanmak veya başkalarını sevmek için gerekli olan temel güven duygusunu geliştiremezler. Yetişkin hayatlarında yabancılaşırlar, içlerine kapanırlar ve başkalarıyla genellikle düşmanca ilişkiler kurarlar. Nihai olarak Arthur'un dünya görüşünü belirleyecek olan psikolojik manzara böyleydi.

Eğer hayata küçük ayrıntılarıyla bakacak olursak ne kadar gülünç görünür. Mikroskopta görülen bir su damlası gibidir, tek hücrelilerle kaynayan tek bir damla. Telaşla koşuşturup birbirleriyle mücadele etmelerine nasıl güleriz. İster bu su damlasında isterse insan hayatının küçük süresi içinde olsun bu korkunç etkinlikler komik bir etki yaratıyor.[α]

7

Julius yediye beş kala lületaşından yapılma piposunun külünü temizleyip Toyon Hall'deki konferans salonuna girdi. Sağ taraftaki dördüncü sıraya oturup anfitiyatroya bakmaya başladı. Kürsünün bulunduğu giriş düzeyinden başlayarak yirmi sıra dik bir şekilde yükseliyordu. İki yüz koltuğun çoğu boştu; göz kararı otuz koltuk kırıktı ve sarı plastik kurdeleyle sarılmıştı. İki evsiz ve topladıkları gazeteler son sıraya yayılmıştı. Yaklaşık otuz koltuk üstü başı dağınık öğrenciler tarafından rastgele doldurulmuş, öndeki üç sıra tamamen boş kalmıştı.

Tıpkı bir terapi grubu gibi, diye düşündü Julius, kimse liderin yanına oturmak istemiyor. O günkü grup oturumunda bile iki yanındaki koltuklar son gelenler için ayrılmıştı ve o da yanındaki koltukların geç kalanlar için bir ceza olduğu esprisini yapmıştı. Julius oturma konusundaki grup terapi folklorunu düşündü; en bağımlı üye liderin

---

[α] *Complete Essay of Schopenhauer: Seven Books in One Volume* (New York: Wiley, 1942), çev. T. Bailey Saunders, kitap 5, s. 24. Ayrıca bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 290 / § 147a.

sağında otururken en paranoid üye tam karşısına otururdu; ama onun deneyimlerine göre liderin yanma oturma konusundaki isteksizlik düzenli olarak güvenebileceği tek kuraldı.

Toyon Hall'ün bakımsızlığı ve haraplığı, hayatına akşam ticaret okulu olarak başlayan, sonra genişleyip lisans eğitimi veren bir üniversite olarak kısa bir süre içinde gelişen ve görünüşe göre halihazırda yayılma aşamasında olan California Coastal Koleji'nin bütün kampusu için geçerli bir özellikti. Konferans salonuna doğru yaptığı keyifsiz yürüyüşte derbeder görünüşlü öğrencilerle mahallede yaşayan evsiz insanları ayırmanın çok zor olduğunu gördü. Hangi öğretmenin böyle bir ortamda morali bozulmazdı ki? Julius, Philip'in neden kariyer değiştirerek klinik çalışmaya geçmek istediğini anlamaya başlamıştı.

Saatine baktı. Yediydi ve tam o sırada damalı haki pantolon, gömlek ve kolları yamalı haki rengi kadife ceketinden oluşan profesör üniformasıyla Philip içeri girdi. Gerektiği gibi sağı solu çiziklerle dolu evrak çantasından konferans notlarını çıkarıp dinleyicilere bile bakmadan söze başladı:

> Bu bir Batı felsefesi –ders onsekiz– Arthur Schopenhauer araştırmasıdır. Bugün farklı bir yol izleyecek ve avımı dolaylı olarak kovalayacağım. Eğer sözlerim birbirinden kopuk gibi görünürse hoşgörünüze sığınıyorum – kısa süre içinde önümüzdeki konuya döneceğime söz veriyorum. Önce dikkatimizi tarihteki büyük çıkışlara çevirmek istiyorum.

Philip kafalarını onaylarcasına salladıklarını görmek için dinleyicileri taradı, böyle bir şey göremeyince en yakınında oturan öğrencilerden birine doğru işaret parmağını bükerek kara tahtayı işaret etti. Sonra üç sözcüğü heceleyip tanımladı, *k-o-p-u-k, h-o-ş-g-ö-r-ü ve ç-ı-k-ı-ş*, öğrenci itaatkâr bir şekilde bunları tahtaya yazdı. Öğrenci yerine

dönmek üzereyken Philip öndeki sırayı işaret edip orada kalmasını istedi.

Şimdi büyük çıkışlara gelelim – konuya bu şekilde başlamadaki amacım zamanla açık hale gelecek. Mozart'ın dokuz yaşındayken klavseni kusursuz bir şekilde çalarak Viyana kraliyet sarayını nasıl şaşırttığını düşünün. Eğer Mozart size tanıdık gelmediyse (*burada yüzünde belli belirsiz bir gülümseme belirdi*) daha tanıdık birilerini, ondokuzunda kendi bestelerini Liverpool seyircisine çalan Beatles'ı düşünün.

Bir diğer şaşırtıcı çıkış Johanne Fichte'nin olağanüstü çıkışıdır. (*Öğrencisine tahtaya* F-i-c-h-t-e *yazmasını işaret etti.*) Onsekizinci yüzyılın sonunda ve ondokuzuncu yüzyılın başında Kant'ı takip eden büyük idealist filozoflardan söz ettiğim geçen konferansımı hatırlayan var mı: Hefel, Schelling ve Fichte? Bunların içinde Fichte'nin hayatı ve çıkışı en olağanüstü olanıdır, çünkü hayatına, en büyük şöhret iddiası, pazar sabahları esin verici vaazlar veren rahibi olan küçük Alman köyü Rammenau'da yoksul ve eğitimsiz bir kaz çobanı olarak başlamıştır.

Bir pazar günü varlıklı bir aristokrat vaazı dinlemek için köye gelir, ama geç kalmıştır. Kilisenin dışında düş kırıklığı içinde dikilirken yaşlı bir köylü yaklaşarak üzülmemesini, çünkü kaz çobanı genç Johann'ın vaazı tekrarlayabileceğini söyler. Köylü Johann'ı bulur ve o gerçekten de çoban vaazı harfi harfine tekrar eder. Baron kaz çobanının duyduklarını içinde tutabilen şaşırtıcı zihninden çok etkilenip Johann'ın eğitimini finanse edip onun daha sonra, aralarında bir sonraki konferansımızın konusu olan Friedrich Nietzsche'nin de bulunduğu pek çok ünlü Alman düşünürün gittiği ünlü yatılı okul Pforta'ya gitmesini ayarlar.

Johann bu okulda ve daha sonra üniversitede çok başarılı olur, ama koruyucusu ölünce Johann'ın hiç destekçisi kalmaz ve Almanya'da evde özel dersler vermeye başlar. Genç bir adama henüz kendisi-

nin bile okumadığı Kant felsefesini öğretmesi için işe alınır. Kısa süre içinde ilahi Kant'ın çalışmalarıyla büyülenir ...

Philip birden dinleyicilere bakmak için başını kaldırdı. Hiçbir gözde bir aşinalık görmeyince seyircilere tıslarcasına sordu:

"Hey, evde kimse var mı? Kant, Immanuel Kant, Kant, Kant, hatırladınız mı?" (*K-a-n-t* yazmak için tahtaya gitti.) Geçen hafta ona iki saat ayırmıştık. Kant, Plato'yla birlikte bütün dünya filozofları içinde en büyüğü. Size söz veriyorum: Kant finalde olacak. Ah ha, işte bilet ... canlılık kıpırtıları, bir hareket, açılan bir iki göz görüyorum. Kalemler kağıtlarla birleşiyor.

"Evet, nerede kalmıştım? Ah, evet. Kaz çobanı. Fichte daha sonra Varşova'da özel öğretmen olarak işe alındı. Hiç parası olmadığı için oraya kadar yürüyerek gitti, ama vardığında işin ona göre olmadığı söylendi. Kant'ın evi Königsberg'den yalnızca birkaç yüz mil ötede olduğu için ustayla şahsen tanışmak için oraya kadar yürümeye karar verdi. İki ay sonra Königsberg'e vardı ve büyük bir cesaretle Kant'ın kapısını çaldı, ama huzura kabul edilmedi. Kant alışkanlıkların adamıydı ve tanımadığı ziyaretçileri kabul etmiyordu. Geçen hafta size onun programının düzenliliğini anlatmıştım – o kadar dakikti ki, onun günlük yürüyüşüne çıktığını gören kasabalı saatini ayarlayabilirdi.

Fichte yanında tavsiye mektubu olmadığı için kabul edilmediğini düşündü ve Kant'ın yanına kabul edilmek için kendi başına bir mektup yazmaya karar verdi. Olağanüstü bir yaratıcı enerji patlamasıyla, Kant'ın etik ve görevle ilgili görüşlerini din yorumuna uygulayan ilk kitabı olan ünlü "Bütün Vahiylerin Eleştirisi"ni yazdı. Kant bu çalışmayla yalnızca etkilenmekle kalmayıp basılmasını da teşvik etti.

İlginç bir hata, büyük olasılıkla yayıncının bir pazarlama hilesi olarak *Eleştiri* yazar adı olmaksızın çıktı. Çalışma o kadar başarılıydı ki, eleştirmenler ve okuyan halk kitabın Kant'ın yeni bir çalışması olduğu-

nu sandı. Sonunda Kant bu mükemmel kitabın yazarının kendisi değil, çok yetenekli genç bir adam olan Fichte olduğunu açıklamak zorunda kaldı. Kant'm övgüsü Fichte'nın felsefedeki geleceğini garanti etti ve bir buçuk yıl sonra Jena Üniversitesi'nden profesörlük teklifi aldı.

"İşte," Philip yüzünde büyük bir mutluluk ifadesiyle başım kaldırdı ve garip bir coşku gösterisiyle elini havaya kaldırdı, "buna çıkış derim ben!" Hiçbir öğrenci başını kaldırıp Philip'in garip coşku gösterisini anladığım gösteren bir hareket yapmadı. Dinleyicilerinin tepkisizliğiyle cesareti kırılmış olsa da Philip bunu belli etmedi ve tedirgin olmaksızın sözlerine devam etti:

Şimdi kalplerinize daha yakın bir şeyi düşünün – atletik çıkışları. Chris Evert, Tracy Austin ya da onbeş onaltı yaşında profesyonel tenis turnuvasını kazanan Michael Chang'i kim unutabilir ki? Ya da onlu yaşlardaki satranç dahisi Bobby Fischer veya Paul Morphy'yi? Ya da onbir yaşında Küba satranç şampiyonluğunu kazanan Jose Raoul Capablanca'yı düşünün.

Son olarak edebiyat çıkışlarına dönmek istiyorum – bütün zamanların en parlak edebiyat çıkışı, edebiyat dünyasını muhteşem kitabıyla aydınlatan yirmili yaşların ortalarındaki bir adam ...

Bu noktada Philip gerilim yaratmak için durup başını kaldırdı, yüzü kendine güvenle parlıyordu. Yaptığı şeyden emin görünüyordu – bu çok açıktı. Julius gördüklerine inanamayarak bakıyordu. Philip ne bulmayı umuyordu? Koltuklarının kenarında oturan öğrencilerin meraktan titreyerek birbirlerine, "Kim bu edebiyat dahisi?" diye mırıldanmalarını mı?

Başını çevirerek dinleyicilere baktı: her yerde donuk gözler vardı, öğrenciler sandalyelerine gömülmüş bir şeyler karalıyor, gazete okuyor ya da bulmaca çözüyordu. Soldaki bir öğrenci iki koltuğa uzan-

mış uyuyordu. Sağda sıranın sonundaki iki öğrenci birbirine sarılmış uzun uzun öpüşüyordu. Tam önündeki sırada iki çocuk dudaklarında pis bir gülümsemeyle birbirini dirseğiyle dürterek salonun arkasını işaret ediyordu. Julius merakına rağmen onların bakışlarını izlemeyip –büyük olasılıkla bir kadının eteğine bakıyorlardı– dikkatini Philip'e çevirdi.

Peki kim bu dahi? (Philip monoton bir şekilde konuşmaya devam ediyordu.) Adı Thomas Mann. Sizin yaşınızdayken, evet sizin yaşınızdayken bir şaheser, *Buddenbrooklar* adlı muhteşem bir kitap yazmaya başladı ve yalnızca yirmialtı yaşındayken kitabı basıldı. Thomas Mann, bildiğinizi umuyor ve dua ediyorum, yirminci yüzyılın yazın dünyasında çok önemli bir kişi haline gelip Nobel Edebiyat Ödülü kazandı. (*Philip bu noktada durup* M-a-n-n *ve* B-u-d-d-e-n-b-r-o-o-k-l-a-r *sözcüklerini tahtaya yazdı.*) 1901'de yayımlanan *Buddenbrooklar* kasabalı bir Alman ailesinin dört kuşak boyunca hayatını ve iniş çıkışlarını anlatıyor.

Peki bütün bunların felsefeyle ve bugünkü gerçek konumuzla ne ilgisi var? Dediğim gibi konudan biraz saptım, ama yalnızca konunun özüne daha sağlam bir şekilde dönmek için.

Julius salondaki hışırtıları ve ayak seslerini duydu. Önünde oturan ve birbirini dürten iki röntgenci eşyalarını gürültüyle toplayıp amfiden çıktı. Sıranın sonunda öpüşen çift gitmişti, tahtaya yazı yazma görevi verilen çocuk bile ortalarda yoktu.

Philip sözlerine devam etti:

Bana göre *Buddenbrooklar*'ın en göz alıcı bölümleri kitabın sonlarında, romanın kahramanı, aile babası, yaşlı Thomas Buddenbrook'un ölüme yaklaştığı sayfalarda. Yirmi yaşlarındaki bir yazarın hayatın sonuyla ilgili konularda böyle engin bilgiye ve duyarlığa sahip olması insanı şaşırtıyor. (*Philip sayfa kenarları kıvrılmış kitabı kaldırırken yüzünde belli belirsiz*

bir gülümseme var.) Bu kitabı ölmeye niyetli herkese tavsiye ediyorum.

Julius amfiden çıkarken sigaralarını yakan iki öğrencinin kibrit sesini duydu.

Ölüm onu çağırmaya geldiğinde Thomas Buddenbrook şaşırdı ve büyük bir kedere gömüldü. Hiçbir inanç sistemi onu rahatlatmıyordu – metafizik gereksinimlerini uzun zamandır doyuramayan dinsel görüşleri ve Darwin yönelimli dünyevi şüpheciliği ve materyalizmi de öyle. Mann'ın sözcükleriyle söylersek, hiçbir şey ölmekte olan adama "ölümün yakın ve nüfuz edici bakışları altında bir saatlik dinginlik"[α] veremedi.

Philip burada başını kaldırdı. "*Bundan sonra olanlar büyük önem taşıyor ve bu akşamki konferansımızın konusunun etrafını kuşatmaya bu noktadan başlayacağım.*

Thomas Buddenbrook umutsuzluğu içinde kitaplığından tesadüfen bir yıl önce kullanılmış kitap tezgâhından aldığı ucuz, kötü dikişli bir felsefe kitabı çekip aldı. Okumaya başladı ve hemen rahatladı. Mann'ın ifadesiyle "usta bir zihnin, hayat adı verilen bu zalim, alaycı şeyi nasıl sıkıca tuttuğu"[β] onu hayrete düşürdü.

Felsefe kitabındaki vizyonun olağanüstü açıklığı ölmekte olan adamı büyüledi ve saatler geçmesine rağmen başını kitaptan kaldıramadı. Sonra, "Ölüm ve Kişisel Ölümsüzlüğümüzle İlişkisi Üzerine" adlı bölüme geldi ve sözcüklerle sarhoş oldu, kendi hayatı için okuyormuş gibi okumaya devam etti. Okumayı bitirdiğinde Thomas Buddenbrook değişmiş, kendisinden kaçan rahatlık ve huzuru bulmuş bir adamdı.

[α] Thomas Mann, *Buddenbrooks,* çev., H. Lowe-Porter (Vintage, 1952), s. 509.

[β] *A.g.e.*, s. 510.

Ölmekte olan adamın keşfettiği şey neydi? (*Philip bu noktada bir kâhinin ses tonuyla konuşmaya başladı.)* Şimdi iyi dinle Julius Hertzfeld, çünkü bunlar hayatın son sınavında işe yarayabilir ...

Halka açık bir konferansta doğrudan kendisine seslenilmesi karşısında şok olan Julius koltuğunda dimdik doğruldu. Endişeyle etrafına bakıp şaşkınlıkla amfinin boş olduğunu gördü: herkes, hatta iki evsiz bile gitmişti.

Ama Philip yok olan dinleyicileri yüzünden tedirgin olmadan sakin bir şekilde anlatmaya devam etti:

Buddenbrooklar'dan bir bölüm okuyacağım. (Yıpranmış kağıt kapaklı kitabı açtı.) "Senin ödevin, romanı, özellikle dokuzuncu bölümü büyük bir dikkatle okuman. Senin için çok değerli olduğunu göreceksin – uzun zaman önceki hastalarının hatıralarından anlam çıkarmaya çalışmaktan çok daha değerli.

Oğlumla yaşamaya devam etmeyi mi umdum?[α] Benimkinden daha zayıf, titrek ve ürkek bir kişilikte mi? Kör, çocuksu budalalık! Oğlum benim için ne yapabilir ki? Öldüğüm zaman nerede olacağım? Ah, bu o kadar parlak bir şekilde açık ki. Bugüne kadar "ben" demiş, diyen ve diyecek olan herkesin içinde olacağım – özellikle, bunu en dolu, güçlü ve memnuniyetle söyleyenlerin içinde! ... Hayatın hiç nefret ettim mi – saf, güçlü, amansız hayattan? Budalalık ve yanlış anlama! Nefret ettim, ama kendimden, çünkü kendimi taşıyamıyordum. Hepinizi seviyorum, siz kutsanmışları ve yakında, yakında kendimin bütün küçük bağlarıyla sizden ayrı kalmam sona erecek; yakında benim içimdeki sizi sevenler özgür kalacak ve sizin içinizde ve sizinle olacak – içinizde ve sizinle.

[α] Thomas Mann, *Buddenbrooks*, çev., H. Lowe-Porter (Vintage, 1952), s. 513.

Philip romanı kapatıp notlarına döndü.

Şimdi, Thomas Buddenbrook'u bu kadar değiştiren kitabın yazarı kimdi? Mann romanda adım açıklamıyor, ama kırk yıl sonra yazdığı muhteşem bir makalede o kitabın yazarının Arthur Schopenhauer olduğunu söylüyor. Mann daha sonra ilk kez yirmiüç yaşındayken Schopenhauer'i okuma sevincini nasıl yaşadığını anlatıyor. Yalnızca, "o kadar tutarlı bir şekilde açık, o kadar kıvrımlı, sunumu ve dili o kadar etkileyici, o kadar zarif, o kadar şaşmaz derecede uygun, o kadar tutkulu derecede zekice, o kadar fevkalade ve tasasızca ciddi ki –Alman felsefesinin tarihinde hiç kimsenin olmadığı kadar–"[α] şeklinde tarif ettiği Schopenhauer'in sözlerinin etkisiyle büyülenmekle kalmamış, "duygusal, soluk kesici, içgüdü ve zihin, tutku ve kurtarılma gibi şiddetli zıtlıklar arasında gidip gelen"[β] şeklinde tarif ettiği Schopenhauer düşüncesinin özünden de çok etkilenmişti. Mann işte o zaman ve orada Schopenhauer'i keşfetmesinin kendisine saklayamayacağı kadar değerli bir deneyim olduğuna karar verdi ve filozofu kendi acı çeken kahramanına sunarak yaratıcı bir şekilde hemen kullandı.

Yalnızca Mann değil, başka pek çok zihin de Arthur Schopenhauer'e borçlu olduğunu kabul eder. Tolstoy, Schopenhauer için "insanlar arasında eşi olmayan bir dahi" diyordu. Richard Wagner'a göre o "Cenetten gönderilen bir armağandı." Nietzche, Leipzig'deki kullanılmış kitap satan bir dükkândan eski püskü bir Schopenhauer kitabı aldıktan ve onun ifadesiyle "o dinamik, kederli dahinin zihni üzerinde çalışmasına izin verdikten"[χ] sonra hayatının bir daha asla aynı olmadığını söylemiştir. Schopenhauer, Batı dünyasının entelektüel haritasını

[α] Thomas Mann, *Essays of Three Decades,* çev. H. T. Lowe-Porter (New York: Alfred A. Knopf, 1947), s. 373.

[β] *A.g.e.*, s. 373.

[χ] Ronald Hayman, *Nietzsche: A Critical Life* (New York: Penguin, 1982), s. 72.

sonsuza dek değiştirmiştir ve o olmasaydı çok daha zayıf bir Freud, Nietzche, Hardy, Wittgenstein, Beckett, Ibsen ve Conrad'ımız olurdu.

Philip bir cep saati çıkararak bir an için inceledi, sonra büyük bir ciddiyetle:

Schopenhauer'i takdimim burada bitiyor. Felsefesi o kadar geniş ve derindir ki kısa bir özete meydan okur. Bu yüzden kitabınızdaki altmış sayfalık bölümü dikkatle okursunuz umuduyla merakınızı uyandırmayı tercih ettim. Bu konferansın son yirmi dakikasını sorulara ve tartışmaya ayırıyorum. Dinleyicilerin sorusu var mı Dr. Hertzfeld?

Philip'in ses tonuna siniri bozulan Julius bir kez daha boş amfiyi tarayıp yumuşak bir sesle, "Philip, dinleyicilerinin gittiğinin farkında mısın acaba?" diye sordu.

"Ne dinleyicisi? Onlar mı? Sözde öğrenciler mi?" Philip onları fark bile etmediğini, ne gelmelerinin ne de gitmelerinin onun için fark etmediğini gösteren küçümser bir el hareketi yaptı. "Bugün benim dinleyicim sizsiniz, Dr. Hertzfeld. Konferansımı bir tek sizin için hazırladım," dedi Philip büyük, ama boş bir salonda kendisinden on metre ötedeki birisiyle konuşmaktan hiç rahatsız görünmeyerek.

"Tamam, yemi yutacağım. Neden bugün senin dinleyicinim?"

"Bir düşünün, Dr. Hertzfeld ..."

"Bana Julius demeni tercih ederim. Ben sana Philip diyorsam ve bunun senin için sorun olmadığını düşünüyorsam senin de beni Julius diye çağırma hakkın var. Ah, yine o deja vu – çok, çok uzun zaman önce, 'Bana Julius de, lütfen – biz yabancı değiliz,' dediğimi ne kadar açık bir şekilde hatırlıyorum."

"Müşterilerimi ilk adlarıyla çağırmam, çünkü ben onların profesyonel danışmanıyım, arkadaşları değil. Ama sen nasıl istiyorsan öyle

olsun, Julius. Baştan başlıyorum. Neden bugün benim dinleyicim olduğunu soruyorsun. Buna yanıt olarak yalnızca senin yardım ricana karşılık verdiğimi söyleyebilirim. Bir düşün, Julius, bir görüşme ricasıyla bana geldin ve o ricanın içinde başka ricalar da vardı."

"Öyle mi?"

"Evet. Bu konuyu biraz daha açayım. Birincisi, sesinde bir aciliyet hissi vardı. Seninle buluşmam senin için çok önemliydi. Belli ki bu rican yalnızca benim nasıl olduğumu görme isteğinden kaynaklanmıyordu. Hayır, sen başka bir şey istiyordun. Sağlığının kötü olduğunu söyledin ve altmış beş yaşında bir adam olduğun düşünülürse bu ölümle yüzleştiğin anlamına geliyordu. Bu yüzden yalnızca korktuğunu ve bir tür teselli aradığını tahmin ettim. Bugünkü konferansım senin ricana bir karşılıktı."

"Biraz dolaylı bir yanıt, Philip."

"Senin ricandan daha dolaylı değil, Julius."

"Tuş! Ama hatırladığım kadarıyla dolaylı olmanın senin için bir sakıncası yoktu."

"Şu anda da öyle. Yardım talebinde bulundun ve ben de seni bütün insanlar içinde sana en büyük yararı dokunacak adamla tanıştırarak karşılık verdim."

"Ve amacın Mann'in ölmekte olan kahramanı Buddenbrook'un Schopenhauer'de bulduğu rahatlığı anlatarak bana teselli vermekti, öyle mi?"

"Kesinlikle. Ve bunu yalnızca bir başlangıç, geleceklerin bir örneği olarak verdim sana. Schopenhauer'da rehberin olarak sana sunabileceğim pek çok şey var ve sana bir teklifte bulunmak istiyorum."

"Teklif mi? Philip, beni şaşırtmaya devam ediyorsun. Merakımı uyandırdın."

"Eyalet danışmanlık lisansı almak için bir danışmanlık programına katılarak programı tamamladım ve diğer bütün gerekleri yerine getirdim, yalnız iki yüz saatlik profesyonel süpervizyona ihtiyacım var. Klinik filozof olarak çalışmaya devam edebilirim –bu alanın kuralları eyalet tarafından düzenlenmiyor– ama bir danışmak lisansı bana pek çok avantaj kazandırır, yanlış tedavi sigortası ve kendimi daha verimli bir şekilde pazarlama olanağı gibi. Schopenhauer'in tersine ne bağımsız bir mali desteğim var ne de güvenilir akademik desteğim – üniversite denen bu domuz ağılına gelen sersemlerin felsefeye karşı gösterdikleri ilgisizliği kendi gözlerinle gördün."

"Philip, neden birbirimize bağırarak konuşmak zorundayız? Konferans bitti. Buraya gelip oturmanın ve sohbete gayrıresmi bir şekilde devam etmemizin senin için bir sakıncası var mı?"

"Yok tabii." Philip kürsüdeki notlarını toparlayıp evrak çantasına tıkıştırdı, sonra ön sıradaki bir koltuğa oturdu. Artık daha yakın olmasına rağmen aralarında hâlâ dört sıra vardı ve Philip'in Julius'a bakabilmek için başını garip bir şekilde arkaya çevirmesi gerekiyordu.

"Bir değiş tokuş önerdiğini düşünmekte haklı mıyım – ben sana süpervizyon vereceğim, sen de bana Schopenhauer'i öğreteceksin?" diye sordu Julius alçak sesle.

"Doğru!" Philip başını çevirdi, ama göz teması kuracak kadar değil.

"Ve yapacağımız anlaşmanın koşullarını düşündün?"

"Çok düşündüm. Hatta Dr. Hertzfeld ..."

"Julius."

"Evet, evet – Julius. Söyleyeceğim şu ki süpervizyon istemek için birkaç haftadır seni aramayı düşünüyor, ama öncelikle mali nedenlerden dolayı durmadan erteliyordum. Bu yüzden olağanüstü bir tesadüf-

le senin araman beni çok şaşırttı. Çalışma koşullarına gelince haftada bir buluşur saati ikiye böleriz: sürenin yarısında sen hastalarım hakkında uzman tavsiyelerini belirtirsin, yarısında da ben Schopenhauer konusunda sana rehberlik yaparım."

Julius gözlerini kapatıp düşüncelerinin içinde kayboldu.

Philip iki dakika daha bekledikten sonra, "Teklifime ne diyorsun?" diye sordu. "Hiç öğrenci gelmeyeceğine emin olsam da konferanstan sonraki saatim dolu, bu yüzden idare binasına gitmem gerekiyor."

"Şey, Philip, bu insanın her gün karşılaşacağı türden bir teklif değil. Düşünmek için biraz daha zamana ihtiyacım var. Bu hafta içinde buluşalım. Çarşamba öğleden sonralarım boş. Dört diyelim mi?"

Philip başıyla onayladı. "Çarşambaları üçte dersim bitiyor. Ofisimde buluşalım mı?"

"Hayır, Philip, benim ofisimde. Ofisim ikiyüz kırkdokuz Pacific Bulvarı'ndaki evimde, eski ofisimden çok uzak değil. İşte kartım."

Julius'un Günlüğünden Notlar

Philip'in konferansından sonra yaptığı süpervizörlük-rehberlik değiş tokuş teklifi beni sersemletti. İnsan bir başka kişinin tanıdık güç alanına ne kadar çabuk geri dönüyor! Manzaranın ürkütücü aşinalığının başka rüyalarınızda benzeri bir yere gittiğinizi hatırlattığı rüyalardaki duruma-bağlı hatıralar gibi. Aynı şey marihuana için de geçerlidir – birkaç çekişten sonra kendinizi birden yalnızca marihuana durumunda var olan tanıdık bir yerde, tanıdık düşünceler içinde bulursunuz.

Aynı şey Philip için de geçerli. Yanında yalnızca çok az zaman geçirdim ve –presto [hızla]– onunla ilgili derinlerdeki hatıralarım ve Philip – tarafından uyandırılan garip bir zihinsel durum bir anda yeniden ortaya çıktı. Ne kadar kibirli, ne kadar küstah biri. Başkalarına karşı ne kadar ilgisiz. Ama beni ona

çeken bir şey, güçlü bir şey var – acaba ne? Zekâsı mı? Azameti ve öbür dünyaya dalmış gibi görünüşü bu olağandışı toyluğuna eşlik mi ediyor? Ve yirmiiki yıl sonra nasıl da aynı. Hayır, bu doğru değil! Cinsel zorlantısından kurtulmuş, artık sürekli bumu yerde dişi kovalıyor değil. Hep özlemini duyduğu daha yüksek yerlerde yaşıyor. Ama yönlendirilebilirliği – hâlâ yerinde ve o kadar açık ki, ve göründüğünden o kadar habersiz ki, teklifinin üstüne nasıl atlamalıyım, bana Schopenhauer'i öğretmesi karşılığında ona iki yüz saatimi vermeliyim ve bunu teklif eden, isteyen ve gereksinim duyan benmişim gibi arsızca sunuyor. Schopenhauer'le biraz ilgilendiğimi inkâr edemem, ama Schopenhauer'i öğrenmek için Philip'le iki yüz saat geçirmek şu andaki istek listemde çok alt sıralarda geliyor. Ve ölmekte olan Buddenbrook'la ilgili olarak okuduğu bölüm Schopenhauer'ın bana verebileceklerinin temel bir örneğiyse hiç ilgimi çekmedi. Benim, hatıralarımın ve eşsiz bilinçliliğimin varlığı olmaksızın evrensel tekliğe yeniden katılma fikri, insanı heyecanlandıran bir rahatlama sağlamıyor. Hayır, aslında hiç rahatlama sağlamıyor.

Peki Philips'i bana iten şey ne? Bu da başka bir soru. Terapi karşılığında savurduğu yirmi bin dolarla ilgili olarak geçende yaptığı şu espri – belki hâlâ yatırımını geri almanın bir yolunu arıyordur.

Philip'e süpervizyon vermek mi? Onu yasal, kurallara uygun bir terapist yapmak? Bu bir ikilem. Ona sponsor olmak istiyor muyum? Nefret dolu birinin (*onun* nefret dolu *olduğuna* inanıyorum) herhangi birinin gelişimine yardımcı olacağına inanmıyorken ona bunun için izin vermek istiyor muyum?

> Her şey dinin yanında: vahiy, kehanetler, hükümetin koruması, en yüksek değer ve tanınmışlık ... ve hepsinden öte, doktrinlerini çocukluğun körpe çağında zihne kazıma, dolayısıyla neredeyse doğuştan gelen fikirler gibi görülmelerini sağlama şeklindeki paha biçilmez ayncalık.[α]

8

İlk Çocukluğun Sakin ve Mutlu Günleri

Johanna günlüğünde, Arthur'un 1788'deki doğumundan sonra bütün anneler gibi "yeni bebeğiyle" oynamaktan zevk aldığını yazıyor. Ama yeni bebekler kısa süre sonra eski bebekler olurlar ve birkaç ay içinde Johanna da oyuncağından sıkıldı ve Danzig'deki can sıkıntısı ve yalnızlık yüzünden acı çekmeye başladı. Johanna'nın hayatında yeni bir şey ortaya çıkıyordu – anneliğin onun kaderi olmadığı, onu başka bir geleceğin beklediğine dair belli belirsiz bir histi bu. Özellikle Schopenhauer kır evindeki yazları çok zor geçiyordu. Heinrich yanında bir rahiple hafta sonları ona katılsa da Johanna geri kalan zamanı Arthur ve uşaklarıyla geçiriyordu. Heinrich'in yakıcı kıskançlığı yüzünden karısının komşularla görüşmesini ya da herhangi bir nedenle evden ayrılmasını yasaklamıştı.

Arthur beş yaşındayken aile büyük bir sıkıntı içine girdi. Prusya Danzig'i yönetimi altına aldı ve ilerleyen Prusya askerlerinin Hein-

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 166 / Bölüm 17, "On Man's Need for Metaphysics."

rich'in birkaç yıl önce hakaret ettiği generalin komutası altında gelmelerinden birkaç gün önce bütün Schopenhauer ailesi Hamburg'a kaçtı. Sonra bu yabancı şehirde Johanna ikinci çocuğu Adele'i doğurdu ve daha fazla kapana kısıldığını hissedip büyük bir umutsuzluğa kapıldı.

Heinrich, Johanna, Arthur, Adele –baba, anne, oğul, kız– birlikte, ama ilişkisiz bir dörtlüydü.

Heinrich'e göre Arthur Schopenhauer ticaret evinin gelecekteki başı olarak ortaya çıkacak olan bir krizalitti. Heinrich geleneksel bir Schopenhauer babasıydı; Arthur'un çocukluk dönemini bitirdikten sonra işe girişip babalık görevlerini üstlenmek niyetiyle oğlunu aklından çıkararak işleriyle ilgilenmeye devam etti.

Ya karısı, Heinrich onun için neler planlıyordu? O Schopenhauer ailesinin tohum zarfı ve beşiğiydi. Tehlikeli derecede canlı olduğu için saklanması, korunması ve engellenmesi gerekiyordu.

Ya Johanna? O neler hissediyordu? Kapana kısılmış! Kocası ve hamisi Heinrich onun ölümcül hatası, neşesiz gardiyanı, canlılığının acımasız rakibiydi. Ya oğlu Arthur? O da kapanın bir parçası, tabutunun çivisi değil miydi? Yetenekli bir kadın olan Johanna kendini ifade ve gerçekleştirme için vahşi bir hızla artan bir arzu duyuyordu ve Arthur onun kendinden vazgeçmesinin acınacak derecede yetersiz bir telafisiydi.

Ya küçük kızı? Heinrich tarafından neredeyse hiç fark edilmeyen Adele'in aile dramasında çok küçük bir rolü vardı ve bütün hayatını Johanna'nın bir kopyası olarak geçirecekti.

Ve böylece bütün Schopenhauerler kendi yollarına gitti.

Kaygısı ve kederiyle ağırlaşan baba Schopenhauer, Arthur'un doğumundan onaltı yıl sonra Schopenhauer deposunun en üst kattaki

yük penceresine tırmanarak kendini Hamburg kanalının dondurucu sularına attı.

Anne Schopenhauer Heinrich'in kucağındaki evlilik kapanından kurtularak ayaklarındaki Hamburg çamurunu silip rüzgâr gibi Weimar'a uçtu. Orada Almanya'nın en canlı edebiyat salonlarından birini açtı. Goethe'nin ve diğer önde gelen edebiyat insanlarının sevgili arkadaşı oldu ve bir düzine iyi satan aşk romanı yazdı. Bu romanların çoğu istemedikleri evliliklere zorlanan, ama çocuk yapmayı reddeden ve aşkı özlemeye devam eden kadınlarla ilgiliydi.

Ya Arthur? Arthur Schopenhauer yaşamış olan en bilge insanlardan biri olacaktı. Ama en ümitsiz ve hayattan en fazla nefret eden adamlardan biri ve ellibeş yaşında şunları yazacaktı:

> İleriyi önceden görebilseydik, çocukların ölüme değil, hayata mahkum olan, ama henüz cezalarının ne anlama geldiğini bilmeyecek kadar bilinçsiz olan masum mahkûmlar olduğunu görebilirdik. Yine de her insan ileri yaşlara ... "bugün kötü ve her gün daha da kötüleşecek, ta ki en kötüsü olana kadar," denebilecek bir hayat durumuna ulaşmak ister.[a]

[a] Schopenhauer, *Complete Essays*, çev. Saunders, kitap 5, s. 3. Ayrıca bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 298 / § 155a.

> Sonsuz uzayda etrafında bir düzine daha küçük kürenin döndüğü, yuvarlak, ortası sıcak, üzerindeki küflü tabakanın canlı ve bilinçli varlıklar ürettiği soğuk sert bir kabukla kaplı sayısız aydınlık küre – bu ... gerçek dünya.[α]

9

Julius'un Pacific Heights'deki büyük evi şu anda satın alabileceğinden daha büyüktü: otuz yıl önce San Franscisco'dan ev alacak kadar talihli olan şanslı bir milyonerdi. Karısı Miriam'a kalan otuz bin dolarlık miras bu evi satın almalarını sağlamıştı ve Julius ve Miriam'ın yaptığı diğer bütün yatırımların tersine evin değeri roket hızıyla yükselmişti. Miriam'ın ölümünden sonra Julius evi satmayı düşünmüştü – bir kişi için çok büyüktü– ama onun yerine ofisini evin birinci katına taşımayı tercih etmişti.

Caddeden dört adım içeri girince mavi fayanslı fıskiyenin bulunduğu avluya varıyordunuz. Sol tarafta Julius'un ofisine çıkan birkaç basamak, sağda evine çıkan daha yüksek basamaklar bulunuyordu. Philip tam zamanında geldi. Julius onu kapıda karşılayıp ofisine kadar geçirdi, oturması için kahverengi deri koltuğu işaret etti.

"Çay ya da kahve ister misin?"

Philip otururken etrafına bakmadığı gibi Julius'un teklifine de aldırmadı. "Süpervizyon konusundaki kararını bekliyorum."

"Ah, işte bir kez daha doğruca konuya giriyorsun. Bu kararı ver-

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 3 / Bölüm 1, "On the Fundamental View of Idealism."

mede çok zorlanıyorum. Bir sürü sorum var. Talebinde beni çok şaşırtan bir şey var – büyük bir çelişki."

"Kuşkusuz bir terapist olarak senden hiç memnun olmadığıma göre neden senden süpervizyon istediğimi merak ediyorsundur?"

"Kesinlikle. Terapimizin büyük bir başarısızlık, üç yıl ve büyük para kaybı olduğunu oldukça açık bir dille ifade ettin."

"Gerçek bir çelişki yok," diye karşılık verdi Philip hemen. "İnsan becerikli bir terapist ve süpervizör olup bir hastada başarısız olabilir. Araştırmalar terapinin hastaların üçte biri için başarısızlıkla sonuçlandığını söylüyor. Üstelik bu başarısızlıkta benim de büyük bir rol oynadığıma kuşku yok – inatçılığım, katılığım. Senin tek hatan benim için yanlış bir terapi tipi seçmen ve bunda çok uzun süre ısrar etmen oldu. Ama bana yardım etme çabanın ve hatta ilginin farkındayım."

"Bunlar kulağa hoş geliyor Philip. Mantıklı şeyler. Ama yine de sana terapide hiçbir şey vermeyen birinden süpervizyon istemek. Ben senin yerinde olsam böyle birşeyi hayatta yapmazdım – başka birini bulurdum. Söylediklerinden fazlasının olduğunu hissediyorum."

"Belki sırada sözümü geri almam vardır. Senden hiçbir şey almadığım tam olarak doğru değil. Hep aklımda kalan ve iyileşmemde önemli rol oynayan iki şey söyledin bana."

Julius bir an için ayrıntıları sormak zorunda kalmak yüzünden büyük bir öfke duydu. Philip onun ilgilenmediğini mi sanıyordu? O kadar kötü biri olabilir miydi? Sonunda teslim olup sordu, "Neymiş bu iki şey?"

"Şey, birincisi fazla önemli gibi görünmüyor, ama etkileyiciydi. Sana tipik akşamlarımdan birini anlatıyordum – biliyorsun, bir yerden bir kadın bulup onu yemeğe çıkarışımdan, yatak odamda aynı ru-

tinle ve aynı müzikle onu baştan çıkarmamdan. Sana geçirdiğim o akşamla ilgili fikrini, nahoş ya da ahlâksız bulup bulmadığını sordum."

"Yanıtımı hatırlamıyorum."

"Ne nahoş ne de ahlâksız bulduğunu söyledin, yalnızca sıkıcıymış. Sıkıcı, birbirini tekrarlayan bir hayat yaşadığımı düşünerek irkildim."

"Ah, ilginç. Demek öyle söyledim. Peki diğeri neymiş?"

"Mezar taşı sözlerini tartışıyorduk. Nedenini bilmiyorum, ama kendim için nasıl bir mezar taşı sözü seçeceğimi sordun."

"Bu mümkün. Bir çıkmazda olduğumda ve şok edici bir müdahaleye gereksinim duyduğumda bu soruyu kullanırım. Ve ...?"

"Şey, mezar taşıma "Düzüşmeyi severdi" diye yazılabileceğini söyledin. Ve sonra da bu sözün köpeğimin mezarı için de iyi bir söz olabileceğini ekledin – aynı taşı köpeğim ve kendim için kullanabilirdim."

"Çok güçlü bir söz. Gerçekten bu kadar sert miydim?"

"Sert olup olmaması önemli değil. Önemli olan etkisi ve kalıcılığı. Çok daha sonra, belki on yıl sonra kullandım onu."

"Gecikmeli müdahaleler! Her zaman, genellikle sanıldıklarından daha önemli olduklarını düşünmüşümdür. Hep bunlar üzerinde çalışmayı istemişimdir. Peki ama bugünkü amacımız için söyler misin bana, neden geçen görüşmemizde bunlardan söz etmeyi, sana küçük de olsa bir yararım dokunduğunu kabul etmeyi istemedin?"

"Julius, bunun elimizdeki konuyla – yani benim süpervizörüm olmayı kabul etmeyi isteyip istememen ve karşılığında senin Schopenhauer danışmanın olmama izin vermenle bir ilgisini göremiyorum."

"Senin bu ilişkiyi görememen ikisini daha da ilişkili kılıyor. Phi-

lip, diplomatik olmaya çalışmayacağım. Açıkça söylüyorum: senin terapist olmaya donanımlı olduğundan emin değilim ve bu yüzden süpervizyonun mantığı konusunda bazı kuşkularım var."

" 'Donanımlı' olmadığımı söylüyorsun. Biraz açar mısın lütfen?" dedi Philip hiç rahatsızlık belirtisi göstermeden.

"Şey, şöyle açıklayayım. Ben terapiyi her zaman bir uğraş, diğerleriyle ilgilenen insanların yaşam biçimi olarak görmüşümdür. Senin başkalarına karşı yeterince ilgili olduğunu düşünmüyorum. İyi bir terapist acıyı hafifletmeye çalışır, insanların büyümelerine yardımcı olur. Ama senin yalnızca diğerlerini küçümsediğini görüyorum – öğrencilerinin gitmesine nasıl izin verip onları nasıl aşağıladığına bir bak. Terapistlerin hastalarıyla ilişki kurmaları gerekir, oysa sen başka insanların neler hissettiğine hiç aldırmıyorsun. İkimizi ele al. Sana açtığım telefon yüzünden ölümcül bir hastalığım olduğunu düşünmüşsün. Ama bana en ufak bir teselli ya da anlayış sözcüğü söylemedin."

"Bu bir işe yarar mıydı – yani aptalca bir teselli sözcüğü mırıldanmanın yararı olur muydu? Ben sana daha fazlasını verdim, çok daha fazlasını. Bütün konferansı senin için hazırlayıp sundum."

"Bunu şimdi anlıyorum. Ama o kadar dolambaçlıydı ki Philip. Benimle ilgilendiğini değil, beni yönetmeye çalıştığını hissettim. Doğrudan olsaydın, yüreğinden gelen bir mesajı bana söyleseydin benim için daha iyi, çok daha iyi olurdu. Çok büyük bir şey değil, belki sağlığım ya da zihinsel durumumla ilgili basit bir soru olabilirdi, ya da Tanrı aşkına yalnızca, 'Ölmekte olduğuna üzüldüm,' diyebilirdin. Bu ne kadar zor olabilir ki?"

"Eğer hasta olsaydım ben bunu duymak istemezdim. Ben ölümün karşısında Schopenhauer'in sunduğu araçları, fikirleri, vizyonu ister-

dim – ve ben de sana bunları verdim."

"Şu anda bile ölümcül bir hastalığım olduğuna dair varsayımını kontrol etme gereği duymuyorsun."

"Bu varsayımda bulunmakla hata mı yaptım?"

"Bir daha söyle Philip. Sözcükleri söyle – acımaz merak etme."

"Önemli sağlık sorunların olduğunu söyledin. Bu konuda biraz daha fazla şey anlatabilir misin?"

"İyi bir başlangıç Philip. Açık uçlu bir soru en iyi seçenektir." Julius düşüncelerini toplamak için durup Philip'e ne kadarını anlatacağını düşündü. "Şey, yaşam denen evrensel ölümcül hastalığım, şu kalıcı bir çözümü olan geçici rahatsızlığım var ve kısa bir süre önce hayatımı ciddi biçimde tehdit eden habis melanom adı verilen bir cilt kanseri olduğumu öğrendim, ama doktorlar önümde sağlıklı geçireceğim bir yıl olduğuna dair bana güvence verdi."

"Konferansımda anlattığım Schopenauerci bakış açısının sana yararlı olacağını şimdi daha güçlü hissediyorum," diye karşılık verdi Philip. "Bir keresinde hayatın 'kalıcı bir çözümü olan geçici bir durum olduğunu' söylediğini hatırlıyorum – bu tanım tamamen Schopenhauer'e ait."

"Philip bu tanım şakayla söylenmişti."

"Eh, hepimiz senin kendi gurun Sigmund Freud'un şakalar konusunda ne söylediğini biliyoruz. Görüşüm hâlâ geçerli: Schopenhauer'ın öğretisi sana çok iyi hizmet edecek pek çok şeyi barındırıyor içinde."

"Senin süpervizörün değilim, Philip, buna daha karar vermedim, ama sana bir numaralı dersi bedavaya vereceğim. *Terapide gerçekten önemli olan şey fikirler, vizyon ya da araçlar değildir.* Terapinin sonunda hastayı süreç konusunda sorgularsan ne hatırlar? *Hiçbir zaman* fikirle-

ri değil – *her zaman* ilişkiyi hatırlar. Terapistin sunduğu önemli bir bilgiyi nadiren hatırlar, ama terapistle kişisel ilişkisini genellikle sevgiyle hatırlar. Ve bunun senin için bile doğru olduğunu söyleyeceğim. Neden beni o kadar iyi hatırlıyor ve aramızda olanlara o kadar değer veriyorsun ki şimdi, onca yıl sonra benden süpervizörün olmamı istiyorsun? O iki yorum yüzünden değil –ne kadar kışkırtıcı olsalar da– hayır, bunun nedeni benimle aranda oluştuğunu hissettiğin bağ yüzünden. Bana karşı derin duygular beslediğine inanıyorum ve ilişkimiz, ne kadar zor olsa da, anlamlı olduğu için şimdi bir kucaklaşma umuduyla yeniden bana dönüyorsun."

"Her açıdan yanlış, Dr. Hertzfeld ..."

"Ya ya, o kadar yanlış ki yalnızca kucaklaşma sözcüğü bile senin hemen yeniden o resmi unvana geri kaçmana neden oldu."

"Her açıdan yanlış, Julius. Birincisi, gerçeklik görüşünün gerçek bir şey –*res naturalis*– olduğunu düşünme ve görevinin bu görüşü başkalarına dayatmak olduğunu varsayma hatasına karşı seni uyarmak isterim. Sen ilişkileri istiyor ve onlara değer veriyorsun ve benim, hatta herkesin, aynı şeyi yapması gerektiğini ve eğer ben aksini iddia edersem ilişki-özlemimi bastırdığımı varsayma hatasını yapıyorsun.

"Öyle görünüyor ki," diye devam etti Philip, "felsefi yaklaşım benim gibi biri için çok daha tercih edilebilirdir. Gerçek şu ki – sen ve ben birbirimizden tamamen farklıyız. Ben başkalarının varlığından *hiçbir* zaman zevk almadım – onların saçmalıkları, talepleri, kısa ömürlü önemsiz çabaları, anlamsız hayatları, söyleyecek önemli şeyleri olan sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen büyük kişilerle sohbetime engel olan baş belaları."

"O zaman neden terapist olmak istedin? Neden büyük kişilerle baş başa kalmadın? Neden bu anlamsız hayatlara yardım teklif ederek

kendini meşgul ediyorsun?"

"Eğer ben de Schopenhauer gibi kendimi desteklememi sağlayacak bir miras alsaydım bugün burada olmayacağımdan emin olabilirsin. Bu tamamen ekonomik bir gereksinim. Eğitim harcamalarım banka hesabımı boşalttı, öğretmenlik çok az kazandırıyor, üniversite neredeyse iflas etmek üzere ve sözleşmemin yenileneceğini sanmıyorum. Harcamalarımı karşılamak için haftada yalnızca birkaç müşteri görmem gerekiyor. İdareli yaşıyorum, benim için gerçekten önemli olan şeyleri yapacak özgürlükten başka bir şey kazanmak istemiyorum: ki onlar da okuma, düşünme, meditasyon, müzik, satranç ve köpeğim Rugby'yle yürüyüş."

"Hâlâ soruma yanıt vermedin: senin izlemek istediğin yoldan çok farklı bir tarzda çalıştığımı bildiğin halde neden beni görmeye geldin? Ve geçmişteki ilişkimizin seni bana ittiği konusundaki görüşüme hâlâ yanıt vermedin?"

"Yanıt vermedim, çünkü gerçekten çok uzak. Ama sırf senin için önemli diye bu konuyu düşüneceğim. Temel bireylerarası gereksinimlerin varlığını sorguladığım sonucuna varma. Schopenhauer iki ayaklı hayvanların –kendi ifadesi– ısınmak için ateşin başında birbirlerine sarılmaları gerektiğini söyler. Ama çok fazla kucaklaşma yüzünden kavrulmamak için de uyarır. Oklu kirpileri sevdiğini söyler – kirpiler ısınmak için bir araya toplanır, ama mesafeyi korumak için dikenlerini kullanırlarmış. Kendi ayrılığına büyük değer veriyordu ve mutluluğu için kendisinden başka hiç kimseye güvenmiyordu. Ve bu konuda yalnız değildi; diğer büyük adamlar, örneğin, Montaigne de onun düşünce yapısını paylaşıyordu.

"Ben iki ayaklılardan korkuyorum da," diye devam etti Philip. "Ve mutlu bir adamın diğer yaratıkların çoğundan uzak durabilen kişi ol-

duğuna dair gözlemlerini paylaşıyorum. Ve iki ayaklıların dünyada cehennemi yarattığına nasıl katılmazsın? Schopenauer, 'Homo homini lupus' der, yani *insan insanın kurdudur;* onun Sartre'ın *Çıkış Yok* adlı kitabına da esin kaynağı olduğundan eminim."

"Hepsi iyi güzel de Philip, benim söylemek istediğim şeyi doğruluyorsun: sen terapist olmak için donanımlı değilsin. Senin bakış açın arkadaşlık için yer bırakmıyor."

"Ne zaman bir başkasına uzansam, kendim eksiliyorum. Yetişkinlikte arkadaşım olmadı, olmasını da istemiyorum. Benim ilgisiz bir annenin ve sonunda kendi hayatına son veren mutsuz bir babanın çocuğu olduğumu hatırlarsın. Açıkça söylemek gerekirse, bana verebilecek ilginç bir şeyi olan biriyle hiç karşılaşmadım. Ve bunun nedeni benim aramamış olmam değil. Ne zaman birisiyle arkadaş olmaya çalışsam, yalnızca perişan bedbahtlar, sınırlı zekâya sahip kişiler, kötü kalpler ve kötü eğilimler bulduğunu söyleyen Schopenhauer'la aynı deneyimi yaşadım. Yaşayan insanlardan söz ediyorum – geçmişin büyük düşünürlerinden değil."

"Benimle de tanıştın, Philip."

"Bu profesyonel bir ilişkiydi. Ben sosyal ilişkilerden söz ediyorum."

"Bu tutumların davranışlarında çok belirgin. İnsanları hor görmen ve bunun neden olduğu sosyal beceri eksikliğinle diğerleriyle terapötik anlamda nasıl ilişki kuracaksın?"

"Bu konuda aynı fikirdeyiz – sosyal becerilerim üstünde çalışmam gerektiğine katılıyorum. Schopenhauer biraz arkadaş canlısı tavır ve biraz sıcaklıkla insanları, tıpkı şekillendireceğimiz balmumunu ısıtmamız gerektiği gibi yönlendirebileceğimizi söyler."

Julius başını iki yana sallayarak ayağa kalktı. Kendine bir fincan

kahve doldurup odada ileri geri yürümeye başladı. "Balmumuyla çalışmak yalnızca kötü bir benzetme değil; –terapi konusunda şimdiye kadar karşılaştığım neredeyse en kötü benzetme– hatta neredeyse değil, gerçekten en kötü benzetme. Hiç insaflı davranmıyorsun. Bu arada arkadaşın ve terapistin Schopenhauer'i bana sevimli de göstermiyorsun."

Yeniden oturarak kahvesini yudumladı. "Kahve teklifimi tekrarlamıyorum, çünkü süpervizyon konusundaki tek soruna cevap almak dışında bir şeyle ilgilenmediğini tahmin ediyorum. Dikkatini tamamen bu noktaya toplamışsın, bu yüzden insaflı davranıp kovalamayı keseceğim. İşte süpervizyon konusundaki kararım ..."

Tartışma boyunca gözlerini ondan kaçıran Philip ilk kez Julius'a dimdik bakıyordu.

"İyi bir zihnin var, Philip. Çok şey biliyorsun. Belki bilgini terapinin hizmetine sokmanın bir yolunu bulursun. Belki sonunda gerçekten bazı katkılarda bulunursun. Bunu umuyorum. *Ama terapist olmaya hazır değilsin.* Ve süpervizyon için de hazır değilsin. Bireylerarası becerilerin, duyarlılığın ve farkındalığın üzerinde çalışman gerekiyor – hem de çok çalışman. Ama sana yardım etmek istiyorum. Bunda bir kez başarısız oldum ve şimdi elime ikinci bir şans geçti. Beni yandaşın olarak görebilir misin, Philip?"

"Bu soruya teklifini duyduktan sonra yanıt vereceğim. Galiba şimdi bir teklif yapacaksın, değil mi?"

"Tanrım! Tamam, işte teklifim. Ben, Julius Hertzfeld, Philip Slate'in süpervizörü olmayı kabul ediyorum, ancak, *ama ancak* psikoterapi grubuma altı ay boyunca katılmayı kabul ederse."

Philip ilk kez irkilmiş görünüyordu. Julius'un tepkisini beklemiyordu. "Ciddi değilsin."

"Hiç bu kadar ciddi olmamıştım."

"Sana yıllarca kanalizasyonda debelendikten sonra ilk kez hayatımı toparladığımı söylüyorum. Sana hayatımı terapist olarak kazanmak istediğimi ve bunu yapmak için bir terapiste ihtiyacım olduğunu söylüyorum – ihtiyacım olan tek şey bu. Sense bana istemediğim ve maddi gücümün yetmeyeceği bir şey öneriyorsun."

"Tekrar ediyorum, süpervizyon için hazır değilsin, terapist olmaya hazır değilsin, ama sanırım grup terapisi eksiklerini halleder. Bunlar benim koşullarım. Önce grup terapisi, sonra, ancak ondan sonra sana süpervizyon veririm."

"Grup terapisi ücretin nedir?"

"Çok yüksek değil. Doksan dakikalık seans için altmış dolar. Ve bu arada seansı kaçırsan bile parasını ödersin."

"Grupta kaç kişi var?"

"Yedide kalması için çalışıyorum,"

"Yedi kere altmış dolar – dört yüz yirmi dolar. Bir buçuk saat için. İlginç bir ticari girişim. Grup terapisinin anlamı ne – senin yaptığın haliyle?"

"Anlamı mı ne? Biz deminden beri neden söz ediyoruz burada? Bak, Philip, açık konuşacağım: sen ve diğer insan arasında olanları anlamazsan nasıl terapist olursun?"

"Hayır, hayır. *O* noktayı anladım. Sorum açık değildi. Grup terapisinin nasıl işlediğini açıklamanı istiyorum. Diğer insanların hayatlarını ve problemlerini grup halinde anlatmalarını dinlemenin bana nasıl bir yararı olacak? Böylesi bir mutsuzluk korosu beni dehşete düşürür, ama Schopenhauer'in dediği gibi başkalarının senden daha fazla acı çektiğini öğrenmek zevk verir."

"Oh, yönlendirme istiyorsun. Bu adil bir soru. Bir gruba katılan

her hasta için grup terapisi konusunda yönlendirme yapmaya özen gösteririm. Her terapist bunu yapmalı. Bu yüzden sana bir satıcı konuşması yapmama izin ver. Birincisi, benim yaklaşımım sıkı sıkıya bireylerarası yönelimlidir ve gruptaki her üyenin ilişkilerini sürdürme konusunda çektikleri zorluklar yüzünden grupta bulundukları varsayımında bulunurum ..."

"Ama bu doğru değil. Ben bunu ne istiyorum, ne de ihtiyacım ..."

"Biliyorum, biliyorum. Bu konuda beni mutlu et, Philip. Ben yalnızca bu bireylerası zorlukların var olduğunu söyledim – sen kabul etsen de etmesen de ben durumun böyle olduğunu varsayacağım. Terapi grubundaki amacıma gelince, bu konuda çok açık konuşabilirim: *her üyenin gruptaki terapist dahil diğer bütün üyelerle nasıl ilişki kurduğunu anlamasına olabildiğince yardımcı olmaktır.* Burada-ve-şimdi odağını benimsiyorum – terapist olarak ustalaşman için bu çok önemli bir kavram, Philip. Başka bir deyişle grup geçmişe bakmaksızın çalışır: *şimdi* üzerinde odaklanırız –her üyenin geçmişini derinlemesine incelemeye gerek yoktur– gruptaki mevcut ana odaklanırız; ve *burada*'ya odaklanarak –kişinin başka ilişkilerinde ters gittiğini söylediği şeylere aldırılmaz– grup üyelerinin sosyal hayatlarında kendilerine zorluk çıkaran aynı davranışları grupta da sergileyecekleri varsayımında bulunurum. Ve daha sonra grupta öğrendiklerini dışarıdaki ilişkilerine genelleştireceklerini varsayarım. Bu yeterince açık mı? Eğer istersen sana okuma materyali verebilirim."

"Yeterince açık. Grubun temel kuralları neler?"

"Birincisi gizlilik – gruptaki üyeler hakkında başka kimseye bir şey söylemeyeceksin. İkincisi – kendini açmaya ve diğerleriyle ilgili algılarını ve duygularını ifade ederken dürüst olmaya çalış. Üçüncüsü – her şey grubun içinde olmalı. Eğer üyeler arasında dışarıda bir

bağlantı kurulursa bu durum gruba getirilip tartışılmalıdır."

"Ve bana ancak bu şekilde süpervizyon vermeyi kabul ediyorsun, öyle mi?"

"Kesinlikle. Seni eğitmemi istiyor musun? İşte ön koşulum."

Philip gözlerini kapatıp alnını sıkılı ellerine dayayarak bir süre oturdu. Sonra gözlerini açıp, "Eğer grup terapi saatlerini süpervizyon kredisine eklersen teklifini kabul edeceğim," dedi.

"Bu biraz zorlama oluyor, Philip. Bunun benim için yaratacağı etik ikilemi hayal edebiliyor musun?"

"Senin teklifinin benim için yarattığı ikilemi hayal edebiliyor musun? Ben kimsenin benim için bir şey ifade etmesini istemezken sen dikkatimi ilişkilerime vermemi istiyorsun. Üstelik, sosyal becerilerimi iyileştirmenin beni daha iyi bir terapist yapacağını ima etmedin mi?"

Julius ayağa kalktı, fincanını lavaboya götürüp başını iki yana salladı. Kendini nasıl bir şeyin içine soktuğunu düşünerek koltuğuna geri döndü, yavaşça iç çekti, "Yeterince adil, grup terapi saatlerini süpervizyon saatlerine sayacağım."

"Bir şey daha var: alışverişin lojistiğini konuşmadık – benim sana Schopenhauer konusunda rehberlik etme konusundaki teklifim ne olacak?"

"O konuda her ne yapacaksak biraz bekleyecek Philip. Bir başka terapi öğüdü: hastalarınla ikili ilişkilere girmekten kaçın – bu ilişki terapine müdahale eder. Her türlü destekleyici ilişkiden söz ediyorum: romantik, iş, hatta öğretmen ve öğrenci ilişkisi. Bu yüzden ilişkimizi temiz ve berrak tutmak istiyorum, ki bu senin iyiliğin için. Bu yüzden önce grupla başlamayı, daha sonra gelecekte süpervizyon ilişkisine girmeyi ve sonra da, belki –söz vermiyorum– felsefi reh-

berliği öneriyorum. Ama şu anda Schopenhauer çalışma konusunda büyük bir arzu duymuyorum."

"Yine de gelecekteki felsefi danışmanlığım için bir ücret belirleyebilir miyiz?"

"Bu çok belirsiz ve uzak bir olasılık, Philip."

"Yine de ücreti belirlemek istiyorum."

"Beni şaşırtmaya devam ediyorsun, Philip. Endişelendiğin bir yığın kahrolası şey! Ve umurunda olmayan bir yığın şey."

"Yine de ücret ne olacak?"

"Süpervizyon ücretim terapi ücretimle aynıdır – başlangıç öğrencileri için biraz indirim yaparım."

"Anlaştık," dedi Philip başıyla onaylayarak.

"Dur bakalım, Philip, Schopenhauer derslerinin benim için çok önemli olmadığını söylediğimi duyduğundan emin olmak istiyorum. Bu konu aramızda ilk konuşulduğunda benim bütün yaptığım Schopenhauer'ın sana nasıl bu kadar yararı dokunduğuyla biraz ilgilendiğimi göstermekti, ama sen hemen topu alıp koşmaya başladın ve bir anlaşmaya vardığımızı kabul ettin."

"Onun çalışmalarına olan ilgini artırmayı umuyorum. Senin alanınla ilgili pek çok değerli şey söylemiş. Pek çok açıdan bütün çalışmalarını ödünç alan Freud'dan önce davranmış."

"Açık fikirli olmaya çalışacağım, ama tekrar ediyorum, Schopenhauer hakkında söylediğin şeylerin çoğu onun çalışmaları hakkında daha fazla şey öğrenme merakımı uyandırmıyor."

"Konferansımda anlattığım ölümle ilgili görüşleri bile mi?"

"Özellikle onlar. İnsanın özdeki varlığının sonunda belirsiz, ruh gibi evrensel bir yaşam gücüyle yeniden birleşeceği fikri beni hiç ra-

hatlatmıyor. Bilinçlilik hali sürmeyecekse bundan nasıl bir avuntu çıkarabilirim ki? Aynı şekilde, vücut moleküllerimin uzaya dağılıp en sonunda da DNA'mın başka bir hayat biçiminin bir parçası olacağını bilmek de beni pek rahatlatmıyor."

"Ölüm ve varlığın tahrip edilemezliğiyle ilgili makalesini birlikte okumamızı istiyorum. Eğer okursak eminim ki–"

"Şimdi değil, Philip. Şu anda ölümle, hayatımın geri kalanını olabildiğince dolu olarak yaşamakla ilgilendiğim kadar ilgilenmiyorum."

"Ölüm her zaman orada, bütün bu endişelerin ufku. Sokrates çok açık bir şekilde söylemiştir, 'iyi yaşamayı öğrenmek için kişinin iyi ölmeyi öğrenmesi gerekir.' Ya da Seneca, 'Ondan vazgeçmeye istekli ve hazır olanlar dışında kimse hayatın gerçek tadını alamaz.' "

"Evet, evet, bu nutukları biliyorum ve genel olarak doğru olabilirler. Ve felsefenin bilgeliğini terapiyle birleştirmeye de bir itirazım yok. Hepsine varım. Ve aynı zamanda Schopenhauer'in sana pek çok açıdan çok yararlı olduğunu da biliyorum. Ama her açıdan değil: bazı noktalar üstünde biraz daha çalışabilirsin. İşte burada grup devreye giriyor. Pazartesi günü saat dört buçuktaki ilk seans için seni burada görmek için sabırsızlanıyorum."

Beyin olanca gücüyle ilerlerken, cinsel sistemlerin korkunç etkinliği daha uykuda olduğu için çocukluk, hayatımız boyunca özlemle geri dönüp baktığımız masumiyet ve mutluluk dönemi, hayatın cennetidir, kayıp Cennet.[α]

10

Arthur'un Hayatının En Mutlu Yılları

Arthur dokuz yaşına girdiğinde babası oğlunun eğitimine bir yön vermesi gerektiğine karar verdi. İlk adımı onu Le Havre'daki iş ortağı Gregories de Blesimaire'in evine yerleştirmek oldu. Orada Arthur Fransızca, toplumsal zarafet öğrenecek ve Heinrich'in ifadesiyle, "dünya kitaplarında okunur hale gelecek"ti.

Dokuz yaşında evden sürülmek, anne babadan ayrılmak! Kaç çocuk böyle bir sürgünü hayatının korkunç bir olayı olarak görmüştür! Ama Arthur hayatının daha ileri dönemlerinde bu iki yılı, "çocukluğunun en mutlu günleri"[β] olarak tanımlayacaktı.

Le Havre'da önemli bir şey oldu: belki de ilk kez Arthur beslenip yetiştirildiğini ve hayattan zevk aldığını fark etti. Sonraki yıllar boyunca anne baba sevgisine benzeyen bir şey bulduğu neşeli Blesimaire'lerle ilgili anılarını zevkle hatırladı. Eve yazdığı mektuplarda onlardan o kadar övgüyle söz ediyordu ki annesi, babasının erdemleri ve cömertliğini ona hatırlatmak zorunda kalıyordu. "Babanın bir altın

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 394 / Bölüm 31, "On Genius."

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 26.

değerindeki o fildişi flütü almana nasıl izin verdiğini hatırla."[α]

Arthur'un Le Havre'daki geçici ikameti sırasında önemli bir olay daha oldu. Arthur kendine bir arkadaş buldu – bütün hayatı boyunca sahip olduğu çok az sayıdaki arkadaşlardan biriydi bu. Blesimaire'in oğlu Anthime, Arthur'la aynı yaştaydı. İki oğlan Le Havre'da yakınlaştı ve Arthur Hamburg'a döndükten sonra birbirlerine birkaç kez mektup yazdılar.

Yıllar sonra yirmili yaşlarda gençler olarak bir kez daha buluştular, birkaç defa aşk maceraları için birlikte dışarı çıktılar. Sonra yolları ve ilgi alanları farklı yönlere gitti. Anthime iş adamı oldu ve Arthur'un hayatından çıktı, ta ki otuz yıl sonra Arthur mali bir tavsiye isterken kısa bir süre için yazışana kadar. Anthime portföyünü bir ücret karşılığında yönetmeyi teklif edince Arthur yazışmayı hemen kesti. Zaten artık herkesten şüpheleniyor, kimseye güvenmiyordu. Anthime'ın zarfının arkasına Gracian'dan (babasının hayranlık duyduğu İspanyol filozof) alaycı bir vecize karaladıktan sonra bir kenara attı: "İnsanın başkasının meselelerine girmesi kendi meselesiyle çıkmasıdır."

Arthur ve Anthime on yıl sonra bir kez daha karşılaştı – bu birbirlerine söyleyecek çok az şey bulabildikleri garip bir görüşmeydi. Arthur eski arkadaşını "dayanılmaz yaşlı bir adam" olarak tarif ediyor ve günlüğüne "iki arkadaşın bir kuşaklık aradan sonra buluşması büyük bir hayal kırıklığı yaratıyor"[β] yazıyordu.

Arthur'un Le Havre'da kalışında iz bırakan bir diğer olay ölümle karşılaşmasıydı. Arthur, Le Havre'da yaşarken Hamburg'daki çocuk-

---

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 29.

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 299 / § 156.

luk oyun arkadaşı Gottfried Janish ölmüştü. Arthur duygularını açıkça göstermese ve Gottfried'ı bir daha hiç düşünmediğini söylese de ne ölen oyun arkadaşını, ne de ölümle ilk kez karşılaştığında yaşadığı şoku hiç unutmamıştı, çünkü otuz yıl sonra günlüğüne şöyle bir rüyasını yazmıştı: "Kendimi tanımadığım bir ülkede buluyorum, bir grup adam bir tarlada dikiliyor ve aralarında zayıf, uzun boylu bir adam daha var ve nasıl oluyor bilmiyorum, ama onun Gottfried Jannish olduğunu öğreniyorum. Bana hoş geldin diyor."[α]

Arthur rüyayı yorumlamada pek zorlanmamıştı. O sırada Berlin'de yaşıyordu ve bir kolera salgını vardı. Gottfried'la yeniden birleşme rüyasının tek bir anlamı vardı: yaklaşan ölümün uyarısı. Sonuç olarak Arthur Berlin'den ayrılarak ölümden kaçmaya karar verdi. Frankfurt'a taşınmayı tercih etti, hayatının son otuz yılını orada geçirdi, bunun en büyük nedeni orada kolera olmadığını düşünmesiydi.

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 280.

En büyük bilgelik şu andan zevk almayı hayatın en büyük amacı kılmaktır, çünkü tek gerçek budur, başka her şey düşünce oyunudur. Ama bunun en büyük budalalılığımız olduğunu da söyleyebiliriz, çünkü yalnızca kısa bir süre için var olan ve bir rüya gibi kaybolan içinde bulunduğumuz bu an asla ciddi bir çabaya değmez. [α]

11

Philip'in İlk Oturumu

Philip grup terapi oturumu için onbeş dakika erken geldi. Üzerinde Julius'la daha önceki iki görüşmesinde giydiği giysiler vardı: rengi solmuş damalı kırışık bir gömlek, haki pantolon ve kadife ceket. Philip'in giysilere, ofis mobilyalarına, öğrenci dinleyicilerine veya görünüşte kendisiyle etkileşimde bulunan herkese karşı gösterdiği tutarlı kayıtsızlığa şaşıran Julius bir kez daha Philip'i gruba katma kararını sorgulamaya başladı. Bu güçlü profesyonel bir hüküm müydü, yoksa küstahlığı yine çirkin başını gösteriyor muydu?

Küstahlık: kaba yüzsüz arsızlık. *Küstahlık:* en iyi biçimde, anne babasını öldürüp mahkemeden öksüz olduğu için af dilenen bir çocuğun hikâyesiyle anlatılabilir. Julius hayata yaklaşımını düşünürken sık sık *küstah* sözcüğü aklına gelirdi. Belki en başından beri küstahlıkla doluydu, ama onunla ilk olarak onbeşinci yaşının güzünde ailesi Bronx'tan Washington D.C.'ye taşındığında tanıştı. Maddi bir darbo-

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena,* cilt 2, s. 284 / § 143.

ğaz içinde olan babası ailesini kuzeybatı Washington'daki Farragut Caddesi'nde bulunan küçük sıra evlerden birine taşımıştı. Babasının mali zorlukları hiçbir soruya izin vermezdi, ama Julius bunun Aqueduct yarış pisti ve poker arkadaşlarından biri olan Vic Vicello'yla birlikte sahip olduğu She's All That adlı atla bir ilgisi olduğunu düşünüyordu. Vic sarı spor ceketine pembe mendil takan ve annesi evdeyse içeri hiç girmemeye dikkat eden kaçak bir tipti.

Babasının yeni işi, kırkbeşinde kalp krizinin yıktığı bir kuzene ait olan içki dükkânını yönetmekti. Kalp krizi denen bu karanlık düşman ekşi krema ve yağlı kaburga etiyle büyüyen elli yaşındaki bütün Aşkenazi Yahudisi erkeklerini ya sakat bırakmış ya da öldürmüştü. Babası yeni işinden nefret ediyordu, ama aileyi borçlardan kurtarıyordu; hem parası iyiydi, hem de babasını yerel yarış pistleri olan Laurel ve Pimlico'dan uzak tutuyordu.

1955 Eylülünde Julius, Roosevelt Lisesi'ndeki okulunun ilk gününde büyük bir karar vermişti: kendini yeniden yapılandıracaktı. Washington'da tanınmıyordu, geçmişinin yükünü taşımayan özgür biriydi o. Bronx'taki bir önceki okulu P.S. [Devlet Okulu] 1126 gurur duyacağı bir yer değildi. Kumar, diğer okul etkinliklerinden çok daha ilginçti. Her öğleden sonrayı bowling salonunda meydan okuma oyunları düzenleyip kendisi ya da ortağı Marty Geller –büyük solak kroşelerin sahibiydi– için bahse tutuşarak geçiriyordu. Küçük bir müşterek bahis operasyonu da yönetiyordu. Herhangi bir günde altı isabetli vuruş yapacak olan herhangi üç beyzbol oyuncusunu seçenlere bire on veriyordu. Güvercinler kimi seçerse seçsin –Mantle, Kaline, Aaron, Vernon ya da Stan (the Man) Musial– nadiren kazanırlardı, bir keresinde en iyi skoru yaparak yirmiye otuz kazanmışlardı. Julius kendisi gibi serserilerle geziyordu; borcunu ödemeden kaçacak olan-

ları korkutmak için haşin bir sokak dövüşçüsü görünümü geliştirmişti. Sıkı çocuk gibi görünmek için derslerde başarısız oluyor, çoğu öğleden sonra Mantle'ın Yanki Stadyumu'nun orta sahasında gezinmesini seyretmek için okulu kırıyordu.

Ama anne babası okul müdürünün odasına çağrılıp birkaç gündür deli gibi aradığı müşterek bahis defteri önüne konunca her şey değişti. Sert cezalar uygulandı –geriye kalan okul yılı boyunca akşam dışarı çıkmak yoktu, bowling salonuna, Yanki Stadyumu'na gitmeyecekti, okuldan sonra spor yoktu, harçlık yoktu– Julius babasının bunu pek istemediğini görebiliyordu: Julius'un üç oyunculu, altı vuruşlu dalaveresinin ayrıntılarıyla daha fazla ilgileniyordu. Yine de Julius müdüre öyle büyük bir hayranlık duyuyordu ki, onun gözünden düşmek kendisini toparlamasını sağlayan iyi bir kalk borusu olmuştu. Ama çok geçti; yapabileceği en iyi şey notlarını düşük B'lere getirebilmekti. Yeni arkadaşlar edinmesi imkansızdı – rolüne tıkılıp kalmıştı ve kimse Julius'un değişip olmak istediği yeni çocukla arkadaş olmak istemiyordu.

Bu bölümün sonu olarak yeni Julius "rol-kilitlenmesi" görüngüsüne karşı büyük bir duyarlılık geliştirdi: grup terapi hastalarının çarpıcı şekilde değiştiğini, ama grup üyeleri tarafından eskiden olduğu gibi algılanmaya devam ettiğini ne kadar sık görmüştü. Aynı şey aileler için de geçerliydi. İyileşen hastalarının çoğu anne babalarını ziyaret ettiklerinde berbat zaman geçirirlerdi: eski aile rolüne geri dönmemek için büyük bir mücadele vermeleri ve annelerini babalarını ve kardeşlerini gerçekten değiştiklerine ikna etmek için büyük enerji harcamaları etmeleri gerekirdi.

Julius'un yeni keşfiyle ilgili büyük deneyi ailesinin taşınmasıyla başladı. Yazdan kalma ılık bir eylül günü olan Washington D.C.'deki

okulun ilk gününde Julius düşmüş çınar ağacı yapraklarını ezerek Roosevelt Lisesi'nin ön kapısına doğru yürürken bambaşka biri olmak için en iyi stratejiyi düşünüyordu. Konferans salonunun dışındaki bülten panosuna asılı olan sınıf başkanları adaylarının ilânlarını gören Julius'un aklına bir fikir geldi ve daha erkekler kulübünün yerini öğrenmeden adını seçimlere yazdırdı.

Seçilmesi çok uzak bir olasılıktı, hatta uzak olasılıktan da öteydi – cimri Clark Griffith'in beceriksiz Washington Senatörlerinin son sıradan kurtulması daha yüksek bir olasılıktı. Roosevelt Lisesi hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve daha tek bir sınıf arkadaşıyla bile tanışmamıştı. Bronxlu eski Julius başkanlık seçimine girer miydi? Bin yıl geçse bile hayır. Ama önemli olan nokta da buydu zaten; tam olarak bu nedenle yeni Julius bu riske girmişti. En kötü ne olabilirdi? Adı orada olurdu ve herkes Julius Hertzfeld'i güçlü, potansiyel bir lider, hesaba katılması gereken bir çocuk olarak tanırdı. Dahası o hareketi severdi.

Kuşkusuz rakipleri ona kötü bir şaka, sinir bozucu bir sivrisinek, bir şey bilmez bir yabancı gibi boş verecekti. Böyle bir eleştiriyi bekleyen Julius kendini hazırlayıp yeni gelenlerin, yozlaşmaya çok yakın olanların göremediği hatalı çizgileri görebilme yeteneğiyle ilgili kısa bir konuşma hazırladı. Bowling salonunda yolunacak kazları baştan çıkarmak için saatlerce tatlı dil dökerek geliştirdiği güzel konuşma yeteneğine sahipti. Yeni Julius'un kaybedecek bir şeyi yoktu ve korkusuzca bir grup öğrencinin yanına gidip, "Merhaba, ben Julius, yeni öğrenci. Umarım başkanlık seçiminde beni desteklersiniz," dedi. "Okul politikası hakkında hiçbir halt bilmiyorum, ama bilirsiniz, bazen yeni bir bakış açısı en iyisi olabilir. Tamamen bağımsızım – hiçbir kliğe dahil değilim, çünkü kimseyi tanımıyorum."

İşler öyle gelişti ki Julius kendini yeniden yapılandırmakla kalmayıp seçimi de neredeyse kazandı. Futbol takımı onsekiz kolay maçı kaybeden ve basketbol takımı da bir o kadar şanssız olan Roosevelt Lisesi'nin morali çok bozuktu. Diğer iki aday zayıftı: her okul toplantısından önce dua eden ufak tefek, uzun yüzlü rahibin akıllı kızı Evangeline Shumann çok titiz ve sevimsizdi; kızıl saçlı, taşralı, orta saha futbol oyuncusu yakışıklı Richard Heishmann'ın da bir sürü düşmanı vardı. Julius sağlam protesto oylarını aldı. Buna ek olarak, okulun yüzde otuzunu oluşturan ve o güne kadar fazla dikkat çekmeyen, apolitik bir görüş sergileyen Yahudi öğrencilerin neredeyse hepsi tarafından kucaklanması Julius'u çok şaşırttı. Onu çok sevdiler, bu sevgi çekingen, müstereddit, sorun çıkarmayan Mason-Dixon Yahudilerinin, yürekli, kendini beğenmiş New Yorkluya karşı duydukları sevgiydi.

Seçim Julius'un hayatının dönüm noktasıydı. Kendini beğenmişliğiyle o kadar çok destek almıştı ki, yeni kimliğini tamamen bu kaba küstahlık temeline dayandırmıştı. Üç Yahudi lise birliği onun için aralarında rekabet etti; hem cesarete hem de ergenlikte bulunmayan o değerli özelliğe, yani "kişiliğe" sahip olarak görülüyordu. Kısa süre içinde kafeteryada etrafı öğrencilerle çevrilmeye başlandı ve sık sık okuldan sonra, okul kapanış konuşması için Evangeline Schumann'a meydan okuyabilecek kadar zeki tek öğrenci olan okul gazetesinin editörü güzel Miriam Kaye'le el ele yürürken görüldü. Kısa süre içinde o ve Miriam ayrılmaz oldular. Miriam onu sanat ve estetik duyarlılıkla tanıştırdı; Julius ise onun bowling veya beyzbolun olağandışı heyecanını takdir etmesini hiçbir zaman sağlayamadı.

Evet küstahlık ona uzun bir yol aldırmıştı. Julius küstahlığını işlemiş, onunla büyük gurur duymuştu. Daha sonraki hayatında da kendisinden orijinal, bağımsız, başkalarının başarısız olduğu vakaları

alma cesareti gösteren terapist olarak söz edildiğini duyarak keyifle gülüyordu. Ama küstahlığın karanlık bir tarafı da vardı – kendini çok büyük görme duygusu. Yapılabilecek olandan daha fazlasını yapmaya çalışma, hastaları uzun ve sonucunda bir karşılığı olmayan terapi seyrine sokarak onlardan yapısal olarak mümkün olandan daha fazla değişiklik yapmalarını isteme hatasını birden fazla kez yapmıştı.

Bu yüzden Julius'ın Philip'i yola getirebileceğini düşünmesi yalnızca merhamet miydi, yoksa saf klinik inat mıydı? Yoksa büyüklük hissini de içinde barındıran küstahlık mıydı? Bunu gerçekten bilmiyordu. Philip'i grup terapi odasına götürürken isteksiz hastasına uzun uzun baktı. Bir tarafa ayrılmadan dümdüz geriye taranan kumral saçları, çıkık elmacık kemiklerinin üstünde gerilen derisi, tedbirli bakan gözleri, ağır adımlarıyla Philip idama gidiyor gibi görünüyordu.

Julius bir şefkat dalgasının içini kapladığını hissetti ve en yumuşak, en rahatlatıcı sesiyle ona teselli sözcükleri söyledi. "Biliyorsun Philip, terapi grupları çok karmaşıktır, ama önceden kestirilebilen tek bir mutlak özelliği vardır."

Julius "önceden kestirilebilen tek mutlak özellik" konusunda doğal bir merak beklediyse de, Philip'in sessizliği karşısında düş kırıklığı belirtileri göstermedi. Yalnızca Philip merak göstermiş gibi konuşmaya devam etti. "Ve bu özellik şudur: ilk terapi grubu oturumu mutlaka yeni gelen üyenin beklediğinden daha az rahatsızlık verici ve daha caziptir."

"Herhangi bir rahatsızlık duymuyorum, Julius."

"Tamam o halde, yalnızca söylediklerimi bir kenara not et. İleride herhangi bir rahatsızlık yaşarsan diye söylüyorum."

Philip birkaç gün önce buluştukları ofisin kapısında durdu, ama Julius onun dirseğine dokunup onu bir sonraki odanın kapısına yön-

lendirdi. Bu kapı üç duvarı yerden tavana kadar kitaplıklarla dolu bir odaya açıldı. Dördüncü duvardaki üç ahşap pencere, beş bodur çam ağacının, iki minik kaya öbeğinin ve içinde altın rengi sazan balıklarının sessizce süzüldüğü iki buçuk metre uzunluğunda ince bir gölün bulunduğu zarif bir Japon bahçesine bakıyordu. Kapının yanındaki küçük masa ve yedisi daire biçiminde yerleştirilmiş, ikisi köşede bekleyen rahat bambu sandalyelerden oluşan mobilyalar basit ve işlevseldi.

"İşte geldik. Burası benim kütüphanem ve grup terapi odam. Diğer üyeleri beklerken işlerin akışıyla ilgili temel bilgileri vereyim. Pazartesileri grup saatinden on dakika önce ön kapıyı açık bırakırım ve üyeler kendi başlarına bu odaya girerler. Dört buçukta ben gelince hemen başlarız ve altıda bitiririz. Fatura kesme ve defter tutma işlerimi kolaylaştırmak için her üye çıkışta parasını öder – çeki kapının yanındaki masaya bırakırsın. Sorun var mı?"

Philip başını hayır anlamında sallayıp derin bir nefes alarak etrafına baktı. Doğruca raflara gidip burnunu deri ciltlere yaklaştırdı, büyük bir zevk aldığım göstererek tekrar derin bir nefes aldı. Orada dikilmeye devam ederek büyük bir hamaratlıkla kitapların isimlerini taramaya başladı.

Sonraki beş dakika içinde grup üyeleri gelmeye başladılar. Her biri yerine oturmadan önce Philip'in sırtına baktı. Girişlerinin neden olduğu sese rağmen Philip başını çevirmedi ve Julius'un kütüphanesini inceleme işine hiçbir şekilde ara vermedi.

Otuzbeş yılı aşkın grup liderliği süresince Julius gruba giren pek çok kişi görmüştü. Örüntüyü önceden tahmin etmek kolaydı: yeni üyeler büyük bir endişeyle gelir, yeni gelene hoş geldin deyip kendilerini tanıtan diğer üyelere büyük bir hürmet gösterirlerdi. Zaman

zaman, hatalı bir şekilde, alacakları faydanın tamamen terapistten görecekleri ilgiyle orantılı olduğunu düşünen yeni oluşan bir grup yeni gelenlere kızabilirdi, ama oturmuş gruplar yeni gelenleri hoş karşılardı: dolu bir üye listesinin terapinin verimini azaltmak yerine artıracağına inanırlardı.

Ara sıra yeni gelenler hemen tartışmaya dalarlardı, ama genellikle ilk oturumun büyük bölümünde kuralları anlamaya çalışarak sessiz kalırlar ve birilerinin kendilerini tartışmaya katılmaya davet etmesini beklerlerdi. Ama sırtını dönüp gruptaki diğer üyelere aldırmayacak kadar kayıtsız yeni bir üye? Julius *böyle bir şeyi* daha önce hiç görmemişti. Psikiyatri koğuşundaki psikotik hastalarda bile.

Philip'i gruba getirerek büyük bir hata yaptığını düşündü. Gruba kanser olduğunu söylemek bugün için yeter de artardı bile. Philip'in nesi vardı? Yalnızca endişesinin veya utangaçlığının üstesinden gelmeye çalışıyor olabilir miydi? Bu pek mümkün değildi. Hayır, büyük olasılıkla gruba katılmasında ısrar etmeme sinirlendi ve pasif-agresif tarzıyla bana ve gruba ders veriyor. Tanrım, diye düşündü Julius, onu çamaşır gibi ipe mandallamak istiyorum. Hiçbir şey yapma. Bırak yüzsün ya da boğulsun. Arkama yaslanıp başlayacağı kesin olan yakıcı grup saldırısını beklemek büyük zevk olacak.

Julius genellikle fıkraları pek hatırlamazdı, ama yıllar önce duyduğu bir fıkra aklına gelmişti şimdi. Bir sabah çocuk annesine, "Bugün okula gitmek istemiyorum," der.

"Neden?" diye sorar annesi.

"İki nedeni var: öğrencilerden nefret ediyorum, onlar da benden."

Annesi karşılık verir, "Okula gitmek zorunda olmanın iki nedeni var: birincisi kırkbeş yaşındasın ve ikincisi okul müdürüsün."

Evet, o artık bir yetişkindi. Ve o grubun terapistiydi. Ve yeni

üyeleri gruba katmak, onları diğerlerinden ve kendilerinden korumak onun göreviydi. Neredeyse hiçbir zaman grubu başlatmamasına, grubun işleyişinin sorumluluğunu almaları için üyeleri teşvik etmeyi tercih etmesine rağmen bugün başka seçeneği yoktu.

"Dört buçuk. Başlama zamanı. Philip, neden kendine bir yer bulup oturmuyorsun." Philip dönüp ona baktı, ama oturmak için bir hareket yapmadı. Sağır mı bu? diye düşündü Julius. Sosyal embesil mi? Ancak gözleriyle boş sandalyelerden birini işaret ettikten sonra Philip oturdu.

Philip'e bakarak, "İşte grubumuz," dedi. "Bu akşam bir üyemiz bizimle olamayacak. Pam iki aylık bir yolculuğa çıktı." Sonra gruba dönerek, "Birkaç oturum önce size yeni bir üye getirebileceğimi söylemiştim. Philip'le geçen hafta görüştüm ve bugün gruba başlıyor." Elbette bugün başlıyor, diye düşündü Julius. Aptalca, salakça bir yorum. Bu kadar. Daha fazla elini tutma yok. Yüzsün ya da boğulsun.

Tam o sırada hastanedeki pediatri kliniğinden koşarak gelen, üzerinde hâlâ beyaz doktor gömleği olan Stuart odaya dalıp geç kaldığı için bir şeyler mırıldanarak kendini bir sandalyeye attı. Sonra bütün gözler Philip'e döndü ve dördü kendini tanıtıp ona hoş geldin dedi: "Ben Rebecca, Tony, Bonnie, Stuart. Merhaba. Seni görmek çok güzel. Hoş geldin. Gelmene sevindik. Taze kana ihtiyacımız vardı – yani yeni bilgilere."

Geriye kalan bir üye, erken dökülmüş tepesinin iki yanında açık kahverengi saçları olan, biraz tohuma kaçmış bir futbol yan hakeminin iri vücuduna sahip çekici bir adam, şaşırtıcı derecede yumuşak bir ses tonuyla, "Merhaba, ben Gill," dedi. "Ve Philip, umarım sana aldırmazlık ettiğimi düşünmezsin, ama bugün grubun acilen bana biraz zaman ayırmasını istiyorum. Gruba hiç bugünkü kadar ihtiyaç

duymamıştım."

Philip'ten bir tepki gelmedi.

"Tamam mı Philip?" diye tekrarladı Gill.

İrkilen Philip gözlerini kocaman açıp başıyla onayladı.

Gill gruptaki tanıdık yüzlere dönüp söze başladı. "Çok şey oldu ve bu sabah karımın terapistiyle yapılan bir seansın ardından bir karar noktasına gelindi. Birkaç haftadır size terapistin Rose'a çocuk taciziyle ilgili bir kitap verdiğini ve bu kitabın karımı çocukken tacize uğradığına inandırdığını anlatıyorum. Bu onda sabit bir fikir gibi oldu – nasıl denir ... fikrisabit miydi?" Julius'a döndü.

"*Idée fixe* [fikri sabit]," diye Philip birden mükemmel bir aksanla araya girdi.

"Doğru. Teşekkürler," dedi Gill. Philip'e kısa bir bakış attıktan sonra alçak sesle ekledi," Vay canına, bu çok hızlıydı." Sonra yine anlatmaya devam etti. "Şey, küçükken babasının onu cinsel olarak taciz ettiği Rose'da fikrisabit haline geldi. Bundan kurtulamıyor. Herhangi bir cinsel olay hatırlıyor mu? Hayır. Tanık var mı? Hayır. Ama terapisti eğer Rose depresifse, seksten korkuyorsa, dikkatinde dağınıklık ve duygularında kontrolsüzlük, özellikle erkeklere karşı öfke varsa tacize uğramış *olması gerektiğini* düşünüyor. O kahrolası kitabın mesajı buymuş. Ve terapisti buna yemin ediyor. Bu yüzden aylardır bu konuyu konuşuyoruz, hem de size söylediğim gibi bıktıracak ölçüde. Karımın terapisti hayatımız oldu. Başka hiçbir şey için zaman yok. Başka hiçbir konuşma konusu yok. Seks hayatımız ölmüş durumda. Hiçbir şey yok. Unut gitsin. Birkaç hafta önce benden babasını aramamı –kendisi konuşmuyor– ve terapi seansına davet etmemi istedi. Benim de orada olmamı istedi – 'koruma' içinmiş.

"Bunun üzerine babasını aradım. Adam hemen kabul etti. Dün

Portland'dan otobüse bindi ve bu sabah elinde eskimiş bavuluyla terapi seansına geldi, çünkü görüşmemizden hemen sonra otobüs garajına geri dönecekti. Seans bir felaketti. Tam bir kaos. Rose bütün içindekileri kustu ve kusmaya devam etti. Sınırsızca, durmak bilmeksizin, yaşlı adamın sırf onun için –doksan dakikalık terapi seansı için– birkaç yüz kilometrelik yoldan gelmesini takdir edecek hiçbir şey söylemeden. Onu her şeyle suçladı; çocukken babasının komşularını, poker ahbaplarını, itfaiye departmanındaki –o zamanlar itfaiyeciydi– arkadaşlarını onunla seks yapmak için çağırdığını bile söyledi."

"Babası ne yaptı?" diye sordu Rebeca. Uzun boylu, zayıf, kırk yaşında olağanüstü güzellikteki kadın dikkatle eğilmiş Gill'i dinliyordu.

"Çok makul davrandı. Yetmiş yaşlarında, kibar, tatlı, hoş yaşlı bir adam. Onunla ilk kez tanıştım. Çok şaşırtıcıydı – Tanrım, keşke benim öyle bir babam olsaydı. Orada öylece oturup her şeyi dinledi ve Rose'a eğer içinde böyle bir öfke varsa boşaltmasının en iyisi olduğunu söyledi. Yumuşak bir şekilde bütün çılgınca suçlamaları reddetti ve Rose'un gerçekte kızdığı şeyin aslında oniki yaşındayken onları bırakıp gitmesi olduğu tahmininde bulundu – ki bence çok yerinde bir tahmindi. Öfkesinin çocukluğundan beri aklını babasına karşı zehirli fikirlerle dolduran annesi tarafından gübrelendiğini –onun kullandığı sözcüktü bu, adam çiftçi– söyledi. Rose'a gitmek zorunda kaldığını, annesiyle yaşadığı asma kabağından çıkması gerektiğini, yoksa şu ana dek ölmüş olacağını söyledi. Ve size şu kadarını söyleyeyim, Rose'un annesini tanıyorum, adam haklı. Hem de çok.

"Böylece, seansın sonunda onu otobüs garajına kadar götürüp götüremeyeceğimizi sordu ve ben daha cevap veremeden Rose onunla aynı arabada kendini güvende hissetmeyeceğini söyledi. 'Anladım,' dedi babası ve bavulunu sürükleyerek gitti.

"On dakika sonra Rose ve ben Market Caddesi'nden geçiyorduk ki onu gördüm – bavulunu çekiştiren beyaz saçlı, kambur adam. Yağmur başlıyordu ve kendi kendime, 'Bu çok saçma,' dedim. Kendimi kaybedip Rose'a, 'O senin için geldi –senin terapi seansın için– ta Portland'dan geldi, yağmur yağıyor ve kahretsin, onu otobüs garajına götürüyorum.' Kaldırıma yanaştım ve onu götürmeyi teklif ettim. Rose bana bir kaşık suda boğacakmış gibi baktı. 'Eğer o binerse, ben inerim,' dedi. Ben de, 'Keyfine bak,' dedim. Ona caddedeki Starbucks'ı işaret edip orada beklemesini, birkaç dakika sonra gelip onu alacağımı söyledim. Arabadan inip gitti. Bu beş saat kadar önce oldu. Starbucks'a hiç gelmedi. Golden Gate Park'a gittim ve o zamandan beri yürüyüp duruyorum. Eve hiç gitmemeyi düşünüyorum."

Sözlerini bitirdikten sonra Gill yorgun bir şekilde arkasına yaslandı.

Üyeler –Tony, Rebecca, Bonnie ve Stuart– koro halinde onaylarını bildirdiler: "Harika Gill." "Zamanı gelmişti, Gill." "Vay canına, gerçekten başardın." "Hey, iyi hamleydi." "Kendini o kaltaktan kurtardığın için ne kadar sevindiğimi anlatamam," dedi Tony. "Eğer yatacak bir yere ihtiyacın olursa," dedi Bonnie ellerini endişeli bir şekilde kabarık kahverengi saçlarından geçirip deniz gözlüğü biçimindeki sarı camlı gözlüğünü düzelterek, "misafir odam var. Merak etme, güvende olursun," diye ekledi kıkırdayarak. "Senin için çok yaşlıyım ve kızım evde."

Grubun uyguladığı baskıdan pek memnun olmayan Julius (bir sürü terapi grubu üyesinin grubu düş kırıklığına uğratmaktan utandığı için bir sürü terapi grubunu bıraktığını çok görmüştü) ilk müdahalesinde bulundu. "Çok güçlü geribeslemler alıyorsun, Gill. Bu konuda ne hissediyorsun?"

"Harika. Kendimi harika hissediyorum. Yalnız ... kimseyi düş kırıklığına uğratmak istemiyorum. Bu iş çok hızlı oldu – her şey bu sabah oldu. ... Biraz sarsılmış durumdayım ve henüz hiçbir şey net değil ... ne yapacağımı bilmiyorum."

"Yani karının emirlerini grubun emirleriyle değiştirmek istemiyorsun."

"Evet, sanırım. Yani evet, ne demek istediğini anlıyorum. Doğru. Ama karışık bir durum. Bu cesaretlendirmeye gerçekten, gerçekten, gerçekten ihtiyacım var ... bunun için müteşekkirim ... rehberliğe ihtiyacım var – bu benim hayatımda bir dönüm noktası olabilir. Bu cesareti herkes verdi, sen hariç. Ve tabii yeni üyemiz. Philip'ti değil mi?"

Philip başıyla onayladı.

"Philip, biliyorum durumumu bilmiyorsun, ama *sen* biliyorsun." Julius'a döndü. "Sen ne diyorsun? *Sence* ne yapmalıyım?"

Julius istemeden irkildi ve bunun görünmemiş olmasını umdu. Çoğu terapist gibi o da bu sorudan nefret ederdi – "cevap versen bir türlü vermesen bir türlü" olan bir soruydu bu. Yaklaştığını görebiliyordu.

"Gill, yanıtımdan hoşlanmayacaksın. Ama yine de veriyorum. Sana ne yapacağını söyleyemem: bu senin için, senin kararın, benim değil. Bu grupta olmanın nedenlerinden biri kendi yargılarına güvenmeyi öğrenmektir. Bir diğer neden, Rose ve evliliğinle ilgili her şeyi senden öğrenmem. Ve bana önyargısız bilgi vermek elinde değil. Yapabileceğim şey hayatındaki bu açmaza nasıl katkıda bulunduğuna odaklanmana yardım etmek olabilir. Rose'u anlayıp değiştiremeyiz; burada önemli olan *sensin* –duyguların, davranışın– çünkü değiştirebileceğin şey *budur*."

Grup sessiz kaldı. Julius haklıydı; Gill bu yanıttan hoşlanmamıştı. Diğer üyeler de öyle.

Rebecca iki saç tokası çıkarıp uzun siyah saçlarını geriye attı, tokaları taktıktan sonra Philip'e döndü. "Burada yenisin ve bizim bildiğimiz hikâyeyi bilmiyorsun. Ama bazen yeni doğan bebeklerin ağzından ..."

Philip sessizdi. Rebecca'yı duyup duymadığı bile belli değildi.

"Evet, bu işi kabul edecek misin, Philip?" dedi Tony, kendisine göre olağandışı derecede yumuşak bir tonla. Tony yanaklarında derin akne izleri olan esmer, zayıf, siyah San Francisco Giants tişörtü ve dar kotuyla sergilediği zarif atletik vücutlu bir adamdı.

"Gözlem ve tavsiyem var," dedi Philip, ellerini kavuşturup başını geriye atarak tavana odaklanarak. "Nietzche bir keresinde bir inek ile insan arasındaki en büyük farkın ineğin nasıl var olacağını, geleceğin korkularını ve geçmişin yükünü taşımadan, içinde bulunduğu mutlu anda herhangi bir kaygı –yani *korku*– duymaksızın nasıl yaşayacağını bilmesi olduğunu yazmıştır. Ama biz talihsiz insanlar geçmiş ve geleceğin o kadar etkisi altındayızdır ki, şu anda kısaca geziniriz. Çocukluğumuzun altın günlerini neden hep özlemle anarız, biliyor musunuz? Nietzche bunun nedenini, o günlerin kaygısız günler, *en küçük bir kaygının olmadığı* günler, ağır, acı veren anılarla, geçmişin çöpleriyle yere çökmeden önceki günler olmasına bağlar. Marjinal bir noktayı daha belirteyim: Nietzche'den alıntı yaptım, ama bu düşüncesi orijinal değil – burada da, başka çoğu yerde olduğu gibi Schopenhauer'ın çalışmalarını yağmalamış."

Durakladı. Grupta uzun bir sessizlik oldu. Julius sandalyesinde kıvranırken, Ah kahretsin, bu adamı buraya getirmek için aklımı kaçırmış olmalıyım, diye düşünüyordu. Bu bir hastanın bir gruba gir-

diği en kahrolası, en garip yol.

Bonnie sessizliği böldü. Bakışlarını doğruca Philip'e dikip, "Bu büyüleyici, Philip," dedi. "Çocukluğumu özleyip duruyorum, ama nedenini hiç böyle düşünmemiştim, yani çocukluk özgürlük ve altın yıllar, çünkü geçmişin ağırlığıyla ezilmemiş. Teşekkürler. Bunu hatırlayacağım."

"Ben de. Çok ilginç şeyler söyledin," dedi Gill. "Ama bana bir tavsiyen olacağını söylemiştin?"

"Evet, işte tavsiyem." Philip düz bir sesle yumuşak bir şekilde konuşurken hâlâ göz teması kurmuyordu. "Karın geçmiş yüküyle çok fazla dolu olduğu için bugünde yaşayamayan kadınlardan biri. Batan bir gemi o. Dibe iniyor. Benim tavsiyem gemiden atlayıp yüzmeye başlaman. Dibe daldığında geride güçlü bir dümen suyu bırakacak, bu yüzden olabildiğince hızlı bir şekilde uzaklaşmanı tavsiye ediyorum."

Sessizlik oldu. Grup sersemlemişti.

"Hey, kimse seni insaflı davrandığın için suçlamayacak," dedi Gill. "Ben bir soru sordum, sen de yanıt verdin. Teşekkür ederim. Hem de çok. Gruba hoş geldin. Başka yorumun varsa – dinlemek isterim."

"Şey," dedi Philip tavana bakarak. "O zaman bir ilâve yapmama izin ver. Kierkegaard 'çifte umutsuzluk' yaşayan bazı insanları anlatır, şöyle ki, umutsuzdurlar, ama umutsuz olduklarını fark edemeyecek kadar kendilerini aldatırlar. Demek istediğim şu: acılarımın çoğu arzularımla hareket etmemin sonucu ortaya çıkar ve sonra bu bir anlık tatminle mutlu olurum, kısa süre sonra bu tatmin can sıkıntısına dönüşür, derken bir arzu daha ortaya çıkar. Schopenhauer bunun evrensel insan durumu olduğunu düşünmüş – istemek, anlık tatmin, can

sıkıntısı, daha fazla şey istemek.

"Sana geri dönersek – bu sonsuz arzu döngüsünü kendi içinde keşfedip etmediğini sormak istiyorum. Belki karının istekleriyle o kadar meşgulsün ki, kendi arzularını fark bile edemiyorsundur? Buradaki diğer insanlar bugün seni bu yüzden alkışlamıyor mu? Bunun nedeni sonunda kendini onun istekleriyle tarif etmeyi reddetmen değil mi? Başka bir deyişle, karının istekleriyle meşgul oluşun yüzünden kendinle ilgili çalışmalarının gecikip gecikmediğini ya da yoldan çıkıp çıkmadığını soruyorum."

Gill açık ağızla, bakışları Philip'in üzerine odaklanmış bir şekilde dinliyordu. "Bu çok derin bir konu. Söylediklerinde derin ve önemli bir şey olduğunu biliyorum –şu çifte umutsuzluk konusunda– ama hepsini anlayamıyorum."

Şimdi bütün gözler Philip'in üzerindeydi, ama o tavana bakmaya devam ediyordu. "Philip," dedi Rebecca, tokalarını takmayı bitirerek. "Gill'in kişisel çalışmasının kendisini karısından kurtarmadan başlamayacağını söylemiyor musun?"

"Ya da," dedi Tony, "karısıyla ilişkisinin aslında kendisinin ne kadar berbat durumda olduğunu görmesini engellediğini? Hey, bunun kendim ve işimle ilişkim konusunda doğru olduğunu biliyorum – geçen hafta boyunca düşündüm de, marangoz olmaktan – işçi sınıfından, düşük gelirli biri olmaktan ve küçümsenmekten utanmakla o kadar meşguldüm ki, uğraşmam gereken gerçek pisliği düşünme fırsatını bulamıyorum."

Julius şaşkınlıkla Philip'in her sözüne susamış diğerlerinin nasıl söze karıştıklarını seyrediyordu. Rekabetçi dürtülerinin arttığını hissetti, ama grubun amacına hizmet edildiğini düşünerek bunları yatıştırdı. *Sakin ol Julius,* dedi kendi kendine, *grubun sana ihtiyacı var; seni*

Philip için terk etmeyecekler. Burada olan şey harika; yeni üyeyi özümsüyorlar ve gelecek çalışma için gündem belirliyorlar.

Bugün grupta teşhisi üzerinde konuşmaya karar vermişti. Bir bakıma buna mecburdu, çünkü Philip'e melanom olduğunu söylemişti ve onunla özel bir ilişkisi olduğu izlenimini yaratmamak için bu bilgiyi bütün grupla paylaşması gerekiyordu. Ama onun yerine başkası geçmişti. Önce Philip'in acil durumu vardı, sonra da grubun hep birlikte Philip'e karşı duyduğu hayranlık söz konusu olmuştu. Saate baktı. Sekiz dakikaları kalmıştı. Bu bilgiyi onların üzerine yükleyemeyeceği kadar az zaman vardı. Gelecek seansa kesinlikle kötü haberle başlama kararı aldı. Sessiz kalıp sürenin dolmasını bekledi.

Krallar taçlarını ve asalarını geride bıraktılar, kahramanlar da silahlarını. Ama aralarındaki, görkemlilikleri dışlarına taşan, bunu dışandaki şeylerden almayan büyük insanlar, büyüklüklerini yanlarında götürürler.

–Arthur Schopenhauer, onaltı yaşında, Westminster Sarayı'nda[α]

12

1799 – Arthur, Seçim ve Diğer Dünyevi Korkuları Öğreniyor

Arthur dokuz yaşındayken Le Havre'dan geri döndüğünde babası onu temel amacı geleceğin tüccarlarını yetiştirmek olan özel bir okula gönderdi. Orada zamanın iyi tüccarlarının bilmesi gereken şeyleri öğrendi: farklı para birimlerinde hesaplama yapmayı, bütün önemli Avrupa dillerinde iş mektupları yazmayı, nakliye rotalarını, ticaret merkezlerini, toprak mahsullerini ve diğer büyüleyici konuları. Ama Arthur büyülenmemişti; bu tür bilgilerle ilgilenmiyor, okulda kimseyle yakın arkadaşlık kurmuyor ve babasının geleceğiyle ilgili planlarından –önde gelen yerel bir iş adamının yanında yedi yıl staj– her gün biraz daha korkuyordu.

Arthur ne istiyordu? Kesinlikle bir tüccarın hayatını değil – bu fikirden tiksiniyordu. O bir âlimin hayatını istiyordu. Sınıf arkadaşlarını çoğu da uzun çıraklık fikrinden hoşlanmıyordu, ama Arthur'un

---

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 44.

itirazları çok daha derinlere uzanıyordu. Anne babasının şiddetli çıkışmalarına rağmen –annesinden gelen bir mektup "bütün o yazarları bir süre için bir kenara bırak ... onbeşindesin ve şimdiden en iyi Alman, Fransız ve kısmen de İngiliz yazarları okudun"[α] diyordu– bütün boş zamanını edebiyat ve felsefe okuyarak geçiriyordu.

Oğlunun ilgi alanları Arthur'un babası Heinrich için büyük işkence kaynağıydı. Arthur'un okulunun müdürü ona oğlunun büyük bir felsefe tutkusu olduğunu ve bir âlimin hayatının ona çok uygun olduğunu söylüyordu. Hatta Arthur'un kendisini üniversiteye hazırlayacak bir liseye transfer olma fikrini destekliyordu. Heinrich yüreğinde okul müdürünün tavsiyesinin doğruluğunu hissetmiş olabilirdi; oğlunun geniş kapsamlı Schopenhauer kütüphanesindeki bütün felsefe, tarih ve edebiyat çalışmalarını doymak bilmez şekilde okuduğu ve anladığı açıkça görülüyordu.

Heinrich ne yapmalıydı? Firmasının geleceği ve Schopenhauer soyunu sürdüreceğine dair bütün atalarına karşı olan yükümlülüğünün yanı sıra varisi de tehlikedeydi. Üstelik, bir erkek Schopenhauer'in bir âlimin sınırlı geliriyle geçinmek zorunda kalması olasılığı ürpermesine neden oluyordu.

Heinrich önce kilisesi aracılığıyla oğluna bir ömür boyu sürecek bir gelir bağlatmayı düşündü, ama bunun maliyeti çok büyüktü; işler kötüydü ve Heinrich'in aynı zamanda karısının ve kızının mali geleceğini garanti alma yükümlülüğü de vardı.

Sonra yavaş yavaş bir çözüm, biraz şeytani bir çözüm zihninde oluşmaya başladı. Uzunca bir süredir Johanna'nın uzun bir Avrupa turu isteğine karşı direniyordu. Bunlar zor günlerdi; uluslararası poli-

---

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 37.

tik iklim o kadar dengesizdi ki, lonca şehirlerinin güvenliği tehdit altındaydı ve sürekli bütün dikkatini işine vermesi gerekiyordu. Fakat yorgunluğu ve işinin sorumluluklarını dağıtma isteği yüzünden Johanna'nın isteğine karşı direnci azalıyordu. Yavaş yavaş zihninde iki amaca da hizmet edecek bir plan oluşmaya başladı; karısı memnun olacaktı ve Arthur'un geleceğiyle ilgili ikilemi çözülmüş olacaktı.

Kararı onbeş yaşındaki oğluna bir seçenek sunmaktı. "Sen seçmelisin," dedi. "Ya en azından bir yıl sürecek Avrupa'nın tamamını kapsayan bir turda anne babana eşlik et ya da bir âlim olarak kariyerini sürdür. Ya yolculuktan döndüğün gün staja başlayacağına söz vereceksin ya da bu yolculuktan vazgeçip Hamburg'da kalacak ve hemen seni akademik hayata hazırlayacak klasik öğretim programlı bir okula transfer olacaksın."

Onbeş yaşında hayatını böyle değiştirecek bir kararla karşı karşıya kalan çocuğu düşünün. Belki her zaman bilgiçlik taslayan Heinrich varoluşçu bir talimat veriyordu. Belki oğluna alternatiflerin olmadığını, her evet için bir hayır olması gerektiğini öğretiyordu. (Gerçekten de yıllar sonra Arthur, "Her şey olmaya kalkan insan hiçbir şey olamaz," diyecekti.)

Yoksa Heinrich oğlunun vazgeçmenin tadını önceden almasını mı sağlamaya çalışıyordu, çünkü eğer Arthur yolculuğun vereceği zevkten vazgeçemezse, dünyevi zevklerden vazgeçip bir âlimin beş parasız hayatını yaşamayı nasıl bekleyebilirdi?

Belki Heinrich için çok fazla merhametli davranıyoruz. Büyük olasılıkla teklifi samimiyetsizdi, çünkü Arthur'un bu yolculuktan vazgeçmeyeceğini, vazgeçemeyeceğini biliyordu. 1803 yılında onbeş yaşında olan hiçbir çocuk bunu yapamazdı. O zamanda böyle bir yolculuk çok az ayrıcalıklı insana bahşedilen, hayatta bir kez yaşanan paha biçilmez

bir olaydı. Fotoğrafçılığın olmadığı günlerde yabancı yerler yalnızca kara kalem çizimler, yağlı boya tablolar ve basılı seyahat günlüklerinde görülüyordu (bu arada, bu Johanna Schopenhauer'in daha sonra zekice kullanacağı bir türdü).

Arthur kendini ruhunu satıyormuş gibi hissediyor muydu? Kararıyla işkence çekiyor muydu? Bu konularda tarih sessiz kalıyor. Yalnızca 1803'te onbeş yaşındayken babası, annesi ve bir uşaklarıyla bütün Batı Avrupa ve İngiltere'ye doğru onbeş ay sürecek bir yolculuğa çıktığını biliyoruz. Altı yaşındaki kız kardeşi Adele bir akrabalarının yanına yerleştirilmişti.

Arthur izlenimlerinin çoğunu seyahat günlüğüne anne babasının istediği gibi gittikleri ülkenin diliyle kaydetmişti. Dil yeteneği dahiceydi; onbeş yaşındaki Arthur, Almanca, Fransızca ve İngilizce'yi çok akıcı kullanıyordu ve İtalyanca ve İspanyolca'sı da işe yarardı. Nihayetinde, bir düzine modern ve antik dilde ustalaşacaktı. Kütüphanesine giden ziyaretçilerin fark ettiği gibi kitapların kenarlarına her kitabın kendi dilinde not alma alışkanlığı vardı.

Arthur'un seyahat günlükleri, birikerek onun ısrarcı karakter yapısını oluşturan ilgilerin ve özelliklerin gizli bir temsilcisiydi. Günlüklerinin etkileyici altta yatan anlamı, insanlığın korkularıyla nasıl büyülendiğiydi. Arthur, Westphalia'daki açlıktan ölen dilenciler, yaklaşan savaştan panik halde kaçan kitleler (Napolyoncu harekâtlar planlanıyordu), Londra'daki hırsızlar, yankesiciler ve sarhoş kalabalıklar, Poitiers'deki çapulcu çeteler, Paris'teki halka açık giyotin, Toulon'da bir daha asla denize çıkamayacak kadar hurda gemi bölmelerinde ömür boyu kalmak üzere birbirlerine zincirlenerek bir hayvanat bahçesindeki hayvanlar gibi sergilenen altı bin kürek mahkumu gibi dikkat çekici konuları çok ayrıntılı bir şekilde tasvir ediyordu. Bir za-

manlar Demir Maskeli Adam'ın evi olan Marsilya'daki kaleyi ve şehrin karantinaya alınmış kesimlerinden gelen mektupların dağıtılmadan önce sıcak sirke kazanlarına batırıldığı kara ölüm müzesini anlatıyordu. Ve Lyon'da, Fransız devrimi sırasında babalarının ve kardeşlerinin öldürüldüğü yerlerde kayıtsızca dolaşan insanlarla ilgili yorumlarını not ediyordu.

Wimbledon'da, bir zamanlar Lord Nelson'ın öğrenci olduğu bir yatılı okulda İngilizcesini mükemmelleştirdi ve halka açık idamlara ve denizcilerin kırbaç cezalarına katıldı, hastaneleri ve tımarhaneleri ziyaret etti ve Londra'nın kaynayan gecekondu mahallelerinde tek başına dolaştı.

Budha genç bir adamken sıradan insanların kendisinden gizlendiği babasının sarayında yaşıyordu. Ancak babasının sarayından ilk kez çıktığında hayatın dehşet verici üç temel unsuruyla karşılaştı: hasta bir insan, bir ayağı çukurda bir yaşlı ve bir ceset. Varoluşun trajik ve korkunç doğasını keşfi Budha'nın dünyadan el çekmesine ve evrensel acıdan kurtuluşu aramasına yol açtı.

Arthur Schopenhauer'ın da, derinden acı çekenlere bu erken yaşta tanık olması hayatını ve çalışmalarını etkiledi. Budha'nınkine benzer deneyimi aklından çıkmadı ve yıllar sonra seyahatini anlatırken, "Onyedinci yaşımda herhangi bir öğrenilmiş okul eğitimi olmaksızın hayatın sefaleti beni pençesine aldı, tıpkı gençliğinde hastalığı, acıyı, yaşlanmayı ve ölümü gören Budha gibi,"[α] diye yazdı.

Arthur'un hiçbir zaman dindar bir dönemi olmadı; inancı yoktu, ama gençken inanma isteği, hiçbir şekilde gözlenmeyen bir varlık olmanın dehşetinden kaçma isteği vardı. Tanrının varlığına inanıyordu,

---

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 41.

ama bu inancı Avrupa uygarlığının dehşetini ergenlik çağında görmesiyle kötü bir şekilde sınandı. Onsekiz yaşında, "Bu dünya Tanrı tarafından yaratıldı, öyle mi? Hayır, şeytan tarafından yaratılmış olmalı!"[α] diye yazdı.

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 58.

İnsanların çoğu hayatlarının sonunda geriye dönüp baktıklarında molalarda yaşadıklarını görürler. Takdir etmeden ve zevk almadan yanlarından geçip giden şeyin aslında hayatları olduğunu gördüklerinde şaşırırlar. Ve böylece umutlarla kandırılan insan ölümün kollarına koşar.[α]

13

Bir kedi yavrusunun can sıkıcı yanı
Eninde sonunda bir kedi olmasıdır.
Bir kedi yavrusunun can sıkıcı yanı
Eninde sonunda bir kedi olmasıdır.

Julius bu sinir bozucu dizeleri zihninden çıkarıp atmak için kafasını hızla sallayıp yatağında doğrulup oturdu, gözlerini açtı. Saat altıydı. Bir hafta geçmişti. Bir sonraki grup seansının günü gelmişti. Yine doyurucu bir şekilde uyuyamadığı bir gecenin fondaki müziği bu garip Ogden Nash dizeleri olmuştu.

Hayatın birbiri ardına gelen kahrolası kayıplardan oluştuğunu herkesin kabul etmesine rağmen, bizi daha sonraki yıllarda bekleyen en sinir bozucu kayıplardan birinin iyi bir gece uykusu olduğunu çok az kişi bilirdi. Tipik gece uykusu, kutsal delta-dalgalı, derin uykuya hiç geçemediği çok hafif bir şekerlemeden oluşuyordu ve uykusu o kadar sık bölünüyordu ki, genellikle uyumaktan korkuyordu. Çoğu uykusuzluk hastası gibi o da sabah uyandığında, ya gerçekte uyudu-

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 185 / § 145.

gündan çok daha az uyuduğunu ya da bütün gece uyanık kaldığını düşünüyordu. Sıklıkla yalnızca gece düşündüğü şeyleri dikkatle gözden geçirerek ve uyanık bir haldeyken böyle garip, mantıksız düşünceleri bu kadar uzun uzadıya asla düşünemeyeceğini fark ederek kendisini aslında uyuduğunda ikna edebiliyordu.

Ama o sabah ne kadar uyuduğu konusunda kafası hiç olmadığı kadar karışıktı. Kedi yavrusu dizeleri rüya dünyasından gelmiş olmalıydı, ama ne bilinçlilik halinin berraklık ve amacına, ne de rüyaların kaprisli acayipliklerine uyan gece düşünceleri ikisinin arasındaki tarafsız bölgede kalıyordu.

Yatağında oturup gözleri kapalı iki dizeyi düşündü. Gece fantezilerini, uykuyla uyanıklık arasındaki hayalleri ve rüyaları hatırlamalarını kolaylaştırmak için hastalarına verdiği talimatları takip etti. Şiir kedi yavrularını seven, ama büyüyüp kedi olmalarını istemeyen insanları işaret ediyordu. Ama bunun benimle ne ilgisi var? O kedi yavrularım ve kedileri aynı şekilde severdi, babasının dükkânındaki iki yetişkin kediyi, onların yavrularını, yavrularının yavrularını sevmişti ve bu dizelerin neden böyle yorucu bir şekilde aklına takıldığını anlayamıyordu.

Bir daha düşününce belki bu dizeler bütün hayatı boyunca nasıl yanlış mite sarıldığını hatırlatıyordu kendisine: Julius Hertzfeld'le ilgili her şey –serveti, başarılarıyla kazandığı konumu, şöhreti– yukarı doğru yükseliyordu ve hayatı her zaman daha iyiye, daha iyiye gidecekti. Kuşkusuz şimdi fark ediyordu ki, aslında bunun tersi doğruydu –şiir doğru söylüyordu– altın çağ önce geliyordu, hayatın suçluluk duyguları, dalavereleri, bilgisi veya sorumlulukları olmaksızın o masum, kedi yavrusunu andıran başlangıçlar, oyun peşinde koşmalar, saklambaç, mendil kapmaca yarışları, ve babasının dükkânındaki boş

içki şişelerinden kale yapmak hayatın en güzel dönemiydi; günler ve yıllar geçtikçe alevin yoğunluğu sönüyordu ve varoluş karşı konulmaz biçimde tatsız bir hal alıyordu. En kötüsü en sona saklanmıştı. Philip'in son oturumda çocuklukla ilgili söylediklerini düşündü. Hiç kuşku yoktu: Nietzsche ve Schopenhauer bu konuda haklıydı.

Julius üzgün bir şekilde başını salladı. İçinde bulunduğu anın tadını gerçekten çıkarmadığı, o anı gerçekten yaşamadığı, kendi kendine hiç, "İşte an bu an, gün bu gün – istediğim bu! O eski güzel günler bunlar, hemen şu an. Bu anda kalayım, burada kök salayım," demediği doğruydu. Hayır, her zaman hayatın en lezzetli kısmını daha bulmadığına inanmış, hep geleceğe –daha yaşlı, daha akıllı, daha büyük, daha zengin olacağı zamanlara– imrenmişti. Ve sonra kıyamet kopmuştu, tersine dönüş, geleceğin ani ve felaketi andıran biçimde yerilmesi, eskiye özlem başlamıştı.

Bu tersine dönüş ne zaman başlamıştı? Yarının altın vaadinin yerini ne zaman nostalji almıştı? Julius'un her şeyi o büyük ödül için –tıp fakültesine giriş– bir başlangıç (ve engel) olarak gördüğü kolejde değil. Birinci sınıfında dersliklerden kurtulup beyaz gömleği ve cebinden sarkan ya da çelik ve kauçuk bir atkı gibi boynuna astığı steteskopuyla koğuşlarda dolaşmak istediği tıp fakültesindeyken değil. Sonunda koğuşlardaki yerini aldığı üçüncü ve dördüncü sınıfta değil. Orada daha fazla otorite özlemi duyuyordu – önemli olmak, hayati klinik kararlar vermek, hayat kurtarmak, mavi önlüklerini giyip acil bir travma ameliyatı yapmak için bir hastayı sedyeyle ameliyat odasına götürmek istiyordu. Psikiyatride şef asistan olup şamanizmin perdesinin arkasına bir göz attığı ve seçtiği mesleğin sınırları ve belirsizliğiyle sersemlediği zaman bile değil.

Hiç kuşku yok ki Julius'un içinde bulunduğu anı yakalamaya yö-

nelik kronik ve ısrarcı isteksizliği evliliğini mahvetmişti. Miriam'a onuncu sınıfta gördüğünden beri âşık olmasına rağmen, aynı zamanda, onu tadını çıkarma hakkının bulunduğunu düşündüğü çok sayıda kadının önünde engel olarak gördüğü için kızıyordu da. Eş-arayışının tamamen bittiğini ya da tutkularının peşine düşme özgürlüğünün en ufak bir şekilde kısıtlandığını hiçbir zaman tamamen kabul etmemişti. Tıp fakültesi son sınıfa başladığında yatılı doktorların yatak odalarının, doktorlara hayran genç hemşirelerle kaynayan hemşirelik okulu yatakhanelerine bitişik olduğunu görmüştü. Orası tam bir şekerci dükkânı gibiydi ve o da çok çeşitli tatlarla kendini doyurmuştu.

Ancak Miriam'ın ölümünden sonra tersine dönüş başlamış olmalıydı. Araba kazası Miriam'ı elinden aldığından bu yana geçen on yıl içinde ona hayattayken olduğundan daha fazla değer vermişti. Bazen Miriam'la yaşadığı rahat mutluluğu, hayatın gerçekten mesut geçen anlarının onları dolu dolu yaşayamadan nasıl gelip geçtiğini düşününce kederle iç çekerdi. Şu anda bile, aradan on yıl geçtikten sonra adını hızla söyleyemiyor, her heceden sonra duraklamak zorunda kalıyordu. Başka hiçbir kadının kendisi için gerçekten bir anlam ifade etmediğini de biliyordu. Birkaç kadın geçici olarak yalnızlığını gidermişti, ama Miriam'ın yerini asla alamayacaklarını onların ve Julius'un anlaması pek uzun sürmemişti. Daha yakın dönemlerde yalnızlığı, bir kısmı psikiyatrik destek grubunda olan geniş erkek arkadaş çevresiyle ve iki çocuğuyla hafifliyordu. Son beş yıldır bütün tatillerini *en famille* [ailesiyle], iki çocuğu ve beş torunuyla birlikte geçiriyordu.

Ama bütün bu düşünceler ve anılar, gece fragmanları ve kısa konular halinde geçmişti aklından – bu gecenin zihinsel işlevinin ana konusu o gün öğleden sonra terapi grubuna yapacağı konuşmanın provasıydı.

Kanser olduğunu zaten pek çok arkadaşına ve bireysel terapi hastalarına açıklamıştı, ama ne kadar ilginçtir ki kafası gruba "açılma" konusuyla acı verecek derecede meşguldü. Julius bunun terapi grubuna âşık olmasıyla ilgisi olabileceğini düşünüyordu. Yirmibeş yıldır her oturumu büyük bir sabırsızlıkla beklerdi. Grup bir insan kümesinden daha fazla anlam taşıyordu; kendine ait bir hayatı, kalıcı bir kişiliği vardı. Orijinal üyelerden hiçbirinin (kendisi hariç tabii) hâlâ grupta olmamasına rağmen sabit, kalıcı bir benliği, ölümsüz görünen çekirdek kültürü (meslek dilinde eşsiz "normlar" takımı – yazılı olmayan kuralları) vardı. Hiçbir üye grup normlarını sayamazdı, ama herkes belirli davranışların uygun olup olmadığı konusunda uzlaşmaya varabilirdi.

Grup hafta içindeki her olaydan daha fazla enerjisini gerektiriyordu ve Julius sıkıntısızca devam ettirebilmek için büyük çaba harcıyordu. Saygın bir merhamet gemisi gibi büyük acılar çeken bir yığın insanı daha güvenli, mutlu limanlara ulaştırmıştı. Kaç tanesini mi? Eh, ortalama grupta kalış süresi iki ila üç yıl olduğuna göre Julius en azından yüz yolcusu olduğunu düşünüyordu. Zaman zaman ayrılan yolcuların anıları aklına gelir, konuşmalarının bir bölümü, bir yüz ya da olaya ait hızlı bir hayal zihninden geçerdi. Bu anı parçalarının o canlı günlerden, hayat ve anlam taşıyan etkileyici olaylardan geriye kalan tek şey olduğunu düşünmek üzücüydü.

Yıllar önce Julius grubu videoya alıp bazı problemli bölümleri bir sonraki oturumda göstermeyi denemişti. O eski bantlar artık çağdaş video donanımıyla uyumlu olmayan eski moda formatta kalmıştı. Bazen onları bodrumdaki deposundan çıkarıp dönüştürmek ve eski hastalarını yeniden hayata döndürmek istiyordu. Ama bunu hiç yapmamıştı; hayatın aldatıcı doğasının kanıtını, nasıl parlak bir bantta de-

polandığını ve mevcut anın ve her anın ne kadar hızla elektromanyetik dalgacıkların hiçliğine dönüştüğünü kendine göstermeye dayanamazdı.

Grupların denge ve güven oluşturması biraz zaman alıyordu. Yeni bir grup, motivasyon ya da beceri gibi nedenlerle grup görevine (diğer üyelerle etkileşimde bulunup bu etkileşimi analiz etmek) katılamayan üyelerden kurtulurdu. Sonra üyelerin güç, merkezde olma ve etkileyebilme pozisyonu için manevralar yaptığı huzursuz çatışmalarla haftalar geçer, fakat sonunda güven geliştikçe iyileşme atmosferinin gücü artardı. Meslektaşı Scott bir keresinde bir terapi grubunu savaşta inşa edilen bir köprüye benzetmişti. İlk oluşturma aşamasında pek çok yaralı (yani gruptan ayrılanlar) verilir, ama köprü bir kez inşa edildikten sonra pek çok insanı daha iyi yerlere taşırdı – geriye kalan ilk üyeleri ve daha sonra gruba katılanları.

Julius terapi gruplarının hastalara yardımcı olduğu çeşitli yolları anlatan mesleki makaleler yazmıştı, ama gerçekten önemli olan unsuru tarif ederken uygun dili bulmada her zaman zorlanırdı: yani grubun iyileştirici havasını. Bir makalede grup terapisini, hastanın rahatlatıcı yulaf ezmesi banyosuna sokulduğu ciddi deri lezyonlarının dermatolojik tedavisine benzetmişti.

Bir grubu yönetmenin en büyük yan yararlarından biri –bu profesyonel literatürde hiç sözü edilmeyen bir gerçekti– iyi bir grup terapisinin hastalar kadar terapisti de iyileştirdiğiydi. Julius bir oturumdan sonra her zaman rahatlama hissetmesine rağmen terapinin kesin mekanizması konusunda hiçbir zaman emin olamıyordu. Bu, doksan dakika boyunca kendini unutmanın bir sonucu muydu, yoksa terapinin diğerkâm eyleminin, kendi uzmanlığının tadını çıkarmasının, yetenekleriyle gurur duymasının veya başkalarının kendisine duydu-

ğu saygıdan zevk almasının bir sonucu muydu? Yoksa yukarıdakilerin hepsi miydi? Julius kesin bir karara varmaya çalışmaktan vazgeçmişti ve son birkaç yıldır yalnızca grubun iyileştirici sularına dalma şeklindeki dostça açıklamayı kabul etmişti.

Melanomunu terapi grubuna açıklaması önemli bir hareketti. Bu, aile, arkadaşlar ve arka plandaki diğer insanlara açıklanması gerektiğini düşündüğü bir şeydi, fakat en önemli dinleyicilerine, şifacısı, doktoru, rahibi ve şamanı olduğu seçilmiş grubunun önünde maskesini indirmesi tamamen farklı bir şeydi. Bu geri dönüşü olmayan bir adım, kullanım süresinin dolduğunun kabulü, hayatının artık o daha büyük, daha parlak geleceğe doğru yükselmediğinin açıkça itirafıydı.

Julius şu anda seyahatte olan ve daha bir ay gelmeyecek olan eksik üye Pam'i de çok düşünüyordu. Bugün açıklamasını duymak için orada olamayacağına üzülüyordu. Julius'a göre o grubun en önemli üyesiydi, diğerleri –ve kendisi– için her zaman rahatlatıcı, iyileştirici bir özellik taşıyordu. Grup, onun aşırı öfkesi ve kocası ile eski-sevgilisini saplantılı şekilde düşünmesi konularında yardımcı olamadığı için Pam'in umutsuzlukla Hindistan'daki bir Budist tapınağından yardım aramaya gitmiş olmasından dolayı utanç duyuyordu.

Bütün bu duyguların karmaşası içinde Julius o öğleden sonra saat dört buçukta gruba girdi. Üyeler yerlerine oturmuş, Julius girdiğinde ortalıktan kaldırdıkları bazı kağıtlara bakıyorlardı.

Garip, diye düşündü. Geç mi kaldım? Hızla saatine baktı. Hayır, tam dört buçuktu. Bu düşünceyi aklından çıkarıp hazırladığı konuşmayı yapmaya başladı.

"Evet, başlayalım. Bildiğiniz gibi grubu hiç ben başlatmam, ama bugün bir istisna, çünkü söylemem gereken bir şey var, anlatmanın benim için zor olduğu bir şey. İşte geliyor.

"Bir ay kadar önce ciddi, açıkça söylemek gerekirse ciddiden de öte, hayatı tehdit eden türde habis melanom denen cilt kanserine yakalandığımı öğrendim. Sağlığımın iyi olduğunu sanıyordum; en son girdiğim rutin kontrolde çıktı...."

Julius durdu. Bir şeyler yolunda değildi: üyelerin yüz ifadesi ve sözel olmayan dili doğru değildi. Duruşları yanlıştı. Ona doğru dönmüş olmaları gerekiyordu; ona odaklanmaları; ama kimse ona bakmıyor, göz göze gelmiyordu, bütün gözler ondan kaçıyor, boş boş bakıyordu. Rebecca hariç, o gizlice kucağındaki kağıda bakıyordu.

"Neler oluyor?" diye sordu Julius. "Sizinle bağlantı kuramadığımı hissediyorum. Hepiniz bugün başka bir şeyle meşgul gibisiniz. Ve, Rebecca, ne okuyorsun?"

Rebecca hemen kağıdı katladı, çantasına sokuşturdu ve bakışlarını Julius'un bakışlarından kaçırdı. Tony sessizliği bozana dek herkes sessizce oturdu.

"Şey, benim konuşmam gerekiyor. Rebecca adına konuşamam, ama kendim adına şunları söyleyebilirim. Benim sorunum şu ki, sen konuşmaya başladığında şeyden ... sağlığından söz edeceğini biliyorum. Bu yüzden sana bakmak zordu ve yeni bir şey duyuyormuş gibi yaptım. Ama sözünü kesip bunları zaten bildiğimi söyleyemedim."

"Nasıl? Ne söyleyeceğimi nereden biliyordun? Neler oluyor bugün?"

"Julius, özür dilerim, ben açıklayayım," dedi Gill. "Yani bir bakıma suçlu benim. Son oturumdan sonra kafam çok karışıktı. Eve ne zaman gideceğimi veya gidip gitmeyeceğimi, eve gitmezsem nerede kalacağımı bilmiyordum. Herkesi kafeteryaya gitmeye zorladım, orada konuşmaya devam ettik."

"Evet? Ve?" diye devam etmeye teşvik etti Julius, bir orkestra yö-

netirmiş gibi eliyle havada küçük daireler çizerek.

"Şey, Philip bize durumu anlattı. Biliyorsun – sağlığın ve habis myelomunu–"

"Melanom,"diye yumuşak bir şekilde araya girdi Philip.

Gill elindeki kağıda baktı. "Doğru, melanom. Teşekkürler, Philip. Buna devam et. Kafam karışıyor."

"Multiplemyelom kemik kanseridir," dedi Philip. "Melanom cilt kanseridir, melanini düşünün, derinin renk değiştirmesini–"

"Demek bu kağıtlar ..." diye sözünü kesti Julius'u, eliyle Gill ve Philip'i açıklamaya davet ederek.

"Philip internetten senin tıbbi durumunla ilgili bilgi indirdi ve bir özet hazırladı, birkaç dakika önce odaya girince de kağıtları bize verdi." Gill elindeki kağıdı Julius'a uzatınca Julius başlığı gördü: Habis Melanom.

Sersemleyen Julius arkasına yaslandı. "Ben ... ah ... bunu nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum ... ben etkisiz kaldığımı hissediyorum, size anlatacak önemli bir haberim vardı ve kendi hayat hikâyemde –ya da ölüm hikâyemde– atlatıldım." Dönüp doğruca Philip'e konuştu, "Bu konuda ne hissedeceğim konusunda bir tahminin var mıydı?"

Philip kayıtsız görünmeye devam ediyor, ne yanıt veriyor ne de Julius'a bakıyordu.

"Bu çok adil değil, Julius," dedi Rebecca. Tokasını çıkarıp uzun siyah saçlarını gevşetti, bükerek tepesinde topladı. "Hatalı olan o değil. Birincisi oturumdan sonra Philip kafeye gitmek istemedi. Böyle eğlencelerden hoşlanmadığını, hazırlaması gereken bir dersi olduğunu söyledi. Onu sürükleyerek götürdük."

"Doğru." Sözü Gill aldı. "Çoğunlukla ben ve karım hakkında konuştuk ve o gece nerede kalacağım üzerinde durduk. Sonra kuşkusuz

hepimiz Philip'e neden terapiye girdiğini sorduk ki bu çok doğaldı – her yeni üyeye bu sorulur. O da hastalığının ardından onu aramanı anlattı. Bu haber bizi çok sarstı ve neler bildiğini öğrenmek için onu zorladık. Geri dönüp bakınca bu haberi bizden gizlemesinin bir yolu olmadığını görüyorum."

"Philip, grubun sen olmadan buluşmasının koşer [Yahudilikte kurallara uygun] olup olmadığını bile sordu," diye ekledi Rebecca.

"Koşer mi? Philip *böyle mi* söyledi?" diye sordu Julius.

"Şey, hayır," dedi Rebecca. "Biraz düşününce, *koşer* sözcüğü bana aitti, ona değil. Ama bunu demek istemişti ve ben de sıklıkla kafede grup sonrası seans yaptığımızı ve senin bu konuda hiç itiraz etmediğini, yalnızca hiç sır kalmaması için orada olmayanları bir sonraki oturumda bilgilendirmemiz gerektiğini söylediğini anlattım."

Rebecca ve Gill'in Julius'a kendini sakinleştirmesi için zaman vermesi iyiydi. Zihni olumsuzlukla çalkalanıyordu: *Nankör ukala, adamı sırtından vuran serseri. Ben onun için bir şey yapmaya çalışıyorum ve karşılığında aldığım bu – hiçbir iyi iş cezasız kalmaz. Gruba kendisi ve en başında neden terapiye girdiği hakkında ne kadar az şey anlattığını tahmin edebiliyorum.... Hiçbiri için en ufak bir sevgi ya da şefkat duymaksızın bin tane kadını becerdiğini gruba anlatmayı unuttuğuna bahse girebilirim.*

Ama bütün bu düşünceleri kendine sakladı ve son oturumu izleyen olayları düşünerek yavaş yavaş zihnini bu nefretten temizledi. Grubun *elbette* Philip'i oturum sonrasında kafeye gitmeye zorlayacağını ve Philip'in grup baskısına boyun eğmek zorunda kalacağını düşünmeliydi – aslında Philip'i bu periyodik grup sonrası buluşmalardan haberdar etmediği için kendisi hatalıydı. Ve *elbette* grup Philip'i neden terapiye girdiği konusunda sorgulayacaktı –Gill haklıydı– grup bu soruyu her yeni üyeye mutlaka sorardı ve *elbette* Philip sıradışı geç-

mişlerini ve sonraki terapi sözleşmelerini anlatacaktı – başka seçeneği var mıydı? Habis melanom konusunda tıbbi bilgi dağıtmasına gelince – bu Philip'in kendi fikri, gruba kabul edilmek için seçtiği yoldu.

Julius çok sarsılmıştı, gülümsemeyi bile beceremiyordu, ama kendini toparlayıp konuşmaya devam etti. "Şey, bu konuda konuşmak için elimden geleni yapacağım. Rebecca, o kağıda bir bakayım." Kağıtta yazılanları hızla taradı. "Bu tıbbi bilgiler doğru gibi görünüyor, o yüzden tekrarlamayacağım, ama size kendi deneyimlerimi anlatacağım. Doktorumun sırtımda kötü bir ben görmesiyle başladı, biyopsi de onun habis melanom olduğunu doğruladı. Grubu bu yüzden iptal etmiştim – olanları iyice anlayabilmek için kendime biraz zaman tanıdım, ama zorlu birkaç hafta geçirdim." Julius'un sesi titriyordu. "Gördüğünüz gibi bu benim için hâlâ zor." Duralayıp derin bir soluk aldı, sonra devam etti. "Doktorlarım geleceğimi tahmin edemiyor, ama burada önemli olan önümde en azından bir yıllık sağlıklı bir dönem olduğunu düşünmeleri. Bu yüzden bu grup en az oniki ay devam edecek. Hayır, durun, şöyle söyleyeyim: sağlığım izin verdiği sürece sizinle bir yıl boyunca buluşacağım, ondan sonra da grup sona erecek. Bu kadar beceriksizce konuştuğum için üzgünüm, ama bu konuda pratiğim yok."

"Julius, bu hastalık gerçekten hayatı tehdit edecek bir şey mi?" diye sordu Bonnie. "Philip'in internetten aldığı bilgi ... melanomun aşamalarına dayalı bütün bu statistikler filan."

"Açık soruya açık yanıt 'evet' – kesinlikle hayatı tehdit edici. Bu şeyin gelecekte beni alt etmesi olasılığı çok yüksek. Bunun kolay bir soru olmadığını biliyorum, ama açıklığın için teşekkür ederim, Bonnie, çünkü ben de önemli hastalığı olan çoğu insan gibi etrafımda sinsice dolaşan herkesten nefret ediyorum. Böyle bir şey beni yalnız bı-

rakır ve korkutur. Yeni gerçekliğime alışmam gerekiyor. Bu hoşuma gitmiyor, ama sağlıklı kaygısız bir insan olarak hayat – şey, *bu* hayat kesinlikle sona eriyor."

"Philip'in geçen hafta Gill'e söylediklerini düşünüyorum. Acaba – o sözlerde senin için önem taşıyan bir şey var mı Julius?" diye sordu Rebecca. "Kafede miydi yoksa burada mı emin değilim – ama kendini ya da hayatını bağlarınla tanımlamakla ilgili bir şeydi. Doğru söyledim mi Philip?"

"Geçen hafta Gill'le konuştuğumda," dedi Philip ölçülü bir tonla konuşup göz temasından kaçınarak, "insanın ne kadar bağlantısı varsa hayatın o kadar yük olacağını ve insanın bu bağlantılardan ayrılırken o kadar büyük acı çekeceğini söylemiştim. Schopenhauer ve Budizm insanın kendini bağlantılarından ayırması gerektiğini söyler ve–"

"Bunun benim için yararlı olduğunu sanmıyorum," diye sözünü kesti Julius, "ve bu oturumun o tarafa doğru gitmesi gerektiğinden de emin değilim." Rebecca ve Gill arasındaki hızlı, ama anlamlı bakışmayı fark etmesine rağmen sözlerine devam etti. "Ben bu konuya karşı taraftan yaklaşıyorum: bağlantılar ve bunların bol miktarda olması dolu bir hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır ve acı beklentisi yüzünden bu bağlantılardan kaçınmak yalnızca kısmen hayatta olmanın kesin reçetesidir. Sözünü kesmek istemedim Rebecca, ama yaptığım duyuruya senin ve hepinizin verdiği tepkilere geri dönmek konuyla daha ilişkili olacak diye düşünüyorum. Görünen o ki benim kanser olduğumu öğrenmek güçlü duygular uyandırdı. Sizleri çok uzun zamandır tanıyorum." Julius durup etrafındaki hastalarına baktı.

Sandalyesine yığılmış oturan Tony huzursuzca kıpırdandı. "Bizim için önemli olması gerekenin bu grubu yönetmeye ne kadar devam edeceğin olduğunu söylediğinde çok şaşırdım – bu yorum beni çok

rahatsız etti, hem de her zaman kalın derili olmakla suçlanan beni. Bunun aklımdan geçtiğini inkâr etmeyeceğim, ama Julius, en çok bunun *senin* için ne anlama geldiğine üzüldüm.... Yani, hadi yüzleşelim, benim için çok ... yani *gerçekten* önemlisin, çok zor şeyleri aşmama yardımcı oldun.... Yani benim, bizim senin için yapabileceğimiz bir şey var mı? Bu durum senin için çok korkunç olmalı."

"Benim için de," dedi Gill ve hepsi (Philip hariç) onaylayarak ona katıldı.

"Tony'ye yanıt vereceğim, ama önce ne kadar etkilendiğimi ve birkaç yıl önce bu kadar doğrudan olup böyle cömertçe el uzatmanın senin için ne kadar olanaksız olduğunu söylemek istiyorum. Duygularım dalgalar halinde geliyor. Grubu iptal ettiğim ilk birkaç hafta dibe vurdum. Hastalarımla, bütün destek ağımla aralıksız konuştum. Şu anda daha iyiyim. İnsan her şeye alışıyor, ölümcül hastalığa bile. Dün gece, 'Hayat birbiri ardına gelen kahrolası kayıplardan oluşur,' sözü aklımdan çıkmadı."

Julius durdu. Kimse konuşmuyordu. Herkes yere bakıyordu. Julius ekledi, "Bu konuyla açıkça uğraşmak istiyorum ... her şeyi tartışmak istiyorum ... hiçbir şeyden kaçmayacağım ... ama siz bir şeyi açıkça sormadıkça bugünlük bu kadar konuşmanın yeteceğini düşünüyorum, üstelik bütün oturumun bana ayrılması gerektiğini sanmıyorum. Sizinle her zamanki gibi çalışacak enerjimin olduğunu söylemek istiyorum. Aslında her zamanki gibi devam etmemiz benim için çok önemli."

Kısa bir sessizlikten sonra Bonnie, "Dürüst olacağım Julius, üzerinde çalışabileceğim bir şey var, ama bilmiyorum ... senin yaşadıklarının yanında benim problemlerim önemsiz görünüyor."

Gill başını kaldırıp ekledi, "Bence de. Benim yaşadıklarım –ka-

rımla konuşmayı öğrenip öğrenemeyeceğim, onunla kalıp kalmayacağım ya da batan gemiden ayrılıp ayrılmayacağım– hepsi senin yaşadıklarına kıyasla önemsiz kalıyor."

Philip bir işaret almış gibi söze girdi. "Spinoza Latince bir deyişi kullanmayı çok seviyordu: *sub specie aeternitatis,* 'sonsuzluk yönünden' anlamına gelir. Rahatsızlık verici gündelik olayların sonsuzluk yönünden bakıldığında daha az rahatsız edici hale geldiğini ifade etmektedir. Bu kavramın psikoterapide gereği gibi takdir edilmeyen bir araç olduğuna inanıyorum. Belki," Philip burada durup doğrudan Julius'a baktı, "bu senin karşı karşıya olduğun türde şiddetli saldırı için bile bir teselli sağlayabilir."

"Bana bir şeyler vermeye çalıştığını görebiliyorum, Philip ve bunu takdir ediyorum. Ama şu anda hayata kozmik-gözle bakma fikri yanlış ilaç olacak. Nedenini söyleyeyim. Dün gece iyi uyuyamadım ve sahip olduklarımı o anda takdir etmediğim için üzüntü duydum. Gençken içinde bulunduğum anı hep meydana gelecek daha iyi şeylerin başlangıcı olduğunu düşünüyordum. Ve sonra yıllar geçti, birden kendimi bunların tersini yaparken buldum – nostalji içinde yüzüyordum. Yeterince yapmadığım şey, içinde bulunduğum anı takdir etmekti ve senin bağlantıyı koparma çözümündeki problem bu. Bence o görüş hayata teleskopun ters tarafından bakıyor."

"Burada bir gözlemimi söylemek zorundayım, Julius," dedi Gill. "Philip'in söylediği herhangi bir şeyi kabul etme olasılığın pek yok gibi."

"Bir gözleme her zaman önem veririm, Gill. Ama bu bir görüş. Gözlemin nerede?"

"Şey, gözlemim Philip'in söylediği hiçbir şeye saygı duymadığın şeklinde."

"Julius'un bu konuda ne diyeceğini biliyorum, Gill," dedi Rebecca. "Bu hâlâ bir gözlem değil; duygularıyla ilgili bir tahmin. Benim gözlediğim şey," –Julius'a döndü– "senin ve Philip'in bugün ilk kez birbirinizle yarı doğrudan seslendiğiniz ve bugün Philip'in sözünü birkaç kez kestiğindi, oysa şimdiye kadar bunu başka kimseye yaptığını görmedim."

"Tuş Rebecca," dedi Julius. "Doğru – doğrudan ve doğru bir gözlem."

"Julius," dedi Tony. "Hiçbir şey anlamıyorum. Sen ve Philip – neler oluyor? – Anlamıyorum. Ona durup dururken telefon ettiğin doğru mu?"

Julius birkaç dakika başı önünde durdu, sonra, "Evet, bunun sizler için ne kadar kafa karıştırıcı olduğunu tahmin edebiliyorum. Tamam, açık konuşacağım. Ya da belleğim izin verdiği kadar açık. Teşhisten sonra büyük bir umutsuzluğa gömüldüm. Kendimi ölüm cezası almış gibi hissediyordum ve bu yüzden sersemlemiştim. Öteki karanlık düşüncelerin arasında hayatımda yaptığım herhangi bir şeyin kalıcı bir anlamı olup olmadığını sorgulamaya başladım. Bu soruyu bir iki gün düşündüm, hayatım işimle bu kadar çok iç içe geçtiği için geçmişte gördüğüm hastalarımı düşünmeye başladım. Birisinin hayatını gerçekten, ama gerçekten etkilemiş miydim? Boşa harcayacak zamanım yoktu, bu yüzden hemen o anda eski hastalarımdan bazılarıyla bağlantı kurmaya karar verdim. Philip ilk kişiydi ve şu ana kadar da bir tek onunla bağlantı kurdum."

"Peki neden Philip'i seçtin?" diye sordu Tony.

"Bu altmışdört bin dolarlık soru –ya da bunun zamanı geçmiştir– bugünlerde altmışdört milyon dolarlık soru mu demeliyim? Kısa yanıtı şu: emin değilim. Bunu çok düşündüm. Bu benim için pek akıllı-

ca değildi, çünkü eğer değerim konusunda güvence istiyorsam Philip'ten çok daha iyi adaylar vardı. Üç yıl boyunca denememe rağmen Philip'e yardımcı olamadım. Belki terapinin gecikmiş bir etkisini söyler diye umuyordum – bazı hastalar böyle şeyler söylerler. Ama Philip için durum böyle değildi. Belki mazoşisttim – burnumu sürtmek istiyordum. Belki kendime ikinci bir şans vermek için hayatımın en büyük başarısızlığını seçtim. Kabul ediyorum – amaçlarımın ne olduğunu gerçekten bilmiyorum. Ve sonra Philip'le konuşmamız sırasında Philip bana yaptığı kariyer değişikliğini anlattı ve süpervizörü olmayı isteyip istemeyeceğimi sordu. Philip," Julius Philip'e döndü. "Gruba bu konuda bilgi verdin herhalde?"

"Gerekli ayrıntıları verdim."

"Biraz daha şifreli konuşabilir misin?"

Philip bakışlarını kaçırdı, grubun geri kalanı huzursuz görünüyordu ve uzun bir sessizliğin ardından Julius, "Alaycılığım için özür dilerim. Philip, ama yanıtının beni nerede bıraktığını görebiliyor musun?"

"Dediğim gibi gerekli ayrıntıları ötekilere verdim," dedi Philip.

Bonnie, Julius'a döndü: "Dürüst konuşacağım. Bu durum çok nahoş ve seni kurtarıyorum. Bugün taciz edilmemen gerektiğini düşünüyorum – bugün seninle ilgilenmek gerekiyor. Lütfen, bugün senin için ne yapabiliriz?"

"Teşekkürler Bonnie, haklısın, bugün biraz sarsılmış durumdayım – sorun çok güzel, ama yanıt verebileceğimi sanmıyorum. Size büyük bir sır vereceğim: bu odaya bazı özel konular yüzünden kendimi kötü hissederek girdiğim ve sırf bu müthiş grubun bir parçası olduğum için kendimi daha iyi hissederek ayrıldığım oldu. Bu yüzden belki sorunun yanıtı budur. Benim için en iyi şey hepinizin grubu kullanması

ve benim durumumun tam bir duraklamaya neden olmasına izin vermemeniz olabilir."

Kısa bir sessizlikten sonra Tony, "Bugün olanlardan sonra zor bir iş bu," dedi.

"Doğru," dedi Gill. "Başka bir konuda konuşmak garip olacak."

"Pam'i özlediğim zamanlar oluyor," dedi Bonnie. "O her zaman ne yapılacağını bilirdi – durum ne kadar zor olursa olsun."

"Ne garip, bugün ben de onu düşündüm," dedi Julius.

"Bu telepati olmalı," dedi Rebecca. "Beş dakika önce Pam benim de aklımdan geçti. Julius başarı ve başarısızlıklar hakkında konuşurken." Julius'a döndü. "Buradaki ailemizde onun en sevdiğin çocuğun olduğunu biliyorum –ve bu bir soru değil– çok açık. Merak ettiğim onda başarısız olduğunu düşünüp düşünmediğin – biliyorsun, biz ona yardım edemediğimiz için başka bir terapi türü bulmaya gitti. Bu öz-saygın için pek iyi olmayabilir."

Julius, Philip'i işaret etti. "Belki ona sen bilgi verebilirsin."

"Pam gerçek bir güç burada," dedi Rebecca, bakışlarına karşılık vermeyen Philip'e. "Hem evliliği, hem de sevgilisiyle ilişkisi paramparça oldu. Evliliğini bozmaya karar verdi, ama sevgilisi karısını bırakmaktan vazgeçti. İki adam da onu üzdü ve Pam gece gündüz saplantılı bir şekilde onları düşünüyor. Ne kadar uğraşırsak uğraşalım ona yardım etmenin bir yolunu bulamadık. Umutsuzluk içinde bir Budist tapınağında ünlü bir gurudan yardım almak için Hindistan'a gitti."

Philip bir karşılık vermedi.

Rebecca, Julius'a döndü. "Onun gidişi hakkında ne hissettin?"

"Biliyorsun, onbeş yıl öncesine kadar çok gerilirdim – hatta daha da fazlası, onun gidişine karşı güçlü bir tavır takınır ve farklı türde

bir aydınlanma arayışının değişime direnç olduğunda ısrar ederdim. Artık değiştim. Şimdi alabileceğim her türlü yardıma ihtiyacım olduğunu düşünüyorum. Başka türde gelişim yollarına girmenin, mantıksız bile olsa, terapötik çalışmamız için yeni alanlar açabileceğini gördüm. Ve bunun Pam için de doğru olmasını umuyorum."

"Onun için mantıksız değil, mükemmel bir seçim olabilir bu," dedi Philip. "Schopenhauer Doğunun meditasyona yönelik uygulamaları ve zihnin temizlenmesi, yanılsamaların arkasının görülmesi ve bağlantıları bırakma sanatını öğreterek acıdan kurtulma yaklaşımını vurgulayışım olumlu buluyordu. Hatta Doğu düşüncesini Batı felsefesine ilk tanıştıran odur."

Philip'in yorumu kimseye yönelik değildi ve kimse karşılık vermedi. Julius, Schopenhauer'in adını bu kadar sık duymaktan dolayı rahatsız oluyordu, ama birkaç üyenin Philip'i onaylarcasına baş salladığını görünce bunu kendine sakladı.

Kısa bir sessizlikten sonra Stuart, "Birkaç dakika önce Julius grupta çalışmaya başlamamız gerektiğini söylediği zaman kaldığımız yere geri dönmemiz iyi olmaz mı?"

"Katılıyorum," dedi Bonnie. "Ama nereden başlayacağız? Sen ve karın arasında olanların devamından başlamaya ne dersin Stuart? En son karının evliliğini bırakmak istediğine dair bir e-posta gönderdiğini söylemiştin."

"Ortalık yatıştı ve mevcut durumu sürdürüyoruz. Mesafesini koruyor, ama en azından işler daha kötü değil. Başka nelerin askıda olduğuna bakalım." Stuart etrafına bakındı. "İki madde düşünebiliyorum. Gill, sen ve Rose ne durumdasınız – orada neler oluyor? Ve Bonnie, üzerinde çalışmak istediğin bir şey olduğunu, ama çok önemsiz göründüğünü söylemiştin."

"Ben bugünlük pas diyorum," dedi Gill, yere bakarak. "Geçen hafta çok fazla zamanınızı aldım. Ama işin özeti yenilgi ve boyun eğme. Aynı ortamda eve döndüğüm için utanıyorum. Philip'in, sizin bütün o iyi tavsiyeleriniz, hepsini boşa harcadım gitti. Ya sen Bonnie?"

"Benim anlatacaklarım bugün için önemsiz kalıyor."

"Boyle'un kanunu hakkında söylediklerimi hatırlayın," dedi Julius. "Ufak miktarda anksiyete bütün anksiyete boşluğumuzu doldurabilir. Senin anksiyeten de daha açık felaket kaynaklarından gelen diğerlerinin anksiyetesi kadar kötü." Saatine baktı. "Zamanımız bitiyor, ama sen konuyu açmak istiyor musun? Gündeme almak için?"

"Yani gelecek hafta korkup kaçmamı önlemek mi istiyorsun?" diye sordu Bonnie. "Bu fena fikir değil. Ortaya getireceğim konu gösterişsiz, şişman ve sakar oluşum ve Rebecca'nın –ve Pam'in de– güzel ... ve şık oluşuydu. Ama Rebecca, özellikle sen, bende oldukça acı verici eski duygular uyandırıyorsun – sıkıcı, gösterişsiz, tercih edilmeyen biri olma duygularını." Bonnie durum Julius'a baktı. "İşte, söyledim."

"Ve gelecek haftanın gündemine alındı," dedi Julius ve oturumun sona erdiğini göstermek için ayağa kalktı.

Üstün, nadir bulunan zekâya sahip insanlar yalnızca yararlı olan bir işe girmeye zorlandıklarında en güzel resimlerle süslenip sonra da mutfak kabı olarak kullanılan değerli bir vazoya benzer.[a]

14

1807 - Schopenhauer Nasıl Az Daha Tüccar Oluyordu

Schopenhauer ailesinin çıktığı büyük tur 1804'te sona erdi ve onaltı yaşındaki Arthur, ünlü bir Hamburglu tüccar olan Senatör Jenisch'in yanında yedi yıllık çıraklığına başlama konusunda babasına verdiği sözü kederli bir şekilde tuttu. Çifte hayat yaşamaya başlayan Arthur çıraklığının gerektirdiği bütün gündelik işleri yerine getiriyor, ama her boş dakikasını gizlice entelektüel tarihin büyük fikirlerini inceleyerek geçiriyordu. Ama babasını benliğinin öyle bir parçası haline getirmişti ki, bu çalıntı dakikalar içini pişmanlıkla dolduruyordu.

Dokuz ay sonra Arthur'un hayatını sonsuza dek etkileyecek olan hayret verici olay meydana geldi. Heinrich Schopenhauer yalnızca altmışbeş yaşında olmasına rağmen sağlığı hızla bozuluyordu: rengi sapsarıydı, yorgundu, depresyondaydı ve kafası karışıktı, eski tanıdıklarını hatırlamıyordu. 20 Nisan 1805'te dermansızlığına rağmen Hamburg'daki deposuna gitmeyi başardı, yavaşça tahıl ambarının üst katına tırmanıp kendini pencereden Hamburg Kanalı'na bıraktı. Birkaç

---

[a] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 388 / Bölüm 31, "On Genius."

saat sonra dondurucu sularda yüzen cesedi bulundu.

Her intihar hayatta kalanlarda bir şok, suçluluk ve öfke dalgası uyandırır ve Arthur da bütün bu duyguları yaşadı. Arthur'un yaşamış olduğu duyguların karmaşıklığını tahmin etmeye çalışın. Babasına olan sevgisi büyük bir keder ve kayıp duygusuna yol açtı. Babasına olan kızgınlığı --daha sonra babasının aşırı sertliği yüzünden çektiği acıları sık sık anlatacaktı– pişmanlık duyguları uyandırdı. Ve harika özgürlük olasılığı da suçluluk duygusu yaratmış olmalı: Arthur babasının filozof olmasının önünde sonsuza dek engel olacağını fark ediyordu. Bu açıdan bakınca babalarım erken yaşta kaybetmiş iki büyük özgür-düşünen filozof akla geliyor, Nietzsche ve Sartre. Bir Lutheryan rahip olan babası çocukken ölmeseydi Nietzsche Deccal olabilir miydi? Sartre da özyaşamöyküsünde babasının onayını alma çabası içine girmek zorunda olmamasının verdiği rahatlamayı anlatır. Diğerleri, örneğin Kierkegaard ve Kafka o kadar talihli değildi: bütün hayatları boyunca babalarının hükümlerinin ağırlığıyla eziyet çektiler.

Arthur Schopenhauer'in kitapları çok geniş bir fikirler, konular, tarihsel ve bilimsel meraklar, kavramlar ve duygular yelpazesinde yer alsa da içinde yalnızca birkaç kişisel hassas bölüm bulunur ve her biri Heinrich Schopenhauer'le ilgilidir. Bir bölümde Arthur babasının para kazanmak için iş yaptığı şeklindeki dürüst itirafından duyduğu gururu ifade etmekte ve babasının dürüstlüğünü, insanlık için çalışıyormuş gibi görünürken zenginlik, güç ve şöhrete ulaşmaya çalışan pek çok filozofun (özellikle Hegel ve Fichte) ikiyüzlülüğüyle karşılaştırır.

Altmış yaşında bütün eserlerini babasının anısına adamayı planladı. İthaf sözcükleri üstünde tekrar tekrar çalıştı, ama sonunda bunlar hiç basılmadı. Bir versiyonunda şöyle diyordu: "Olduğum ve olaca-

ğım her şeyi kendisine borçlu olduğum soylu, mükemmel insan ... çalışmalarımda neşe, teselli, tavsiye bulan herkes onun adlarınızı duymasını sağlayın ve eğer Heinrich Schopenhauer öyle bir adam olmasaydı Arthur Schopenhauer'in yüzlerce kez yok olacağını bilin."[α]

Heinrich'in oğluna karşı açıkça hiç şefkat göstermediği düşünülürse Arthur'un babasına gösterdiği evlat bağlılığı şaşırtıcı. Heinrich'in oğluna yazdığı mektuplar alaycılıkla bezenmişti: "Mektuplarının okunması, bu yüzden de iyi yazılması gereken bir tüccar geçimini dans ederek ve ata binerek sağlayamaz. Zaman zaman elyazının büyük harflerde gerçekten de tam bir çirkinlik örneği olduğunu görüyorum."[β] Ya da: "Sırtını kamburlaştırma, korkunç görünüyor ... eğer birisi yemek salonunda birisinin kambur durduğunu görürse onu terziye ya da ayakkabı tamircisine götürür." Son mektubunda Heinrich oğluna şu talimatı veriyordu: "Yürüme ve dik oturma konusunda, yanındaki herkese ne zaman bu önemli konuyu unutuyor görünsen sana yumruk atmalarını söylemeni tavsiye ederim. Prensesin çocukları böyle yaptı, bütün hayatları boyunca kaba saba birisi gibi görünmektense kısa süreli bir acıya katlanılabilir."

Arthur babasının oğluydu, ona yalnızca fiziksel olarak değil mizaç yönünden de benziyordu. Onyedi yaşındayken annesi ona şöyle yazmıştı: "Mutlu bir çocukluk hissine pek sahip olmadığını, babandan payına düşen melankolik düşünme eğiliminin ne kadar büyük olduğunu çok iyi biliyorum."[χ]

Arthur aynı zamanda babasının karakter sağlamlığını da miras

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 278.

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 52-53.

[χ] Safranski, *Schopenhauer*, s. 81.

olarak almıştı, ki bu da babasının ölümünün ardından karşı karşıya kaldığı ikilemde belirleyici rol oynamıştı: ticaret dünyasından nefret etmesine rağmen çıraklığa devam etmeli miydi? Sonunda babasının yapacağı şeyi yaptı: sözünü tuttu.

Kararını şöyle yazdı: "Tüccar hamimin yanındaki pozisyonumu sürdüreceğim, bunun nedeni kısmen aşırı üzüntümün ruhumun enerjisini parçalamış olması, kısmen de babam ölür ölmez kararını bozarsam suçlu bir vicdanım olacağı."[α]

Arthur babasının ölümünden sonra hareket edemez hale geldiğini ve göreviyle bağlandığını düşünüyorsa bile annesinin böyle bir düşüncesi yoktu. Bir kasırga hızıyla bütün hayatını değiştirdi. Onyedi yaşındaki Arthur'a yazdığı mektupta, "Karakterin benimkinden o kadar farklı ki: sen yapın gereği kararsızsın, bense çok hızlı, çok kararlıyım,"[β] diyordu. Birkaç aylık dulluktan sonra Schopenhauer malikanesini sattı, saygın aile işini tasfiye etti ve Hamburg'dan taşındı. Arthur'a şöyle övünüyordu, "Ben her zaman en heyecan verici seçeneği seçeceğim. Ev seçimimi bir düşün: benim yerimde olan bütün kadınların yapacağı gibi memleketime, arkadaşlarıma ve akrabalarıma geri dönmek yerine neredeyse hiç bilmediğim Weimar'ı seçtim."[χ]

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 55.

[β] Schopenhauer. *Ein Lebensbild in Briefen, Zusammengestelt und herausgegeben von Angelika Hübscher*, Insel Verlag 1987, s. 47-50. J. Schopenhauer'dan A. Schopenhauer'e mektup, Nisan 1897, çev. Felix Reuter ve Irvin Yalom.

[χ] Der Briefwechsel Arthur Schopenhauers. Herausgegeben von Carl Gebhardt. Ester Band (1799-1849). Munich: R. Riper, 1929. Aus: Arthur Schopenhauer: Samtliche Werke. Herausgegeben von Dr. Paul Deussen. Vierzehnter Band. Erstes und zweites Tausend. Munich: R. Riper, 1929, s. 129 vd. Nr. 71. Correspondence, ed. Gebhardt and Hübscher, Johanna Schopenhauer'den Mektuplar, 28 Nisan 1807, çev. Felix Reuter ve Irvin Yalom.

Peki neden Weimar? Johanna hırslı bir kadındı ve Alınan kültürünün başlangıç noktasına yakın olmayı çok istiyordu. Sosyal becerilerine aşırı derecede güveniyordu, iyi şeylerin olmasını sağlayabileceğini biliyordu ve gerçekten de birkaç ay içinde kendisi için olağanüstü yeni bir hayat kurdu: Weimar'ın en canlı salonunu kurdu ve Goethe'yle ve pek çok önde gelen yazar ve ressamla yakın arkadaş oldu. Kısa süre içinde kariyerine başladı; önce Schopenhauer ailesinin turunun kayıtlarını ve bir güney Fransa gezisini anlatan seyahat günce lerinin yazarı oldu; ardından Goethe'nin ısrarıyla romana döndü ve bir dizi aşk romanı yazdı. Gerçekten özgür ilk kadınlardan biriydi ve yazar olarak hayatını kazanan ilk Alman kadını oldu. Sonraki on yıl boyunca Johanna Schopenhauer tanınan bir yazar oldu. Ondokuzuncu yüzyılın Danielle Steel'iydi ve Arthur Schopenhauer onlarca yıl boyunca yalnızca "Johanna Schopenhauer'in oğlu" olarak anıldı. 1820'lerin sonunda Johanna'nın bütün eserleri yirmi cilt olarak basıldı.

Tarih (büyük ölçüde Arthur'un annesiyle ilgili kırıcı eleştirilerine dayanmaktadır) Johanna'yı genellikle narsisistik ve ilgisiz bir kadın olarak tanıtsa da, Arthur'u köleliğinden onun, ama bir tek onun kurtardığına ve filozofluğa doğru yola çıkmasını sağladığına hiç kuşku yok. Arthur'un kurtuluşunu sağlayan araç, 1807 Nisanında babasının intiharından iki yıl sonra annesinden gelen ve onun kaderini belirleyen mektuptu.

Sevgili Arthur,*

Zihninden zihnime akan 28 Marttaki mektubunun ciddi ve sakin tonu beni uyandırıp mesleğini tamamen kaçımsa yolunda olduğunu fark etmeme neden oldu! Bu yüzden seni kurtarmak için ne gereki-

* Correspondence, ed. Gebhardt and Hübscher, Johanna Schopenhauer'den Mektuplar, 28 Nisan 1807, çev. Felix Reuter ve Irvin Yalom.

yorsa her şeyi yapmak zorundayım; insanın ruhuna tiksinti veren bir hayat yaşamanın ne demek olduğunu biliyorum; ve eğer mümkünse seni bu bedbahtlıktan kurtaracağım sevgili oğlum. Oh, sevgili sevgili Arthur, neden benim sesim hiç duyulmadı; senin şu anda istediğin şey aslında benim o zamanki en büyük dileğimdi; birinin bana söylediği gibi her şeyin bana karşı olmasına rağmen ne kadar çok çabaladım.... Onurlu Filistin sınıfına[α] alınmayı istemiyorsan, sevgili Arthur'um, ben senin yoluna bir engel çıkarmayı gerçekten istemiyorum; yolunu arayıp seçmesi gereken yalnızca sensin. Sonra ben mümkün olan yerde ve şekilde tavsiyede bulunup yardım edeceğim. Önce kendinle barış yapmaya çalış ... sana iyi bir maaş getirecek alanları seçmen gerektiğini unutma, bu yalnızca yaşamanın tek yolu olduğu için değil, hiçbir zaman yalnızca mirasınla geçinebilecek kadar zengin olmayacağın için. Eğer seçimini yaptıysan bana söyle, ama bu kararı kendi başına vermek zorundasın.... Bunu yapacak gücü ve cesareti kendinde buluyorsan sana isteyerek elimi uzatırım. Ama yalnızca çok bilgili bir adamın çok keyifli olacağı bir hayat düşünme. Ben bunu etrafımda görüyorum artık, sevgili Arthur. Bir yığın işle dolu, yorucu, sıkıntılı bir hayat bu; çekiciliğini sağlayan şey onu yapmadaki keyif. İnsan bununla zengin olmuyor; yazar olarak insan yalnızca hayatta kalması için gerekeni zorlukla kazanıyor.... Yazar olarak hayatını kazanman için mükemmel bir şey üretmen gerekiyor ... şimdi, zeki kafalara her zamankinden fazla ihtiyaç var. Arthur dikkatle düşün ve seçim yap, ama sonra sağlam dur; azminin yok olmasına izin verme, o zaman amacına ulaşırsın. İstediğini seç ... ama gözlerimde yaşlarla sana yalvarıyorum: kendini kandırma. Kendine karşı ciddi ve dürüst ol. Refahın risk altında, eski günlerimin mutluluğu da; çünkü yalnızca sen ve Adele kayıp gençliğimi yerine

---

[α] Almanya'da üniversitede öğrenci olamayan öğrenciler için kullanılan bir terim –yn.

koyabilir. Senin mutsuz olduğunu bilmeye dayanamam, özellikle de aşırı esnekliğim yüzünden başına bu büyük talihsizliğin gelmesine izin verdiğim için kendimi suçlarsam. Görüyorsun ya sevgili Arthur, seni çok seviyorum ve sana her konuda yardım etmek istiyorum. Güveninle ve bir kez kararını verdikten sonra seçimini yerine getirme konusunda tavsiyeme uyarak beni ödüllendir. Ve asiliğinle beni incitme. İnatçı olmadığımı biliyorsun. İddialar karşısında vazgeçmeyi bilirim ve hiçbir zaman senden iddialarla destekleyemeyeceğim hiçbir şey istemeyeceğim....

Adieu sevgili Arthur, mektup acil ve parmaklarım acıyor. Sana bütün yazdıklarımı aklında tut ve kısa sürede cevap ver.

Annen

J. Schopenhauer

Arhur daha ileriki yaşlarında şöyle yazacaktı, "Bu mektubu okumayı bitirdiğimde gözyaşı seline boğuldum." Yazdığı mektupta çıraklıktan ayrılmayı seçtiğini yazmış, Johanna da karşılık olarak, "Adetin olmadığı kadar hızlı karar vermen başkası söz konusu olsa beni endişelendirirdi. Aceleden korkmalıyım; ama söz konusu sen olunca bana güven veriyor, bunu, seni harekete geçiren en derinlerdeki arzularının gücü olarak görüyorum."[α]

Johanna hiç zaman kaybetmedi; tüccar hamisine ve ev sahibine Arthur'un Hamburg'dan ayrılacağını bildirip taşınmasını ve kendisinin Weimar'daki evine elli kilometre uzaklıkta bulunan Gotha'daki bir liseye devam etmesini ayarladı.

Arthur'un zincirleri kırılmıştı.

α Safranski, *Schopenhauer*, s. 84.

İnsanın somut olarak yaşadığı hayatın yanı sıra her zaman soyut olarak ikinci bir hayat yaşaması dikkate değer ve önemlidir ... sakince enine boyuna düşünme alanında, önceden onu tamamen ele geçiren ve yoğun bir şekilde etkileyen şeyler soğuk, renksiz ve uzak görünür: o yalnızca bir seyirci ve gözlemcidir.[α]

15

Pam Hindistan'da

Bombay-Igatpuri treni küçük bir köyde durmak için yavaşlarken Pam tören zillerinin sesini duyup kirli tren penceresinden dışarı baktı. On onbir yaşlarında koyu renk gözlü bir oğlan onun camını işaret ederek elindeki bezi ve su kovasını havaya kaldırmış yanında koşuyordu. Pam iki hafta önce Hindistan'a geldiğinden beri hayır anlamında başını sallıyordu. Şehir turlarına, ayakkabılarının boyanmasına, yeni sıkılmış mandalina suyuna, Sarilere, Nike tenis ayakkabılarına, para bozdurmaya hayır. Dilencilere, bazen açıkça teklif edilen, bazen göz kırpma, kaş kaldırma, dudak yalama ve dil şaklatmayla imalı şekilde yapılan sayısız seks davetine hayır. Ve sonunda birisi bana gerçekten ihtiyacım olan bir şey teklif etti, diye düşündü. Hevesle başını evet anlamında salladı, küçük cam silicisine evet dedi. Çocuk bütün dişlerini göstererek kocaman gülümsedi. Pam'in verdiği iş ve onun kendisini seyretmesinden duyduğu büyük bir sevinçle gösterişli hareketlerle camı yıkadı.

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 1, s. 85 / § 16.

Ona cömertçe para ödedikten sonra hâlâ kendisini seyretmeye devam edince çocuğu kovalayan Pam arkasına yaslanıp tozlu yolda kırmızı pantolon ve sarı şallı bir rahibi takip eden köylü alayını seyretti. Hedefleri kasaba meydanının merkezi ve fil kafalı kısa, tombul Budha'yı andıran vücutlu Tanrı Ganeşa'nın kartonpattan yapılmış büyük heykeliydi. Herkes –rahip, parlak beyaz giysiler giymiş erkekler ve safran sarısı ve mor giysiler giymiş kadınlar– küçük Ganeşa heykelleri taşıyorlardı. Genç kızlar çiçek dağıtıyor, ergenlik çağındaki oğlanlar üzerinde tütsü dumanı çıkaran metal kaplar taşıyordu. Zil seslerinin ve trampet gürültülerinin arasında herkes, "Ganapathi bappa Moraya, Purchya varshi laukariya," diye ilahi söylüyordu.

"Affedersiniz, bana ne söylediklerini söyleyebilir misiniz?" Pam karşısında oturmuş çay içen bakır tenli adama döndü. Kompartımanı paylaştığı tek yolcu olan bu adam beyaz pamuklu bol bir gömlek ve pantolon giymiş olan nazik, çekici biriydi. Pam'in sesini duyunca yanlış şekilde yutkundu ve deli gibi öksürmeye başladı. Sorusu onu çok sevindirmişti, çünkü tren Bombay'dan yola çıktığından beri karşısında oturan bu güzel kadınla sohbet etmeye çalışıyor, ama çabaları boşa çıkıyordu. Şiddetle öksürdükten sonra gıcırtılı bir sesle, "Özür dilerim, madam," dedi. "Fizyoloji her zaman insanın emrinde olmuyor. Buradaki ve bugün Hindistan'ın her yerindeki bütün insanlar, 'Sevgili Ganapati, Moraya lordu, gelecek yıl yeniden gel,' diyorlar."

"Ganapati mi?"

"Evet, çok kafa karıştırıcı, biliyorum. Belki daha yaygın olan adıyla daha iyi tanıyorsunuzdur onu, Ganeşa. Başka bir sürü ismi daha var, örneğin Vighnesvara, Vinayaka, Gajanana."

"Ya bu gösteri?"

"On günlük Ganeşa festivalinin başlangıcı. Belki gelecek hafta fes-

tivalin sonunda Bombay'da olacak kadar şanslısınızdır. O zaman bütün şehir halkının okyanusa yürüyüp Ganeşa heykellerini gelen dalgalara soktuklarını görebilirsiniz."

"Oh, ya şu? Ay mı? Güneş mi?" Pam dört çocuğun taşıdığı *papier-mâché* [kağıttan yapılma] büyük sarı küreyi işaret ediyordu.

Vijay kendi kendine mırıldandı. Soru onu çok memnun etmişti ve trenin uzun süre orada durmasını, böylece konuşmalarının öylece devam etmesini diledi. Böyle hoş duygular uyandıran kadınlar Amerikan filmlerinde yaygındı, ama kendisinin daha önce hiç onlardan biriyle konuşma şansı olmamıştı. Bu kadının zarif ve solgun güzelliği hayal gücünü kışkırtıyordu. Kama Sutra'nın antik erotik oymalarından çıkmış gibiydi. Bu konuşma nereye kadar gider acaba? diye merak etti. Uzun zamandır aradığı hayat-değiştiren olay olabilir miydi bu? Özgürdü, giysi fabrikası Hindistan standartlarına göre onu zengin etmişti. Ergenlik çağındaki nişanlısı iki yıl önce veremden ölmüştü ve anne babası yeni bir eş seçene kadar serbestti.

"Ah, çocukların taşıdığı bir ay. Eski bir efsaneye hürmet etmek için taşıyorlar. Öncelikle Tanrı Ganeşa'nın iştahıyla ünlü olduğunu öğrenmelisiniz. Şişko karnına dikkat edin. Bir keresinde bir ziyafete davet edilmiş ve karnını laddoo adı verilen böreklerle doldurmuş. Hiç laddoo yediniz mi?"

Pam adamın çantasından bir tane çıkarmasından korkarak başını iki yana salladı. Yakın bir arkadaşı Hindistan'daki bir çay evinden sarılık kapmıştı ve bu yüzden doktorunun dört yıldızlı oteller dışında bir yerde bir şey yememe konusundaki tavsiyesini tutuyordu. Otelden uzak olduğu zamanlarda yiyecekleri kabuğunu soyabileceği şeylerle sınırlıydı – çoğunlukla mandalina, haşlanmış katı yumurta ve fıstık.

"Annem harika hindistancevizli bademli laddoolar yapar," diye devam etti Vijay. "Gerçekte içinde tatlı kakule şurubu bulunan kızarmış un toplarıdır – kulağa yavan geldiğini biliyorum, içindekilerin toplamından çok daha fazlası olduklarını söylediğimde bana inanmalısınız. Ama Tanrı Ganeşa'ya dönecek olursak karnı o kadar doymuş ki, ayağa kalkamamış. Dengesini kaybetmiş, düşmüş, karnı patlamış ve bütün laddoolar yere saçılmış.

"Bu olay tek bir tanığın, yani ayın önünde olmuş, o da bunu çok komik bulmuş. Öfkelenen Ganeşa lanet edip ayı evrenden sürmüş. Ama bütün dünya ayın yokluğuna ağlamış ve tanrılar meclisi Tanrı Şiva'dan, yani Ganeşa'nın babasından, onu ayı bağışlamaya ikna etmesini istemiş. Pişman ay da yaramazlığı yüzünden özür dilemiş. Sonunda Ganeşa lanetini değiştirmiş ve ayın, ayda bir gün görülmez olacağını, geri kalan zamanda kısmen görülebileceğini ve yalnızca bir gün bütün görkemiyle görülebileceğini duyurmuş."

Kısa bir sessizlikten sonra Vijay ekledi, "İşte artık ayın Tanrı Ganeşa festivallerinde oynadığı rolü biliyorsunuz."

"Bu açıklama için teşekkür ederim."

"Adım Vijay, Vijay Pande."

"Benimki de Pam, Pam Swanvil. Ne güzel bir hikâye ve ne tuhaf gülünç bir tanrı – fil kafa ve Budha gövde. Ama köylüler efsanelerini çok ciddiye alıyor gibiler ... sanki gerçekmiş gibi–"

"Tanrı Ganeşa'nın ikonografisini düşünmek çok ilginçtir," diye yumuşak bir şekilde sözünü kesti Vijay, gömleğinden ucunda Ganeşa'nın resminin bulunduğu büyük bir zinciri çıkarırken. "Ganeşa'nın her özelliğinin ciddi bir anlam, yaşamla ilgili bir talimat taşıdığına dikkat edin. Büyük fil kafasını düşünün: büyük düşünmeyi söylüyor. Ya iri kulaklar? Daha fazla dinle. Küçük gözler bize odaklanmamızı ve

dikkatimizi yoğunlaştırmamızı, küçük ağız da daha az konuşmamızı söylüyor. Ve ben Ganeşa'nın talimatlarını unutmuyorum – şu anda sizinle konuşurken bile onun tavsiyelerini hatırlıyorum ve kendimi çok fazla konuşmamak konusunda uyarıyorum. Bilmek istediğinizden daha fazlasını anlatmaya başladığımda bunu söyleyerek bana yardımcı olmalısınız."

"Yo, hayır. İkonografiyle ilgili söyledikleriniz çok ilginç."

"Daha pek çoğu var, işte yakından bakın – biz Hintliler çok ciddi insanlarızdır." Omzundaki deri çantaya uzanıp küçük bir büyüteç çıkardı.

Büyüteci alan Pam Vijay'ın kolyesine bakmak için eğildi. Tarçın, kakule ve yeni ütülenmiş gömlek kokusunu içine çekti. Kapalı, tozlu bir tren kompartımanında nasıl bu kadar hoş kokabiliyordu? "Yalnızca bir dişi var," diye gözlemini belirtti.

"Anlamı: iyiyi sakla, kötüyü at gitsin."

"Peki elindeki ne? Balta mı?"

"Bütün bağlantıları kesmek için."

"Budist öğreti gibi."

"Evet, Budha'nın Şiva'nın ana okyanusundan çıktığını hatırlayın."

"Ganeşa'nın öteki elinde de bir şey var. Görmek zor. İp mi?"

"İnsanı en yüksek hedefine ulaştıracak bir ip."

Tren birden sarsıldı ve yürümeye başladı.

"Aracımız yeniden canlandı," dedi Vijay. "Ganeşa'nın aracına dikkat edin – şurada, ayağının altında."

Pam daha yakından bakmak için yaklaştı ve gizlice Vijay'ın kokusunu içine çekti. "Oh, evet, bir fare. Ganeşa'nın bütün heykel ve tablolarında onu gördüm. Neden bir fare olduğunu hiç anlamadım."

"Bu en ilginç olan özelliktir. Fare arzudur. Ona binebilirsin, ama ancak kontrol altında tutabilirsen. Yoksa kargaşaya neden olur."

Pam sessiz kaldı. Tren kuru ağaçların, tek tük tapınakların, çamurlu göletlerdeki mandaların ve kırmızı toprağı binlerce yıllık çalışmadan yorgun düşmüş çiftliklerin yanından çuf çuf sesiyle geçerken Vijay'a baktı ve bir minnettarlık dalgasının içini kapladığını hissetti. Kolyesini nasıl kolayca, nazik bir şekilde çıkarmış ve kendisini onun dini hakkında saygısızca konuşma utancından nasıl korumuştu. Bir erkek tarafından böyle onurlandırıldığı olmuş muydu hiç? Hayır, diye hatırlattı kendi kendine, öteki sevgili erkeklere hemen ihanet etme. Grubu düşündü. Kendisi için her şeyi yapacak olan Tony vardı. Ve Stuart da çok cömert olabilirdi. Ve sevgisi bitmek bilmez gibi görünen Julius. Ama Vijay'ın inceliği – bu çok sıradışıydı, çok egzotikti.

Ya Vijay? O da hayallere dalmış, Pam'le konuşmasını düşünüyordu. Olağandışı şekilde heyecanlanmıştı, kalbi hızla çarpıyordu ve kendini sakinleştirmeye çalışıyordu. Deri omuz çantasını açıp eski buruşuk bir sigara paketi çıkardı, ama içmek için değil – paket boştu ve üstelik Amerikalıların sigara içme konusunda ne kadar garip davrandıklarını duymuştu. Yalnızca üzerinde silindir şapkalı bir adamın siluetinin bulunduğu ve siyah harflerle Passing Show [geçen gösteri, –çn] markasının yazılı olduğu mavi-beyaz paketi incelemeyi istiyordu.

İlk din öğretmenlerinden biri dikkatini babasının içtiği sigara markası olan Passing Show'a çekmiş ve meditasyona bütün hayatını geçmekte olan bir şov, bütün nesneleri, deneyimleri, arzuları taşıyan bir nehir gibi düşünerek başlamasını söylemişti. Vijay akan bir nehir hayaliyle medatisyon yapıp zihninin sessiz sözcüklerini dinledi, *anit-*

ya, anitya – geçicilik. Her şey geçicidir, diye hatırlattı kendi kendine; bütün hayatı ve bütün deneyimleri tren penceresinden görünen manzara gibi kesin ve geri dönüşü olmayan bir şekilde akıp gidiyordu. Gözlerini kapadı, derin derin soluk almaya başladı, başını arkasına yasladı; zihinsel sakinliğin güvenli limanına girerken nabzı yavaşladı.

Gizlice Vijay'ı seyreden Pam yere düşen paketi alıp markasını okudu, "Passing Show – sigara için sıradışı bir isim."

Vijay yavaş yavaş gözlerini açtı, "Dediğim gibi, biz Hintliler çok ciddiyizdir. Sigara paketlerimiz bile hayatın düzenlenmesine yönelik mesajlar taşır. Hayat geçen bir gösteridir – içimde ne zaman çalkantı yaşasam ona bakıp meditasyon yaparım."

"Bir dakika önce yaptığınız da bu muydu? Sizi rahatsız etmemeliydim."

Vijay gülümseyip başını yavaşça iki yana salladı. "Bir keresinde öğretmenim insanın başkası tarafından rahatsız edilemeyeceğini söylemişti. Kişinin sükunetini ancak kendisi bozabilir." Vijay tereddüt etti, o anda bile içinin arzuyla dolduğunu fark etti: bu yol arkadaşının dikkatini çekmeyi o kadar çok istiyordu ki, meditasyon uygulamasını yalnızca ilginç bir âdete çevirmişti – hepsi, yalnızca bir görüntü ve geçmekte olan gösterinin bir parçası olup yakında hayatından çıkıp gidecek ve geçmişin yokluğuna karışacak olan bu güzel kadının bir gülümsemesi içindi. Sonraki sözlerinin kendisini yolundan daha da uzaklaştıracağını bildiği halde aceleyle söze daldı.

"Söylemek istediğim bir şey var: görüşmemizi ve sohbetimizi uzun zaman hatırlayacağım. Kısa süre sonra bu trenden inecek ve on gün boyunca sessiz kalmam gereken tapmağa gideceğim. Paylaştığımız sözcükler ve dakikalar için sonsuz müteşekkirim. Mahkuma son yemeği olarak ne istediğinin sorulduğu Amerikan filmlerini hatırlı-

yorum. Son sohbet için benim dileğimin yerine geldiğini söylemek istiyorum."

Pam yalnızca başını salladı. Nadiren söyleyecek bir şey bulamayan Pam, Vijay'ın nezaketi karşısında söyleyecek bir şey bulamıyordu. "Tapınakta on gün? Igatpuri'yi mi kastediyorsunuz? Ben inzivaya çekilmek için oraya gidiyorum."

"O zaman varış yerimiz ve amacımız aynı – saygıdeğer guru Goenka'dan Vipassana meditasyonunu öğrenmek. Ve bu çok yakında olacak – bir sonraki istasyon."

" 'On günlük sessizlik' mi dediniz?"

"Evet, Goenka her zaman muazzam sessizlik ister – personelle yapılan gerekli konuşmalar dışında öğrencilerin hiçbir şey söylememeleri gerekir. Meditasyonda deneyimli misiniz?"

Pam başını hayır anlamında salladı. "Üniversitede profesörüm. İngiliz edebiyatı öğretiyorum ve geçen sene öğrencilerimden biri Igatpuri'de iyileşti ve bir dönüşüm yaşadı. Bu öğrenci Birleşik Devletlerde Vipassana inzivalarını organize etmede çok aktif hale geldi ve şu anda Goenka'nın Amerika turu planlarına yardım ediyor."

"Öğrenciniz öğretmenine bir armağan vermeyi umut etmiş. Sizin de bir değişim geçirmenizi mi istedi?"

"Şey, sayılır. Kendimle ilgili belirli bir şeyi değiştirmem gerektiğini düşünmüyor; daha çok şey, o buradan o kadar çok yararlandı ki, benim ve diğerlerinin de aynı deneyimi yaşamalarını istedi."

"Elbette. Sorumu yanlış sordum; sizin herhangi bir değişim geçirmeniz gerektiğini kastetmedim. Yalnızca öğrencinizin coşkusuyla ilgileniyordum. Ama sizi herhangi şekilde bu inzivaya hazırladı mı?"

"Bunu bilerek yapmadı. Kendisi buraya tesadüfen gelmiş ve benim de tamamen açık bir zihinle girmemin çok daha iyi olacağını söyledi.

Başını sallıyorsunuz. Ona katılmıyorsunuz."

"Ah, Hintlilerin başlarını aynı fikirde oldukları zaman iki yana, katılmadıkları zamansa aşağı yukarı salladıklarını unutmayın – Amerikan âdetinin tam tersi."

"Oh Tanrım. Bunu bilmeden hissettim galiba, çünkü buradaki insanlarla ilişkimde hep bir gariplik oldu. Konuştuğum insanların kafasını karıştırmış olmalıyım."

"Hayır, hayır, batılılarla bağlantıya giren Hintliler bu değişikliğe uyarlar. Öğrencinizin size verdiği tavsiyeye gelince, tamamen hazırlıksız olmanız gerektiğine tam olarak katıldığımdan emin değilim. Buranın başlangıç inzivası olmadığını size söylemeliyim. Büyük sessizlik, meditasyon sabah dörtte başlar, biraz uyku vardır, günde bir kez yemek yenir. Zor bir rejim. Güçlü olmalısınız. Ah, tren yavaşlıyor. Igatpuri'ye geldik."

Vijay ayağa kalktı, eşyalarını topladı, Pam'in valizini yukarıdaki raftan indirdi. Tren durdu. Vijay gitmeye hazırlanırken, "Deneyim başlıyor," dedi.

Vijay'ın sözleri onu pek rahatlatmamıştı ve Pam gittikce daha fazla endişelenmeye başlıyordu. "Yani inzivada birbirimizle konuşamayacak mıyız?"

"İletişim yok, yazılı dil yok, işaret dili yok."

"E-posta?"

Vijay gülümsemedi. "Muazzam sessizlik Vipassana'dan yararlanmanın en doğru yoludur." Farklı görünüyordu. Pam onun şimdiden uzaklaştığını hissetti.

"En azından orada olduğunuzu bilmek beni rahatlatacak. Orada tamamen yalnız olduğunu bilmek korkutucu."

"Tamamen yalnız. Yerinde bir ifade," diye karşılık verdi Vijay yü-

züne bakmadan.

"Belki inzivadan sonra bu trende yeniden karşılaşırız," dedi Pam.

"Bunu düşünmemeliyiz. Goenka bize yalnızca şu anda yaşamamız gerektiğini öğretecek. Dün ve yarın yok. Geçmiş hatıralar, gelecek özlemler yalnızca memnuniyetsizlik yaratır. Zihinsel sükunete giden yol şu anı gözlemekte ve farkındalığımızdan oluşan nehirde rahatsız edilmeden akıp gitmesine izin vermekte yatar." Vijay arkasına bakmadan çantasını omzuna astı, kompartımanın kapısını açıp yürüdü gitti.

Yalnızca cinsel dürtülerle bulutlanan erkek zekâsı cılız, dar omuzlu, geniş kalçalı ve kısa bacaklı cinsiyete cinsi latif diyebilir.[α]

— Arthur Schopenhauer'in kadınlar üzerine görüşleri

Bitmek bilmez saptırmaların, aptal dünya ve insanların perişanlığı hakkındaki yakınmaların kötü geceler geçirmeme ve tatsız rüyalar görmeme neden oluyor.... Sana borçlu olmadığım tek nahoş bir anım bile yok.[β]

— Annesinden Arthur Schopenhauer'e mektup

16

Schopenhauer'in Gerçek Kadını

Arthur'un hayatındaki en önemli kadın, felaketle son bulan eziyetli ve kararsız bir ilişki yaşadığı annesi Johanna'ydı. Annesinin Arthur'u çıraklıktan kurtaran mektubu hayranlık duyulacak annelik duygularını içeriyordu: ona karşı olan ilgisi, sevgisi ve beslediği umutlar. Ama bütün bunların bir koşulu vardı: Arthur annesinden uygun bir uzaklıkta kalacaktı. Bu yüzden özgürlük mektubu, Hamburg'dan annesinin Weimar'daki evine değil de elli kilometre uzaktaki Gotha'ya taşınmasını tavsiye ediyordu.

Arthur'un kölelikten kurtuluşunun ardından ikilinin arasında oluşan sıcak duygular, Arthur'un Gotha'daki hazırlık okulunda kalışının

---

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 619 / § 369.

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 92, 94.

kısalığı yüzünden hızla yok oldu. Ondokuz yaşındaki Arthur yalnızca altı ay sonra öğretmenlerden biri hakkında yazdığı zekice, ama acımasızca alaycı şiir yüzünden okuldan atıldı ve onunla birlikte yaşayıp çalışmalarını Weimar'da sürdürmek için annesine yalvardı.

Johanna buna pek memnun olmamıştı; hatta Arthur'un kendisiyle yaşaması fikri onu deliye çevirmişti. Arthur Gotha'da kaldığı altı ay içinde annesine birkaç kısa ziyarette bulunmuştu ve her ziyareti annesine karşı duyduğu hoşnutsuzluğun artmasına neden olmuştu. Okuldan atılmasının ardından annesinin kendisine yazdığı mektuplar bir annenin oğluna yazdığı en şok edici mektuplardandır.

> ... Yaradılışını biliyorum ... sinir bozucu ve dayanılmazsın ve seninle yaşamak bana çok zor geliyor. Bütün iyi özelliklerin süper-akıllılığınla kararıyor ve böylece dünya için işe yaramaz hale geliyor ... kendin hariç herkeste kusur buluyorsun ... bu yüzden etrafındaki insanları üzüyorsun – hiç kimse böyle zorlayıcı bir tavırla düzelmek ya da aydınlanmak istemez, hele ki senin gibi hâlâ önemsiz olan biri tarafından. Kimse bu kadar çok kişisel zayıflığı olan biri tarafından eleştirilmeye dayanamaz, özellikle küçümseyici tarzın, en küçük bir hata olasılığından bile şüphelenmeden kehanette bulunurcasına şöyle şöyle diye ısrar etmen.
>
> Bundan daha az kendin olsan ancak gülünç olurdun, ama şimdiki halinle çok sinir bozucusun.... Diğer binlerce öğrenci gibi Gotha'da yaşayıp eğitim görebilirdin ... ama bunu istemedin ve atıldın.... Senin olmak istediğin gibi yaşayan bir edebi dergi olmak sıkıcı, iğrenç bir şey, çünkü insan onun sayfalarını basılı olan dergiye yapabildiği gibi atlayamıyor ya da bir süprüntüyü yaptığı gibi sobanın arkasına fırlatamıyor."

Johanna zaman zaman üniversiteye hazırlanırken Arthur'u Weimar'a kabul etmekten kaçınamayacağı gerçeğine boyun eğiyordu, ama Arthur onun ne demek istediğini anlamamış olabilir diye bir kez daha

yazıp endişelerini daha canlı ifadelerle dile getirdi.

> Galiba ne istediğimi ve olaylar hakkında ne hissettiğimi sana açıkça söylemek en akıllıca şey olacak, böylece en başından birbirimizi iyi anlayabiliriz. Sana çok düşkün olduğumdan hiç kuşkun yoktur herhalde. Bunu sana kanıtladım ve yaşadığım sürece de kanıtlayacağım. Senin mutlu olduğunu bilmek benim mutluluğum için gerekli, ama buna tanık olmam gerekmiyor. Sana her zaman seninle birlikte yaşamanın çok zor olduğunu söyledim.... Seni daha iyi tanıdıkça bunu daha güçlü bir şekilde hissediyorum.
>
> Bunu senden saklamayacağım: sen olduğun gibi kaldığın sürece senin yakınında olmaktansa her türlü fedakarlığı yapmayı tercih ederim.... Beni en fazla tiksindiren şey yüreğinde değil; senin dışında, içinde değil. Fikirlerinde, yargılarında, alışkanlıklarında; bir anlamda üzerinde anlaştığımız dış dünyayla ilgili bir şey yok.
>
> Bak, sevgili Arthur, beni birkaç günlüğüne de olsa her ziyaret edişinde hiç yoktan şiddetli olaylar çıktı ve her seferinde ben ancak sen gittikten sonra yeniden nefes alabildim, çünkü senin varlığın, kaçınılmaz şeyler konusundaki yakınmaların, asık suratın, keyifsizliğin, ifade ettiğin garip fikirlerin ... – bütün bunlar benim canımı sıkıyor ve rahatsız ediyor, sana da bir yararı olmuyor.

Johanna'nın nedenleri şeffaf görünüyor. Tanrı'nın lütfuyla kendisini sonsuza dek hapis tutacağını sandığı evlilikten kaçıyor. Özgürlükle sevinçten deliye dönmüş bir halde, bir daha kimseye hesap vermek zorunda olmama fikriyle heyecanlanıyor. Kendi hayatını yaşayabilir, istediği herkesle görüşebilir, romantik ilişkiler yaşayabilir (ama bir daha asla evlenmedi) ve kendi önemli yeteneklerini keşfedebilirdi.

Özgürlüğünü Arthur'un hatırı için feda etme olasılığı onun için dayanılmazdı. Yalnız Arthur hem kendi tarzında kontrol edici bir yapıya sahip zor bir insan olmakla kalmıyordu, aynı zamanda eski gar-

diyanının da oğluydu: Heinrich'in çok sayıdaki tatsız özelliklerinin yeniden vücut bulmasıydı bu.

Ve bir de para konusu vardı. Bu konu ilk kez ondokuz yaşındaki Arthur'un annesini savurgan para harcamakla suçladığında ortaya çıkmıştı. Bu onun yirmibir yaşında alacağı mirası tehlikeye atıyordu. Johanna tüyleri diken diken olarak salonlarında yalnızca tereyağlı sandviç sunduğunun çok iyi bilindiğinde ısrar edip, pahalı akşam yemekleri ve at binme dersleriyle var olan parasından çok daha pahalı yaşadığını söyleyerek Arthur'u yerden yere vuruyordu. Sonunda para konusundaki bu kavgalar dayanılmaz düzeylere yükselecekti.

Johanna'nın Arthur ve annelikle ilgili duyguları yazılarına da yansıyordu: tipik bir Johanna Schopenhauer romanı kahramanı gerçek aşkını trajik bir şekilde kaybediyor ve kendini ekonomik açıdan makul, sevgisiz ve bazen tacizin de olduğu bir evliliğe teslim ediyor, fakat meydan okuma ve kendini olumlama edimi olarak çocuk doğurmayı reddediyordu.

Arthur duygularını kimseyle paylaşmıyordu ve annesi daha sonra onun bütün mektuplarını yok etmişti. Yine de bazı eğilimler açık bir şekilde görünüyor. Arthur ve annesi arasındaki bağ çok açıktı ve bu bağın kopmasının acısı Arthur'u bütün hayatı boyunca etkileyecekti. Johanna sıradışı bir anneydi – canlı, açık sözlü, güzel, özgür düşünen, aydınlanmış, iyi okumuş. Muhakkak ki o ve Arthur, onun modern ve eski edebiyata olan düşkünlüğünü tartışıyorlardı. Hatta onbeş yaşındaki Arthur'un önemli kararını üniversiteye hazırlık yerine büyük tur lehinde kullanmasının nedeni annesinin yanında kalma arzusu olabilir.

Ancak babası öldükten sonra anne-oğul ilişkisinin tonu değişti. Arthur'un, babasının, annesinin kalbindeki yerini alma umutları, an-

nesinin aceleyle onu Hamburg'da bırakıp Weimar'a taşınma kararıyla parçalanmış olmalıydı. Annesi ölü babasına verdiği sözden kurtardığında umutları yeniden yeşerse de, Weimar'da daha üstün eğitim kaynaklarının olmasına rağmen onu Gotha'ya gönderince tekrar paramparça oldu. Belki Arthur, annesinin söylediği gibi Gotha'dan kendini bilerek attırmıştı. Eğer hareketleri yeniden annesiyle bir araya gelme isteğine dayanıyorsa, Johanna'nın onu yeni evine ve hayatındaki diğer erkeklerin arasına kabul etme konusundaki isteksizliğiyle umudunu yitirmiş olmalıydı.

Arthur'un babasının intiharı konusundaki suçluluk duygusu, hem özgür kaldığı için duyduğu sevince hem de ticaret dünyasıyla ilgilenmeyerek babasının ölümünü hızlandırmış olmaktan dolayı duyduğu korkuya dayanıyordu. Kısa süre sonra bu suçluluk duygusu babasının iyi adını şiddetle savunmaya ve annesinin babasına ilişkin davranışlarının acımasız eleştirilerine dönüştü.

Yıllar sonra şunları yazdı:

> Kadınları tanıyorum. Evliliği yalnızca ihtiyaçların giderileceği bir kurum olarak görüyorlar. Babam gitgide daha da acınacak derecede hastalanırken, basit bakım işlerini yapan sadık uşağın sevgi dolu yardımseverliği olmasa terk edilmiş sayılırdı. Babam yalnızlığında yatarken annem partiler veriyordu; babam büyük acılar çekerken annem eğleniyordu. Kadınların sevgisi böyledir![a]

Arthur üniversiteye girmek için bir öğretmenle çalışmak üzere

---

[a] Arthur Schopenhauer: Gesprache. Herausgegeben von Arthur Hübscher. Neue, stark erweiterte Ausg. Stutgart-Bad Cannstatt 1971, s. 152. Adam Ludwig von Doss, *Ein Lebensbild nach Familienaufzeichnungen und Briefen verfast von seiner Witwe*. Herausgegeben von Ludwig Schemann. XV. Jahrbuch 1928, s. 294 vd. Çev. Felix Reuter.

Wemar'a geldiğinde annesiyle aynı evde kalmasına izin verilmedi, Johanna'nın bulduğu ayrı bir pansiyonda kaldı. Orada onu annesinin acımasız bir açıklıkla yazdığı, ilişkilerinin kurallarını ve sınırlarını belirten mektubu bekliyordu.

> Seninle hangi koşullarda birlikte olmak istediğime kulak ver: pansiyonunda evindesin, benim evimde ... evle ilgili düzenlemelere karışmayan bir konuksun. Her gün saat birde gelip üçte gideceksin, sonra seni bütün gün boyunca bir daha görmeyeceğim, eğer istersen salon günlerime ve o iki akşam verdiğim yemeklere katılabilirsin, ama ancak o yorucu, beni sinir eden tartışmalara ara verirsen.... Gün içinde seninle ilgili bilmem gereken her şeyi bana anlatabilirsin, geri kalan zamanda kendi başının çaresine kendin bakmalısın. Kendi eğlencem pahasına seni eğlendiremem. Bu kadar yeter, artık isteklerimi biliyorsun ve umarım annelik ilgimin ve sevgimin bedelini bana karşı gelerek ödemezsin.[a]

Arthur, Weimar'da kaldığı iki yıl boyunca bu koşulları kabul etti ve annesinin sosyal akşamlarında tamamen bir gözlemci olarak kaldı, yüce Goethe'nin konuşmalarına bir kez olsun katılmadı. Yunanca, Latince, klasik edebiyat ve felsefe konularındaki ustalığı, şaşılacak bir hızla artıyordu. Yirmibir yaşında Göttingen Üniversitesine kabul edildi. Aynı dönemde yirmi bin Reichtalerlik mirasını da almaya hak kazandı. Bu da onun hayatını sürdürebilmesi için mütevazı, ama yeterli bir gelirdi. Babasının önceden tahmin ettiği gibi bu mirasa çok ihtiyacı olacaktı – Arthur âlim olarak mesleğinden tek bir kuruş bile kazanmayacaktı.

Zaman geçtikçe Arthur babasını bir melek, annesini bir şeytan olarak görmeye başladı. Babasının annesinin sadakatiyle ilgili kuşku-

---

[a] Safranski, *Schopenhauer*, s. 94.

larının ve kıskançlığının sağlam temellere dayandığına inanıyor ve annesinin babasının anısına saygısızlık etmesinden korkuyordu. Babasının anısına annesinin sessiz, gözlerden uzak bir hayat yaşamasını istiyordu. Annesinin talipleri olduğunu düşündüğü insanlara şiddetle saldırıyor, onları değersiz, babasının yerini alamayacak "seri üretim mahlukatları" olarak değerlendiriyordu.

Arthur, Göttingen ve Berlin üniversitelerinde okuyup Jena Üniversitesi'nde felsefe doktorası yaptı. Berlin'de kısa bir süre yaşadıktan sonra Napoleon'a karşı yakında başlayacak olan savaş yüzünden kaçıp annesiyle yaşamak üzere Weimar'a döndü. Kısa süre içinde aynı kavgalar başladı: annesini yalnızca büyükbabasının bakımı için verdiği parayı kötü kullandığı için azarlamakla kalmadı, yakın arkadaşı Müller Gerstenbergk'le uygunsuz ilişkide bulunmakla da suçladı. Arthur Gerstenbergk'e karşı o kadar acımasız bir düşmanlıkla davranıyordu ki, Johanna arkadaşını ancak Arthur evde yokken görmek zorunda kalıyordu.

Bu süre içinde, Arthur annesine doktora tezinin bir kopyasını verdiğinde ikisinin arasında çok sık alıntılanan bir konuşma geçti. Tezi "Yeter Neden İlkesinin Dörtlü Kökü Üzerine" adlı nedensellik ilkelerini anlatan harika bir tezdi.

Başlığa bakan Johanna şöyle bir yorumda bulundu: "Dörtlü kök mü? Eczacılıkla ilgili bir kitap olmalı bu."[α]

Arthur: "Senin yazdıkların artık ortalıkta kalmadığı zamanlarda bile okunacaktır bu."

Johanna: "Evet, senin yazılarının bütün kopyaları satılmadığı için hâlâ kitapçılarda olacak."

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 169.

Arthur başlıklardan taviz vermiyor, pazarlanabilirlik konusunu düşünmeyi reddediyordu. *Yeter Neden İlkesinin Dörtlü Kökü Üzerine* adlı başlığın *Açıklama Kuramı* olması daha yerinde olurdu. Yine de iki yüz yıl sonra hâlâ baskısı var. Çok az sayıda tez bu ayrıcalığa sahiptir.

Para ve Johanna'nın erkeklerle olan ilişkileri konusunda acımasız tartışmalar sürüp gitti, ta ki Johanna'mn sabrı tükenene kadar. Johanna, Arthur'un hatırı için ne Gerstenbergk'le ne de bir başka arkadaşıyla olan ilişkisini bitirmeyeceğini söyledi. Arthur'a evini terk etmesini söyleyip, onun boşalan odasına Gerstenbergk'i davet etti ve Arthur'a kader belirleyici şu mektubu yazdı.

> Dün annene karşı sergilediğin uygunsuz davranıştan sonra gürültüyle çarptığın kapı artık ikimizin arasında sonsuza dek kapalı kalacak.[a] Sayfiyeye gidiyorum ve senin gittiğini öğrenene kadar da geri dönmeyeceğim.... Bir annenin kalbinin nasıl olduğunu bilmiyorsun – ne kadar duygulu bir şekilde severse, bir zamanlar sevilen elden gelen her darbeyi o kadar acı dolu bir şekilde hisseder.... Sen kendini benden kopardın: güvensizliğin, hayatıma ve arkadaş seçimime yönelttiğin eleştirilerin, bana karşı keyfi davranışlann, cinsiyetimi küçümsemen, mutluluğuma katkıda bulunmak istememen, açgözlülüğün – bu ve daha pek çokları bana kötü görünmene neden oluyor.... Ben ölmüş olsaydım ve babanla uğraşmak zorunda kalsaydın onu da eğitmeye cesaret eder miydin? Yoksa onun hayatını, arkadaşlarını da kontrol etmeye çalışır mıydın? Ben ondan daha mı değersizim? O senin için benden daha fazla şey mi yaptı? Seni benden daha mı çok sevdi?... Benim sana karşı olan görevlerim sona erdi. Kendi yoluna git. Artık seninle bir bağım olmasını istemiyorum ... adresini bırak, ama bana yazma, bundan sonra

[a] Ed. Paul Deusen, *Journal of the Schopenhauer Society*, 1912-1944, çev. Felix Reuter, Frankfurt; n.p. 1973, s. 128.

senden gelen mektupları ne okuyacak ne de cevaplayacağım ... artık her şey bitti.... Beni çok incittin. Yaşa ve olabildiğin kadar mutlu ol.

Ve bu son oldu. Johanna yirmibeş yıl daha yaşadı, ama ana oğul bir daha hiç görüşmediler.

İleri yaşında anne babasını hatırlayan Schopenhauer şunları yazmıştı:

> Pek çok erkek güzel bir yüzle baştan çıkar.... Doğa kadınları bütün güzelliklerini bir anda sergilemeye ... ve "heyecan" yaratmaya teşvik eder ... ama doğa [kadınların] bitmek bilmez masraflar, çocuk sevgisi, inatçılık, dik başlılık, yaşlanmak ve birkaç yıldan sonra çirkinleşmek, aldatma, kocasını boynuzlamak, kapris, garip meraklar, histeri krizleri, cehennem ve şeytan gibi pek çok kötülüğü içinde barındırdığını gizler. Bu yüzden evliliği gençlikte alman ve yaşlılıkta ödenen bir borç olarak görüyorum....[α]

[α] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 504 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 25. Çev. Felix Reuter ve Irvin Yalom.

Büyük acılar daha önemsizlerinin hissedilmesini engeller ve tersine, büyük acıların yokluğunda en küçük dertler ve sıkıntılar bile bize büyük acı verir.[a]

17

Bir sonraki oturumda bütün gözler Bonnie'nin üstündeydi. Yumuşak, tereddütlü bir sesle konuştu: "Gündeme adımı koymam hiç iyi bir fikir değilmiş, çünkü bütün hafta boyunca ne söyleyeceğimi düşündüm ve burada işlerin konservelenmiş sunumlarla yürümediğini bildiğim halde söyleyeceklerimi tekrar tekrar prova ettim. Julius en başından beri grubun işe yaraması için önceden planlamaksızm hareket etmesi gerektiğini söylüyor. Doğru mu?" Bonnie Julius'a baktı.

Julius başıyla onayladı. "Bonnie, konserve kutusundakileri çöpe atmaya çalış. Şunu dene: gözlerini kapa ve hazırladığın metni eline aldığını hayal et, havaya kaldırıp ikiye ayırdığını düşün. Şimdi de çöp kutusuna at. Tamam mı?"

Bonnie gözlerini kapatıp başıyla onayladı.

"Şimdi yeni sözlerle bize çirkinliğini ve güzelliğini anlat. Bize kendinden, Rebecca ve Pam'den söz et."

Hâlâ başını sallamaya devam eden Bonnie gözlerini yavaş yavaş açıp söze başladı. "Hepiniz beni hatırlıyorsunuz elbet. İlkokulunuzdaki ufak tefek şişman kızım. Tombul, sakar, saçları da kıvırcık. Jimnastikte acınacak durumda olan, en az sevgili kartı alan, çok ağlayan,

[a] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 1, s. 316 / § 57. Çeviri, Walter Sokel ve Irvin Yalom tarafından değiştirildi.

hiçbir zaman iyi arkadaşı olmayan, eve hep tek başına yürüyen, hiç dansa davet edilmeyen, çok akıllı olmasına ve bütün yanıtları bilmesine rağmen çok korktuğu için derste parmağını kaldırmayan kız. Ve Rebecca, benim izomerimdi–"

"Neyin?" diye sordu sandalyesine neredeyse yatar gibi yayılmış olan Tony.

"*İzomer* aynadaki görüntü gibi demektir," dedi Bonnie.

"*İzomer* iki kimyasal bileşiği ifade eder," diye açıkladı Philip. "Aynı oranda benzer bileşenlere sahiptirler, ama atomlarının dizilişi yüzünden özellikleri farklıdır."

"Teşekkürler, Philip," dedi Bonnie. "Belki havalı bir sözcük oldu. Ama Tony, bir şeyi anlamadığında bunu gösterme kararlılığına bağlı kalmana hayran olduğumu söylemek istiyorum. Eğitimin ve işçi sınıfından olman konusundaki utancını bizimle paylaştığın o birkaç ay önceki oturum benim kendim hakkında konuşmak istememi sağladı. Tamam, okul günlerine geri dönüyorum. Rebecca benim tam zıddım, her açıdan – adını siz koyun. Bir Rebecca'nın arkadaşım olması için ölebilirdim – bir Rebecca *olmak* için adam öldürebilirdim. Bende olanlar böyleydi. Son birkaç haftadır kabus gibi çocukluğumla ilgili anılarım zihnimi dolduruyor."

"O küçük şişko kız okula çok uzun zaman önce gitti," dedi Julius. "Onu geri getiren ne oldu?"

"Şey, zor olan da işin bu kısmı. Rebecca'mn bana kızmasını istemiyorum ..."

"Onunla doğrudan konuşman en iyisi," diye araya girdi Julius.

"Tamam;" dedi Bonnie, Rebecca'ya dönerek. "Sana bir şey söylemek istiyorum, ama bana kızmanı istemiyorum."

"Kulaklarımı dört açtım," dedi Rebecca, bütün dikkatini Bonnie'ye

vererek.

"Bu gruptaki erkeklerle çalışmanı –onların nasıl ilgisini çektiğini, onları nasıl ayarttığını– görünce kendimi tamamen çaresiz hissediyorum. Bütün o eski duygular tekrar su yüzüne çıkıyor: tombul, önemsiz, sevilmeyen, dışlanan."

"Nietzsche," diye araya girdi Philip, "bir keresinde, gecenin bir yarısı cesaretimiz kırılmış bir şekilde uyandığımızda uzun zaman önce yendiğimiz düşmanların bizi yeniden etkilemek üzere geri geldiğine benzer bir şey söylemiş."

Bonnie kocaman bir gülümsemeyle Philip'e döndü. "Bu bir armağan Philip, çok tatlı bir armağan. Nedenini bilmiyorum, ama bir zamanlar yendiğim düşmanların yeniden su yüzüne çıkması fikri kendimi daha iyi hissetmemi sağladı. Yalnızca adını koymak bile kendimi–"

"Bir dakika Bonnie," diye sözünü kesti Rebecca. "Buradaki erkekleri ayartışıma geri dönmek istiyorum – lütfen açıkla."

Bonnie'nin gözbebekleri büyüdü; gözlerini Rebecca'nın bakışlarından kaçırdı. "Bu seninle ilgili bir şey değil. Senin yaptığın bir şey yok – bu benimle ilgili, tamamen normal bir kadın davranışına benim verdiğim tepki."

"Hangi davranış? Neden bahsediyorsun sen?"

Bonnie derin bir nefes alıp, "Giyinip süslenmen. Sen giyinip süsleniyorsun. Bana öyle görünüyor. Son oturumda kaç kere tokanı düzelttiğini bilmiyorum, saçlarını indiriyorsun, savuruyorsun, parmaklarını saçlarının arasından geçiriyorsun, ama bu sefer eskisinden daha fazla oldu. Philip'in gruba girmesiyle ilgili bir şey olmalı."

"Sen neden bahsediyorsun?" diye sordu Rebecca.

"Yaşlı bir bilgeden, Saint Julius'tan alıntı yapmak istiyorum, eğer

yanıtı biliyorsan o soru soru değildir," söze girdi Tony.

"Neden Bonnie'nin kendisi adına konuşmasına izin vermiyorsun, Tony?" diye sordu Rebecca buz gibi gözlerle.

Tony şaşırmamıştı. "Bu çok açık. Philip gruba girdi ve sen değiştin – şeye dönüştün, erkek şeyine ... hımın ... doğru sözcük neydi?... Ona cilve yapıyorsun. Haklı mıyım Bonnie?"

Bonnie başıyla onayladı.

Rebecca mendil almak için çantasına uzanıp rimelini bulaştırmamaya özen göstererek gözlerini sildi. "Bu gerçekten çok aşağılayıcı."

"Bu, konunun gelmesini hiç istemediğim bir nokta," diye yalvardı Bonnie. "Bu seninle ilgili değil Rebecca – bunu söyleyip duruyorum. Sen yanlış bir şey yapmıyorsun."

"Bu yine de beni temize çıkarmıyor – davranışım hakkında *en passant* çirkin bir suçlamada bulunman ve sonra da bunun benimle ilgili olmadığını söylemen suçlamayı daha az çirkin yapmıyor."

"*En passant* mı?" diye sordu Tony.

"*En passant* şu anlama geliyor," diye araya girdi Philip. "*Geçerken* – satrançta yaygın olarak kullanılan bir terimdir, piyon açılış hamlesinde iki kare atlar ve rakip piyonu geçer."

"Philip, sen gösteriş meraklısısın – biliyor musun?" dedi Tony.

"Bir soru sordun. Ben de yanıt verdim," dedi Philip, Tony'nin suçlamasından hiç etkilenmemiş bir şekilde. "*Senin* sorun bir soru değilse o başka tabii."

"Oh, beni yakaladın." Tony grubun geri kalanını bakışlarıyla taradıktan sonra, "Gittikçe daha da aptallaşıyor olmalıyım," dedi. "Kendimi her şeyin daha fazla dışında hissediyorum. Hayal mi ediyorum yoksa artık daha büyük sözcükler mi kullanılıyor burada? Belki Phi-

lip'in burada olması diğerlerini de etkiliyordur – yalnızca Rebecca'yı değil."

Julius bir grup terapistinin en yaygın kullandığı en etkin taktiği kullandı – odağı içerikten sürece, yani söylenen sözcüklerden etkileşimde bulunan tarafların ilişkisinin yapısına çevirdi. "Bugün burada bir sürü şey oluyor. Belki bir dakikalığına geri çekilip neler olduğunu anlamaya çalışabiliriz. Önce hepinize şu soruyu sormama izin verin: Bonnie ve Rebecca arasındaki ilişkide neler olduğunu görüyorsunuz?"

"Zor iş," dedi Stuart. Julius'un sorduğu sorulara her zaman ilk olarak o yanıt verirdi. Profesyonel/tıbbi sesini kullanarak, "Bonnie'nin gerçekte bir mi yoksa iki mi gündemi olduğunu anlayamadım."

"Yani?" dedi Bonnie.

"Yani gündemin ne? Erkeklerle olan konular ve kadınlarla rekabetin konusunda mı konuşmayı istiyorsun? Yoksa Rebecca'ya saldırmayı mı?"

"Ben olaya iki taraftan bakıyorum," dedi Gill. "Bunun Bonnie'nin eski kötü anılarım nasıl canlandırdığım görebiliyorum. Ve Rebecca'mn neden sinirlendiğini de anlayabiliyorum –yani saçını düzelttiğinin farkında olmayabilir– ve ben şahsen bunun önemli bir konu olduğunu düşünmüyorum."

"Çok incesin," dedi Stuart. "Her zaman olduğu gibi bütün tarafları yatıştırmaya çalışıyorsun, özellikle de bayanları. Ama biliyor musun, eğer kadınların bakış açısını anlama işine çok fazla girersen kendi fikirlerini asla dile getiremezsin. Philip'in geçen hafta sana söylediği buydu."

"Bu cinsiyet ayrımcısı yorumların hoşuma gitmedi, Stuart," dedi

Rebecca. "Açıkçası bir doktor bundan daha iyisini yapabilir. Bu 'kadınların bakış açısı' konuşması çok saçma."

Bonnie elini kaldırıp mola işareti yaptı. "Mola vermeliyim – böyle devam edemem. Bu önemli bir konu, ama gerçeküstü; böyle devam edemem. Julius geçen hafta ölmekte olduğunu söyledikten sonra konuşmaya her zamanki gibi nasıl devam edebiliriz? Bu benim hatam: bugün Rebecca ve benimle ilgili bu konuyu hiç ortaya getirmemeliydim – o kadar önemsiz ki. Ona kıyasla her şey önemsiz."

Sessizlik oldu. Herkes önüne bakıyordu. Bonnie sessizliği bozdu.

"Sana destek vermek istiyorum. Bu oturuma geçen haftaki grupla ilgili gördüğüm bir rüyayla, kabusla başlamalıydım. Sanırım seninle ilgili Julius."

"Devam et," dedi Julius.

"Geceydi. Karanlık bir tren istasyonundaydım–"

Julius sözünü kesti, "Şimdiki zamanı kullanmaya çalış, Bonnie."

"Bunu şimdiye kadar öğrenmiş olmalıydım. Tamam – vakit gece. Karanlık bir tren istasyonundayım. Hareket etmeye başlayan bir treni yakalamaya çalışıyorum. Binmek için hızla yürüyorum. Yanımdan geçen yemek vagonundaki iyi giyimli insanların yemek yiyip şarap içtiklerini görüyorum. Trene nereden bineceğimi bilmiyorum. Tren şimdi daha hızlı gitmeye başlıyor ve son vagonlar daha eski püskü ve camları tahtayla kapanmış. Tren görevlilerinin kullandığı son vagon yalnızca bir iskeletten oluşuyor ve her şeyi dökülüyor. Trenin benden uzaklaştığını görüyor ve tren düdüğünü o kadar canlı bir şekilde duyuyorum ki, sabah dörtte uyanıyorum. Kalbim deli gibi çarpıyordu. Ter içinde kalmıştım ve bir daha uyuyamadım."

"Treni hâlâ görüyor musun?" diye sordu Julius.

"Olabildiği kadar berrak bir şekilde. Raylarda ilerliyor. Rüyam

hâlâ korkunç. Ürkütücü."

"Biliyor musun ne düşünüyorum," dedi Tony. "Bence tren grup ve Julius'un hastalığı trenin dağılmasına yol açacak."

"Tam üstüne bastın," dedi Stuart. "Tren grup –insanı bir yere götürüyor ve yolda seni doyuruyor– yemek vagonundaki insanları düşünün."

"Evet, ama sen neden binemedin? Koştun mu?" diye sordu Rebecca.

"Koşmadım; binemeyeceğimi biliyor gibiydim."

"Garip. Sanki binmek istemişsin, ama aynı zamanda da istememişsin," dedi Rebecca.

"Binmek için kesinlikle çok çabalamadım."

"Belki binmeye korkuyordun?" dedi Gill.

"Âşık olduğumu söylemiş miydim size?" dedi Julius.

Grup birden sessizleşti. Ölüm sessizliğiydi bu. Julius etrafındaki şaşkın ve endişeli yüzlere yaramaz bir şekilde baktı.

"Evet, bu gruba aşığım, özellikle de bugünkü gibi çalıştığı zamanlarda. Konular, rüya üzerinde çalışma şekliniz harika. Siz gerçekten müthişsiniz çocuklar. Ben de bir tahminde bulunayım – merak ediyorum da Bonnie, acaba o tren beni de sembolize ediyor olabilir mi? Trenle bağlantılı korku ve karanlık. Ve Stuart'ın dediği gibi tren seni doyuruyor. Ben bunu yapmaya çalışıyorum. Ama sen ondan korkuyorsun – benden ve bana olanlardan korkman gerekiyormuş gibi. Ve son vagon, o iskelete benzer görevli vagonu: benim bozulmamı sembolize eden bir öngörü değil mi?"

Bonnie kekeledi, odanın ortasındaki mendil kutusundan bir mendil alıp gözlerini sildi, "Ben ... ah ... ben ... nasıl yanıt vereceğimi

bilmiyorum – bütün o rüya gerçeküstü.... Julius, ölüm hakkında öyle doğal bir şekilde konuşman aklımı durdurdu, beni altüst etti."

"Hepimiz ölüyoruz, Bonnie. Yalnızca ben olasılıklarımı sizden daha iyi biliyorum," dedi Julius.

"Ben de onu demek istiyorum, Julius. Her şeyi hafife alan tavrını her zaman çok sevmişimdir, ama şimdi, bu durumda biraz olaylardan kaçmak oluyor. Bir keresinde –Tony hafta sonunu hapiste geçiriyordu ve biz bu konuda konuşmuyorduk– grupta önemli bir şey olur ve ona aldırış etmezsek önemli başka hiçbir şeyin konuşulmayacağını söylemiştin."

"Iki şey var," dedi Rebecca. "Birincisi Bonnie, şu anda önemli bir şey hakkında *konuşuyorduk* zaten –birkaç önemli şey hakkında– ve ikincisi, Tanrım, Julius'un ne yapmasını istiyorsun? Bu konu hakkında *konuşuyor* zaten."

"Hatta ondan öğrenmek yerine Philip'ten öğrendiğimiz için sinirlendi bile," dedi Tony.

"Katılıyorum," dedi Stuart. "Peki Bonnie, ondan ne *istiyorsun?* Baş ediyor işte. Bu konuyla baş etmesine yardımcı olacak kendi destek grubu olduğunu da söyledi."

Julius araya girdi – konu çok uzamıştı. "Biliyorsunuz, bütün bu desteğinizi çok takdir ediyorum, ama bu kadar güçlü olunca endişelenmeye başlıyorum. Belki konudan uzaklaşıyorum, ama Lou Gehrig'in ne zaman emekli olduğunu biliyor musunuz? Sıradan bir yer topunu yakaladığında ekipteki herkes ona iltifat yağdırınca. Belki siz de benim kendi adıma konuşamayacak kadar kırılgan olduğumu düşünüyorsunuzdur."

"Peki buradan nereye gidiyoruz?" diye sordu Stuart.

"Öncelikle sana şunu söyleyeyim, Bonnie, ortaya böyle atılıp do-

kunulmayacak kadar sıcak konulara temas ederek büyük cesaret gösteriyorsun. Dahası kesinlikle haklısın: burada inkârı biraz ... hayır *çok fazla* teşvik ediyorum.

"Kısa bir konuşma yapıp gerisini size bırakacağım. Son zamanlarda uykusuz geceler geçirdim ve hastalarımı ve gruplarımı ne yapacağım dahil bir sürü şeyi düşündüm. Bu konuda hiç pratiğim yok. Kimse sonları prova etmez. Sonlar yalnızca bir kez olur. Bu durum hakkında kitap yazılmaz – bu yüzden her şey doğaçlama gelişir.

"Geriye kalan zamanımla ne yapacağıma karar vermeliyim. Bakın, seçeneklerim neler? Bütün hastalarımı bitirip bu gruba son vermek mi? Bunu yapmaya hazır değilim – en azından bir yıl sağlığım iyi olacak ve işimin benim için anlamı çok büyük. Kendim bir sürü şey alıyorum işimden. Çalışmalarıma son vermek kendime parya gibi davranmak olur. Ölümcül hastalığı olan ve işin en zor yanının hastalığın eşlik ettiği yalıtılma olduğunu söyleyen bir sürü hastam oldu.

"Ve bu yalıtılma çift yönlü bir yalıtılma: birincisi, hasta kişi kendini diğerlerinden yalıtır, çünkü onları da kendi kederinin içine çekmek istemez –benim de endişelerimden birinin bu olduğunu açıkça söyleyebilirim– ve ikincisi, diğerleri ondan kaçar, çünkü ya onunla nasıl konuşacaklarını bilmiyorlardır ya da ölümle ilgili bir şey duymak istemiyorlardır.

"Buna göre, sizden uzaklaşmak benim için iyi bir seçenek değil ve sizin için de olduğunu sanmıyorum. Değişen, daha bilge, daha olgun hale gelen ve diğerlerine öğretecek pek çok şeyi olan bir sürü ölümcül hasta gördüm. Sanırım bu bende şimdiden olmaya başladı ve önümüzdeki birkaç ay içinde size verecek çok şeyim olacağına inanıyorum. Ama eğer birlikte çalışmaya devam edeceksek büyük anksiyeteyle yüzleşmek zorunda kalabilirsiniz. Yalnızca benim ölüme yaklaş-

mamla yüzleşmek zorunda kalmayacaksınız, siz de kendi ölümünüzle yüzleşebilirsiniz. Konuşmanın sonu. Belki hepiniz bu konuyla eve gidip ne yapacağınızı düşünmek istersiniz."

"Benim düşünmem gerekmiyor," dedi Bonnie. "Bu grubu, seni ve herkesi seviyorum ve burada olabildiğince uzun süre çalışmak istiyorum."

Diğer üyeler de Bonnie'yi onayladıktan sonra Julius, "Güvenoyunuza teşekkür ederim. Ama 101 numaralı grup terapi, grup baskısının korkutucu gücünü vurguluyor. Grubun oy birliğine alenen karşı çıkmak zordur. Bugün içinizden birinin, 'Üzgünüm Julius, ama bunlar benim için çok fazla ve sağlıklı bir terapist, benimle ilgilenecek kadar sağlıklı bir terapist bulmayı tercih ederim,' demesi için insanüstü bir kararlılık gerekir.

"Bu yüzden bugün herhangi bir söz vermeyin. Kapıyı açık bırakalım ve birkaç hafta içinde çalışmamızı değerlendirip herkesin nasıl olduğuna bakalım. Bugün Bonnie'nin dile getirdiği büyük problem, sorunlarınızı tartışılmayacak kadar önemsiz görmeye başlamanızdır. Bu yüzden sizin kendi konularınız üzerinde çalışmanızı sağlamanın en iyi yolunun hangisi olacağını bulmamız gerekiyor."

"Bence bizi bilgilendirerek bunu yapıyorsun," dedi Stuart.

"Tamam, şimdi size geri dönelim çocuklar."

Uzun bir sessizlik oldu.

"Tamam, belki sizi yeterince özgür bırakmadım. Bir şey deneyeyim. Stuart sen ya da başka birisi gündemimizi, elimizdeki konuları masaya yatırır mısın – bugünün açık kalan konuları hangileri?"

Stuart resmi olmayan grup tarihçisiydi: belleği o kadar iyiydi ki, geçmişteki ya da güncel grup olayları konusunda Julius ona her zaman güvenebilirdi. Ama onu aşırı kullanmamaya çalışıyordu, çünkü

o da gruba başkalarıyla ilişki kurmayı öğrenmek için girmişti, olayların kaydını tutmak için değil. Çocuk hastalarına karşı harika olan Stuart çocuk doktoru rolünden çıktığında sosyal açıdan ne yapacağını bilemez durumda kalakalıyordu. Gruba bile cebi işiyle ilgili ıvır zıvırlarla dolu olarak geldiği olurdu: lolipoplar, dil kaşıkları, fener, ilaç numuneleri. Son yıl içinde grupta denge sağlayıcı bir güç olan Stuart kendi deyimiyle "insanlaşma projesinde" muazzam bir gelişme kaydetmişti. Fakat bireylerarası duyarlılığı hâlâ o kadar az gelişmişti ki, grup olaylarını hatırlayışı tamamen aldatmacasızdı.

Sandalyesine yaslanıp yanıt vermeden önce gözlerini kapadı. "Şey, bir bakalım – Bonnie'yle ve çocukluğu hakkında konuşma isteğiyle başladık." Bonnie sık sık Stuart'ın eleştirmenliğini yapıyordu, bu yüzden Stuart sözüne devam etmeden önce Bonnie'nin onayını bekledi.

"Hayır, pek doğru değil, Stuart. Gerçekler doğru, ama tonlama yanlış. Bu konuyu çok hafife alıyormuş gibi konuşuyorsun. Sanki eğlenmek için bir hikâye anlatıyormuşum gibi. Şu anda yukarılara çıkıp beni rahatsız eden bir sürü acı veren çocukluk anım var. Farkı anladın mı?"

"Anladığımdan emin değilim. Bunu eğlence için yaptığını söylemedim. Bu karımın da yakındığı bir konu. Ama devam edecek olursam: Rebecca'yla ilgili bir şeyler oldu, durmadan kendine süslenip püslendiğini ve Philip'i etkilemeye çalıştığını söyleyen Bonnie'ye kızdı ve aşağılandığını hissetti." Stuart, Rebecca'nın elini alnına vurup, "Kahretsin," demesine aldırmadın sözlerine devam etti. "Sonra Tony, Philip'i etkilemek için daha karmaşık sözcük dağarcığı kullandığımızı hissettiğini söyledi. Philip'in gösteriş yaptığını söyledi. Philip Tony'ye sert bir şekilde tepki verdi. Ben Gill'e kadınları kızdırmaktan

kaçındığı için gerçek benliğini bulamadığını söyledim.

"Başka neler var bakalım ..." Stuart odayı taradı. "Şey, Philip var – söylediği değil, ama söylemediği bir şey. Sanki tabuymuş gibi Philip hakkında çok fazla konuşmuyoruz. Biraz düşününce, onun hakkında *konuşmadığımızı* bile konuşmuyoruz. Ve kuşkusuz Julius var. Ama o konuda konuştuk. Bonnie'nin aşırı şekilde koruyucu ve endişeli olması dışında, ki Julius konusunda genellikle öyle oluyor. Aslında oturumun Julius kısmı Bonnie'nin rüyasıyla başladı."

"Çok etkileyici, Stuart," dedi Rebecca. "Ve de eksiksiz sayılır: yalnız bir şey unuttun."

"Neymiş o?"

"Kendin. Yine grubun fotoğraf makinesi olduğun, içeri girmek yerine her şeyin fotoğrafını çektiğin."

Grup sık sık Stuart'ın katılımının kişisel olmamasıyla ilgili olarak onunla yüzleşirdi. Aylar önce kızının kayan kumlara bastığı ve olayın resmini çekmek için fotoğraf makinesini çantasından çıkarmakla çok fazla zaman kaybettiği için onu kurtaramadığını gördüğü bir kabusunu anlatmıştı. Rebecca o zaman ona "grubun fotoğraf makinesi" adını takmıştı.

"Haklısın, Rebecca. Şimdi fotoğraf makinemi bir kenara kaldırıp Bonie'yle tamamen aynı fikirde olduğumu söyleyeceğim: güzel bir kadınsın. Ama bu senin için yeni bir haber değil – güzel olduğunu sen biliyorsun. Ve benim de öyle düşündüğümü biliyorsun. Ve *kuşkusuz* Philip için kendini düzeltip duruyorsun – saçım bir açıp bir topluyorsun ve okşuyorsun. Bu çok açık. Ben bu konuda ne hissettim? Biraz kıskandım. Hayır, çok kıskandım – sen benim için hiç giyinip süslenmedin. Kimse benim için giyinip süslenmedi."

"Bu tür şeyler kendimi hapiste gibi hissetmeme neden oluyor," di-

ye karşılık verdi Rebecca. "Erkeklerin beni böyle kontrol etmeye çalışmalarından nefret ediyorum, sanki her hareketim gözetim altındaymış gibi." Rebecca her sözcüğü kesik kesik söylüyor, tipik olan, ama uzun zamandır gizlenen öfke ve kırılganlığını gösteriyordu.

Julius Rebecca'ya dair ilk izlenimini hatırladı. On yıl kadar önce, grup terapisine girmeden uzun yıllar önce onu bir yıl boyunca bireysel terapide görmüştü. Zarif, ince vücudu ve narin yüzüyle Audrey Hepburn'ü andıran biriydi. Ve onun terapideki açılış yorumunu kim unutabilirdi? "Otuzumu bitirdiğimden beri bir restorana girdiğimde kimsenin bana bakmak için yemeği kesmediğini fark ettim. Yıkıldım."

İki bilgi kaynağı Julius'un onunla hem bireysel hem de grupta çalışmasına rehberlik etmişti. Birincisi, Freud'un, terapistlerin güzel bir kadına insanca yaklaşmaları ve kendilerini geri çekmemeleri veya sırf güzel olduğu için onu cezalandırmamaları gerektiğine dair söyledikleriydi. İkincisi öğrenciyken okuduğu, "Güzel Boş Kadın" isimli makaleydi. Makale gerçekten güzel bir kadının sık sık partiler verdiği ve yalnızca görünüşü için ödüllendirildiği, dolayısıyla başka taraflarını geliştirmeyi ihmal ettiğini söylüyordu. Böyle bir kadının başarı hissi ve kendine güveni çok sığdır ve güzelliği yok olmaya başlar başlamaz başkalarına verecek çok az şeyi olduğunu görür: ne ilginç bir insan olma ne de başkalarıyla ilgilenme sanatını geliştirmiştir.

"Gözlem yapıyorum ve bana fotoğraf makinesi deniyor," dedi Stuart. "Ne hissettiğimi söylüyorum, kontrol edici biri olduğum söyleniyor. Duyguların köşeye sıkışmasından konuşun biraz."

"Anlamıyorum, Rebecca," dedi Tony. "Neyi bu kadar sorun ediyorsun ki? Neden rahatsız oluyorsun? Stuart yalnızca senin de kendine söylediğin bir şeyi söylüyor. Flört etmeyi bildiğini, bunun se-

nin için çok doğal olduğunu kaç kez söyledin? Üniversitede ve hukuk firmasında çok rahat bir dönem geçirdiğini, çünkü erkekleri dişiliğinle kontrol ettiğini söylediğini hatırlıyorum."

"Benden bir fahişeymişim gibi söz ediyorsun." Rebecca birden Philip'e döndü. "Sana da bir fahişeymişim gibi gelmiyor mu?"

Philip tavandaki en sevdiği noktaya çevirdiği bakışlarını oradan ayırmadan hızla yanıt verdi, "Schopenhauer çok çekici bir kadının kaderinin, çok çekici bir erkeğinki gibi yalıtılmış bir hayat yaşamak olduğunu söyler. Diğerlerinin kıskançlıkla kör olduklarını ve bu üstün kişiye kızdıklarını işaret eder. Bu nedenle, bu insanların aynı cinsiyetten yakın arkadaşları hiç olmaz."

"Bu pek doğru değil," dedi Bonnie. "Pam'i düşünüyorum, burada olmayan üyemizi. O da güzeldir, ama bir sürü kız arkadaşı vardır."

"Philip," dedi Tony. "Yani diyorsun ki, popüler olmak için aptal ya da çirkin mi olmak gerek?"

"Kesinlikle," dedi Philip. "Ve akıllı bir insan hayatını popüler olmaya çalışarak geçirmez. Bu içi boş bir istektir. Popülarite doğru ya da iyi olanı tarif etmez; tam tersine eşitlikçidir, farkları ortadan kaldırır. İnsanın değerlerini ve amaçlarını görmek için içini araştırmak çok daha iyidir."

"Ya *senin* amaçların ve değerlerin?" diye sordu Tony.

Philip Tony'nin sorusundaki hırçınlığı fark ettiyse bile belli etmedi ve içtenlikle yanıtladı. "Schopenhauer gibi olabildiğince az şey dilemek ve çok şey öğrenmek istiyorum."

Tony nasıl yanıt vereceği konusunda şaşkın bir şekilde başını salladı.

Rebecca araya girdi, "Philip, senin ya da Schopenhauer'in arkadaşlar konusunda söyledikleri benim için tamamen doğru – gerçek şu ki

benim yalnızca birkaç tane yakın kız arkadaşım oldu. Ama ya benzer ilgi ve yetenekleri olan iki insan? Bu durumda bu arkadaşlığın mümkün olduğunu düşünmüyor musun?"

Philip yanıt veremeden Julius araya girdi, "Zamanımız çok kısalıyor. Son onbeş dakika konusunda hepinizin kendinizi nasıl hissettiğinizi kontrol etmek istiyorum. Nasılız bakalım?"

"Hedefe varamadık. Iskaladık," dedi Gill. "Dolambaçlı bir şeyler konuşuluyor."

"*Ben* kendimi çok iyi verdim," dedi Rebecca.

"Hadi canım, kafamızda çok fazla şey var," dedi Tony.

"Katılıyorum," dedi Stuart.

"Benim aklım başımda değil," dedi Bonnie. "Patlamaya ya da çığlık atmaya çok yakınım ya da ..." Bonnie birden ayağa kalktı, çantasını ve ceketini kapıp odadan dışarı fırladı. Bir an sonra Gill ayağa fırlayıp onu yakalamak için koştu. Grup geri dönen ayak seslerini dinlerken garip bir sessizlik oldu. Az sonra Gill geldi, otururken, "Bonnie iyi, özür dilediğini, ama üzerindeki baskıyı hafifletmek için çıkması gerektiğini söyledi. Gelecek hafta bu konuda konuşacakmış," dedi.

"Neler oluyor?" dedi Rebecca, güneş gözlüğünü ve araba anahtarlarını çıkarmak için çantasını açarak. "Bunu yapmasından *nefret ediyorum*. Gerçekten sinir bozucu."

"Neler olduğu konusunda fikri olan var mı?" diye sordu Julius.

"PMT, galiba," dedi Rebecca.

Philip'in yüzünün şaşkınlıkla buruştuğunu görünce Tony hemen söze girdi. "PMT – âdet öncesi gerginliktir." Philip başıyla onaylayınca Tony yumruklarını sıkıp baş parmaklarını havaya kaldırdı. "Hey, hey, *sana* bir şey öğrettim."

"Artık bitirmemiz gerekiyor," dedi Julius. "Ama Bonnie'ye neler olduğu konusunda bir tahminim var. Stuart'ın özetine geri dönelim. Bonnie'nin oturumu nasıl başlattığını hatırlıyor musunuz – okuldaki tombul küçük kızdan, nasıl sevilmediğinden ve diğer kızlarla, özellikle güzel olanlarla rekabetinden söz etmişti? Şey, acaba bugün grupta bu yeniden yaratılmadı mı? Oturumu o açtı ve grup onu hemen Rebecca için bıraktı. Başka bir deyişle, onun konuşmak istediği konu hepimizin oynadığı rolle gayet canlı bir şekilde resmedilmiş oldu."

Hiçbir şey onu telaşlandırıp heyecanlandıramaz artık. Bizi dünyaya bağlayan ve bizi (kaygı, yakıcı arzu, öfke ve korku dolu olan bizi) sürekli acı içinde ileri geri sürükleyen binlerce istenç bağı o hepsini kesip paramparça etti. Gülümseyerek geriye, şu anda oyunun sonuna gelmiş bir satranç oyuncusu gibi kayıtsızca önünde duran bu dünyanın düşsel görüntüler geçidine bakıyor.[a]

18

Pam Hindistan'da (2)

Üç gün sonra sabaha karşı saat üçte Pam uyanıktı ve öylece karanlığa bakıyordu. VIP ayrıcalıkları sağlayan üniversiteden öğrencisi Marjorie'nin müdahalesi sayesinde minik bir girintide yarı özel bir odası ve kadınlar yatakhanesinin hemen dışında özel bir tuvaleti vardı. Ama minik girinti sese karşı herhangi bir koruma sağlamıyordu. Pam diğer 150 Vipassana öğrencisinin nefeslerini dinliyordu. Hareket eden havanın fışıltısı, anne babasının Baltimore'daki tavan arası odasında pencerelere çarpan mart rüzgârını dinleyerek yatışını hatırlatıyordu.

Pam diğer tapınak zorluklarına katlanabiliyordu –sabah dörtte kalkış, günde bir kez verilen az miktardaki vejetaryen yemek, sonsuz meditasyon saatleri, sessizlik, boş odalar– ama uykusuzluk onu çok yoruyordu. Uykuya dalma mekanizması tamamen bozulmuştu. Eskiden nasıl uyuyordu? Hayır, dedi kendi kendine, yanlış soru – proble-

[a] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 1, s. 390 / § 68.

me eşlik eden bir soru bu, çünkü uykuya dalmak istenebilecek bir şey değil; istemeden yapılmalı. Birden aklına domuz Freddie'yle ilgili eski bir anı geldi. Yirmibeş yıldır aklına gelmeyen bir çocuk kitapları dizisindeki usta dedektif Freddie'den ayakları eşzamanlılığını yitirdiği için artık yürüyemeyen bir kırkayağa yardım etmesi isteniyordu. Sonunda Freddie kırkayağa ayaklarına bakmadan –ya da onları düşünmeden– yürümesi talimatını vererek problemi çözüyordu. Çözüm farkındalığı kapatmak ve bedenin bilgeliğinin kontrolü ele almasına izin vermekti. Aynı şey uyumak için de geçerliydi.

Pam atölye çalışmalarında öğretilen zihin temizleme ve bütün düşüncelerin uzaklaşmasına izin verme tekniklerini kullanarak uyumaya çalıştı. Tombul, bronz tenli, ukala, aşırı derecede ciddi ve aşırı derecede gösterişli guru Goenka, Vipassana'yı öğreteceğini, ama önce öğrencilere zihinlerini nasıl susturacaklarını öğretmesi gerektiğini söyleyerek derse başlamıştı. (Goenka karşısındakilere seslenirken sürekli eril zamir kullanıyordu. Pam de buna katlanıyordu; feminizmin dalgaları henüz Hindistan kıyılarına çarpmamıştı.)

İlk üç gün Goenka *anapana-sati'yi* –zihinsel nefes alma– öğretmişti. Ve günler uzundu. Günlük ders ve kısa bir soru-cevap süresinin ardından sabah dört ila dokuzbuçuk arasındaki tek etkinlik oturma meditasyonuydu. Nefes almanın tamamen farkında olmak için Goenko öğrencileri iç-nefes ve dış-nefes konusunda çalışmaya teşvik ediyordu.

"Dinleyin. Nefesinizi sesini dinleyin," dedi. "Sürelerini ve sıcaklığını fark edin. İç-nefeslerin serinliği ve dış-nefeslerin ılıklığı arasındaki farka dikkat edin. Dikkatinizi burun deliklerinize verin, tam havanın girip çıktığı anatomik noktaya."

"Yakında nefesiniz gittikçe incelecek, ta ki tamamen yok olmuş gi-

bi görünene kadar, ama daha derine odaklandığınızda onun gizli ve narin yapısını ayırt edebileceksiniz. Eğer bütün talimatlarıma sıkıca bağlı kalırsanız," dedi, gökyüzünü işaret ederek, "eğer kararlı bir öğrenciyseniz *anapana-sati* zihninizi susturacaktır. O zaman zihninizin bütün engellerinden kurtulacaksınız: huzursuzluk, öfke, kuşku, cinsel arzular ve uyuşukluk. Tetikte, sakin ve neşeli bir duruma geçeceksiniz."

Zihin-susturma gerçekten Pam'in aradığı kutsal kaseydi – Igatpuri yolculuğunun nedeni oydu. Son birkaç haftadır zihni, kocası Earl ve sevgilisi John'la ilgili gürültülü, saplantılı, müdahaleci hatıralar ve fantezileri geri püskürtmeye çalıştığı bir savaş alanıydı. Earl, yedi yıl önce hamile kalıp daha derin bir ilişkisinin olmasını istemediği sıradan bir yatakta oyun arkadaşı olan sevgilisine haber vermeden bebeği aldırmaya karar verdiğinde ameliyatı yapan jinekoloğuydu. Earl sıradışı biçimde nazik, ilgili bir adamdı. Kürtajı becerikli bir şekilde yapmış ve durumunu sormak için onu iki kez evinden arayarak olağandışı bir ameliyat sonrası takip uygulamıştı. Kuşkusuz, bir insanın varlığının sona erdirilmesi düşünülünce kendini adamış tıbbi bakım abartılı bir retorik gibi kalıyordu. Üç gün sonra üçüncü telefon ve öğle yemeği daveti gelmiş, Earl bu yemekte doktor sıfatından talibe geçişini onunla becerikli bir şekilde tartışmıştı. Dördüncü telefonda Pam, New Orleans'taki bir tıp toplantısında ona eşlik etmeyi fazla istekli olmasa da kabul etmişti.

Flörtleri sersemletici bir hızla ilerliyordu. Hiçbir adam Pam'i bu kadar iyi tanımıyor, onu bu kadar rahatlatmıyor, her girintisini çıkıntısını onun kadar iyi bilmiyor, ona daha fazla cinsel zevk vermiyordu. Earl'ün pek çok harika özelliği olmasına rağmen –yetenekli, yakışıklı ve kendini iyi taşıyan biriydi– Pam ona kahramanca, oldu-

gundan daha büyük bir kişilik atfetmişti (bunu şimdi fark ediyordu). Seçildiği, muayenehanesini doldurarak onun şifalı dokunuşu için yaygara koparan kadınlar kuyruğunun başına terfi ettiği için başı dönüyordu. Büyük bir aşk yaşıyordu ve yalnızca birkaç hafta sonra Earl'ün evlenme teklifini kabul etti.

Başta evlilik hayatı çok mutlu geçiyordu. Ama ikinci yılın ortalarına doğru Earl'ün altmış yaşında ve kendisinden yirmibeş yaş büyük olduğu gerçeği kafasına dank etmeye başlamıştı; Earl'ün daha fazla dinlenmeye gereksinimi oluyordu; bedeni yaşını gösteriyordu; saç boyasına direnen beyaz saçları ortaya çıkıyordu. Earl'ün bileğindeki sakatlık pazar günleri birlikte oynadıkları tenis maçlarına son vermişti. Dizindeki kıkırdak yırtılıp kayak hayatına da son verince Earl, Tahoe'daki evini Pam'e danışmadan satılığa çıkarmıştı. Üniversitedeyken oda arkadaşı da olan ve yaşlı bir adamla evlenmemesini tavsiye eden yakın arkadaşı Sheila şimdi de kendi kişiliğini sürdürmesi ve yaşlanmak için acele etmemesini söylüyordu. Pam hayatının hızla ileri sarıldığını hissediyordu. Earl'ün yaşlanması onun gençliğini tüketiyordu. Earl her gece eve üç martinisini güç bela içip TV seyredecek kadar bir enerjiyle geliyordu.

En kötüsü de hiç okumamasıydı. Bir keresinde edebiyat hakkında ne kadar akıcı, ne kadar kendine güvenli konuşmuştu. *Middlemarch* ve *Daniel Deronda* sevgisi onu Pam'e nasıl sevimli göstermişti. Yalnızca kısa bir süre sonra biçimi özle karıştırdığını görmek Pam için ne büyük bir şok olmuştu: Earl'ün edebiyat gözlemleri yalnızca ezbere dayanmakla kalmıyordu, kitap repertuarı da sınırlı ve durağandı. En kötüsü de buydu: okumayan birini nasıl *sevebilmişti?* En yakın ve sevgili arkadaşlarının George Elliot, Woolf, Murdoch, Gaskell ve Byatt'ın sayfalarında yaşadığı Pam bunu nasıl yapabilmişti?

Ve işte bu noktada John, yani Pam'in Berkeley'deki bölümündeki, uzun zarif bir boynu ve çıkık Adem elması olan, kolları kitap dolu kızıl saçlı doçent hayatına girmişti. İngiliz profesörlerin iyi okuması beklenirken Pam kendi uzmanlıkları olan yüzyıldan nadiren çıkan ve yeni romanlara tamamen yabancı olan pek çok profesör tanıyordu. Ama John her şeyi okuyordu. Üç yıl önce John'un görevinin uzatılması talebini sırf iki büyüleyici kitaba dayanarak desteklemişti: *Chess: The Aesthetics of Brutality in Contemporary Fiction* [*Satranç: Çağdaş Anlatıda Gaddarlık Estetiği*] ve *No Sir!: The Androgynous Heroine in Late Nineteenth-Century British Literature* [*Hayır Efendim!: Geç Ondokuzuncu Yüzyıl İngiliz Edebiyatında Androjen Kadın Kahraman*].

Arkadaşlıkları tipik romantik akademik uğrak yerlerinde filizlendi: fakülte ve bölüm komite toplantıları, fakülte kulübü lokali, Norris konferans salonunda üniversitede görevli bir romancı ya da şairin yaptığı aylık okumalar. Bu arkadaşlık paylaşılan akademik maceralarda kök saldı, Batı uygarlığı öğretim programında ondokuzuncu yüzyılın büyük adamlarını öğreten ekibe ya da birbirinin derslerine konuk öğretim görevlisi olarak katıldılar. Ve bu bağ fakülte senatosu atışmalarındaki, ders saatleri ve maaş çıkarmalarında ve acımasız terfi komite çatışmalarındaki siper savaşlarında kalıcı hale geldi. Kısa süre içinde birbirlerine o kadar güvenir hale geldiler ki, roman veya şiir konusunda nadiren başka bir yerden tavsiye arar oldular. Aralarındaki e-posta yazışmaları içerikli felsefi edebiyat metinleriyle doluydu. İkisi de yalnızca süslü ya da sakarca zeki olan alıntılardan kaçınıyordu; yüceden daha azına razı olmuyorlardı – güzellik artı bilgelik arayışı. İkisi de Fitzgerald ve Hemingway'den nefret ediyor, ikisi de Dickinson ve Emerson'a bayılıyordu. Paylaştıkları kitap sayısı arttıkça ilişkileri daha da büyük bir uyum içinde ilerlemeye başladı. Ay-

nı yazarların aynı derin düşüncelerinden etkileniyorlardı. Sezgisel anlayış anını birlikte yaşıyorlardı. Kısacası bu iki İngilizce profesörü âşıktı.

"*Sen kendi evliliğini boz, ben de benimkini.*" Bunu ilk kim söylemişti? İkisi de hatırlamıyordu, ama birlikte katıldıkları eğitim ekibinin ikinci yılında bu yüksek riskli aşk taahhüdünü yüklenmişlerdi. Pam hazırdı, ama buluğ çağında iki kızı olan John doğal olarak daha fazla zaman istiyordu. Pam sabırlıydı. Erkeği John, Tanrıya şükür iyi bir adamdı ve evlilik yemininin anlamı gibi ahlaki konularla uğraşmak için zaman istiyordu. Ve çocuklarını terk etmesi yüzünden duyduğu suçluluk duygularıyla da mücadele ediyordu. İnsan tek suçu donukluk olan, parıltılı bir sevgiliden sıkıcı anneliğe geçen bir eşi nasıl terk ederdi? John bu konuda yol aldığı, problemi başarıyla tanımladığı ve üzerine gittiği, artık gereksinim duyduğu tek şeyin karar vermek ve harekete geçmek için uygun anı seçmek için biraz daha zaman olduğu konusunda Pam'e tekrar tekrar güvence vermişti.

Ama aylar geçmiş ve uygun an hiç gelmemişti. Pam John'un da pek çok tatminsiz eş gibi suçluluk duygusundan ve geri dönüşü olmayan ahlakdışı hareketin yükünden kurtulmak için bu kararı karısına verdirmeye çalıştığından kuşkulanıyordu. İçine kapanmış, karısına karşı bütün cinsel ilgisini yitirmişti ve onu sessizce, bazen de yüksek sesle eleştiriyordu. Bu eski, "Ben ayrılamıyorum, ama onun ayrılması için dua ediyorum" manevrasıydı. Ama işe yaramıyordu – karısı yemi yutmuyordu.

Sonunda Pam tek taraflı harekete geçti. Harekete geçmesini, "Tatlım, bilmek istersin diye düşündüm ..." şeklinde başlayan iki telefon konuşması sağlamıştı. Earl'ün hastalarından ikisi ona bir iyilik yapma bahanesiyle kocasının cinsel sömürücü davranışı konusunda onu

uyarmak istemişti. Earl'e, başka bir hastası tarafından mesleki olmayan davranışta bulunmaktan dolayı dava açılınca Pam çocuğu olmadığı için şanslı yıldızlarına teşekkür edip boşanma avukatını aramak için telefona sarılmıştı.

Onun bu hareketi John'u kararlı bir harekete zorlayabilir miydi? Hayatında John olmasa bile evliliğini bırakacak olmasına rağmen Pam şaşırtıcı bir inkâr gücüyle kendisini Earl'ü sevgilisinin hatırına bıraktığını inandırmış ve John'a gerçeğin bu versiyonunu sunmuştu. Ama John ağırdan alıyordu; hâlâ hazır değildi. Sonra bir gün kararlı bir adım attı. Haziran ayında, derslerin son gününde, her zamanki yerlerinde hararetli bir sevişmenin ardından oldu bu. John'un ofisinin sert döşemesinin üstüne, kısmen masanın altına doğru serdikleri mavi köpük döşeğin üstünde sevişmişlerdi. (İngiliz profesörlerin ofisinde kanepe bulunmuyordu; departman, öğrencilerine sarkıntılık yapan profesörlere açılan davalar yüzünden o kadar büyük sıkıntı çekiyordu ki, kanepeler yasaklanmıştı.) John pantolonunun fermuarını çektikten sonra kederli bir şekilde ona baktı. "Pam, seni seviyorum. Ve seni sevdiğim için kararlı olmak istedim. Sana bu yaptığım haksızlık ve bu baskının kalkmasını istiyorum – özellikle senin üstünden, ama benim de üstümden. Birbirimizi görmeye ara vermemizi istiyorum."

Pam serseme dönmüştü. Sözlerini belli belirsiz duymuştu. Sonraki günler boyunca John'un mesajı hazmedemeyeceği kadar büyük, kusamayacağı kadar ağır bir kitle gibi midesine oturmuştu. Ondan nefret etmekle sevmek ve onu arzulamak ve ölmesini dilemek arasında gidip geliyordu. Zihninde birbiri ardına senaryolar yazılıyordu. John ve ailesi bir araba kazasında ölüyordu. John'un karısı bir uçak kazasında ölüyordu ve John bazen çocuklarıyla bazen yalnız başına kapısında beliriyordu. Bazen Pam kendini onun kollarına atıyor; bazen

birlikte ağlıyorlar; bazen Pam dairesinde başka bir erkek varmış gibi yapıyor ve kapıyı yüzüne çarpıyordu.

Bireysel ve grup terapisine katıldığı iki yıl boyunca Pam büyük fayda görmüştü, ama bu krizde terapi işe yaramamıştı: onun saplantılı düşünce gücünün büyüklüğüne eş değildi. Julius çok çabalamıştı. Yorulmak bilmiyordu ve alet çantasından sonsuz sayıda alet çıkarıyordu. Önce kendini izlemesini ve saplantısıyla geçirdiği zamanı belirlemesini istemişti. Günde ikiyüz ila üçyüz dakika arasıydı bu. Şaşırtıcıydı! Ve saplantısı tamamen kontrolü dışında gibiydi; şeytani bir gücü vardı. Julius fantezi süresini sistematik bir şekilde azaltmasında ısrar ederek zihninin kontrolünü eline almasına yardımcı olmaya çalışmıştı. Bu işe yaramayınca paradoksal yaklaşımı kullanmış ve her sabah bir saat seçip John'la ilgili en sevdiği fantezisini tekrar tekrar zihninde oynatmasını istemişti. Pam, Julius'un talimatlarını yerine getirmesine rağmen ele avuca sığmaz saplantı bir yere kapanmayı reddediyor ve daha önce olduğu gibi Pam'in bütün düşüncelerine yayılıyordu. Julius daha sonra düşünce durdurma tekniklerini kullanmasını önermişti. Pam günlerce zihnine hayır diye bağırmıştı.

Julius altta yatan anlamını açığa çıkararak saplantıyı zararsız hale getirme girişiminde bulunmuştu. "Saplantı dikkat çelicidir; seni başka bir şey düşünmekten korur," diye ısrar etti. "Saplantının gizlediği şey ne? Saplantın olmasaydı neyi düşünüyor olurdun?" Ama saplantı teslim olmuyordu.

Grup üyeleri enerjik bir şekilde katkıda bulunmuşlardı. Kendi saplantı vakalarından söz etmişlerdi; kendini boğuluyormuş gibi hissettiğinde Pam'in arayabilmesi için gönüllü olarak telefonlarını vermişlerdi; hayatını doldurması, arkadaşlarını araması, her gün bir sosyal etkinlik ayarlaması, bir erkek bulması ve Tanrı aşkına biriyle

yatması için ısrar etmişlerdi! Tony bu işe talip olarak onu güldürmüştü. Ama hiçbiri işe yaramamıştı. Saplantının devasa gücü karşısında bu terapi silahlarının hepsi, hızla üzerinize gelen bir gergedana karşı saçma atan bir tabanca kadar etkiliydi.

Sonra tez konusu değişikliğiyle ilgili olarak kendisine başvuran Vipassana yardımcısı hayalperest üniversite öğrencisi Marjorie'yle tanışmıştı. Marjorie, Djuna Barnes'ın eserlerinde Platon'un aşk kavramlarının etkisine olan ilgisini kaybetmişti. Somerset Maugham'ın *Razor Edge*'nin [*Şeytanın Kurbanları*] kahramanı Larry'ye âşık olmuştu ve "Maugham ve Hesse'de Doğu Dinsel Düşüncelerinin Kökeni" konusunu teklif etmişti. Konuşmalarında Pam, Marjorie'nin (ve Maugham'ın) en harika kavramlarından biriyle büyülenmişti, "zihni sakinleştirmek." Bu ifade o kadar büyüleyici, o kadar baştan çıkarıcıydı ki. Pam bunu düşündükçe *zihin sakinleştirmenin* tam ihtiyacı olan şey olduğunu fark ediyordu. Ve ne bireysel terapi ne de grup terapisi bunu başaramadığı için Pam, Marjorie'nin tavsiyesine uymaya karar vermişti. Bu yüzden zihin-sakinleştirmenin merkezi olan Hindistan'a, Goenka'ya giden bir uçakta yer ayırtmıştı.

Aşramdaki kalıplaşmış düzen gerçekten de zihnini biraz sakinleştirmişti. Zihni John'a daha az takılıyordu, ama Pam uykusuzluğun saplantıdan daha kötü olduğunu düşünmeye başlamıştı. Yatağında öylece yatıp gecenin seslerini dinliyordu: arka plandaki ritmik nefes sesleri ve eşlik eden horultular, iniltiler ve homurtular. Onbeş dakikada bir penceresinin dışından gelen bir polis düdüğünün tiz sesiyle irkiliyordu.

Ama neden uykuya dalamıyordu? Her gün oniki saat yaptığı meditasyonla ilgili bir şey olmalıydı bu. Başka ne olabilirdi ki? Ama diğer 150 öğrenci rüya tanrısı Morpheus'un kollarında rahatça uyuyor gi-

biydi. Keşke Vijay'a bu soruları sorabilseydi. Bir keresinde meditasyon salonunda kaçamak bir şekilde onu ararken yan koridorlarda bir ileri bir geri dolaşan refakatçi Manil onu bambu çubuğuyla dürtüp, "İçeriye bak. Başka bir yere değil," demişti. Arkadaki erkek bölümünde onu gördüğünde Vijay büyülenmiş gibiydi. Nilüfer pozisyonunda dimdik, Budha kadar hareketsiz oturuyordu. Meditasyon salonunda kendisini fark etmiş olmalıydı; çünkü üç yüz kişi içinde bir tek o Batı tarzı bir sandalyede oturuyordu. Sandalyeden çok utanmasına rağmen günlerdir oturduğu için o kadar kötü bir bel ağrısı çekiyordu ki, Goenka'nın yardımcısı Manil'den bir sandalye istemek zorunda kalmıştı.

Sakin görünmek için büyük çaba harcayan incecik uzun Hintli Manil bu ricası karşısında pek memnun olmamıştı. Bakışlarını ufuktan çekmeden, "Belin mi? Geçmiş hayatında buna neden olacak ne yaptın?" diye sormuştu.

Ne büyük düş kırıklığı! Manil'in yanıtı Goenka'nın kendi yönteminin her türlü dinsel geleneğin dışında olduğuna dair ateşli iddialarını yalancı çıkarıyordu. Pam, yoğunluğu azaltılmış Budizmin Tanrıcı olmayan duruşu ile kitlelerin batıl inançları arasındaki derin uçurumu yavaş yavaş takdir etmeye başlamıştı. Ders veren asistanlar bile kendi sihir, gizem ve otorite arzularına gem vuramıyorlardı.

Bir keresinde saat 11'deki öğle yemeğinde Vijay'ı gördü ve gidip yanına oturdu. Onun, kokusunu içine çekiyormuş gibi derin bir nefes aldığını duydu, ama Vijay ne ona baktı ne de bir şey söyledi. Aslında kimse kimseyle konuşmuyordu; soylu sessizlik kuralı üst düzeyde hüküm sürüyordu.

Üçüncü sabah garip bir olay ortalığı canlandırdı. Meditasyon sırasında birisi gürültülü bir şekilde gaz çıkardı ve birkaç öğrenci kıkırdadı. Kıkırdama bulaşıcıydı ve kısa süre içinde birkaç öğrenci kıkır-

dama salgınına tutuldu. Bu durum Goenko'nun hiç hoşuna gitmemişti ve peşinde karısıyla meditasyon salonunu terk etti. Asistanlarından biri büyük bir ciddiyetle öğrencilere Goenka'nın onurunun kırıldığını ve bütün suçlu öğrenciler tapınaktan ayrılana kadar derse devam etmeyi reddettiğini açıkladı. Birkaç öğrenci toparlanıp gitti, ama sonraki birkaç saat içinde meditasyon, sürülenlerin pencereden bakan yüzleri ve baykuş gibi ötüşleriyle bozuldu.

Bu olay hakkında bir daha hiç konuşulmadı, ama Pam gece yarısı bir temizlik yapıldığını düşünüyordu, çünkü ertesi sabah çok daha az sayıda erkek öğrenci vardı.

Konuşmak yalnızca öğle saatlerinde, özel soruları olan öğrencilerin öğretmenlerine sorabildikleri sırada serbestti. Dördüncü gün öğle saatinde Pam Manil'e uykusuzlukla ilgili sorusunu sordu.

"Bunun için endişelenmemelisin," diye karşılık verdi Manil, uzaklara bakarak. "Bedenin ihtiyaç duyduğu uykuyu alır."

"Tamam o zaman," diye tekrar denedi Pam, "Bana söyleyebilir misin tiz polis düdüğü neden bütün gece benim penceremin altında ötüp duruyor?"

"Bu tür soruları unut. Yalnızca *anapana-sati*'ye odaklan. Yalnızca nefeslerini gözle. Kendini tamamen verdiğin zaman bu tür önemsiz olaylar artık sana rahatsızlık vermeyecek."

Pam nefes meditasyonundan o kadar sıkılmıştı ki, on gün dayanıp dayanamayacağını merak ediyordu. Oturmaktan başka yapabileceği tek şey Goenka'nın geceleri yaptığı sıkıcı konuşmayı dinlemekti. Bütün personel gibi parlak beyaz giysisi içindeki Goenka güzel konuşmak için çabalıyor, ama genellikle başaramıyordu, çünkü alttaki keskin otoriterciliği kendini gösteriyordu. Dersleri Vipassana'nın çok sayıdaki erdemini öve öve göklere çıkaran uzun tekrarlı risalelerden

oluşuyordu. Bunlar eğer doğru bir şekilde uygulanırsa zihinsel sağlığı, aydınlığa giden yolu bulmayı, sakin ve dengeli bir hayatı, psikosomatik hastalıkların yok olmasını, bütün mutsuzlukların üç nedeninin ortadan kaldırılmasını sağlıyordu: şiddetli arzu, tiksinme ve cehalet. Düzenli Vipassana pratiği, kişinin yabani düşünce otlarını temizlediği düzenli zihinsel bahçe bakımı gibiydi. Yalnızca o da değil; Vipassana pratiği mekândan bağımsız olduğu için hayatta rekabetçi bir yönü de vardı: diğerleri otobüs durağındaki bekleme zamanını öylece geçirirken, Vipassana uygulamacısı zihnindeki birkaç yabani otu temizleyip bilişsel temizliği sağlayabilirdi

Vipassana kursunda dağıtılan el broşürleri görünüşte anlaşılabilir ve mantıklı gibi görünen kurallarla doluydu. *Ama o kadar çoklardı ki.* Çalma yoktu, yaşayan hiçbir canlıyı öldürmek yoktu, yalan yoktu, cinsel ilişki yoktu, sarhoş edici şeyler yasaktı, bedensel eğlenceler yoktu, yazı yoktu, not alma yoktu, kalem ya da kağıt yoktu, okuma yoktu, müzik ya da radyo yoktu, telefon yoktu, yerden yüksek yatak lüksü yoktu, herhangi bir bedensel süslenme yoktu, açık saçık giyinme yoktu, gün ortasından sonra yemek yemek yoktu (saat 5'te meyve ve çay verilen ilk kez gelen öğrenciler hariç). Son olarak öğrencilerin öğretmenlerin rehberliğini ve talimatlarını sorgulamaları yasaktı; disipline girmeyi kabul etmek ve tam olarak söylendiği gibi meditasyon yapmak zorundaydılar. Goenka öğrencilerin ancak böyle itaatkâr bir tutumla aydınlığa kavuşabileceklerini söylüyordu.

Pam genellikle onun lehinde düşünüyordu. Ne de olsa hayatını Vipassana'nın talimatlarını sunmaya adamış sadık bir adamdı o. Elbette kültürüyle kısıtlanmış olacaktı. Kim değildi ki? Ve Hindistan her zaman dinsel törenler ve katı sosyal sınıflamaların altında inlemiyor muydu? Üstelik Pam Goenka'nın muhteşem sesini çok seviyordu. Her

gece kutsal Budist risalelerin antik Pali dilindeki derin güçlü ilahileriyle büyüleniyordu. Erken dönem Hıristiyan ibadet müziğinden, özellikle koroyla söylenen Bizans dualarından, sinagoglarda ayini yönetenin söylediği ilahilerden de aynı şekilde etkileniyordu ve bir keresinde Türkiye'nin kırsal bölgelerine gittiğinde, *müezzin*'in halkı günde beş kez namaza çağırmak için okuduğu büyüleyici melodilerle kendinden geçmişti.

Pam kararlı bir öğrenci olmasına rağmen onbeş dakika boyunca John'la ilgili hayallerine dalmaksızın yalnızca nefesini gözlemesi çok zordu. Ama kısa süre içinde bazı değişiklikler meydana geldi. Daha önceki birbirinden farklı senaryolar tek bir sahne halinde birleşmişti: bir haber kaynağından –televizyon, radyo ya da gazete– John'un ailesinin bir uçak kazasında öldüğünü öğreniyordu. Tekrar tekrar bu sahneyi hayal ediyordu. Bıkmıştı artık. Ama sahne durmadan tekrarlanıyordu.

Can sıkıntısı ve huzursuzluğu arttıkça evle ilgili küçük projelerle artan şekilde ilgilenmeye başladı. Büroda kaydını yaptırırken (ve on günlük inziva için bir ücret olmadığını görüp şaşırmıştı) aşramın dükkânında küçük deterjan torbaları görmüştü. Üçüncü gün deterjanı satın alıp giysilerini tekrar tekrar yıkamaya ve yatakhanenin arkasındaki çamaşır ipine (çocukluğundan beri gördüğü ilk çamaşır ipiydi bu) asmaya büyük zaman harcar olmuştu. Bir saatlik aralarla çamaşırlarının kuruyup kurumadığını kontrol ediyordu. Hangi sutyenler ve külotlar en iyi kuruyordu? Kurumada geçen kaç gece saati kaç gün saatine eşitti? Ya da gölgede kurumaya karşı güneşte kuruma? Elde sıkılan giysilerle sıkılmayan giysilerin kuruma süresi?

Dördüncü gün büyük olay başlamıştı: Goenka Vipassana'yı öğretmeye başlıyordu. Teknik basit ve açıktı. Öğrencilere kafatasında me-

ditasyon yapma talimatı veriliyordu, ta ki bir his uyanana kadar – kaşınma, yanma, belki kafatasının derisinde minik bir rüzgâr hissetme. His bir kez tanımlandıktan sonra öğrenci yalnızca gözlüyor, başka bir şey yapmıyordu. Kaşınmaya odaklan. Nasıl bir şey? Nereye gidiyor? Ne kadar sürüyor? Yok olduğunda (çünkü her zaman yok oluyordu) meditasyonu yapan kişi bedenin bir sonraki parçasına odaklanıyordu, örneğin yüze ve burun deliğinde bir kıpırtı ya da göz kapağında bir kaşıntı gibi bir uyarıcı arıyordu. Bu uyarıcı büyüyüp kabardıktan ve yok olduktan sonra öğrenci boynuna, omuzlarına iniyor ve topuklarına kadar bedenin bütün bölümleri gözlenene dek bu işleme devam ediyor, sonra aynı şeyi tersine yeniden yapmaya başlayıp tekrar kafatasına ulaşıyordu.

Goenka'nın akşam vaazları tekniğin mantığını açıklıyordu. Anahtar kavram *anitya, geçicilikti.* İnsan her fiziksel uyaranın geçici olduğunu takdir edebilirse, *anitya* ilkesini hayatla ilgili bütün olaylara ve tatsızlıklara aktarmak yalnızca kısa bir adım gerektiriyordu; her şey geçiciydi ve eğer kişi gözlemci duruşunu koruyabilir ve yalnızca geçen şovu seyredebilirse zihinsel sakinliği yaşayabilirdi.

Birkaç günlük Vipassanadan sonra Pam beceri kazandıkça ve bedensel duyularına odaklanmada hızlandıkça bu sürecin daha az zahmetli olduğunu düşünmeye başladı. Yedinci günün sonunda bütün sürecin otomatik vitese geçtiğini ve tıpkı Goenka'nın tahmin ettiği gibi "süpürmeye" başladığını gözlerip şaşırdı. Sanki birisi kafasına bir kavanoz bal dökmüştü ve bal yavaş yavaş ve lezzetli bir şekilde ayaklarının dibine doğru akıyordu. Heyecan verici, neredeyse cinsel bir uğultu hissetti, bal akarken etrafını saran eşek arılarının vızıltısı gibi. Saatler hızla akıyordu. Kısa süre sonra sandalyesini bir kenara attı ve Goenka'nın ayaklarının dibinde çekirge pozisyonunda oturan diğer üç

yüz öğrencinin arasına karıştı.

Sonraki iki süpürme günü de aynıydı ve hepsi hızla geçti. Dokuzuncu gece uyanık yatağa uzandı – daha önceki gibi kötü bir şekilde uyudu, ama öteki yardımcılardan (Manil'den vazgeçmişti), Burmalı bir kadından uykusuzluğun Vipassana atölye çalışmalarında son derece yaygın olduğunu öğrendikten sonra bu konuda daha az endişelenmeye başladı; görünüşe göre uzun meditasyon uykuyu daha az gerekli kılıyordu. Yardımcı polis düdüklerinin esrarını da açıkladı. Güney Hindistan'da gece bekçileri korudukları bölgenin etrafında bir daire çizerken rutin bir şekilde düdük çalıyorlardı. Bu hareket, arabaların kontrol panelindeki kırmızı ışığın araba hırsızlarını otomobil alarmına karşı uyardığı gibi sokaktaki hırsızları uyarıyordu.

Yinelenen düşüncelerin varlığı yok olduklarında daha belirgindi. Pam iki gündür John'u düşünmediğini şaşırarak fark etti. Yok olmuştu işte. Bütün bitmek bilmez fantezi halkasının yerini süpürmenin ballı vızıltısı almıştı. Artık yanında kendi zevk vericisini taşıdığını fark etmek ne kadar garipti. Bu zevk verici kendini iyi hissetme endorfinleri salgılamak için eğitilebilirdi. Şimdi insanların buraya neden bağlandığını, neden uzun inzivalara, bazen aylarca, bazen yıllarca katıldıklarını anlıyordu.

Ama işte sonunda zihnini temizlediğine göre neden sevinmiyordu? Tam tersine başarısına bir gölge düşmüştü. "Süpürmeden" aldığı zevkle ilgili bir şey düşüncelerini karartıyordu. Bu bilmeceyi düşünürken hafif bir uykuya daldı ve kısa bir süre sonra garip bir rüya görüntüsüyle uyandı: kısa bacaklı, silindir şapkalı ve bastonlu bir yıldız zihninin sahnesinde step dansı yapıyordu. Dans eden bir yıldız! Bu rüya imgesinin ne anlama geldiğini çok iyi biliyordu. Kendisi ve John'un paylaştığı ve sevdiği bütün edebi özdeyişler içinde en sevdiği

Nietzsche'nin *Zerdüşt*'deki şu sözüydü: "İnsanın dans eden bir yıldız doğurabilmesi için içinde bir kaosun olması gerekir."[a]

Elbette. Artık Vipassana'yla ilgili ikili duygularını anlayabiliyordu. Goenka doğru söylemişti. Gerçekten vaat ettiği şeyi sunmuştu: zihinsel sükunet, dinginlik veya sık sık sözünü ettiği gibi *denge*. Ama bunun bedeli ne olmuştu? Eğer Shakespeare Vipassana'ya katılsaydı *Lear* ya da *Hamlet* doğar mıydı? Batı kültüründeki o şaheserlerin hiçbiri yazılabilir miydi? Chapman'ın bir çift dizesi aklına geldi:

Gecenin ruh halinde demlenmeyen
hiçbir kalem edebi bir şey yazamaz

Gecenin ruh halinde demlenmek –büyük yazarın görevi *buydu*– kendini gecenin havasına bırakmak, sanatsal yaratım için karanlığın güçlerini kullanmak. Yüce karanlık yazarlar –Kafka, Dostoyevski, Virginia Woolf, Hardy, Camus, Plath, Poe– insanlık durumundaki trajediyi başka nasıl aydınlatabilirlerdi? Kendini hayattan soyutlayarak, arkasına yaslanıp geçen gösteriyi seyrederek değil.

Goenka öğretisinin bir mezhebe bağlı olmadığını iddia etse de Budizmi belli oluyordu. Geceleri yaptığı hem nutuk hem satış konuşmalarında Goenka, şimdi kendisinin yeniden dünyaya tanıttığı Vipassana'nın Budha'nın kendi meditasyon yöntemi olduğunu vurgulamadan geçemiyordu. Pam'in buna bir itirazı yoktu. Budizmi çok az biliyor olmasına rağmen Hindistan'a gelirken uçakta bir giriş metni okumuştu ve Budha'nın dört soylu hakikatinin gücü ve doğruluğundan etkilenmişti:

---

[a] Friedrich Nietzsche, *Thus Spoke Zarathustra*, çev. R. J. Hollingdale (New York: Penguin, 1961), s. 46.

1. Hayat acı çekmektir.
2. Acıya bağlar neden olur (nesnelere, fikirlere, bireylere, hayatta kalmanın kendisine olan bağlar).
3. Acının panzehiri vardır: arzunun, bağın, benliğin sona erdirilmesi.
4. Acısız varoluşa giden belirli bir yol vardır: aydınlanmaya giden sekiz adımlık yol.

Pam şimdi düşünüyordu. Kendisine, büyülenmiş öğrencilere, dingin yardımcılara, Vipassana "süpürmesine" adanmış bir hayatla mutlu olan tepe yamacındaki mağaralarındaki münzevilerin dünya nimetlerinden el çekmişliğine bakarken dört hakikatin o kadar da doğru olup olmadığını merak ediyordu. Budha haklı mıydı? Tedavi hastalıktan daha kötü değil miydi? Ertesi sabah şafakta küçük bir grup Caynacı kadının banyoya gidişini seyrederken daha da büyük bir kuşkuya kapıldı. Caynacılar öldürmeme kuralını saçma boyutlara taşıyorlardı: yolda aşırı derecede yavaş yürümek zorundaydılar, bir böceğe basmamak için önce çakıl taşlarını yavaşça taradıklarından yengece benzer bir şekilde yürüyorlardı – minnacık bir canlıyı solumamak için taktıkları maskeler yüzünden zor nefes alıyorlardı.

Pam nereye baksa el çekme, fedakârlık, sınırlamalar ve teslimiyet görüyordu. Hayata ne olmuştu? Eğlenceye, yayılmaya, tutkuya, carpe diem'e [bugünün keyfini çıkarma] ne olmuştu?

Hayat bu kadar acı mı veriyordu ki, sükunet uğruna feda edilmesi gereksindi? Belki dört soylu hakikat kültüre bağlıydı. Belki bunlar 2500 yıl öncesinin, yoksulluk, aşırı kalabalık, açlık, hastalık, sınıf baskısı ve daha iyi bir gelecek konusunda umutsuzluğun pençesinde olan bir ülke için geçerli gerçekler olabilirdi. Ama bunlar şu an için geçerli miydi? Marx haklı değil miydi? Rahatlamaya veya bundan

sonra daha iyi bir hayata dayalı bütün dinler yoksulu, acı çekeni, köleleri hedef almıyor muydu?

Kendi kendine nankörlük edip etmediğini sordu (birkaç günlük yüce sessizlikten sonra kendi kendine çok fazla konuşur olmuştu). Haklıya hakkını teslim etmek lazımdı. Vipassana işini yapmamış mıydı – zihnini yatıştırmış ve saplantılı düşüncelerini geçersiz kılmamış mıydı? Kendisinin, Julius'un ve grup üyelerinin çabalarının başaramadığı şeyi başarmamış mıydı? Eh, belki evet, belki hayır. Belki bu adil bir kıyaslama değildi. Ne de olsa Julius ona toplam sekiz grup seansı, yani toplam oniki saatini ayırmış, Vipassana ise yüzlerce saatini almıştı. On tam güne ek olarak bir de dünyanın öteki yarısına yolculuk yapması gerekmişti. Grup ve Julius kendisi üzerinde bu kadar süre boyunca uğraşsaydı ne olurdu?

Pam'in artan alaycılığı meditasyonuna müdahale ediyordu. Süpürme durmuştu. Nereye gitmişti – o lezzetli, bal gibi tatlı, vızıldayan mutluluk? Her yeni gün meditasyon pratiği geriye gidiyordu. Vipassana meditasyonu kafatasından ileriye gitmiyordu. Önceden geçici olan o minik kaşıntılar artık ısrarcı ve kalıcıydı – kaşıntılar iğnelenmelere dönüşüyor, sonra da meditasyonla yok edilemeyen yanmalar halinde devam ediyordu.

Anapana-sati'deki ilk çalışması bile bozulmuştu. Nefes meditasyonuyla açılan sakinlik yolu yıkılmıştı ve kocası, John, intikam ve uçak kazalarıyla ilgili dizginlenemez düşünceler dalgası dışarı çıkmaya başlamıştı. Eh, bırak gelsinler. Earl'ün ne olduğunu görmüştü – yaşlı bir çocuktu o, iri dudakları aralanıp yakınlardaki her memeye atılan bir çocuk. Ve John – zavallı, mertliğini kaybetmiş, yüreksiz, bir hayır olmadan bir evet olamayacağını anlamak istemeyen John. Ve hayatı, yeniliği, macerayı, arkadaşlığı büyük Tanrı'nm, yani Sükunetin

sunağında kurban eden Vijay. Hepsi için doğru sözcüğü bulalım, diye düşündü Pam. *Korkaklar*. Ahlaki korkaklar. Hiçbiri kendisini hak etmiyordu. Sifonu çek gitsinler. Şimdi güçlü bir görüntü vardı *zihninde*: bütün erkekler, John, Earl, Vijay, elleri yalvarırcasına havaya kalkmış, yardım çığlıkları sifondan döne döne akan suyun çıkardığı seslerden zorlukla duyuluyor! *İşte bu*, üzerinde meditasyon yapmaya değer bir görüntüydü.

Çiçek yanıt verdi: Seni aptal! Görülmek için mi açtığımı sanıyorsun? Kendi zevkim için açılıyorum, başkalan için değil, çünkü hoşuma gidiyor. Aldığım zevk var olmaktan ve açmaktan ibaret.[α]

19

Bonnie bir sonraki oturumu özür dileyerek açtı. "Geçen haftaki gidişim yüzünden herkesten özür dilerim. Bunu yapmamalıydım ama ... bilmiyorum ... kontrolüm dışındaydı."

"Şeytan yaptırdı," dedi Tony budalaca sırıtarak.

"Çok komik Tony, çok komik. Tamam, ne istediğini biliyorum. *Gitmeyi seçtim, çünkü çok sinirlenmiştim.* Bu daha mı iyi?"

Tony gülümseyip baş parmaklarını havaya kaldırdı.

Gill gruptaki kadınlara seslenirken kullandığı nazik ses tonuyla Bonnie'ye, "Geçen hafta sen gittikten sonra Julius burada görmezlikten gelinmene sinirlenmiş olabileceğini söyledi – grup olarak çocukluğunda her gün gerçekleşen şeyi sana yeniden yaşattık," dedi.

"Çok doğru. Yalnız sinirlenmedim. *İncinmek* daha doğru bir ifade olur."

"Sinirlendiğini biliyorum," dedi Rebecca. "Sen bana sinirlenmekte çok iyisin."

Rebecca'ya dönerken Bonnie'nin yüzü bulutlanmıştı. "Geçen hafta Philip'in senin kız arkadaşın olmayışının nedenini açıkladığını söyle-

---

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena,* cilt 2, s. 649 / Bölüm 314 § 388.

din. Ben bunu yutmuyorum. Kız arkadaşının olmamasının ya da en azından senin ve benim yakınlaşmamamızın nedeni senin güzelliğini kıskanmaları değil; gerçek neden senin kadınlarla ilgilenmemen – en azından benimle ilgilenmiyorsun. Ne zaman grupta bana bir şey söylesen her zaman tartışmayı sana döndürecek bir şey oluyor bu."

"Öfkeni idare etmen –ya da daha doğrusu *etmemen*– konusunda sana geribeslem veriyorum ve karşılığında bencil olmakla suçlanıyorum." Rebecca öfkelenmişti. "Geribeslem istiyor musun, istemiyor musun? Bu grubun anlamı bu değil mi?"

"İstediğim şey bana *benimle* ilgili geribeslem vermen. Ya da benim ve başka biri hakkında. Her zaman senin hakkında oluyor Rebecca – ya da sen ve benim hakkımda– ve o kadar çekicisin ki, konu her zaman benden uzaklaşıp sana dönüyor. Seninle rekabet edemem. Ama bu yalnızca senin hatan değil; ötekiler de bu oyuna geliyor. Hepinize bir soru sormam gerek."

Bonnie her üyeye tek tek baktıktan sonra sordu, "Hiçbir zaman ilginizi çekmiyorum – neden?"

Odadaki erkekler yere baktı. Bonnie yanıt beklemeden devam etti: "Ve bir şey daha var Rebecca, sana kız arkadaşların konusunda söylediğim şey senin için yeni bir haber değil. Senin ve Pam'in bu konuda aynı durumda olduğunuzu çok açık bir şekilde hatırlıyorum."

Bonnie, Julius'a döndü. "Pam'den söz etmişken, sana sormak istiyordum, ondan bir haber var mı? Ne zaman geri dönüyor? Onu özledim."

"Bu çok hızlıydı!" dedi Julius. "Bonnie bir konudan diğerine atlamada ustasın! Ama şimdilik buna izin verip Pam'le ilgili sorunu yanıtlayacağım, çünkü zaten bana Bombay'den e-posta gönderdiğini size söyleyecektim. Meditasyon inzivasını bitirmiş ve yakında dönüyor.

Bir sonraki oturumda burada olacak."

Philip'e dönerek, "Burada olmayan üyemiz Pam'den söz ettiğimi hatırlıyor musun?" diye sordu.

Philip kısaca başını sallayarak yanıt verdi.

"Ve *sen de* Philip en hızlı baş sallama ustasısın," dedi Tony. "Kimseye bakmadan ve fazla bir şey söylemeden her şeyin ortasında kalabilmen ne kadar şaşırtıcı. Etrafındaki şu olanlara bir bak. Bonnie ve Rebecca senin için kavga ediyor. Bütün bunlar konusunda ne hissediyorsun? Grup hakkında ne hissediyorsun?"

Philip hemen yanıt vermeyince Tony rahatsız göründü. Gruba baktı: "Kahretsin, nedir *bu*? Burada bir kuralı bozuyormuş gibi hissediyorum kendimi, sanki kilisede osurmak gibi. Yalnızca herkesin herkese sorduğu bir soruyu soruyorum o kadar."

Philip kısa sessizliği bozdu. "Yeterince adil. Düşüncelerimi toplamak için zaman istiyorum. Düşüncelerim şöyle. Bonnie ve Rebecca'nın benzer sıkıntıları var. Bonnie popüler olmamaya dayanamıyor, Rebecca ise *artık* popüler olmamaya dayanamıyor. İkisi de başkalarının ne düşündüğünün esiri olmuşlar. Başka bir deyişle ikisi için de mutluluk *diğerlerinin* ellerinde ya da kafalarında yatıyor. İkisi için de çözüm aynı: *insanın içinde ne kadar çok şey varsa, başkalarından o kadar az şey ister.*"

Ardından doğan sessizlikte grup Philip'in söylediklerini hazmetmeye çalışırken neredeyse beyinsel çiğneme hareketleri duyuluyordu.

"Hiçbiriniz Philip'e karşılık verecek gibi görünmüyorsunuz," dedi Julius. "Bu yüzden birkaç dakika önce yaptığım bir hataya dönmek istiyorum. Bonnie, senin Pam konusuna atlamana izin vermemeliydim. Gereksinimlerinin ele alınmadığı geçen haftanın tekrarlanmasını istemiyorum. Birkaç dakika önce grubun neden seni görmezden geldiğini

soruyordun ve neden kimsenin ilgisini çekemediğini herkese sorarak bence cesurca bir girişimde bulundun. Ama bak sonra ne oldu: bir an sonra Pam'in gruba ne zaman döneceği konusunu ortaya attın ve sorduğun soru birkaç dakika içinde tarihe gömüldü."

"Bunu ben de fark ettim," dedi Stuart. "Bu yüzden Bonnie, sana aldırmamamızı sağlayan sensin."

"Bu iyi bir geribeslem," dedi Bonnie başını sallayarak. "Çok iyi. Bunu çok yapıyor olabilirim. Bu konuyu düşüneceğim."

Julius devam etti, "Teşekkürleri takdir ediyorum, Bonnie, ama elimde olmadan şu anda da aynı şeyi yaptığını hissediyorum. Bir bakıma 'bana odaklandığınız yeter' demiyor musun? Elimde bir Bonnie çanı olmalı ve sen konuyu kendinden uzaklaştırdığında onu çalmalıyım."

"Peki ne yapacağım?" diye sordu Bonnie.

"Neden bizden geribeslem isteme hakkın olmadığını hissettiğini açıklayabilirsin," dedi Julius.

"Galiba yeterince önemli olmadığımı hissediyorum."

"Ama buradaki diğerlerinin bu tür bir ricada bulunması doğru mu?"

"Oh, evet."

"Yani buradaki diğerleri senden daha önemli?"

Bonnie başıyla onayladı.

"Peki Bonnie şunu dene," diye devam etti Julius. "Buradaki her üyeye sırayla bak ve şu soruya yanıt ver: *bu grupta kim senden daha önemli? Ve neden?*" Julius kendisinin memnuniyetle mırladığını duyabiliyor gibiydi. Tanıdık sularda geziniyordu. Bir süredir, özellikle de Philip gruba girdiğinden beri ilk kez ne yaptığım biliyordu. İyi bir

grup terapistinin yapması gereken şeyi yapmıştı: hastasının en önemli konularından birini birinci elden incelenebileceği burada-ve-şimdi'ye aktarmıştı. Burada-ve-şimdi'ye odaklanmak hastanın geçmişte olmuş ya da şu anda olan dışarıdaki bir olayı yeniden anlatması üzerinde çalışmaktan daha verimliydi.

Bonnie gruptaki herkese kısaca bakarak, "Buradaki herkes *benden* daha önemli – çok daha önemli." Yüzü kızarmış, solukları hızlanmıştı. Başkalarından dikkat görmeyi istese de şu anda hiçbir şeyi görünmez olmaktan çok istemediği açıktı.

"Açık konuş, Bonnie," diye ısrar etti Julius. "*Kim* daha önemli. *Neden?*"

Bonnie etrafına bakındı. "Buradaki herkes. Sen Julius – herkese nasıl yardım ettiğine bak. Rebecca'nın muhteşem bir güzelliği var, başarılı bir avukat, harika çocukları var. Gill büyük bir hastanenin CFO'su – ve çok yakışıklı. Stuart – şey, iyi bir doktor, çocuklara yardım ediyor, anne babalara yardım ediyor; her yerinden başarı fışkırıyor. Tony ..." Bonnie bir an için durdu.

"Eee? İşte bu çok ilginç olacak." Tony her zamanki gibi mavi blucin, siyah bir tişört, boya lekeleri içinde bir çift spor ayakkabı giymiş, arkasına yaslanmıştı.

"Öncelikle Tony, sen sensin – suni tavır yok, oyun yok, yalnızca saf dürüstlük var. Ve mesleğini eleştiriyorsun, ama senin sıradan bir marangoz olmadığını biliyorum; büyük olasılıkla işinde bir sanatçısın – bindiğin iki kişilik üstü açık BMW'yu görüyorum. Ve sen de yakışıklısın, dar tişörtlü haline bayılıyorum. Girdiğim bu riske ne dersin?" Bonnie gruba baktı. "Ve başka kim var? Philip – yakıcı bir zekâ var, her şeyi biliyorsun– bir öğretmensin, terapist olacaksın, sözlerin herkesi büyülüyor. Ve Pam? Pam saygı duyulacak biri, üni-

versitede öğretim görevlisi, özgür biri; insanın ona dikkat etmemesi elinde değil, her yere gitmiş, herkesi tanıyor, her şeyi okuyor, herkese karşı çıkabiliyor."

"Bonnie'nin neden sizden daha önemsiz olduğuyla ilgili açıklamalarına bir tepkisi olan var mı?" Julius bakışlarıyla grubu taradı.

"Yanıtı bana mantıklı gelmedi," dedi Gill.

"Bunu ona söyleyebilir misin?" dedi Julius.

"Özür dilerim, söylemek istediğim şu ki –onu gücendirmek istemiyorum– ama Bonnie senin yanıtın kulağa biraz savunmacı geliyor."

"Savunmacı mı?" Bonnie şaşkınlıkla yüzünü buruşturdu.

"Şey, bu grup yalnızca birbiriyle insanca bir şekilde ilişki kurmaya çalışan insanlardan oluşuyor ve rollerimizi, diplomalarımızı, paramızı ve BMW'larımızı kapıda bırakıyoruz."

"Amin," dedi Julius.

"Amin," diye ona katıldı Tony, sonra ekledi, "Gill'le aynı fikirdeyim ve kayıtlar için söylüyorum, iki kişilik arabamı ikinci el aldım ve üç yıl boyunca borç ödeyeceğim."

"Ve Bonnie," dedi Gill. "Sırayla adımızı sayarken hep dış özelliklere odaklandın – meslekler, para, başarılı çocuklar. Bunların hiçbiri senin bu gruptaki en önemsiz kişi olduğunu göstermez. Ben senin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Sen anahtar üyesin; hepimizle ilgilisin; sıcak ve vericisin; birkaç hafta önce eve gitmek istemediğimde bana kalacak yer bile teklif ettin. Grubun odaklanmasını sağlıyorsun; grupta çok çalışıyorsun."

Bonnie ısrarcıydı. "Ben bir engelim; bütün hayatım alkolik anne babamdan utanarak, ailem hakkında yalan söyleyerek geçti. Seni eve davet etmek, Gill, benim için büyük bir olaydı – babamın eve sarhoş gelmesinden korkarak arkadaşlarımı hiç eve davet etmezdim. Dahası

eski kocam da alkolikti ve kızım eroin bağımlısı ..."

"Hâlâ esas noktadan kaçıyorsun, Bonnie," dedi Julius. "Geçmişinden, kızından, eski kocandan, ailenden söz ediyorsun ... ama bütün bunların arasında *sen, sen* neredesin?"

"*Ben* bütün bu şeylerin karışımıyım, hepsinin bileşimiyim; başka ne olabilirim ki? Sıkıcı tombul bir kütüphaneciyim, yaptığım şey kitapları kataloglamak ... ben ... ne demek istediğini anlamıyorum. Kafam karıştı, nerede ya da kim olduğumu bilmiyorum." Bonnie ağlamaya başladı, bir mendil çekti, burnunu gürültüyle sildi, gözlerini kapattı, iki elini kaldırıp havada daireler çizdi, sonra hıçkırıklar arasında mırıldandı, "Bu kadarı benim için yeter; bugünlük daha fazlasını kaldıramam."

Julius vites değiştirdi ve bütün gruba seslendi. "Son birkaç dakikadır olanlara bir bakalım. Kim duygularını ya da gözlemlerini anlatabilir?" Grubu burada-ve-şimdiye başarıyla taşıyabildiğine göre bir sonraki adıma geçebilirdi. Bu görüşte terapi çalışması iki aşamadan oluşuyordu: önce genellikle duygusal olan etkileşim, ikinci olarak da etkileşimin anlaşılması. Terapi böyle ilerlemeliydi – duyguların uyanışı ve sonra bu duyguların anlaşılması. Bu yüzden şimdi grubu ikinci aşamaya sokmak istiyordu. "Şimdi geri dönüp sızan sırlara serinkanlı bir gözle bakalım."

Stuart olayları sıralamak üzereyken Rebecca araya girdi: "Bence en önemli şey Bonnie'nin neden kendini önemsiz hissettiğiyle ilgili nedenleri sunması ve bizim kabul edeceğimizi sanmasıydı. O zaman kafası karıştı ve ağlamaya başladı ve bu kadarının yettiğini söyledi – böyle yaptığını daha önce de gördüm."

Tony, "Evet, katılıyorum Bonnie, bütün dikkatler sana çevrildiğinde çok duygusal oluyorsun. Projektörler seni utandırıyor mu?"

dedi.

Hâlâ hıçkırarak ağlamakta olan Bonnie, "Söylenenleri takdir etmeliyim, ama bakın her şeyi nasıl berbat ettim. Bu zamanı başkası olsa ne kadar iyi değerlendirirdi."

"Geçen gün bir meslektaşımla bir hastası hakkında konuştum," dedi Julius. "Üzerine atılan okları yakalayıp kendine saplama alışkanlığı varmış. Belki burada konudan biraz sapıyorum, ama Bonnie, senin de her şeyi nasıl yakalayıp kendini cezalandırmak için kullandığın aklıma geldi."

"Hepinizin bana karşı sabırsızlık hissettiğini biliyorum. Galiba grubu nasıl kullanacağımı hâlâ öğrenemedim."

"Ne söyleyeceğimi biliyorsun, Bonnie. Özellikle *kimin* sabırsız olduğunu düşünüyorsun? Etrafına bir bak." Grup Julius'un bu soruyu soracağından emindi. Böyle bir ifadeyi iyice keskinleştirmeden ve isim sormadan bıraktığı görülmemişti.

"Şey, Rebecca'nın benim susmamı istediğini düşünüyorum."

"Neeee? Neden ben ..."

"Bir dakika Rebecca," Julius bugün olağanüstü düzeyde yönlendiriciydi. "Bonnie, tam olarak ne gördün? Hangi ipuçlarını yakaladın?

"Rebecca hakkında mı? Şey, sessizdi. Tek bir sözcük bile söylemedi."

"Kazanmam mümkün değil. Beni dikkati senin üstünden çekmeyle suçlamaman için elimden geleni yapıyorum. Sen bir armağan aldığını anlamaz mısın?"

Bonnie bir karşılık vermek üzereyken Julius kimin sıkıldığını düşündüğü konusunda anlattıklarına devam etmesini istedi.

"Şey, somut olarak bir şey söyleyemem. Ama insanların ne zaman

sıkıldığını anlayabilirsin. Ben kendim sıkıldım. Philip bana bakmıyordu, ama o zaten kimseye bakmıyor. Grubun Philip'i dinlemek için beklediğini biliyorum. Popülerlik konusunda söyledikleri benim sızlanmalarımdan çok daha ilginçti."

"Ben sıkılmadım," diye yanıt verdi Tony. "Ve başka birinin de sıkıldığını görmedim. Ve Philip'in söylediği şey çok daha ilginç *değildi;* o kadar çok kafasının içinde kalıyor ki yorumlarıyla fazla heyecanlanmıyorum. Hatta onları hatırlamıyorum bile."

"Ben hatırlıyorum," dedi Stuart. "Tony, sen onun çok az şey söylemesine rağmen hep ilgi odağı olduğunu söyledikten sonra Bonnie ve Rebecca'nın problemlerinin çok benzer olduğunu söyledi. Başkalarının fikirlerine aşırı yatırım yaptıklarını söyledi: Rebecca fazla kibirli, Bonnie fazla sönük – öyle bir şey."

"Yine fotoğrafçılık yapıyorsun," dedi Tony, elinde kamera varmış ve fotoğraf çekiyormuş gibi yaparak.

"Doğru. Dürüst olmamı sağlıyor. Biliyorum, biliyorum – daha az gözlem, daha fazla duygu. Eh, Philip'in fazla bir şey söylemeden merkezde olduğuna katılıyorum. Ve Philip'le bir konuda yüzleşmek kuralları bozmak gibi bir şey."

"Bu bir gözlem ve bir fikir, Stuart," dedi Julius. "Duygularına inebilir misin?"

"Şey, sanırım Rebecca'nın Philip'e olan ilgisine gıpta ediyorum galiba. Kimsenin Philip'e bu konuda neler hissettiğini sormaması çok garip – şey, bu tam olarak bir duygu değil, değil mi?"

"Yakın," dedi Julius. "Duygunun birinci kuzeni. Devam et."

"Philip tarafından tehdit edildiğimi hissediyorum. Çok akıllı. Ayrıca bana aldırmadığını da düşünüyorum. Ve aldırılmamak hoşuma gitmiyor."

"Bingo, Stuart, şimdi duygularına ulaştın," dedi Julius. "Philip'e sorusu olan var mı?" Julius sesini yumuşak ve narin tutmak için çabalıyordu. Onun görevi grubun Philip'i içine dahil etmesini sağlamaktı, onun henüz mümkün olmayan bir tavırda davranması için ısrar ederek tehdit etmesini ve dışlamasını değil. Bu nedenle daha yüzleşmeci olan Tony yerine Stuart'a doğru konuşmuştu.

"Tabii, ama Philip'e soru sormak çok zor."

"O burada, Stuart." Bir diğer temel Julius kuralıydı bu: asla üyelerin birbiri hakkında üçüncü şahıs olarak konuşmasına izin verme.

"Önemli olan da bu. Onun hakkında konuşmak çok zor ..." Stuart Philip'e döndü. "Yani Philip, seninle konuşmak çok zor, çünkü hiç bana bakmıyorsun. Şimdi olduğu gibi. Neden?"

"Düşüncelerimi kendime saklamayı tercih ediyorum" dedi Philip hâlâ tavana doğru bakarak.

Julius eğer gerekirse tartışmaya dalmak için bekliyordu, ama Stuart sabırlıydı.

"Anlamıyorum."

"Benimle ilgili bir şey sorarsan, en olası yanıtı vermek için dikkat çelicilerden arınmış bir şekilde kendi içime bakmak isterim. "

"Ama bana bakmaman temas kuramadığımızı düşünmeme neden oluyor."

"Ama sözlerim sana bunun aksini söylemeli."

"Yürümek ve sakız çiğnemeye ne dersin?" diye araya girdi Tom.

"Pardon?" şaşıran Philip gözlerini değil, ama başını Tony'ye doğru çevirdi.

"İkisini de aynı anda yapmaya ne dersin – hem ona bakıp *hem de* doğru yanıtı vermeye?"

"Kendi zihnimi araştırmayı tercih ediyorum. Başkasının bakışlarına karşılık vermek dikkatimi dağıtarak o kişinin istediği yanıtı aramama neden olur."

Tony ve diğerleri Philip'in söylediklerini düşünürken bir sessizlik oldu. Bunun üzerine Stuart bir soru daha sordu: "Peki sana bir şey sorayım, Philip, Rebecca'nın senin için giyinip süslenmesiyle ilgili bütün o tartışmalar – bu konuda kendini nasıl hissettin?"

"Biliyor musunuz," dedi Rebecca gözlerinden alevler fışkırarak, "bu konudan *gerçekten* sıkılmaya başladım, Stuart ... Bonnie'nin fantezisi sanki kanıtlanmış bir kuram olarak kitaplara girdi."

Stuart başka yöne girmeyi reddediyordu. "Tamam, tamam, sorumu geri alıyorum Philip, sana şunu soracağım: geçen hafta seninle ilgili tartışma hakkında neler hissettin?"

"Tartışma çok ilginçti ve ben çok dikkatliydim." Philip Stuart'a bakıp sözlerine devam etti, "Ama eğer sorun buysa duygusal bir yanıtım yok."

"Hiç mi? Bu mümkün değil, "diye karşılık verdi Stuart.

"Gruba başlamadan önce Julius'un grup terapisiyle ilgili kitabını okudum ve bu oturumlardaki olaylara iyi hazırlandım. Bazı şeylerin olmasını bekliyordum: merak nesnesi olacaktım, bazılarınız beni hoş karşılayacak, bazılarınız karşılamayacaktı, yerleşmiş güç hiyerarşisi benim girişimle bozulacak, kadınlar bana olumlu bakacak, erkekler olumsuz, daha fazla ortada olan üyeler benim gelişime kızacak, daha az etkili olanlar beni koruyacaktı. Bu tür şeyleri beklemek gruptaki olayları serinkanlı bir şekilde görmemi sağladı."

Stuart kendisinden önceki Tony gibi Philip'in yanıtı karşısında büyük şaşkınlık yaşıyordu ve Philip'in sözlerini hazmederken derin bir sessizliğe gömüdü.

"Bir açmazdayım ..." dedi Julius ve bir an bekledi. "Bir yandan Philip hakkındaki bu tartışmanın sürmesini istiyorum, öte yandan Rebecca için endişeleniyorum. Neredesin Rebecca? Sıkıntılı görünüyorsun ve araya girmeye çalıştığını biliyorum,"

"Bugün biraz zedelendiğimi, dışarıda bırakıldığımı ve umursanmadığımı hissediyorum. Bonnie ve Stuart tarafından."

"Devam et."

"Bana doğru gelen bir sürü olumsuz şey var – bencil olmak, kadın arkadaşlarla ilgilenmemek, Philip'i etkilemek için çabalamak. Bunlar acıtıyor. Ve sinir oluyorum."

"Nasıl olduğunu bilirim," dedi Julius. "Eleştiriye karşı ben de böyle fevri tepkiler veririm. Ama sana ne yapmayı öğrendiğimi söylememe izin ver. Gerçek numara geribeslemi bir hediye olarak görmek, ama önce doğru olup olmadığına karar vermelisin. Benim tarzım geribeslemi kendi içimde kontrol etmek ve benim deneyimlerime uyup uymadığını görmek. Birazcığı, yüzde beşi bile doğru mu? Geçmişte de insanların bana bu tür bir geribeslem verip vermediklerini hatırlamaya çalışırım. Kontrol edebileceğim insanları düşünürüm. Birisinin kör noktalarımı bilemeye mi çalıştığını, yoksa benim görmediğim bir şeyi mi gördüklerini merak ederim. Bunu deneyebilir misin?"

"Bu kolay değil, Julius. Bu konuda çok gerginim." Rebecca ellerini göğüs kafesinin üstünde birleştirdi. "Tam şurada bir yumru var."

"O yumruyu konuştur. Ne diyor?"

" 'Nasıl görüneceğim?' diyor. Bu utanç verici. Öğrenilmek. İnsanların saçlarımla oynadığımı fark etmesi meselesi. Canımın sıkılmasına, 'Bu sizi hiç ilgilendirmez –saç benim– ona istediğimi yaparım' demek istememe neden oluyor."

Julius en öğretmenvari sesiyle karşılık verdi, "Yıllar önce gestalt terapi denen ekolü kuran Fritz Perls adında bir terapist vardı. Bugünlerde adı fazla duyulmuyor, ama bedene çok odaklanırdı – bilirsiniz, 'Bak sol elin şu anda ne yapıyor?' ya da 'Sakalını çok fazla sıvazladığını görüyorum,' gibi. Hastaya bu hareketini abartmasını söyler. 'Sol elinle daha sıkı bir yumruk yap,' veya 'Sakalını daha fazla ve büyük bir gayretle sıkı sıvazla ve bunun nasıl bir duygu uyandırdığını fark et.'

"Her zaman Perls'ün yaklaşımının çok önemli olduğunu düşünmüşümdür, çünkü bilinçdışımızın çoğu farkında olmadığımız beden hareketleriyle açıklanır. Ama ben bunu terapide hiç kullanmadım. Neden mi? Tam olarak şu anda olanlar yüzünden Rebecca. Başkaları bizim farkında olmadan yaptığımız şeyleri işaret ettiğinde savunmaya geçeriz. Yani şu anda ne kadar rahatsız olduğunu anlıyorum, ama öyle bile olsa bu geribeslemde değerli bir şeyler olup olmadığını öğrenmeye çalışabilir misin?"

"Başka bir deyişle 'olgunlaşmamı' söylüyorsun. Denerim." Rebecca dimdik oturdu, derin bir nefes aldı ve kararlı bir tutumla söze başladı, "Birincisi dikkat çekmeyi sevdiğim ve terapiye yaşlanmam ve artık erkeklerin bana bakmamaları yüzünden girdiğim doğru. Bu yüzden Philip için giyinip süslenmiş olabilirim, ama bunu bilinçli yapmıyorum." Gruba geri döndü. "Yani mea culpa [suç benim]. Hayran olunmak hoşuma gidiyor, sevilmeyi ve hayran olunmayı istiyorum, aşkı seviyorum."

"Platon aşkın sevenin içinde olduğunu söyler, sevilenin değil," diye söze karıştı Philip.

"*Aşk sevenin içindedir, sevilenin değil* – Bu harika bir alıntı Philip," dedi Rebecca canlı bir şekilde gülümseyerek. "Görüyorsun ya, sende

sevdiğim şey bu. Bu tür yorumlar. Bu yorumların gözlerimi açıyor. Seni ilginç buluyorum. Ayrıca çekici de."

Rebecca gruba döndü. "Bu onunla bir ilişki yaşamak istediğim anlamına gelir mi? Hayır! Son ilişkim neredeyse evliliğimi öldürüyordu ve ben bela aramıyorum."

"Peki Philip, Rebecca'nın az önce söyledikleri konusunda hissettiğin bir şeyler var mı?"

"Daha önce söylediğim gibi hayattaki amacım olabildiğince az şey istemek ve olabildiğince fazla şey bilmek. Aşk, tutku, baştan çıkarma – bunlar güçlü duygular, türlerimizi sürdürmek için programımızın bir parçası ve Rebecca'nın az önce söylediği gibi bilinçdışı çalışabilirler. Ama her şeyi düşünürsek bu etkinlikler mantığı devreden çıkarırlar ve benim bilgi peşinde koşmama engel olurlar; bu nedenle bu duyguları istemiyorum."

"Sana ne zaman bir şey sorsam itirazı zor bir yanıt veriyorsun. Ama sorumu asla yanıtlamıyorsun," dedi Tony.

"Bence yanıtladı," dedi Rebecca. "Herhangi bir duygusal ilişki istemediğini, özgür ve berrak zihinli olmak istediğini açıkça söyledi. Bana kalırsa Julius da aynı noktayı işaret etti – bu yüzden grupta romantik bir ilişki olmasına karşı bir tabu var."

"Ne tabusu?" diye Julius'a sordu Tony. "Bu kuralı sesli olarak söylediğini hiç duymadım."

"Hiç böyle ifade etmedim. Oturumların dışındaki ilişkileriniz konusunda benden duyduğunuz tek temel kural hiç sır olmaması ve grup oturumlarının dışında bir buluşma olursa üyelerin bunu gruba getirmesiydi. Eğer bunu yapmazsanız, eğer sır saklarsanız bu neredeyse her zaman grubun çalışmasını bozar ve kendi terapinizi sabote eder. Dışarıdaki buluşmalar konusundaki tek kuralım bu. Ama Rebec-

ca, sen ve Bonnie arasında olanların ucunu kaçırmayalım. Onunla ilgili duygularına bir bak."

"İçimde çok güçlü duygular uyandırdı. Kadınlarla ilişki kurmak istemediğim doğru mu? Buna hayır demek istiyorum. Kız kardeşim var –ona yakın sayılırım– ve ofisimdeki birkaç kadın avukat var, ama Bonnie sen bir şeyi işaret ediyor olabilirsin – erkeklerle ilişkimde kesinlikle daha fazla elektrik, daha fazla heyecan var."

"Üniversite yıllarıma geri dönüyorum," dedi Bonnie. "Çok flörtüm olmayışını, kız arkadaşlarımın bir erkekten davet alınca benimle olan randevularını iptal etmekte bir sakınca görmedikleri zaman ne kadar üzüldüğümü hatırlıyorum."

"Evet, bunu ben de yapardım," dedi Rebecca. "Haklısın – erkekler ve flört, o zamanlar her şey bu konuyla ilgiliydi. O zamanlar bunun bir anlamı vardı; artık yok."

Tony Philip'i incelemeye devam ediyordu ve yine ona hitaben konuştu. "Philip, biliyor musun, sen de bazı açılardan Rebecca gibisin. Sen de süslenip püsleniyorsun, ama bunu zarif, derin-sesli sloganlarla yapıyorsun."

"Söylemek istediğin şu olmalı," dedi Philip derin konsantrasyonla gözlerini kapatarak, "gözlemlerimi seslendirmedeki motivasyonum aslında göründüğü gibi değil: gerçekte bana hizmet eden ve eğer seni doğru anladıysam, Rebecca'nın ve diğerlerinin ilgi ve hayranlığını uyandırma girişiminde bulunduğum bir süslenip püslenme benim yaptığım. Doğru mu?"

Julius kendini bıçak sırtında gibi hissediyordu. Ne yaparsa yapsın konu dönüp dolaşıp Philip'e geliyordu. En az üç çatışmalı arzu dikkatini çekmek için mücadele ediyordu: bir, Philip'i çok fazla yüzleşmeye karşı korumak; iki, Philip'in kişisel duygularını yansıtmayışının

yakın sohbeti raydan çıkarmasını önlemek ve üçüncüsü Philip'i kıç üstü oturtması için Tony'nin çabalarına destek vermek. Ama her şeyi düşünerek şimdilik kenarda kalmaya karar verdi, çünkü grup durumu iyi idare ediyordu. Aslında önemli bir şey olmuştu: Philip ilk kez birisine doğrudan, hatta bazen kişisel yanıtlar veriyordu.

Tony başını salladı. "Demek istediğim aşağı yukarı bu, yalnızca ilgi ya da hayranlık uyandırmaktan fazlası olabilir. Baştan çıkarmayı dene."

"Evet, bu iyi bir düzeltme. *Süslenip püslenme* sözcüğünde bu zaten ima ediliyor ve bu yüzden benim motivasyonumun Rebecca'nınkiyle paralel olduğunu, yani onu baştan çıkarmak istediğimi ileri sürüyorsun. Eh, bu önemli ve mantıklı bir hipotez. Nasıl test edeceğimize bir bakalım."

Bir sessizlik oldu. Kimse karşılık vermedi, ama Philip karşılık bekliyor gibi değildi. Bir an gözleri kapalı olarak düşündükten sonra, "Belki en iyisi Dr. Hertzfield'ın işlemini uygulamaktır ..."

"Bana Julius de."

"Ah, evet. Julius'un işlemini uygulamak için önce Tony'nin hipotezinin benim iç deneyimime uyup uymadığını kontrol etmeliyim." Philip durdu, başını iki yana salladı. "Buna dair bir kanıt bulamıyorum. Yıllar önce kendimi halkın fikrine bağlanıp kalmaktan kurtardım. İnsanların en mutlusunun hiçbir şeyi yalnızlık kadar istemeyen kişi olduğuna sıkı sıkıya inanıyorum. Tanrısal Schopenhauer, Nietzsche ve Kant'dan söz ediyorum. Onların bakış açısına ve benim bakış açıma göre, iç zenginliği olan insan dışarıdan, zenginliğinin –yani entelektüel yetilerinin– tadını çıkarmasını sağlayan boş zamanlar şeklindeki olumsuz armağan dışında hiçbir şey istemez.

"O halde kısa bir ifadeyle, katılımlarımın herhangi birinizi baştan

çıkarmak ya da kendimi sizin gözlerinizde yükseltmek olmadığını söyleyebilirim. Belki bunlar bu arzunun kalıntılarıdır; ama onları bilinçli olarak yaşamadığımı söyleyebilirim. Büyük düşüncelere katkıda bulunmadığım, onları yalnızca incelediğim konusunda üzüntü duyduğumu kabul ediyorum."

Julius terapi gruplarını idare ettiği onlarca yıl içinde pek çok sessizlik yaşamıştı, ama Philip'in sözlerinin ardından gelen bu sessizlik hiçbirine benzemiyordu. Önemli bir duyguya eşlik eden ya da bağımlılığı, mahcubiyeti veya kafa karışıklığını ifade eden bir sessizlik de değildi. Hayır, bu sessizlik farklıydı, sanki grup yeni bir türle, yeni bir hayat formuyla, hatta altı gözlü, tüylü kanatlı bir semenderle karşılaşmıştı ve büyük bir dikkat ve titizlikle etrafında dolaşıyordu.

İlk yanıt veren Rebecca oldu. "Kendinden bu kadar tatminkâr olmak, başkalarından bu kadar az şey istemek, hiçbir zaman başkalarının varlığını özlememek – kulağa çok yalnız geliyor Philip."

"Tam tersine," dedi Philip, "geçmişte başkalarının arkadaşlığını istediğimde, vermeyecekleri, aslında veremeyecekleri bir şeyi istediğimde – *asıl* yalnızlık oydu. O zaman yalnızlığı çok iyi biliyordum. Kimseye ihtiyaç duymamak hiçbir zaman yalnızlık değildir. Benim aradığım şey bahşedilen yalnızlık."

"Ama buradasın," dedi Stuart. "Ve bu grup yalnızlığın baş düşmanı. Neden kendini buna maruz bırakıyorsun?"

"Her düşünür alışkanlığını desteklemelidir. Ya Kant veya Hegel gibi üniversite maaşları ya da Schopenhauer gibi bağımsız kaynakları vardır ya da geçinmek için gözlük camı yapan Spinoza gibi bir işleri olmalıdır. Ben iş olarak felsefi danışmanlığı seçtim ve bu grup deneyimi sertifika deneyimimin bir parçası."

"O halde sen bizimle bu grupta ilişki kuruyorsun, ama nihai hede-

fin başkalarına hiçbir zaman bu ilişkiye ihtiyaç duymamaları konusunda yardım etmek," dedi Stuart.

Philip durakladı, sonra başıyla onayladı.

"Seni doğru anladığımdan emin olmak istiyorum," dedi Tony. "Rebecca seni dürtüklese, üstüne gelse, cazibesini kullansa, sana o ölümcül gülümsemesiyle baksa da senin üzerinde bir etkisinin olmayacağını söylüyorsun, öyle mi? Sıfır etki?"

"Hayır, 'etkisi yok' demedim. Güzelliğin, kalbi, bu güzelliği sunan kişiye karşı iyilik yapması yönünde etkileyen açık bir tavsiye mektubu olduğunu söyleyen Schopenhauer'e katılıyorum. Çok güzel birine bakmanın harika bir şey olduğunu düşünüyorum. Ama şunu da söylüyorum ki, başkasının benimle ilgili görüşü benim kendimle ilgili görüşümü değiştirmez, değiştirmemeli."

"Kulağa mekanik geliyor. Pek insanca değil," dedi Tony.

"Gerçekte insanlıkdışı olan şey, kendi değerimi tahminimin, önemsiz olan diğerlerinin bakışına göre bir mantar gibi inip çıkmasına izin vermemdir."

Julius Philip'in dudaklarına bakakalmıştı. Bugün ne harikaydılar. Philip'in sakin duruşunu ne kadar iyi yansıtıyorlardı, her sözcüğü aynı mükemmel yuvarlaklıkla çıkarırken ne kadar sabit, ne kadar titreşimsizdiler. Ve Tony'nin Philip'i rahatsız etme yönündeki artan arzusunu kolayca anlamak da mümkündü. Ama Tony'nin dürtüselliğinin hızla yükselebildiğini bilen Julius konuyu daha zararsız bir yöne çekme zamanının geldiğini düşündü. Philip'le yüzleşme zamanı değildi; bu daha dördüncü oturumdu.

"Philip, Bonnie'ye hitaben yaptığın önceki yorumlarında ona yardım etmek istediğini söylemiştin. Ayrıca buradaki diğerlerine de – Gill, Rebecca– danışmanlık yaptın. Bunu neden yaptığın konusunda

biraz daha fazla şey söyleyebilir misin? Danışmanlık yapmak isteme arzunda, bunun senin işin olmasını istemenin ötesinde bir şeyler var gibi görünüyor. Ne de olsa buradakilere yardım etmenin maddi bir getirisi yok."

"Hepimizin kaçınılmaz bir mutsuzlukla dolu bir varoluşu yaşamaya mahkum olduğumuzu aklımdan hiç çıkarmamaya çalışıyorum – olacakları önceden bilsek hiçbirimizin seçmeyeceği bir varoluştur bu. Bu bakımdan hepimiz, Schopenhauer'in dediği gibi aynı *acıyı çeken yoldaşlarız* ve hayattaki komşularımızdan hoşgörü ve sevgi gereksinimi duyarız."

"Yine Schopenhauer! Philip, her kimse şu Schopenhauer konusunda çok fazla şey duyuyorum, ama senin hakkında çok az şey." Tony, Philip'in ölçülü ses tonunu taklit ediyormuş gibi çok sakin konuşuyordu, ama solukları sığ ve hızlıydı. Genellikle yüzleşme Tony'ye çok kolay geliyordu; terapiye başladığı sırada barda, trafikte, işte veya basketbol sahasında fiziksel bir çekişme yaşamadığı bir hafta nadir oluyordu. İri yarı bir adam olmamasına rağmen yüzleşmeler konusunda korkusuzdu; bir durum hariç – kesinlikle Philip gibi eğitimli konuşan bir kabadayıyla fikir çarpışmasında bulunmak.

Philip, Tony'ye karşılık verme niyetindeymiş gibi görünmüyordu. Sessizliği Julius bozdu. "Tony derin düşüncelere dalmış gibisin. Aklından neler geçiyor?"

"Pam'i özleme konusunda Bonnie'nin söyledikleri geldi aklıma. Onu bugün çok özlüyorum."

Julius buna şaşırmamıştı. Tony, Pam'in himayesi ve korumasına alışıktı. İkisi garip bir çift oluşturuyordu – İngilizce profesörü ve dövmeli bir ilkel. Julius dolaylı bir yaklaşım kullanarak şöyle dedi, "Tony, *'her kimse şu Schopenhauer'* dememin senin için kolay olmadı-

ğını sanıyorum."

"Eh, burada gerçekleri söylemek için bulunuyoruz," diye karşılık verdi Tony.

"Doğru Tony," dedi Gill. "Ben de itiraf ediyorum: Schopenhauer'in kim olduğunu ben de bilmiyorum."

"Bütün bildiğim ünlü bir filozof olduğu," dedi Stuart. "Alman, kötümser. Ondokuzuncu yüzyıl mıydı?"

"Evet, 1860'ta Frankfurt'ta öldü," dedi Philip. "Kötümserliğine gelince, ben bunu *gerçekçilik* olarak görmeyi tercih ediyorum. Ve Tony, Schopenhauer'den çok fazla söz ediyor olabilirim, ama bunun için iyi bir nedenim var." Tony Philip'in kendisiyle şahsen konuşması karşısında şok olmuştu. Yine de Philip göz teması kurmuyordu. Artık tavana bakmıyor, bahçedeki bir şeyle ilgilenmiş gibi pencereye bakıyordu.

Philip sözlerine devam etti: "Birincisi, Schopenhauer'i bilmek beni bilmek demektir. İkimiz ayrılmayız, ikiz-beyinliyiz. İkincisi, o benim terapistim ve bana büyük yardımı oldu. Sizin Dr. Hertfeld'le yaptığınız gibi ben de onu içselleştirdim – fikirlerini elbet. Bir dakika – Julius demek istedim." Julius'a bakarken belli belirsiz gülümsedi Philip – gruptaki ilk ciddiyetsizlik havasıydı bu. "Son olarak, Schopenhauer'in bazı duygularının bana olduğu kadar size de yararlı olacağı umudunu taşıyorum,"

Saatine bakan Julius Philip'in sözlerini takip eden sessizliği bozdu. "Verimli bir oturum oldu, sonlandırmaktan nefret ettiğim türde bir oturum, ama bugünlük zamanımız doldu."

"Verimli mi? Ben bir şeyler mi kaçırıyorum?" diye mırıldandı Tony, ayağa kalkıp kapıya doğru giderken.

Gençliğimizdeki neşelilik ve karamsarlığa kapılmama hali, kısmen hayat tepesine tırmanıyor ve tepenin öteki tarafındaki ölümü görmüyor olduğumuz gerçeğine dayanır.[α]

20

Kötümserliğin Habercileri

Terapistlere eğitimlerinin başında hastaların hayatlarındaki açmazlardaki sorumluluklarına odaklanmaları öğretilir. Deneyimli terapistler hiçbir zaman hastalarının başkalarının kendilerine kötü davrandığı hikâyelerini olduğu gibi kabul etmezler. Terapistler bilir ki, bireyler bir dereceye kadar sosyal çevrelerinin yardımcı yaratıcılarıdır ve ilişkileri her zaman karşılıklıdır. Ama ya Arthur Schopenhauer ve anne babası arasındaki ilişki? Kuşkusuz bu ilişkinin yapısı Johanna ve Heinrich, yani Arthur'un yaratıcıları ve biçimlendiricileri tarafından belirlenmişti; ne de olsa onlar yetişkindiler.

Ama Arthur'un katkısı da görmezden gelinemez: Arthur'un mizacında daha çocukken bile Johanna ve diğerlerinin belirli tepkileri vermelerine neden olan çok temel, doğuştan gelen, inatçı bir şeyler vardı. Arthur alışkanlığı olduğu üzere karşısındakinden sevgi dolu, cömert ve neşeli tepkiler alamıyordu; neredeyse herkes ona eleştirel ve savunmacı bir şekilde yaklaşıyordu.

Belki bu model Johanna'nın fırtınalı hamileliği sırasında yerleş-

---

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 483 / Bölüm 6, "On the Different Periods of Life."

mişti. Ya da belki genetik özellikleri Arthur'un gelişiminde en önemli rolü oynadı. Schopenhauer sülalesi psikolojik rahatsızlık kanıtlarıyla doluydu. Arthur'un babası intihara teşebbüs etmeden önce kronik depresyonlu, kaygılı, inatçı, mesafeli ve hayattan zevk alamayan bir insandı. Babasının annesi şiddet kullanan dengesiz bir kadındı ve sonunda hastaneye yatırılmıştı. Babasının üç kardeşinden biri ciddi biçimde zekâ özürlü olarak doğmuştu ve bir diğeri, bir biyografi yazarına göre otuzdört yaşında 'aşırılıklarla yarı delirmiş olarak, kötü insanlarla dolu bir köşede' ölmüştü.[α]

Arthur'un erken yaşta belirlenen kişiliği bütün hayatına kaydadeğer bir tutarlılıkla katlandı. Anne babasından ergen Arthur'a gelen mektuplar onların artan endişelerini içeren sayısız pasajla doluydu. Örneğin annesi şunları yazmış: "... katı görgü kurallarını pek sevmesem de, kaba, kendini memnun etmeye yönelik doğayı ve davranışı hiç sevmiyorum ... sen bu yöne daha eğimlisin."[β] Babası şöyle diyor, "Keşke kendini insanlara hoş göstermenin yolunu öğrensen."[χ]

Genç Arthur'un seyahat günlüğü ileride olacağı insanın işaretlerini veriyor. Orada ergenlik çağındaki Arthur kendisini soyutlayıp olaylara kozmik bir bakış açısıyla bakabilmek gibi erken yaşta gelişen özelliğini gösteriyor. Hollandalı bir amiralin portresini anlatırken, "Resmin yanında hayat hikâyesinin sembolleri duruyordu: kılıcı, şapkası, taktığı şeref madalyası ve son olarak bütün bunları kendisi için işe

---

[α] Arthur Hübscher: *Arthur Schopenhauer:* Ein Lebensbild. Dritte Auflage, durchgesehen von Angelika Hübscher, mit einer Abbildung und zwei Handschriftproben. (Mannheim: F.A. Brockhaus, 1988), s.12.

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 40.

[χ] Safranski, *Schopenhauer*, s. 40.

yaramaz hale getiren bir kurşun,"[α] diyor.

Schopenhauer olgun bir filozof olarak nesnel bir bakış açısına sahip olma ya da onun ifadesiyle "teleskopun ters tarafından bakabilme" yeteneğiyle gurur duyuyordu. Dünyayı yukarıdan görme isteği dağa tırmanmayla ilgili ilk yorumlarında görülüyor. Onaltısında şöyle yazmış, "Yüksek bir dağdan görülen manzaranın kavramların genişlemesine muazzam bir katkıda bulunduğunu düşünüyorum.... Bütün küçük nesneler yok oluyor ve yalnızca büyük olanlar biçimini koruyor."[β]

Burada yetişkin Schopenhauer'in güçlü bir habercisi var. Olgun bir filozofken dünyayı uzaktan --yalnızca fiziksel ve kavramsal olarak değil, zamansal olarak da– seyrediyormuş gibi yaşamasına izin veren kozmik bakış açısını geliştirmeye devam edecekti. Erken yaşta Spinoza'nm *sub specie aeternitatis*'ini, yani dünyayı ve olaylarını ebedilik bakış açısından görmeyi sezgisel olarak kavramıştı. Arthur'un vardığı sonuca göre insanlık durumu en iyi onun bir parçası olarak değil, ondan uzaklaşarak anlaşılabilirdi. Bir ergen olarak gelecekteki kibirli yalnızlığını önceden sezip yazmıştı.

> Felsefe yüksek bir dağ yoludur ... ıssız bir yoldur ve yukarı çıktıkça daha da ıssızlaşır. Bu yolu her kim izlerse hiç korkmamalı, her şeyi geride bırakmalı ve kış karında güvenle ilerlemelidir.... Kısa süre içinde altındaki dünyayı görür; kumsalları ve bataklıkları gözünün önünden kaybolur, düzgün olmayan noktaları düzelir, yırtıcı sesleri artık kulağına ulaşmaz. Ve yuvarlaklığını da görür. Kendisi her zaman saf serin dağ havasındadır ve güneşi görür, oysa aşağıdaki herkes gecenin karanlığıy-

---

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 42.

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 51.

la kuşatılmıştır.[α]

Ama Schopenhauer'i motive eden yüksekliklerin çekiminden daha fazlasıdır; aşağının itişi de söz konusudur. Genç Arthur da diğer iki özellik de belirgindir: amansız kötümserliğin eşlik ettiği insansevmezlik. Yükseklikler, uzak manzaralar ve kozmik bakış açısında Arthur'u çeken bir şey varsa, başkalarına yakın olmanın onu o derece tiksindirdiğine dair de bol miktarda kanıt vardı. Bir gün bir dağın zirvesindeki kristal berraklığındaki gün doğumunun ardından aşağıya inip dağın tabanındaki bir dağ kulübesinde yeniden insan dünyasına girerken şunları söylüyordu: "Âlem yapan uşaklarla dolu bir odaya girdik.... Dayanılmazdı: hayvansı sıcaklıkları parlak bir ısı veriyordu."[β]

Başkalarıyla ilgili küçümseyici, alaycı gözlemleri seyahat günlüklerini de dolduruyordu. Bir Protestan töreni hakkında şunları yazıyordu: "Bir sürü insanın tiz perdeden şarkı söylemeleri kulaklarımı acıttı ve ağzı kocaman açık bir adamın melemesi beni çok güldürdü."[χ] Bir Yahudi töreni hakkında şunları yazmıştı: "Yanımda dikilen küçücük oğlanlar sükunetimi kaybetmeme neden oldu, çünkü başlarını arkaya atarak kocaman ağızlarıyla nağmeleme yaptıkları sırada hep bana bağırıyor gibi göründüler." Bir grup İngiliz aristokrat "kılık değiştirmiş taşralı kadınlara benziyorlardı." İngiltere kralı "yakışıklı yaşlı bir adam, ama kraliçe hiçbir özelliği olmayan çirkin bir kadın." Avusturya imparatoru ve imparatoriçesi "ikisi de aşırı derecede mütevazı giysiler giymiş. Belirgin biçimde aptal görünümlü olan suratı,

---

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 1, s. 14 / § 20.

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 51.

[χ] Ve devamındaki alıntılar: Safranski, *Schopenhauer*, s. 43.

insanın onun bir imparatordan çok terzi olduğunu düşünmesine neden olan sıska bir adam." Arthur'un insanları sevmeme eğiliminin farkında olan bir okul arkadaşı İngiltere'de ona şunları yazmış: "İngiltere'de kalışın bütün *ülkeden* nefret etmene neden olduğu için üzgünüm."[α]

Bu alaycı, saygısız genç alışkanlığı üzere bütün insanlardan "iki ayaklı hayvanlar" diye söz eden nefret ve öfke dolu adama dönüşecek ve, "Ne zaman insanların arasına çıksam daha az insan olarak geri dönüyorum,"[β] diyen Thomasa à Kempis'le aynı fikri paylaşacaktı.

Bu özellikler Arthur'ın "dünyanın şeffaf gözü olmak" amacını engelledi mi? Genç Arthur bu problemi önceden gördü ve eski benliğine bir not yazdı: "Tarafsız yargılarının, öznel olanlar tarafından gizlemesine engel ol."[χ] Fakat göreceğimiz gibi bütün kararlılığına, bütün öz-disiplinine rağmen Arthur kendi mükemmel gençlik tavsiyesini dinlemeyi başaramadı.

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 45.

[β] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 512 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 32.

[χ] Safranski, *Schopenhauer*, s. 167.

Türdeşi yaratıklarla temelli olarak ilişki kurmaktan kaçınan çok mutlu bir adam o."

21

Bir sonraki oturumun başında tam da Bonnie, Julius'a Pam'in geziden dönüp dönmediğini sorarken Pam kollarını iki yana açıp "Ta-taamm!" diye bağırarak içeri girdi. Philip hariç herkes ayağa kalkıp onu selamladı. Kendi eşsiz sevgi dolu tarzıyla herkesi gözlerine bakarak kucakladı, Rebecca ve Bonnie'yi öptü, Tony'nin saçlarını karıştırdı, Julius'a gelince ona uzun süre sarılıp, "Telefonda o kadar dürüst olduğun için çok teşekkür ederim. Yıkıldım, çok çok üzgünüm, senin için çok endişelendim," dedi. Julius Pam'e baktı. Tanıdık, gülümseyen yüzü cesaret ve enerji yayıyordu. "Hoş geldin Pam," dedi. "Tanrım, seni görmek çok güzel. Seni özledik. Seni özledim."

Sonra Pam'in bakışları Philip'e doğru gidince odaya bir karanlık çöktü. Gülüşü ve gözlerinin etrafındaki neşeli kırışıklar yok oldu. Onun grupta bir yabancının varlığından rahatsız olduğunu sanan Julius hemen tanıştırma faslına geçti. "Pam, bu yeni üyemiz Philip Slate."

"Ah, demek Slate?" dedi Pam, Philip'e bakmayarak. "Philip Sleazy olmasın? Ya da Slimeball?" Kapıya baktı. "Julius bu serseriyle aynı odada kalabileceğimden emin değilim."

Odada çıt çıkmıyordu. Şaşkın durumdaki grubun bakışları huzur-

---

[α] Saunders, *Complete Essays*, kitap 2, s. 63. Ayrıca bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, Cilt 1, s. 445 / Bölüm 5, "Counsels and Maxims."

suz Pam'le hiç konuşmayan Philip arasında gidip geliyordu. Julius sakin olmaya çalıştı. "Bizi bilgilendir, Pam. Lütfen otur."

Tony gruba bir sandalye daha dahil ederken Pam, "Onun yanına oturmam," dedi. (Boş sandalye Philip'in yanındaydı.) Rebecca hemen ayağa kalkıp Pam'i kendi sandalyesine yöneltti.

Kısa bir sessizlikten sonra Tony, "Neler oluyor Pam?" diye sordu.

"Tanrım, buna inanamıyorum – bu iğrenç bir şaka mı? Bu dünyada isteyebileceğim en son şey. Bu kemirgeni bir daha asla görmek istemiyordum."

"Neler *oluyor*?" diye sordu Stuart. "Ya *sen* Philip? Bir şey söyle. Neler oluyor?"

Philip sessiz kalıp başını hafifçe iki yana salladı. Ama kızarmış olan yüzü çok şey söylüyordu. Julius kendi kendine Philip'in de işleyen bir otonom sinir sistemi olduğunu düşündü.

"Konuşmaya çalış Pam," diye ısrar etti Tony. "Arkadaşlar arasındasın."

"Tanıdığım bütün adamlar içinde bu yaratık bana en kötü davrananıydı. Ve terapi grubuma dönüyorum ve onu burada otururken buluyorum – bu inanılmaz bir şey. Çığlık atmak ya da ağlamak istiyorum, ama yapmayacağım – o buradayken olmaz." Sessizliğe gömülen Pam başını öne eğip iki yana salladı.

"Julius," dedi Rebecca. "Gerginleştiğimi hissediyorum. Bu benim için iyi değil. Hadi ama, r eler oluyor?"

"Belli ki Philip ve ³anı arasında eskiden bir ilişki olmuş ve sizi temin ederim ki, bu benim için de tam bir sürpriz."

Pam kısa bir süre sonra Julius'a baktı. "Bu grubu çok düşündüm. Buraya gelmek için o kadar hevesliydim ki, gelip seyahatim hakkında neler anlatacağımı prova edip duruyordum. Ama Julius, üzgünüm,

bunu yapabileceğimi sanmıyorum. Kalmak istemiyorum."

Ayağa kalkıp kapıya doğru gitti. Tony ayağa fırlayıp elini tuttu.

"Pam, lütfen. Öylece gidemezsin. Benim için çok şey yaptın. Gel, ben senin yanına oturacağım. Onu dışarı çıkarmamı ister misin?" Pam belli belirsiz gülümseyip Tony'nin kendisini sandalyesine götürmesine izin verdi. Gill yanındaki sandalyeyi Tony'ye vermek için yerini değiştirdi.

"Tony'yle aynı görüşteyim. Yardım etmek istiyorum," dedi Julius. "Hepimiz öyle. Ama sana yardım etmemize izin vermelisin, Pam. Belli ki Philip'le aranda kötü bir şeyler geçmiş. Bize anlat, konuş – yoksa elimiz kolumuz bağlı kalacak."

Pam yavaşça başıyla onayladı, gözlerini kapadı, ağzını açtı, ama hiçbir sözcük çıkmadı. Sonra ayağa kalkıp pencereye gitti, alnını cama dayadı ve kendisine doğru gelen Tony'yi yerine gönderdi. Döndü, birkaç nefes alıp görülmeyen birisinden gelen bir sesle konuşmaya başladı: "Onbeş yıl kadar önce, kız arkadaşım Molly ve ben bir New York deneyimi yaşamak istedik. Molly çocukluğumdan beri yan dairede yaşıyordu ve en iyi arkadaşımdı. Amherst'te ilk yılımızı bitirmiştik ve birlikte Columbia'daki bir yaz sınıfına kaydolduk. İki kursumuzdan biri Sokrates öncesi filozoflardı ve bilin bakalım DA kimdi?"

"DA?" diye sordu Tony.

"Ders asistanı," diye araya girdi Philip yumuşak, ama aniden. Seansın başından beri ilk kez konuşuyordu. "DA küçük tartışma gruplarını yöneterek, kağıtları okuyarak, sınavlara not vererek profesöre yardım eden mezun olmuş öğrencidir."

Pam, Philip'in beklenmedik yorumuyla sersemlemiş gibiydi.

Tony onun sorulmamış sorusunu yanıtladı: "Philip buradaki res-

mi cevap adamıdır. Bir soru sor o cevap versin. Özür dilerim, sen hazır konuşmaya başlamışken ağzımı kapamalıydım. Devam et. Halkaya, aramıza katılabilir misin?"

Pam başıyla onayladı, sandalyesine geri döndü, gözlerini yeniden kapatıp sözlerine devam etti: "Onbeş yıl önce Molly'yle yaz okulundayken burada oturan bu adam, bu yaratık bizim ders asistanımızdı. Arkadaşım Molly kötü bir durumdaydı: erkek arkadaşından yeni ayrılmıştı. Ve kurs başlar başlamaz bu ... bu insan müsveddesi"– Philip'i işaret ediyordu– "onun üstüne gitmeye başladı. Unutmayın, yalnızca onsekizindeydik ve o bir öğretmendi – oh, gerçek profesör haftada iki resmi derse geliyordu, ama notlarımız dahil dersin bütün sorumluluğu aslında ders asistanındaydı. Çok etkileyiciydi ve Molly çok hassas bir durumdaydı. Ona âşık oldu ve bir hafta kadar büyük mutluluk yaşadı. Derken bir cumartesi öğleden sonra bu adam beni arayıp sınavda yazdığım makale hakkında konuşmak için buluşmamızı istedi. Çok kibar ve kararlıydı. Ve ben de yönlendirilebilecek kadar aptaldım. Sonra ilk hatırladığım şey ofisindeki kanepede çıplak olduğumdu. Onsekiz yaşında bir bakireydim. Ve o çok kaba seks yapıyordu. Ve bunu bana birkaç gün sonra bir daha yaptı. Sonra da bu domuz beni bıraktı, bana bakmadı bile, tanımazlıktan geldi ve en kötüsü de beni bıraktığı için bir açıklama yapmadı. Ve ben sormaya korkuyordum –güç ondaydı– notları o veriyordu. Parlak harika seks dünyasıyla böyle tanıştım. Yıkılmıştım, öfke içindeydim ve o kadar utanıyordum ki ... ve ... en kötüsü de Molly'ye ihanet ettiğim için kendimi çok suçlu hissediyordum. Ve çekici bir kadın olarak kendimle ilgili görüşüm baş aşağı düşmeye başladı."

"Oh Pam," dedi Bonnie başını yavaşça iki yana sallayarak. "Şu anda neden şokta olduğun anlaşılıyor."

"Durun, durun. Daha bu canavarın en kötü yanını duymadınız." Pam hızlanmıştı. Julius odadakilere baktı. Herkes öne doğru eğilmiş, Pam'e odaklanmıştı. Kuşkusuz Philip hariç. O sanki transtaymış gibi gözlerini kapamıştı.

"O ve Molly birkaç hafta daha çıktılar ve sonra, kurs bitmeden kısa bir süre önce Molly'yi öylece bıraktı. Artık onunla eğlenmediğini, hayatına devam etmek istediğini söylemiş. Hepsi bu kadardı. İnsanlıkdışı. Bir öğretmenin genç bir öğrencisine bunu söylediğine inanabiliyor musunuz? Daha fazla bir şey söylemeyi reddetti ve hatta Molly'nin onun dairesinde bıraktığı şeyleri taşımasına bile yardım etmedi. Ayrılık jesti Molly'ye o ay içinde becerdiği onüç kadının listesini vermek oldu. Çoğu sınıftandı. Benim adım listenin en üst sırasındaydı."

"Listeyi ona o vermedi," dedi Philip, gözleri hâlâ kapalıyken. "Arkadaşın adamın evini soyarken kendisi buldu."

"Ne tür bir ahlaksız yaratık böyle bir liste tutar ki?" diye karşılık verdi Pam.

"Erkeğin doğasında tohumlarını yaymak vardır. Ekip biçtiği tarlaların listesini tutan ne ilk ne de son adamdır o."

Pam avuçlarını gruba doğru kaldırıp başını iki yana sallayarak sanki bu yaratığın tuhaflığını göstermek istercesine mırıldandı, "Görüyorsunuz." Philip'e aldırmayarak sözlerine devam etti: "Bu bizde büyük acı ve tahribat yarattı. Molly büyük acı çekti ve bir başka erkeğe güvenmesi çok, çok uzun zaman aldı. Ve bana bir daha *asla* güvenmedi. Bu arkadaşlığımızın sonu oldu. İhanetimi *asla* bağışlamadı. O benim için korkunç bir kayıptı ve sanırım onun için de ben öyleydim. Kaldığımız yerden devam etmeye çalıştık –şimdi bile ara sıra birbirimize e-posta göndeririz, hayatımızla ilgili önemli olayları bir-

birimize anlatırız– ama Molly o yazı konuşmayı asla, ama asla istemedi."

Uzun bir sessizlikten sonra, belki de grubun o güne kadar yaşadığı en büyük sessizlikti bu, Julius konuştu: "Pam, onsekiz yaşında böyle kırılmış olmak çok korkunç. Bu konuda benimle ya da grupla konuşmamış olman travmanın ciddiyetini gösteriyor. Ve hayat boyu sahip olduğun kız arkadaşını böyle kaybetmek! Bu gerçekten korkunç. Ama sana başka bir şey söyleyeceğim. Bugün burada kalmış olman *iyi* bir şey. Konuşmuş olman çok iyi. Bunu söylediğim için benden nefret edeceğini biliyorum, ama belki de Philip'in burada olması senin için kötü bir şey değildir. Belki üzerinde çalışacağın bir şeyler vardır, bir şifa sağlanabilir. İkiniz için de."

"Haklısın, Julius – bunu söylediğin için senden *nefret ediyorum* ve dahası bu böceğe bakmaktan nefret ediyorum. Hem de burada, benim bu sıcak grubumda. Kendimi kirlenmiş hissediyorum."

Julius'un başı dönüyordu. Dikkat etmesi gereken çok fazla şey vardı. Philip bunların ne kadarına dayanabilirdi? *Onun* bile bir kırılma noktası olmalıydı. Odadan çıkıp gitmesine ve bir daha geri dönmemesine ne kadar vardı? Ve Philip'in gidişini hayal ederken, bunun onun kendisi, ama özellikle Pam üzerinde yaratacağı sonuçları düşündü: Pam onun için çok daha önemliydi. Pam harika ruhu olan insandı ve Julius onun daha iyi bir gelecek bulması için kendini adamıştı. Philip'in gidişinin ona yararı olacak mıydı? Belki bir intikam hissi yaşayacaktı – ama ne boş bir zafer olurdu bu! Pam'in Philip'i bağışlamasına yardım edebilsem bu onu iyileştirir – belki Philip'i de.

Cafcaflı *bağışlama* sözcüğü aklından geçince Julius neredeyse irkildi. Terapi alanında dönüp duran bütün hareketler içinde en çok "bağışlama" etrafında koparılan velvele kızdırırdı onu. Her deneyimli te-

rapist gibi o da *her zaman* bir şeylerin peşini bırakamayan, kin besleyen, huzur bulamayan hastalarla çalışmıştı – ve *her zaman* hastalarının "bağışlaması"na, yani öfke ve kızgınlıklarından kendilerini kurtarmalarına, yardım etmek için çok çeşitli yöntemler kullanmıştı. Aslında her deneyimli terapistin terapide sık sık kullandığı bir "bırakma" teknikleri cephanesi olurdu. Ama basit ve açıkgöz "bağışlama" endüstrisi, terapinin bu bir tek yönünü büyütüp, yükseltip pazarlayarak bütün işi bağışlamak gibi göstermiş ve onu tamamen yeni bir şey gibi sunmuştu. Ve bu numara, soykırım, kölelik ve koloni sömürüsüne yönelik mevcut sosyal ve politik bağışlama havasıyla gizlice birleşerek saygınlık kazanmayı başarmıştı.

Peki Philip fırlayıp kaçarsa *kendisi* ne hissedecekti? Julius, Philip'i bırakmamaya karar vermişti, ama ona karşı herhangi bir merhamet hissi duyması zordu. Kırk yıl önce genç bir öğrenciyken Eric Fromm'un Terentius'un iki bin yıl önce yazılmış nükteli bir sözünü tekrarladığı bir konferansını dinlemişti: "Ben bir insanım ve insana ilişkin hiçbir şey bana yabancı değildir." Fromm iyi bir terapistin kendi karanlık düşüncelerinin içine girmeye ve hastasının bütün fantezilerini ve dürtülerini tanımlamaya istekli olması gerektiğini vurgulamıştı. Julius bunu yapmayı denedi. Philip yattığı kadınların bir listesini yapmıştı. Gençken bunu kendisi de yapmamış mıydı? Tabii ki yapmıştı. Bu konuyu tartıştığı pek çok erkek de aynı şeyi yapmıştı.

Kendisine Philip'e –ve onun gelecekteki hastalarına– karşı bir sorumluluğu olduğunu da hatırlattı. Philip'i öğrencisi ve hastası olmaya davet etmişti. Hoşuna gitse de gitmese de Philip gelecekte bir sürü hasta görecekti ve onu şimdi yüzüstü bırakmak kötü terapi, kötü eğitim, kötü model olacaktı – ve üstüne üstlük ahlaksızlıktı.

Julius aklında bu düşüncelerle ne söyleyeceğini bulmaya çalıştı. *Gerçek bir ikilemdeyim: bir taraftan ... öte yandan ...* şeklindeki bildik ifadeyi oluşturmaya başladı. Ama içinde bulundukları an stoktaki taktikleri kullanamayacağı kadar tuzaklarla doluydu. Sonunda, "Philip," dedi. "Pam'e yanıt verirken kendinden üçüncü şahıs olarak söz ettin: 'Ben' demedin, 'O' dedin. 'Listeyi o vermedi,' dedin. Acaba, o zamanki insandan farklı biri olduğunu ima ediyor olabilir misin?"

Philip gözlerini açıp Julius'a baktı. Gözlerinin biriyle buluştuğu nadir anlardandı bu. Bu bakışta bir minnettarlık var mıydı?

"Vücuttaki hücrelerin öldüğü ve düzenli aralıklarla yerine yenilerinin geldiği uzun zamandır biliniyor. Birkaç yıl öncesine kadar yalnızca beyin hücrelerinin insanın bütün hayatı boyunca varlığını sürdürdüğü sanılıyordu – kuşkusuz kadınlarda da yumurta hücrelerinin. Ama araştırmalar artık gösteriyor ki, sinir hücreleri de ölüyor ve yeni nöronlar sürekli olarak üretiliyor, benim serebral korteksimin, zihnimin mimarisini oluşturan hücreler de buna dahil. Sanırım içimdeki hiçbir hücrenin onbeş yıl önce adımı taşıyan insanınkiyle aynı olmadığını söylemek yanlış olmaz."

"Demek o ben değildim, sayın Yargıç, diyorsun," diye homurdandı Tony. "Dürüstçe. Ben suçlu değilim; başkası suçlu, başka birinin beyin hücreleri ben daha oraya gitmeden önce yaptı."

"Hey, bu haksızlık Tony," dedi Rebecca. "Hepimiz Pam'i desteklemek istiyoruz, ama bunun 'Hadi Philip'e vuralım'dan başka bir yolu olmalı. Onun ne yapmasını istiyorsun?"

"Kahretsin, başlangıç için basit bir 'Özür dilerim' nasıl olur?" Tony Philip'e döndü. "Bu ne kadar zor olabilir ki? Bunu söylesen dişlerin mi kırılır?"

"İkinize de söyleyecek bir şeyim var," dedi Stuart. "Önce sana

Philip. Son beyin araştırmalarını takip ediyorum ve hücre yenilemesi konusunda söylediklerin geçmişte kaldı. Yakın dönemde yapılan araştırmalar, başka bir kişiye nakledilen kemik iliği hücrelerinin beynin bazı seçilmiş alanlarında, örneğin hipokampus ve serebellumun Purkinje hücrelerinde nöron haline geldiklerini gösteriyor, ama serebral kortekste yeni nöronların oluştuğuna dair bir kanıt *yok.*"

"Hatamı kabul ediyorum," dedi Philip. "Birkaç literatür referansı çok hoşuma giderdi. Bana onları e–postayla gönderebilir misin?" Philip cüzdanından bir kart çıkarıp Stuart'a uzattı, o da kartı incelemeden cebine koydu.

"Ve sen Tony," diye devam etti Stuart. "Sana karşı olmadığımı biliyorsun. Saçmalığa yer bırakmayan doğrudanlığın ve saygısızlığın hoşuma gidiyor, ama Rebecca'ya katılıyorum: bence çok sert davranıyorsun – ve biraz da gerçekdışı. Gruba ilk katıldığımda cinsel saldırı suçlaması yüzünden hafta sonunda otoyolda temizlik yapma cezası almıştın."

"Hayır, o dayak atma olayıydı. Cinsel saldırı saçmalıktı ve Lizzy davayı düşürdü. Dayak atma da uydurmaydı. Ama söylemek istediğin şey ne?"

"Söylemek istediğim şey, senin hiç özür dilediğini duymadığım ve burada kimse de bu yüzden seni suçlamadı. Hatta tam tersini gördüm – pek çok destek aldın. Hatta destekten de fazlasını; bütün kadınlar, hatta sen bile," Stuart Pam'e döndü, "senin ... senin neyinden etkilendi? Kanunsuzluğundan! Hatta Pam ve Bonnie'nin bir keresinde sen 101 numaralı Otoyolda temizlik görevindeyken sana sandviç getirdiklerini hatırlıyorum. Gill'le senin ... senin şeyinle ... neydi o ... rekabet edemediğimizi konuştuğumu hatırlıyorum ..."

"Orman yasalarıyla," dedi Gill.

"Evet," diye alaycı bir şekilde güldü Tony. "Orman yaratığı. İlkel adam. Bu çok güzeldi."

"Bu yüzden Philip'i biraz rahat bırakmaya ne dersin? Orman yasaları senin için güzel, ama onun için değil. Olayı bir de onun tarafından duyalım. Pam'in geçirdikleri yüzünden kendimi çok kötü hissettim, ama biraz sakinleşelim ve hemen linçe girişmeyelim. Aradan onbeş yıl geçmiş – bu çok uzun bir zaman."

"Eh," dedi Tony. "Ben onbeş yıl öncesinde değilim; şimdideyim." Philip'e döndü. "Geçen hafta sen ... Philip – kahretsin, göz teması kurmuyorken seninle konuşmak çok zor. Bu beni deli ediyor! Rebecca'nın seninle ilgilenmesinin senin için fark etmediğini söylemiştin – şey yapmasının, şey ... seninle flört etmesinin ... kahrolası sözcüğünü hatırlamıyorum."

"Süslenip püslenmesinin!" dedi Bonnie.

Rebecca elleriyle başını tuttu. "Buna inanamıyorum! Hâlâ bu konuda konuştuğumuza inanamıyorum. Tokamı çıkarmam şeklindeki korkunç tüyler ürpertici suçun zaman aşımı filan yok mu? Bu konu daha ne kadar sürecek?"

"Sürdüğü kadar," dedi Tony, tekrar Philip'e dönerek. "Soruma ne diyorsun, Philip? Kendini bir keşiş, bütün bunları aşmış, kadınlarla, hatta çekici kadınlarla bile ilgilenmeyecek kadar saf biri gibi gösteriyorsun ..."

"Gruba neden girmek istemediğimi şimdi anlıyor musun?" Philip Tony'ye değil, Julius'a hitaben konuşuyordu.

"Bunu bekliyor muydun?"

"İnsanlarla ne kadar az ilişkim olursa o kadar mutlu olduğum gerçek ve sınanmış bir denklem," diye karşılık verdi Philip. "Hayatın *içinde* yaşamaya çalıştığımda huzursuz oluyorum. Hayatın dışında kal-

mak, hiçbir şey istememek ve hiçbir şey beklememek, kendimi yüksek düşünceyle meşgul etmek – huzura giden tek yol, benim yolum bu."

"Çok güzel Philip," dedi Julius. "*Ama* eğer bir grupta olacak ya da bir grubu yönetecek ya da hastalarının ilişkileri üzerinde çalışmalarına yardım edeceksen onlarla ilişkiye girmekten kaçamazsın."

Julius, Pam'in şaşkınlıkla başını iki yana salladığını gördü. "Burada neler oluyor? Bu gerçekten çok çılgınca. Philip burada. Rebecca onunla flört ediyor? Philip grup yönetiyor, hasta görüyor? Neler oluyor?"

"Doğru, Pam'i bilgilendirelim," dedi Julius.

"Stuart, bu iş senin," dedi Bonnie.

"Denerim," dedi Stuart. "Senin uzakta olduğun iki ay içinde–"

Julius sözünü kesti. "Neden bu kez bizim başlamamıza izin vermiyorsun. Bütün işi senin yapman haksızlık."

"Tamam. Ama bunun iş olmadığını biliyorsun – genel özet vermek hoşuma gidiyor." Julius'un sözünü kesmek üzere olduğunu görünce hızla, "Tamam, bir şey söyleyip keseceğim," dedi. "Senin gidişin beni çok üzdü Pam. Seni yarı yolda bıraktığımızı hissettim, krizlerinde sana yardım edecek kadar iyi ya da becerikli olmadığımızı düşündüm. Yardım için başka bir yere –Hindistan'a– gitmen hoşuma gitmedi. Sıradaki."

Bonnie hemen, "Buradaki en önemli konu Julius'un hastalığını bildirmesiydi. Bu konuyu biliyor musun Pam?"

"Evet," dedi Pam üzüntüyle başını sallayarak. "Geçen hafta geleceğimi bildirmek için onu aradığımda söyledi."

"Aslında," dedi Gill. "Bir düzeltme yapmak istiyorum –alınma Bonnie– ama bize söyleyen Julius değildi. Philip'in bize katıldığı ilk

oturumdan sonra kahve içmeye gittik ve bireysel görüşmelerinde Julius ona hastalığını anlattığı için Philip bize anlattı. Philip'in kendisinden önce davranmasına Julius çok sinirlendi. Sıradaki."

"Philip beş oturumdur bize katılıyor. Terapist olmak için eğitim alıyor," dedi Rebecca. "Ve anladığım kadarıyla Julius yıllar önce onun terapistiymiş."

"Julius'un ... ah ... durumu ... ve şey ... hakkında konuşuyorduk," dedi Tony.

"*Kanseri* demek istiyorsun. Bunun şok edici bir sözcük olduğunu biliyorum," dedi Julius. "Ama doğrudan yüzleşip adını söylemek en iyisi."

"Julius'un *kanseri* hakkında. Sen sert yaşlı bir kuşsun, Julius – sana hakkını vermek zorundayım." Tony sözlerine devam etti. "Julius'un kanseri hakkında ve ona kıyasla çok önemsiz kalan konularda konuşmanın ne kadar zor olduğu konusunda konuşmaya devam ettik."

Philip hariç herkes konuştu. En sonunda o Julius'a hitaben, "Julius, seni ilk olarak neden görmeye geldiğimi gruba anlatabilirsin," dedi.

"Bu konuda yardım edebilirim, Philip, ama hazır olduğunda bunu kendin anlatsan daha iyi olur."

Philip başıyla onayladı.

Philip'in sözlerine devam etmeyeceği açık hale gelince Stuart, "Tamam, söz bana geldi – ikinci tura mı geçiyoruz?"

Etrafındaki sallanan başları görünce Stuart devam etti, "Bir oturumda Bonnie, Rebecca'nın Philip'le ilgilenmesine tepki verdi." Stuart durdu, Rebecca'ya bakıp araya ekledi, "Rebecca'nın *güya* ilgilenmesine. Bonnie biraz öz-imajı, kendini çekici bulmama hissi üzerinde ça-

lıştı."

"Ve sakarlığım ve sen ve Rebecca gibi kadınlarla rekabet edememem konularında da," dedi Bonnie.

"Sen yokken Philip pek çok yapıcı yorumda bulundu," dedi Rebecca.

"Ama kendisiyle ilgili hiçbir şey açıklamadı," dedi Tony.

"Son bir şey: Gill karısıyla çok ciddi bir yüzleşme yaşadı – evden ayrılmayı bile düşündü," dedi Stuart.

"Bunun için beni övmeyin – zırvaladım. Bu çözüm dört saat kadar sürdü," dedi Gill.

"İyi bir tekrar oldu," dedi Julius saatine bakarak. "Bitirmeden önce sana bir soru sormama izin ver Pam, nasıl gidiyor – bize daha fazla katılabildiğini hissediyor musun?"

"Hâlâ gerçek değilmiş gibi geliyor. Dayanmaya çalışıyorum, ama bittiğine memnunum. Bugünlük bundan fazlasını kaldıramam," dedi Pam eşyalarını toplayarak.

"Bir şey söylemem lazım," dedi Bonnie. "Korkuyorum. Bu grubu seviyorum ve parçalanmaya hazır olduğunu hissediyorum. Hepimiz geri gelecek miyiz? Sen Pam? Sen Philip? Geri gelecek misiniz?"

"Açık bir soru," dedi Philip. "Ben de aynı şekilde yanıt vereceğim. Julius beni altı ay boyunca gruba katılmaya davet etti ve ben de kabul ettim. Faturamı ödeyip sözümü tutmayı planlıyorum. Ayrılmıyorum."

"Ya sen Pam?" diye sordu Bonnie.

Pam ayağa kalktı. "Bugün daha fazlasına dayanamam."

Üyeler çıkarken Julius kahve içmeye gitme konusunda bazı yorumlar duydu. Bu nasıl olacak? diye merak etti. Philip de davet edile-

cek mi? Üyelere sık sık herkes katılmadığı takdirde grup sonrası toplantıların bölücü olacağını söylerdi. Sonra Philip ve Pam'in birbirine çarpışacak bir rotayla kapıya doğru gittiklerini gördü. Bu çok ilginç olacak, diye düşündü. Philip birden durumu fark etti ve eşiğin ikisi için çok dar olduğunu görüp durdu. Yumuşak bir sesle "lütfen" diye mırıldanarak Pam'in önce geçmesine izin verdi. Pam, Philip sanki görünmezmiş gibi dışarı çıktı.

Seks, çerçöpüyle izinsiz içeri girmekte, devlet adamlannın müzakerelerine ve alimlerin araştırmalanna müdahale etmekte tereddüt etmez. Her gün en değerli ilişkileri mahveder. Daha önce onurlu ve dimdik olan insanlann vicdanını çalar.[a]

22

Kadın, Tutku, Seks

Annesinden sonra Arthur'un hayatındaki en fazla yeri kaplayan kadın Caroline Marquet isimli durmadan sızlanıp duran terziydi. Schopenhauer'le ilgili çok sayıda yaşamöyküsü 1823'te bir öğle vakti karşılaşmalarına ışık tutuyor. Berlin'de Arthur'un dairesinin dışındaki soluk bir şekilde aydınlatılmış merdivenlerde ilk kez karşılaştıklarında Arthur otuzbeş, Caroline kırkbeş yaşındaydı.

Bitişik dairede oturan Caroline Marquet o gün üç arkadaşıyla eğleniyordu. Gürültülü sohbetten rahatsız olan Arthur kapısını hızla açıp dört kadını mahremiyetini ihlal etmekle suçladı, çünkü içinde bulundukları ön oda teknik olarak Arthur'un dairesinin bir parçasıydı. Onlara sert bir şekilde gitmelerini emretti. Caroline reddedince Arthur onu fiziksel olarak zorladı, tekmeleyip çığlıklar atan kadını ön odadan ve merdivenlerden geçirdi. Caroline küstah bir şekilde yeniden merdivenleri çıkınca Arthur bu kez daha fazla zor kullanarak onu yeniden kovdu.

Caroline onu dava etti, merdivenlerden itildiğini ve titreme ve

---

[a] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 533 / Bölüm 44, "The Metaphysics of Sexual Love."

kısmi felçle sonuçlanan ciddi yaralar aldığını iddia etti. Dava Arthur'u ciddi biçimde tehdit ediyordu: araştırmalarından para kazanmasının hiç mümkün olmadığını çok iyi biliyordu ve babasından kalan mirası büyük bir gayretle koruyordu. Parası tehlikeye düşünce yayıncının ifadesiyle "zincirlenmiş bir köpeğe" dönüşmüştü.

Caroline Marquet'nin hastalık numarası yapan bir fırsatçı olduğundan emin olarak davayla bütün gücüyle mücadele etti, her türlü yasal başvuruda bulundu. Sert geçen mahkeme sonraki altı yıl boyunca sürdü ve sonunda mahkeme onun aleyhine karar verdi. Hastalığı devam ettiği sürece Caroline Marquet'ye yılda altmış taler ödeyecekti. (O çağda bir hizmetçi ya da aşçıya yılda yirmi taler ödeniyordu.) Arthur'un, kadının para geldiği sürece titreyecek kadar kurnaz olduğu tahmini doğru çıkmıştı; Caroline yirmialtı yıl sonra ölene dek ona para ödemeye devam etti. Kendisine Caroline'in ölüm belgesi gönderilince üzerine, "Obit anus, abit onus"[α] (yaşlı kadın ölür, yük kalkar) yazdı.

Peki Arthur'un hayatındaki öteki kadınlar kimdi? Arthur hiç evlenmedi, ama bakire de değildi: hayatının ilk yarısında cinsel açıdan oldukça aktifti, hatta belki de hayatı seksle yönleniyordu. Le Havre'daki çocukluk arkadaşı Anthime, Arthur'un çıraklığı sırasında Hamburg'u ziyaret edince iki genç adam akşamlarını aşk maceraları arayarak geçirdiler, ama her zaman aşağı tabakadan kadınlarla – hizmetçiler, oyuncular, koro kızları. Araştırmalarında başarısız olurlarsa akşamlarını "gayretli bir fahişenin"[β] kollarında teselli bularak sona erdiriyorlardı.

[α] Bryan Magee, *The Philosophy of Schopenhauer* (Oxford: Clarendon Press, 1983; yenilendi 1997), s. 13, dipnot.

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 66.

İncelik, zarafet ve yaşama sevincinden yoksun olan Arthur baştan çıkarma konusunda çok beceriksizdi ve Anthime'den çok tavsiye alması gerekiyordu. Pek çok kez reddedilmesi sonucunda cinsel arzuyu aşağılanmayla bir tutmaya başladı. Cinsel dürtünün kendisine hakim olmasından nefret ediyordu ve sonraki yıllarda hayvansı hayata gömülmenin rezilliği konusunda pek çok şey söyleyecekti. Arthur kadınları istemiyor değildi; bu konuda yeterince açık konuşuyordu: "Onlara çok düşkündüm – beni bir kabul etselerdi."[α]

Schopenhauer tarihsel kayıtları içinde en üzücü aşk hikâyesi Arthur kırküç yaşındayken ve onyedi yaşındaki güzel Flora Weiss'e kur yapmaya kalkınca yaşandı. Bir akşam bir tekne partisinde Flora'ya bir salkım üzümle yanaştı. Onu çok çekici bulduğunu ve anne babasıyla evlilik konusunda görüşeceğini söyledi. Daha sonra Flora'nın babası Arthur'un evlilik teklifiyle şaşkına döndü. "Ama o daha yalnızca bir çocuk," diye karşılık verdi. Sonunda kararı Flora'ya bırakmayı kabul etti. Flora, Schopenhauer'den hiç hoşlanmadığını açıkça bildirince konu kapandı.

Onlarca yıl sonra Flora Weiss'in yeğeni teyzesine büyük filozofla karşılaşması hakkında sorular sordu ve günlüğüne teyzesinin, "Oh, şu yaşlı Schopenhauer konusunda beni rahatsız etme," dediğini yazdı. Biraz daha zorlanınca Flora Weiss Arthur'un üzüm hediyesini anlatıp, "Ama üzümleri istemedim. Midem bulandı, çünkü Schopenhauer onlara dokunmuştu. Bu yüzden hepsini arkamdan suya attım,"[β] dedi.

Arthur'un saygı duyduğu bir kadınla bir aşk ilişkisi yaşadığına

---

α Safranski, *Schopenhauer*, s. 67.

β Arthur Schopenhauer: Gesprache. Herausgegeben von Arthur Hübscher. Neue, stark erweiterte Ausg. Stuttgart-Bad Gannsatt, 1971, s. 58.

dar bir kanıt yok. Kız kardeşi Adele, Arthur'un "aşksız iki ilişki"sini anlattığı mektubunu aldıktan sonra onun özel hayatıyla ilgili olarak yaptıkları konuşmalardan birinde, "Bizim cinsimizden sıradan ve adilerle uğraşırken bir kadına saygı duyma yeteneğini tamamen kaybetme ve Tanrı seni bir gün bu geçici hoşlanmalardan daha derin bir şey hissedebileceğin bir kadınla karşılaştırsın,"[α] dedi.

Arthur otuzüç yaşındayken, aynı anda birkaç erkekle birlikte olan Caroline Richter-Medon adındaki Berlinli koro kızıyla aralıklarla on yıllık bir ilişki yaşadı. Arthur'un bu duruma bir itirazı yoktu. "Bir kadının kısa süren serpilme döneminde kendini bir erkekle sınırlaması doğal olmayan bir durumdur. Kadından, tek bir kişinin kullanamayacağı ve pek çoklarının istediği şeyi saklaması isteniyor."[β] Erkekler için de monogamiye karşıydı: "Erkek bir kerede çok fazla şey alır, uzun vadede çok az.... Erkekler hayatlarının yarısında zamparadırlar, yarısında boynuzlu."[χ]

Arthur Berlin'den Frankfurt'a taşındığında Caroline'i de yanında götürmeyi önerdi, ama kendisinden olmadığında ısrar ettiği Caroline'in gayrı meşru oğlunu değil. Caroline oğlunu bırakmayı reddetti ve kısa yazışmalardan sonra ilişkileri sonsuza dek sona erdi. Buna rağmen Arthur neredeyse otuz yıl sonra, yetmiş bir yaşında Caroline-Richter-Medon'a beş bin taler bırakan bir ek vasiyetname hazırlattı.

Kadınları ve bütün evlilik kurumunu sık sık küçümsese de Arthur evlilik konusunda tereddütlüydü. Şöyle düşünerek kendini uyarıyordu: "Bütün büyük şairlerin evlilikleri mutsuzdur ve hiçbir büyük fi-

---

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 245.

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 271.

[χ] Safranski, *Schopenhauer*, s. 271.

lozof evlenmemiştir: Demokritos, Descartes, Platon, Spinoza, Leibniz ve Kant. Tek istisna Sokrates'ti – ve o da bunun bedelini ödedi, çünkü karısı şirret Ksanthippe'ydi.... Çoğu erkek kadınların kötülüklerini örten dış görünüşlerine kanar. Gençken evlenirler ve yaşlandıklarında bunun bedelini öderler, çünkü karıları histerikleşir ve inatçılaşır."[α]

Yaşlandıkça evlilik umudunu yavaş yavaş yitirdi ve kırk yaşında bu fikirden tamamen vazgeçti. Geç yaşta evliliği,[β] bir adamın yolun dörtte üçünü yürüdükten sonra bütün yolculuk için pahalı bir bilet almaya benzetiyordu. Arthur Schopenhauer hayatın temel konularını incelemekten kaçınmıyordu. En cesur felsefi araştırması, ondan önceki filozof atalarının kaçındığı bir konu olan cinsel tutkuyu keşfiydi.

Tartışmasına cinsel dürtünün gücü ve her yerde varoluşu hakkında olağanüstü bir ifadeyle başlıyor.

> Yaşam sevgisinin yanında seks kendini bütün güdüler içinde en güçlü ve en aktif olanı şeklinde gösterir ve durmadan insanlığın daha genç kesiminin gücünün ve düşüncelerinin yarısını talep eder. Neredeyse bütün insani çabaların nihai hedefidir. En önemli ilişkiler üzerinde olumsuz bir etkisi vardır, en ciddi meşguliyetleri bozar ve bazen en büyük insan zihinlerini bir süre için şaşırtır.... Seks gerçekten bütün hareketlerin ve davramşların görünmez noktasıdır ve üzerine örtülen bütün örtülere rağmen her yerde başını uzatır. Savaşların kaynağıdır ve huzurun amacıdır, ... tükenmek bilmez zekâ kaynağı, bütün taşlamaların anahtarı, bütün gizemli imaların, bütün söylenmemiş tekliflerin ve bütün kaçamak bakışların anlamıdır; gencin ve bazen de yaşlının meditasyonudur, bakire olmayanın her an düşündüğü şeydir ve bakirenin

---

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains,* cilt 4, s. 505 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 25.

[β] Schopenhauer, *Manuscript Remains,* cilt 4, s. 504-7 "Ειζεαυτον," § 24.

bütün iradesine karşı sürekli tekrarlanan hayalidir.[α]

Bütün insani çabaların nihai hedefi mi? Bütün hareketlerin ve davranışların görünmez noktası mı? Savaşın nedeni ve barışın amacı mı? Neden bu kadar çok abartıyor? Bunların ne kadarını kendi kişisel cinsel meşguliyetlerinden çıkarmıştı? Yoksa bu abartısı yalnızca okuyucunun dikkatini ardından gelecek sözlere çekmek için bir araç mıydı?

> Bütün bunları düşünürsek şöyle söyleyebiliriz: bütün bu gürültü patırtı neden? Bütün bu aciliyet, şamata, acı ve gayret neden? Bu yalnızca her Jack'in kendi Jill'ini bulma meselesi. Neden böyle önemsiz bir şey bu kadar önemli bir rol oynuyor ve insanın hayatında sürekli rahatsızlık ve karmaşa yaratıyor?[β]

Arthur'un kendi sorusuna yanıtı, evrim psikolojisi ve psikanaliz alanlarında söylenecek sözlerden 150 yıl önce verilmişti. Bize gerçekten rehberlik eden şeyin aslında *bizim* değil, *türlerimizin gereksinimi* olduğunu söyler. "Bütün aşk hikâyesinin gerçek sonu, ilgili taraflar bunun farkında olmasa da, yaratılacak olan çocuktur,"[χ] diye sözlerine devam eder. "İnsan yalnızca kendi zevkini artırmaya çalıştığını sanırken aslında burada insana rehberlik eden şey gerçekte türlerde en iyi olan şeye yönelten içgüdüdür."[δ]

Cinsel eş seçimini idare eden ilkeleri ayrıntılarıyla tartışır ("her insan kendisinde olmayanı sever"), ama aslında seçimin türlerin deha-

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 513 / Bölüm 42, "Life of the Species," s. 2.

[β] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 534 / Bölüm 44, "The Metaphysics of Sexual Love."

[χ] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 535 / Bölüm 44.

[δ] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 539 / Bölüm 44.

sıyla yapıldığını vurgular. "İnsan türlerin ruhunun elindedir, onun tarafından yönetilir ve artık kendisine ait değildir ... çünkü nihai olarak kendi çıkarlarını değil, henüz dünyaya gelmemiş üçüncü bir kişinin çıkarlarını düşünür."[α]

Seksin gücünün karşı konulamaz olduğunu tekrar tekrar vurgular. "Çünkü mantık melekesinin bütün itirazlarına rağmen, kendisini amaçlarını koşulsuz olarak takip etmeye zorlayan, böceklerin içgüdüsüne yakın bir dürtünün etkisi altındadır.... Ondan vazgeçemez."[β] Ve mantığın bu konuyla ilgisi yoktur. Sıklıkla insan, mantığının kendisine uzak durmasını söylediği kişiyi arzular, ama mantığın gücü cinsel tutkunun gücü karşısında etkisizdir. Latin dramacı Terentius'tan alıntı yapar: "Mantıkla beslenmeyen şey mantıkla yönetilemez."[χ]

Üç büyük düşünce devriminin insanın merkeziyetçiliği fikrini tehdit ettiği sık sık belirtilmektedir. Birincisi Copernicus, Dünyanın bütün yıldızların etrafında döndüğü bir merkez olmadığını göstermiştir. Sonra Darwin, hayat zincirinde bizim merkez olmadığımızı, diğer bütün yaratıklar gibi başka yaşam biçimlerinden meydana geldiğimizi göstermiştir. Üçüncü olarak da Freud, bizim kendi evimizin efendisi olmadığımızı –davranışlarımızın büyük çoğunluğunun bilincimizin dışındaki güçler tarafından yönetildiğini– göstermiştir. Freud'un bilinmeyen yardımcı devrimcisinin, onun doğumundan çok önce derin biyolojik güçler tarafından idare edildiğimizi ve sonra kendimizi hareketlerimizi bilinçli olarak seçtiğimiz şeklinde kandırdığımızı öne süren Arthur Schopenhauer olduğuna hiç kuşku yoktur.

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 554, 555 / Bölüm 44.

[β] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 556 / Bölüm 44.

[χ] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 557 / Bölüm 44.

Sırrım konusunda sessizliğimi korursam benim esirim olur; eğer ağzımdan kaçırırsam ben onun esiri olurum. Sessizlik ağacında huzur meyveleri yetişir.[α]

23

Bonnie'nin grupla ilgili endişeleri yersiz çıktı: bir sonraki oturumda herkes gelmekle kalmamış, üstelik erkenden gelmişti – Philip hariç, o tam dört buçukta hızla içeri girip yerine oturdu.

Grup terapisinin başındaki kısa bir sessizlik sıradışı bir şey değildi. Üyeler oturumu açmamayı öğrenmişlerdi, çünkü ilk konuşmacı genellikle en fazla dikkati ve zamanı alıyordu. Ama her zamanki gibi acemi olan Philip beklemedi. Göz teması kurmaktan kaçınarak duygusuz, görülmeyen birisinden gelen sesiyle konuşmaya başladı.

"Geçen hafta geri dönen üyemizin anlattığı hikâye–"

"Adı Pam," diye sözünü kesti Tony.

Philip başını kaldırmadan salladı. "Pam'in listemle ilgili olarak anlattığı şeyler eksikti. O yalnızca o ay yattığım kadınların listesi değildi; listede yalnızca isim değil, telefon numaraları da vardı–"

Pam araya girdi. "Oh, telefon numaraları! Tamam o zaman, özür dilerim – bu her şeyi düzeltiyor!"

Vazgeçmeyen Philip sözlerine devam etti. "Listede her kadının sevişme tercihleriyle ilgili kısa bilgiler de vardı."

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena,* cilt 1, s. 466 / Bölüm 5, "Counsels and Maxims."

"Sevişme tercihleri mi?" diye sordu Tony.

"Evet, seks sırasında her kadın ne istiyor. Arkadan mı seviyor ... altmışdokuz mu ... uzun ön sevişme mi gerekiyor ... uzun sırt masajıyla mı başlamak istiyor ... masaj yağı ... dayaktan hoşlanma ... meme emme ... kelepçe ... yatağa bağlanma gibi."

Julius telaşla yüzünü buruşturdu. Philip nereye gidiyordu – Pam'in tercihini de açıklayacak mıydı? Karşılarında büyük bir bela vardı.

O Philip'in sözünü kesemeden Pam araya girdi, "Sen gerçekten iğrençsin. Tiksinti vericisin." Pam sandalyesinden kalkıp gidecekmiş gibi öne eğildi.

Bonnie onu durdurmak için elini Pam'in koluna koyup Philip'e, "Bu konuda Pam'e katılıyorum. Philip, sen deli misin? Neden bu şeyler konusunda övünüyorsun?" diye sordu.

"Evet," dedi Gill. "Seni anlamıyorum. Bak, burada şiddetli bir saldırı karşısındasın – yani senin için üzülüyorum, be adam. Senin karşı karşıya olduğun şeyle karşılaşmak istemezdim. Ama sen ne yapıyorsun? Ateşe benzin döküp, *'Beni biraz daha yakın,'* diyorsun. Alınma ama Philip, bunu nasıl yapabilirsin?"

"Evet, benim gördüğüm de bu," dedi Stuart. "Eğer senin durumunda olsaydım kendimi en iyi durumda göstermeye çalışırdım – düşmana biraz daha cephane vermeye değil."

Julius suları durultmaya çalıştı. "Philip, son birkaç dakikadır ne hissediyorsun?"

"Liste hakkında söylemem gereken önemli bir şey vardı ve söyledim – bu yüzden doğal olarak olayların gidişinden memnunum."

Julius azimliydi. En yumuşak sesiyle, "Philip, birkaç insan sana tepki verdi. Bu konuda ne hissediyorsun?"

"Oraya girmem Julius. Orada ümitsizlik var. Düşüncelerimi kendime saklamam daha iyi, çok daha iyi."

Julius piyango torbasından bir alet daha çıkardı – bu eski, ama güvenilir bir stratejiydi. "Philip, bir düşünce deneyi yapmaya çalış. Filozoflar bunu her gün yapıyor. Sükunetini korumak istemeni anlıyorum, ama bir an için beni memnun et ve bugünkü diğer tepkiler konusunda *bir şeyler hissedeceğini* hayal etmeyi dene. *Bu duygular ne olabilirdi?*"

Philip Julius'un sorusunu düşündü, hafifçe gülümsedi, başıyla onayladı. Julius'un numarasına hayranlık duyduğunun bir işareti olabilirdi bu.

"Deney mi? Yeterince adil. Eğer bir şey hissedecek *olsaydım*, Pam'in müdahalesinin gaddarlığından korkardım. Bana büyük bir zarar vermek istediğinin farkındayım."

Pam söze karışmak istedi, ama Julius ona hemen sessiz kalmasını ve Philip'in devam etmesini işaret etti.

"Sonra Bonnie bana övünmemin anlamını sordu, sonra Gill ve Stuart neden kendimi yakarak kurban etmeye çalıştığımı sordu."

"Yakarak ne?" diye sordu Tony.

Pam yanıt vermek için ağzını açtı, ama Philip hemen, "Yakarak kendini kurban etmek," dedi.

"Tamam, neredeyse vardın sayılır," diye ısrar etti Julius. "Olanları doğru bir şekilde anlattın – Bonnie, Gill ve Stüart'ın söylediklerini. Şimdi deneye devam etmeye çalış – *yorumları konusunda bir şey hissedecek olsan bu ne olurdu?*"

"Tamam, yoldan çıktım. Bilinçdışımın ortaya çıktığı konusunda yorum yapacağına kuşkum yok."

Julius başıyla onayladı. "Devam et Philip."

"Tamamen yanlış anlaşıldığımı hissederdim. Pam'e, 'Her şeyi düzgün göstermeye çalışmıyordum,' derdim. Bonnie'ye, 'Övünmek aklımdaki son şeydi,' derdim. Gill ve Stuart'a, 'Uyarınız için teşekkürler, ama kendime zarar vermeye çalışmıyorum,' derdim."

"Tamam, şimdi ne *yapmadığını* biliyoruz. Şimdi bize ne *yaptığını* anlat. Kafam karıştı," dedi Bonnie.

"Yalnızca hikâyeyi düzeltiyordum. Mantığın yolunu izliyordum. Daha azı ya da fazlası değil."

Grup Philip'le etkileşimin ardından ortaya çıkan o zihinsel duruma girdi yine. Philip o kadar mantıklı, gündelik çatışmaların o kadar yukarısındaydı ki. Herkes şaşkın bir şekilde yere bakıyordu, yönlerini kaybetmiş gibiydiler. Tony başını iki yana salladı.

"Söylediğin her şeyi anladım," dedi Julius. "Sonuncusu hariç –son ifade– 'daha azı ya da fazlası değil.' Bunu yutamam. Neden gerçeğin bu yanını *şimdi*, bugün, bizimle ilişkinin şu nazik anında dile getirmek istiyorsun ki? Bunu yapmaya çok hevesliydin. Bekleyemedin. Bunu dışarı çıkarmak için hissettiğin baskıyı hissedebiliyorum. Grubun işaret ettiği olumsuz sonuçlara rağmen bugün hemen konuya dalmaya kararlıydın. Hadi bunun nedenini bulalım. Aldığın karşılık ne oldu?"

"Bu çok zor değil," dedi Philip. "Neden yaptığımı çok iyi biliyorum."

Sessizlik oldu. Herkes bekliyordu.

"Sinirlenmeye başlıyorum," dedi Tony. "Philip bizi bekletip duruyorsun; bunu hep yapıyorsun. Bir sonraki cümle için sana yalvarmak zorunda mıyız?"

"Pardon?" dedi Philip, yüzünde şaşkın bir ifadeyle.

"Söyleyeceklerini dinlemek için bizi hep bekletiyorsun," dedi Bonnie. "Bilerek mi anlaşılmazı oynuyorsun?"

"Belki bilmek istemediğimizi, söyleyeceklerin konusunda meraklanmadığımızı düşünüyorsundur," dedi Rebecca.

"Bunların hiçbiri değil," dedi Philip. "Sizinle bir ilgisi yok. Yalnızca dikkatim dağılıyor ve içime dönüyorum."

"Bu çok önemli," dedi Julius. "Bence bunun bir nedeni var – ve senin grupla etkileşiminle ilgili bir şey. Eğer davranışının gerçekten değişken olduğuna inanıyorsan, şu andaki yağmur gibi, o zaman çaresiz bir bakış açısını benimsiyorsun. Bence dönem dönem bizden kaçıp içe dönmenin bir nedeni var, bunun nedeni içinde biriken kaygı. Bu örnekte odağı kaybetmen oturumu açış şeklinle ilgiliydi. Bu konuya devam edebilir misin?"

Philip sessizdi. Julius'un sözlerini düşünüyordu.

Julius başka terapistleri tedavi ederken baskıyı artırırdı: "Başka bir şey daha var, Philip, gelecekte hasta göreceksen veya bir grup yöneteceksen dikkatini kaybedip içe dönmen senin işin için büyük köstek olacak."

Bu istediği sonucu sağlamıştı. Philip hemen, "Yaptığım şeyi kendimi korumak için açıkladım," dedi. "Pam liste hakkında her şeyi biliyordu ve bu bombayı her an patlatması fikri beni rahatsız etti. Kendim açıklamam kötünün iyisiydi." Tereddüt edip içini çekti, sonra sözlerine devam etti: "Dahası var. Bonnie'nin övünme konusundaki suçlamasına hâlâ yanıt vermedim. O listeyi tuttum, çünkü o yıl cinsel açıdan çok aktiftim. Pam'in arkadaşı Molly'yle üç haftalık ilişkim sıradışıydı; ben bir gecelik ilişkileri tercih ederim, ama ara sıra büyük cinsel baskı hissettiğimde ve yeni biriyle tanışamadığımda aynı kişiyle ikinci kez görüşebilirim. Aynı kadını ikinci kez gördüğümde belleğimi tazelemek ve kadına onu hatırladığımı hissettirmek için o notlara ihtiyaç duyuyorum. Eğer gerçeği –yani yalnızca pek çok kişiden

biri olduğunu– bilse başarılı olamayabilirdim. Bu notlarda övünme diye bir şey yok. Yalnızca kendi özel kullanımım için hazırlamıştım. Molly'de dairemin anahtarı vardı, mahremiyetime tecavüz etti, kilitli bir çekmeceyi zorla açtı ve listeyi çaldı."

Tony gözleri kocaman açılarak, "Yani sen bize birbiriyle karıştıracak kadar çok kadınla yattığın için notlar tuttuğunu mu söylemek istiyorsun? Biz neden bahsediyoruz burada? Kaç kişiden? Bunu nasıl başardın?"

Julius inledi. Tony'nin kıskançlık dolu sorusu olmadan da işler yeterince karışıktı zaten. Pam ve Philip arasındaki gerilim dayanılmayacak kadar yüksekti. Boşaltılması gerekiyordu, ama Julius bunu nasıl yapacağından emin değildi. Beklenmedik yardım Rebecca'dan geldi ve birden oturumun bütün seyrini değiştirdi.

"Araya girdiğim için özür dilerim, ama bugün grubun biraz zamanına ihtiyacım var," dedi. "Bir haftadır hiç kimseye, hatta sana bile Julius, söylemediğim bir şeyi açıklamayı düşünüyorum. Bu galiba benim en büyük sırrım." Duraklayıp gruba baktı. Bütün gözler üstündeydi. "Olur mu?"

Julius, Pam ve Philip'e döndü. "İkiniz nasılsınız? Sizi çok güçlü duygularla bırakıyor muyuz?"

"Benim için sorun yok," dedi Pam. "Biraz zamana ihtiyacım var."

"Ya sen Philip?"

Philip başıyla onayladı.

"Benim için hiç sorun yok," dedi Julius. "Ama önce bunu neden bugün açıklamak istediğinle söze başlayabilirsin."

"Hayır, hâlâ cesaretim varken söze dalmak en iyisi. İşte geliyor: Onbeş yıl önce, düğünümden iki hafta önce şirketim beni Las Vegas'taki bir bilgisayar fuarına yeni bir ürünle ilgili sunum yapmaya

göndermişti. İstifamı zaten vermiştim ve bu sunum benim son görevim olacaktı – o dönemde belki de hayatımdaki son sunum olacağını düşünüyordum. İki aylık hamileydim ve Jack ve ben bir aylık balayı planlıyorduk. Ben sonra ev ve bebekle ilgilenecektim. Bu hukuk fakültesinden çok önce oldu – bir daha çalışıp çalışmayacağım konusunda bir fikrim yoktu.

"Neyse, Vegas'ta garip bir ruh haline kapıldım. Bir akşam kendini Caesar's Palace'ın barında buldum. Bir içki ısmarlayıp iyi giyimli bir adamla sıcak bir sohbete girdim. Çalışan kız olup olmadığımı sordu. Bu ifadeyi bilmiyordum ve başımı evet anlamında salladım. İşimi anlatamadan bana ücretimi sordu. Yutkunup onu baştan aşağı süzdüm – yakışıklıydı– ve 'Yüz elli dolar,' dedim. Başını evet anlamında salladı, odasına çıktık. Sonra bir gece Tropicana'ya gittim ve aynı şeyi yaptım. Aynı ücrete. Ve oradaki son gecemde bedavaya yaptım."

Rebecca derin bir nefes alıp yüksek sesle iç çekti. "Hepsi bu. Bunu şimdiye kadar hiç kimseye anlatmadım. Bazen Jack'e anlatmayı düşünüyorum, ama vazgeçiyorum. Bunun ne anlamı olur ki? Ona yalnızca üzüntü verir ve benim için biraz günahlarımdan arınma olur.... Ve ... Tony, seni sersem ... kahretsin, bu hiç komik değil!"

Cüzdanını çıkarmış parasını sayan Tony olduğu yerde kalıp yüzünde ahmakça bir gülümsemeyle, "Yalnızca ortalığı neşelendirmek istemiştim," dedi.

"Hafife alınmak istemiyorum. Bu benim için çok zor bir konu." Rebecca olağanüstü gülümsemelerinden birini sergiledi. "İşte – gerçek bir itiraf." Kendisine birden fazla kere porselen bebek diyen Stuart'a döndü. "E, ne düşünüyorsun? Belki de Rebecca göründüğü gibi zarif bir bebek değildir."

"Onu düşünmüyordum," dedi Stuart. "Sen konuşurken nereye git-

tim, biliyor musun? Birkaç gece önce kiraladığım film geldi aklıma – *Yeşil Yol*. Bir idam mahkumun son yemeğini yediği unutulmaz bir sahne var. Bence sen Las Vegas'ta, evlenmeden önce özgürlüğünün tadını son kez çıkarmak istedin."

Julius başıyla onayladı. "Katılıyorum. İkimizin uzun zaman önce konuştuğumuz bir şeye çok benziyor bu Rebecca." Gruba açıkladı, "Birkaç yıl önce Rebecca evlilik kararıyla boğuşurken bir yıl boyunca birlikte çalıştık." Rebecca'ya döndü. "Özgürlüğünden vazgeçme korkun ve olasılıkların kapandığı hissin konusunda haftalarca konuştuğumuzu hatırlıyorum. Stuart gibi ben de bunların Las Vegas'ta rol oynayan endişeler olduğunu düşünüyorum."

"Birlikte çalıştığımız o saatlerden aklımda bir şey kaldı Julius. Birisinin kendisine *alternatiflerin birbirini dışladığını,* her *evet* için bir *hayır* olması gerektiğini söyleyen bir bilgeyi aradığı bir romandan söz etmiştin."

"Hey, o kitabı biliyorum, John Gardner'ın *Grendel*'i," diye söze karıştı Pam. "Bilge adamı arayan Grendel, yani şeytandı."

"Burada pek çok bağlantı var," dedi Julius. O kitabı bana ilk Pam vermişti. Aynı dönemde onu da birkaç ay görmüştüm. Bu yüzden Rebecca, eğer o kitap işe yaradıysa bunu Pam'e borçlusun."

Rebecca, Pam'e kocaman bir teşekkür gülümsemesi gönderdi. "Bana dolaylı terapi yapıyordun. Bu sözü aynama astım: *Alternatifler birbirini dışlar*. Doğru adam olduğunu bildiğim halde Jack'e evet derken hissettiğim engeli açıklıyordu." Sonra Julius'a döndü. "Hoş bir şekilde yaşlanmak için olasılıkların sınırlılığını kabul etmem gerektiğini söylemiştin."

"Gardner'dan çok önce," diye araya girdi Philip, "Heidegger," burada Tony'ye döndü, "geçen yüzyılın ilk yarısında yaşamış önemli bir

filozoftur ..."

"Ve önemli bir Nazidir," dedi Pam.

Philip Pam'in yorumuna aldırmadı. "Heidegger olasılıkların sınırlılığıyla yüzleşmekten söz etmiştir. Hatta bunu ölüm korkusuyla bağlantılandırır. Ölümün *daha fazla olasılığın olanaksızlığı* olduğunu söyler."

"Ölüm *daha fazla olasılığın olanaksızlığıdır,*" diye tekrarladı Julius. "Önemli bir düşünce. Belki ben de bunu aynama asarım. Teşekkürler Philip. Burada konuşacak çok şey var, senin duyguların dahil Pam. Ama önce senin için bir yorumda daha bulunacağım Rebecca. Las Vegas'taki bu olay, sen ve ben görüştüğümüz sırada olmuş olmalı ve bundan bana hiç söz etmedin. Bu senin ne kadar utanmış olabileceğini düşündürüyor bana."

Rebecca başıyla onayladı. "Evet, her şeyi denize gömmeye karar vermiştim." Başka ne diyeceğini düşünerek durakladı, sonra ekledi, "Dahası var, Julius. Utanıyordum, ama dahası ... bu bana biraz riskli geliyordu.... Sonradan düşündüğümde daha da fazla utanç hissettim: bu fantastik bir yükseklikti –hayır, cinsel yükseklik değil, hayır, bu doğru olmadı, *yalnızca* cinsel yükseklik değil demeliyim, yasadışı olmanın, ilkel olmanın heyecanıyla ilgili bir şey. Ve biliyorsun," Tony'ye döndü, "sende her zaman beni çeken şeylerden biri bu olmuştur – mahkumiyetin, bar kavgaların, kurallara uymaman. Ama az önce sınırı aştın; o para çıkarma numaran çok kırıcıydı."

Tony cevap veremeden Stuart söze girdi. "Çok cesursun Rebecca. Sana hayranım. Bana daha önce hiç anlatmadığım bir şeyi anlatma isteği verdin – ne Julius'la ne önceki psikiyatrımla, hiç kimseyle konuşmadığım bir şey bu." Duraksadı, herkesin gözlerine teker teker baktı. "Yalnızca buradaki güvenlik faktörünü sınıyorum. Bu çok riskli

bir şey. Buradaki herkesle kendimi güvende hissediyorum, sen hariç, Philip, çünkü henüz seni iyi tanımıyorum. Eminim Julius seninle – grubun gizliliği konusunu konuşmuştur."

Sessizlik.

"Philip, sessizliğin beni engelliyor. Sana bir şey soruyorum," dedi Stuart ve dönüp Philip'e daha doğrudan baktı. "Neler oluyor? Neden cevap vermiyorsun?"

"Bir cevap vermem gerektiğini bilmiyordum."

"Julius'un sana gizlilik konusundan söz ettiğinden emin olduğumu söyledim ve cümlenin sonunda sesimi yükselttim. Bu bir soru anlamına gelir – tamam mı? Ayrıca güvenle ilgili içerik senden bir cevap beklediğimi göstermiyor mu?"

"Anlıyorum," dedi Philip. "Evet, Julius bana gizlilik konusunu anlattı ve evet grubun gizlilik dahil bütün temel kurallarına uyacağıma dair söz verdim."

"Güzel," dedi Stuart. "Biliyor musun Philip, fikrimi değiştirmeye başladım – eskiden seni ukala olarak görüyordum, ama artık senin yalnızca evde ya da okulda terbiye edilmediğini düşünüyorum. Ve buna bir cevap gerekmiyor – isteğe bağlı."

"Hey, Stuart – güzel!" dedi Tony, alaycı bir şekilde sırıtarak. "Gösteri yapıyorsun, dostum. Bu hoşuma gitti."

Stuart başını salladı. "Bunu olumsuz olarak söylemedim Philip, ama anlatacak bir hikâyem var ve buranın yeterince güvenli olduğundan emin olmak istiyorum. Evet," derin bir soluk aldı. "Başlayabilirim. Onüç ya da ondört yıl önce –stajımı bitirmiş doktor olarak çalışmaya başladığım seneydi– Jamaika'daki bir pediatri kongresine katıldım. Bu tür kongrelerin amacı tıbbi araştırmalarla ilgili son gelişmeleri takip etmektir, ama bilirsiniz çoğu doktor oralara başka amaç-

larla gider ... ya da yalnızca iyi vakit geçirip bir sevgili bulmak için. Ben her açıdan başarısız oldum ve sonra durumu daha da kötüleştirmek istercesine Miami'ye geri dönen uçağım gecikti ve California aktarmamı kaçırdım. Havaalanı otelinde bir gece kalmak zorunda kaldım ve berbat bir ruh hali içindeydim."

Grup bütün dikkatiyle onu dinliyordu – bu Stuart'ın yeni bir yanıydı.

"Akşam yedi buçukta otele girdim, asansörle yedinci kata çıktım – ayrıntıların bu kadar açık olması ne garip– uzun, sessiz koridorda yürürken birden bir kapı açıldı ve saçı başı darmadağın gecelikli bir kadın yarı çılgın şekilde koridora çıktı. Benden on onbeş yaş daha büyük, çekici, güzel vücutlu bir kadındı. Kolumu yakaladı –nefesi alkol kokuyordu– koridorda kimseyi görüp görmediğimi sordu.

" 'Hayır, neden?' diye sordum. "Bana altı bin dolarını dolandıran bir teslimatçıyla ilgili uzun bir hikâye anlattı. Resepsiyonu ya da polisi aramasını önerdim, ama garip bir şekilde harekete geçmeyi reddediyordu. Sonra bana odasına girmemi işaret etti. Konuştuk ve onu soyulduğu inancı –belli ki yanılgıydı– konusunda rahatlatmaya çalıştım. Bir şey diğerini getirdi ve kendimizi yatakta bulduk. Ona birkaç kez beni orada isteyip istemediğini, onunla sevişmemi isteyip istemediğini sordum. İstediğini söyledi ve birlikte olduk. Bir iki saat sonra o uyurken odama gittim, birkaç saat uyudum ve ilk uçakla geri döndüm. Uçağa binmeden hemen önce otele isimsiz bir telefon açıp yediyüz onikide kalan konuklarının tıbbi yardıma ihtiyacı olabileceğini söyledim."

Bir anlık sessizlikten sonra Stuart ekledi, "Hepsi bu."

"Hepsi *bu mu?*" dedi Tony. "Küfelik olmuş güzel bir hatun seni otel odasına davet ediyor ve sen de ona istediğini veriyorsun? Dos-

tum, ben bu fırsatı asla kaçırmazdım."

"Hayır, konu *o* değil!" dedi Stuart. "Ben bir doktorum ve orada hasta bir insan vardı. Alkolik halusinasyonlar gören bir insan karşıma çıktı ve ben onu becerdim. Bu Hipokrat yemininin ihlal edilmesidir, büyük bir suçtur ve bu yüzden kendimi hiç affetmedim. O akşamı unutamıyorum – beynime kazındı."

"Kendine karşı çok sert davranıyorsun, Stuart," dedi Bonnie. "Bu kadın yalnızmış, sarhoşmuş, koridora çıkmış, çekici genç bir adam görmüş ve yatağına davet etmiş. Kadın yalnızca istediğini, belki de ihtiyaç duyduğu şeyi almış. Belki sen ona çok büyük iyilik yaptın. Büyük bir olasılıkla o geceyi şanslı bir gece olarak görmüştür."

Diğerleri –Gill, Rebecca ve Pam– konuşmak istedi, ama Stuart onlardan önce davrandı: "Söylediklerinize için sağ olun –ben de kendi kendime kaç kere aynı şeyi söylediğimi anlatamam– ama gerçekten, hakikaten bana güven vermenizi istemiyorum. İstediğim şey yalnızca bu olayı size anlatmak, bu rezil hareketi yılların karanlığından aydınlığa çıkarmaktı – bu benim için yeterli."

Bonnie karşılık verdi, "Bu iyi. Bize anlatman çok iyi Stuart, ama bu daha önce konuştuğumuz bir şeyle bağlantılı: bizden yardım kabul etme konusundaki isteksizliğinle. Yardım etme konusunda müthişsin, bizim sana yardım etmemiz konusunda ise o kadar iyi değilsin."

"Belki yalnızca doktorca bir reflekstir," dedi Stuart. "Hasta olma konusunda tıp dersi almadım."

"Hiç izin yapmaz mısın sen?" diye sordu Tony. "Bence o gece Miami otelinde izinliydin. Kafası dumanlı azmış bir karıyla bir gece – peşine düş dostum, yat onunla, tadını çıkar."

Stuart başını iki yana salladı. "Bir süre önce Budist öğretmenlere bir konuşma yapan Dalai Lama'nın kasetini dinledim. Bir tanesi ona

aşırı çalışmaktan yıpranmayı ve zaman zaman izin yapmaları gerekip gerekmediğini sordu. Dalai Lama'nın cevabı paha biçilmezdi: İzin mi? Budha diyor ki: 'Özür dilerim, izinliyim!' Acı çeken biri İsa'ya yaklaşır, ama o der ki, 'Özür dilerim, bugün izinliyim!' Dalai Lama her zaman kıkırdar, ama bu fikir ona o kadar komik geldi ki, elinde olmadan kahkahalarla güldü."

"Hayır, ben kabul etmiyorum," dedi Tony. "Bence doktorluğunu hayattan kaçmak için kullanıyorsun."

"Otel odasında yaptığım şey yanlıştı. Kimse beni aksine inandıramaz."

"Ondört yıl önce oldu ve hâlâ unutamıyorsun," dedi Julius. "Bu olayın yankıları ne oldu?"

"Kendimi yerden yere vurmak ve tiksinmek dışında mı?"

Julius başıyla onayladı.

"Size çok iyi bir doktor olduğumu ve bir daha asla, ama asla mesleğimin ilkelerini ihlal etmediğimi söyleyebilirim."

"Stuart, senin borcunu ödediğine karar verdim," dedi Julius. "Dava kapanmıştır."

"Amin," dedi birkaç kişi.

Stuart gülümseyerek haç çıkardı. "Çocukluğumdaki pazar ayinlerine döndüm yine. Kendimi bağışlanmış olarak itiraf bölmesinden çıkmış gibi hissediyorum."

"Size bir hikâye anlatayım," dedi Julius. "Yıllar önce Şangay'dayken terk edilmiş bir katedrali ziyaret ettim. Ben ateistim, ama dinsel yerleri görmeyi seviyorum – gidip oraları öğrenmeyi. Etrafı dolaştıktan sonra gidip itiraf bölmesinde, rahip tarafında oturdum ve günah çıkaran papazı kıskandığımı hissettim. Ne büyük bir gücü vardı! O sözleri söylemeye çalıştım, "Bağışlandın oğlum, kızım!" Bağışlama

yükünü yukarıdaki adamdan aşağıya taşıyan bir araç olduğuna inandığı için tadını çıkardığı büyük kendine güveni hayal ettim. Ve benim tekniklerim onu kıyasla ne kadar zayıf kalıyordu. Ama daha sonra oradan çıktığımda benim en azından mantık ilkelerine bağlı yaşadığım ve mitolojiyi gerçeklikmiş gibi sunarak hastalarımı çocuklaştırmadığım konusunda kendime güvence vererek bu durumun etkisinden kurtuldum."

Kısa bir süre sonra Pam, Julius'a, "Biliyor musun, Julius? Bir şeyler değişmiş," dedi. "Ben gitmeden öncekiyle aynı adam değilsin. Hayatınla ilgili hikâyeler anlatıyorsun, dinsel inançlarla ilgili görüşlerini belirtiyorsun, oysa geçmişte bu tür şeylerden hep kaçınırdın. Bunun hastalığının bir sonucu olduğunu düşünüyorum, ama yine de hoşuma gidiyor. Daha kişisel olman gerçekten hoşuma gidiyor."

Julius başını salladı. "Teşekkürler. Bu sessizlik dinsel konularda hassas olan bazılarınızı gücendirdiğimi düşünmeme yol açmıştı."

"Benim için endişeleniyorsun buna gerek yok," dedi Stuart. "Amerikalıların yüzde doksanının Tanrıya inandığını söyleyen o anketler beni her zaman şaşırtmıştır. Ergenlik çağlarımda kiliseyi terk ettim ve o zaman etmeseydim rahipler ve pedofili konusunda ortaya çıkanlardan sonra şimdi terk ederdim."

"Benim için de endişelenme," dedi Philip. "Sen ve Schopenhauer'm din konusunda ortak bir şeyiniz var. O, kilise liderlerinin insanın yok edilemeyen metafizik ihtiyacını sömürdüklerine, halkı çocuksulaştırdıklarına ve hakikatlerini bilerek alegoride gizlediklerini itiraf etmeyi reddederek daimi bir aldatmaca halinde yaşadıklarına inanıyordu."

Philip'in yorumu Julius'u ilgilendirmişti, ama yalnızca birkaç dakikaları kaldığını görerek grubu tekrar sürece yöneltti. "Bugün pek

çok şey oldu. Pek çok riske girildi. Ya duygular? Bazılarınız çok sessizsiniz – Pam? Philip?"

Philip hemen söze girdi, "Bugün burada açıklananların, benim için, başkaları için gereksiz işkencelere yol açanların, diğer terapistim Schopenhauer'in bana kesinlikle yapımızda doğuştan var olduğunu öğrettiği seksin üstün ve evrensel gücünden kaynaklandığı dikkatimden kaçmadı.

"Schopenhauer'in bu konudaki sözlerinin çoğunu biliyorum, çünkü sık sık konferanslarımda kullanıyorum. Birkaç tanesini ifade etmeme izin verin: 'Seks bütün güdüler içinde en güçlü ve en aktif olanıdır.... Neredeyse insanın bütün çabasının nihai sonucudur. En ciddi meşguliyetlere ... müdahale eder ve bazen en büyük insan zihinlerini ... şaşırtır. Seks süprüntüleriyle müdahale etmekten ve alimin araştırmalarına ... karışmaktan çekinmez–'"

"Philip, bunlar çok önemli şeyler, ama bugün oturumu bitirmeden önce Schopenhauer'inkileri değil de kendi duygularını biraz açmaya çalış," diye sözünü kesti Julius.

"Deneyeceğim, ama devam etmeme izin ver – bir cümle daha: 'Her gün en değerli ilişkileri tahrip eder. Daha önceden onurlu ve düzgün olan insanların bütün vicdanını alır gider.' Söylemek istediğim bunlardı; sözlerim bitti."

"Duygularını duyamadım, Philip," dedi Tony, Philip'le yüzleşme fırsatı bulduğu için sırıtarak.

Philip başıyla onayladı. "Yalnızca biz zavallı ölümlülerin, aynı acıyı çeken yoldaşların nasıl biyolojinin kurbanları olduğunu, öyle ki hayatlarımızı Rebecca ve Stuart'ın yapmış olduğu gibi doğal hareketler konusunda suçluluk duygularıyla doldurduğumuzu görmek beni üzüyor o kadar. Ve bir de hepimizin amacı kendimizi seks kölesi ol-

maktan kurtarmak."

Philip'in yorumlarından sonra gelen alışıldık sessizlikten sonra Stuart Pam'e döndü: "Bugün seni dinlemek isterim. Gruba söylediklerim konusunda ne hissediyorsun? Burada itirafta bulunmaya karar verirken aklımda sen vardır. Seni zor bir konuma soktuğumu düşünüyordum, çünkü bir bakıma Philip'i bağışlayamadan beni bağışlayamazsın."

"Sana her zamanki kadar saygı duyuyorum Stuart. Ve benim bu konuya karşı hassas olduğumu unutma. Bir doktor tarafından sömürüldüm – yakında eski kocam olacak Earl benim jinekoloğumdu."

"Kesinlikle," dedi Stuart. "Bu da durumu daha da kötüleştiriyor. Philip ve Earl'ün ikisini de bağışlamadan beni nasıl bağışlayabilirsin?"

"Bu doğru değil, Stuart. Sen ahlaklı bir insansın – bugün seni dinledikten ve pişmanlığını gördükten sonra daha da fazla hissediyorum bunu. Ve Miami otelindeki olay beni rahatsız etmiyor – hiç *Uçma Korkusu*'nu okudun mu?"

Stuart'ın başını salladığını görünce Pam sözlerine devam etti, "Kitaba bir bak. Erica Jong seninkine yalnızca "coşkusuz bir düzüşme" derdi; karşılıklı, kendiliğinden bir birleşmeydi, naziktin, kimse incinmedi, daha sonra kadının iyi olduğundan emin olma sorumluluğunu üstlendin. Ve o zamandan beri bu olayı ahlaki bir pusula olarak kullandın. Ama ya Philip? İnsan kendine Heiddegger ve Schopenhauer'i model alan biri hakkında ne söyleyebilir? Yaşamış onca filozof içinde o ikisi insan olarak en sefil başarısızlardı. Philip'in yaptığı şey bağışlanmaz, sömürücü, pişmanlık duymaksızın–"

Bonnie sözünü kesti, "Dur Pam, Julius sözünü kestiğinde Philip'in bir cümle daha söylemede ısrar ettiğini fark ettin mi? Seksin insanın

vicdanını nasıl çalıp ilişkileri mahvettiğini söylediğini? Acaba bu bir pişmanlık değil mi? Ve sana yönelmemiş miydi?"

"Söyleyecek bir şeyi mi var? Bırakalım söylesin. Bunu Schopenhauer'den duymak istemiyorum,"

"Burada araya girmeliyim," dedi Rebecca. "Geçen hafta senin için, kendim için, ve kabul edelim, burada herkesin üzerine geldiği Philip dahil hepimiz için kendimi kötü hissederek ayrıldım gruptan. Evde İsa'nın ilk taşı hiç günahı olmayan birinin atması konusunda söylediği sözü düşündüm – bunun bugün burada açıkladıklarımla çok ilgisi var."

"Bitirmemiz gerekiyor," dedi Julius. "Ama Philip, sana duygularını sorduğumda istediğim tam olarak buydu."

Philip şaşkınlıkla başını iki yana salladı.

"Bugün Stuart ve Rebecca'nın sana bir armağan verdiklerini anladın mı?"

Philip başını sallamaya devam etti. "Anlamıyorum."

"Bu senin ev ödevin, Philip. Bugün sana verilen armağanlar üzerinde düşünmeni istiyorum."

Eğer dalaverecilerin oyuncağı ve soytanların maskarası olmak istemiyorsak, ilk kural içine kapanık ve ulaşılmaz olmaktır.[a]

24

Philip oturumdan sonra saatlerce yürüdü, Güzel Sanatlar Sarayı'nı, 1915 Uluslararası Sergisi için inşa edilen ve şimdi çürümekte olan sıra sütunları geçti, bitişiğindeki gölün etrafında iki kez dolaşarak bölgelerinde devriye gezen kuğuları seyretti. Sonra marina ve San Francisco Körfezi'nin yanındaki Chrissi Field yolu boyunca yürüyerek Golden Gate Köprüsü'ne ulaştı. Julius'un düşünmesini istediği şey neydi? Stuart ve Rebecca'nın armağanını düşünmesini istemişti, ama zihnini odaklayamadan önce düşünmeye başladığı şeyin ne olduğunu unutmuştu bile. Zihnini tekrar tekrar her düşünceden arındırıp rahatlatıcı ve örnek görüntülere –kuğuların geride bıraktığı iz, Golden Gate'in altındaki hızla dönen Pasifik dalgalarına odaklamaya çalıştı, ama dikkati garip biçimde çeliniyordu.

Körfezin ağzına bakan yere konuşlanmış eski bir askeri üs olan Presidio'dan geçti, yirmi blok boyunca dip dibe uzanan Asya restoranlarının sıralandığı Clement Caddesi'ne indi. Alçakgönüllü bir Vietnam lokantasına girdi. Biftek çorbası gelince birkaç dakika sessizce oturup et suyunun tüten limon yaprağı buharını içine çekti, ıslak ıslak parlayan erişte yığınına baktı. Birkaç kaşık aldıktan sonra geri kalanının köpeği için paketlenmesini istedi.

---

[a] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 499 / "Εἰζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 20.

Genellikle yemeğe fazla önem vermeyen Philip yeme alışkanlıklarını belli bir düzene sokmuştu: kahvaltıda kızarmış ekmek, marmelat ve kahve, öğlen okul kafeteryasında ana yemek ve çorba ve salatayla geçiştirdiği pahalı olmayan bir akşam yemeği. Bütün yemeklerini kendi isteğiyle yalnız yiyordu. Schopenhauer'in kimsenin yanına oturmaması için yemek kulübünde genellikle iki kişilik ücret ödediğini düşününce teselli buluyor, hatta kocaman gülümsüyordu.

Pasific Heights'da, Julius'unkinden fazla uzak olmayan büyük bir evin arazisinde bulunan, ofisi gibi az eşyayla döşenmiş tek odalı kulübesine döndü. Evde tek başına yaşayan dul kadın mütevazı bir ücret karşılığında kulübeyi ona kiralamıştı. Kadının ek gelire ihtiyacı vardı, ama mahremiyetine önem veriyor ve yanında kendisini rahatsız etmeyecek birini istiyordu. Philip tam aradığı adamdı, birkaç yıldır yalıtılmış bir yakınlık içinde yaşıyorlardı.

Köpeği Rugby'nin coşkulu havlamaları, kuyruğunu sallaması ve havada akrobatik taklalar atması genellikle Philip'i neşelendirirdi, ama bu akşam değil. Ne akşam köpeğini gezdirmesi, ne de diğer her zamanki eğlence etkinlikleri Philip'e dinginlik getirmedi. Piposunu yakıp Beethoven'ın Dördüncü Senfonisini dinledi, dikkati dağınık bir şekilde Schopenhauer ve Epiktetos okudu. Dikkati yalnızca bir kez, o da birkaç dakika için Epiktetos pasajında tam olarak toplandı.

> Eğer felsefeye karşı samimi bir arzunuz varsa ilk andan itibaren alaycı kahkahalara hazırlanın. Unutmayın, eğer ısrarlıysanız o insanlar daha sonra size hayran olacaktır.... Unutmayın, eğer bir başkasının zevki için dikkatinizi dışarıya çevirecek olursanız hayatınızın düzenini alt üst ettiğinizden emin olabilirsiniz.[α]

[α] Epictetus, *Discourses and Enchiridion*, çev.: Thomas Wentworth Higginson

Ama huzursuzluk hissi sürmeye devam ediyordu -- bir süredir hissetmediği bir huzursuzluktu bu, geçmiş yıllarda onu cinsel açıdan çıldırmış bir yaratık gibi ava çıkaran zihinsel bir durumdu. Minik mutfağına girdi, masadaki kahvaltı tabaklarını kaldırdı, bilgisayarını açtı ve tek bağımlılığına teslim oldu: internet satranç kulübüne girip sonraki üç saat boyunca sessizce ve isimsiz olarak yıldırım savaşları oynadı. Çoğunlukla kazandı. Kaybettiğinde bu genellikle dikkatsizliği yüzünden oluyordu, ama kızgınlığı kısa süreliydi: hızla "oyun arama" düğmesine basıyor, yeni bir oyun ekranda başlarken gözleri çocuksu bir sevinçle parlıyordu.

(New York: Walter J. Black, 1944), s. 338.

Otuz yaşıma gelene kadar öyle olmayan yaratıklara eşitimmiş gibi davranmaktan bıkıp usandım. Bir kedi genç olduğu sürece kağıt toplarla oynar, çünkü onlan canlı ve kendine benzer bir şey olarak görür. İnsan denen iki ayaklı hayvanlar da benim için aynı şeyi ifade ediyor."

25

Kirpiler, Dahi ve İnsansevmez Birinin İnsan İlişkileri Rehberi

Schopenhauer'in bütün çalışmaları içinde en iyi bilineni olan kirpi fablı onun insan ilişkileri konusundaki buz gibi görüşlerini ifade ediyor.

Soğuk bir kış sabahı çok sayıda kirpi donmamak için hep birlikte ısınmak üzere bir araya toplanır. Ama kısa süre sonra oklarının birbirleri üzerindeki etkilerini görüp yeniden ayrılırlar. Isınma gereksinimi onları bir kez daha bir araya getirdiğinde okları yine kendilerine engel olur ve iki kötü arasında gidip gelirler, ta ki birbirlerine katlanabilecekleri uygun mesafeyi bulana kadar. Bunun gibi, insanların hayatlarının boşluğundan ve tekdüzeliğinden kaynaklanan toplum gereksinimi onları bir araya getirir, ama nahoş ve tiksinti verici özellikleri onları bir kez daha birbirinden ayırır.[β]

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 513 / "Εἰζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 33.

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 651 / § 396.

Başka bir deyişle ancak hayatta kalmak için gerekli olduğunda yakınlığa katlan ve mümkün olduğunda da kaç. Çoğu çağdaş psikoterapist sosyal açıdan böyle aşırı derecede kaçınmacı bir bakış açısına hiç tereddüt etmeden terapiyi tavsiye ederdi. Gerçekten de psikoterapi uygulamalarının büyük bir bölümü böyle bireylerarası bakış açılarına seslenir – yalnızca sosyal kaçınmacılık değil, her renkte ve tonda uyumsuz sosyal davranış da bunlara dahildir: otizm, sosyal kaçınma, sosyal fobi, şizoid kişilik, antisosyal kişilik, narsisist kişilik, sevme yetersizliği, kendini aşırı büyük görme, kendini gizleme.

Schopenhauer buna katılır mıydı? Diğer insanlara karşı duygularını uyumsuz olarak görüyor muydu? Pek sayılmaz. Tutumları özüne o kadar yakındı ki, o kadar derine işlemişti ki, onları engel olarak görmüyordu. Tam tersine, insansevmezliğini ve yalıtılmışlığını bir erdem olarak görüyordu. Örneğin kirpi meselinin sonundaki bağımsız bölüme bakalım: "Fakat iç ısısı yeterince fazla olanlar sıkıntı ve kızgınlık yaratmamak veya hissetmemek için toplumdan kaçacaktır."[α]

Schopenhauer içsel gücü veya erdemi olan bir insanın başkalarından hiçbir şey istemeyeceğine inanır; böyle bir adam kendi kendine yeterlidir. Kendi dehasına olan sarsılmaz inancıyla birleşen bu tez, yakınlıktan kaçması için hayat boyu kullandığı mantık oldu. Schopenhauer "insanlığın en yüksek sınıfındaki"[β] bu konumunun, özel yeteneklerini boş sosyal ilişkilerle harcamama zorunluluğunu dayattığını sık sık dile getirmiştir. "Zekâm bana değil, dünyaya aittir,"[ζ] diye yazmıştı.

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 652 / § 396.

[β] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 498 / "Εἰζεαυτον," § 20.

[ζ] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 484 / "Εἰζεαυτον," § 3.

Arthur'un üstün zekâsıyla ilgili yazılarının çoğu o kadar gösterişliydi ki, entelektüel yeteneğiyle ilgili değerlendirmeleri doğru olmasa insan onun kendini olduğundan büyük gördüğünü düşünebilirdi. Arthur kendini alim olmaya verdikten sonra, entelektüel yetenekleri etrafındaki herkes tarafından kolayca görülür hale geldi. Onu üniversiteye hazırlayan öğretmenler onun ilerleyişi konusunda şaşkınlığa düşmüşlerdi.

Arthur'un entelektüel eşiti olarak gördüğü bir ondokuzuncu yüzyıl insanı Goethe sonunda Arhur'un aklına saygı duymaya başladı. Arthur'un üniversiteye hazırlandığı dönemde Johanna'mn partilerine katılan Goethe bu genç adamı bilerek görmezden geliyordu. Daha sonra Johanna Arthur'un üniversite başvurusu için destek mektubu istediğinde Goethe Yunanca profesörü olan eski bir dostuna yazdığı notta ustaca suya sabuna dokunmamayı başardı: "Genç Schopenhauer halihazırda mesleğini ve çalışmalarını birkaç kere değiştirmiş durumda. Hangi disiplinde ne kadar şey başardığını, benimle olan dostluğun yüzünden ona birkaç dakikanı ayırırsan kendin görebilirsin."[α]

Ama birkaç yıl sonra Goethe, Arthur'un doktora tezini okuduğunda yirmialtı yaşındaki bu gençten o kadar etkilendi ki, Arthur'un Weimar'da kalışları sırasında düzenli olarak uşağını gönderip uzun özel tartışmalar için onu çağırtmaya başladı. Goethe renkler kuramı üzerindeki çok emek verdiği çalışmasını birisinin eleştirmesini istiyordu. Schopenhauer bu konuda çok fazla şey bilmemesine rağmen, Goethe nadir bulunan Allah vergisi zekâsının onu değerli bir tartışmacı yapacağını düşünüyordu. İstediğinden de fazlasını buldu.

Başta büyük onur duyan Schopenhauer, Goethe'nin onayının tadını

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 120.

çıkarıp Berlin'deki profesörüne şunları yazdı: "Dostunuz, büyük Goethe'miz iyi, kaygılardan uzak, dost canlısı: Tanrıya şükürler olsun."[α] Ama birkaç hafta sonra aralarında bir uyuşmazlık çıktı. Arthur, Gothe'nin görme gücüyle ilgili ilginç gözlemlerde bulunduğu, ama birkaç önemli noktada hata yaptığı ve kapsamlı bir renk kuramı ortaya koymada başarısız olduğu şeklinde görüş bildirdi. Profesyonel yazılarım bir kenara bırakan Arthur, kendini, kendi renk kuramını geliştirmeye adadı ve Goethe'ninkinden birkaç şekilde farklılaşan kuramı 1816'da yayımlandı. Schopenhauer'in kibri sonunda arkadaşlıklarını bozdu. Goethe günlüğünde Arthur Schopenhauer'le olan ilişkisinin sona erişini şöyle anlatıyor: "Pek çok şeyi uyumlu bir biçimde tartıştık; ama sonunda kesin bir ayrılık kaçınılmaz oldu, tıpkı birlikte uzun süre yol alan iki arkadaşın el sıkışıp birinin kuzeye diğerinin güneye gitmek istemesiyle ayrılması ve kısa süre sonra birbirini gözden kaybetmesi gibi."[β]

Arthur böyle dışlandığı için incinmiş ve öfkeliydi, ama Goethe'nin zekâsına gösterdiği saygıyı içselleştirerek onun adına hayatı boyunca değer verdi ve çalışmalarından alıntılar yaptı.

Arthur'un dahi insanlar ile yetenekli insanlar arasındaki fark konusunda söyleyecek çok şeyi vardı. Yetenekli insanların başkalarının vuramadığı hedefi vurmaları, dahi insanların ise başkalarının göremediği hedefi vurmaları şeklindeki yorumuna ek olarak, yetenekli insanların çağın gerekleriyle var olduklarına ve bu gereksinimlerini tatmin edebildiklerini, ama çalışmalarının kısa süre içinde solduğunu ve sonraki kuşaklarda yok olup gittiğine işaret ediyordu. (Annesinin

---

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 177.

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 190.

eserlerini mi kastediyordu?) "Ama bir dahi kendi çağında gezegenlerin yolunu aydınlatan bir kuyruklu yıldız gibi parlar.... Kültürün normal seyriyle el ele gitmez: tam tersine çalışmalarını önündeki yolun çok ilerisine savurur."[α]

Bu açıdan bakıldığında kirpi meselinin bir yönü, gerçek değere sahip insanların, özellikle dahilerin başkalarının sıcaklığına ihtiyaç duymadığıdır. Ama kirpi meselinin karanlık bir yönü daha vardır: türdeşlerimiz olan yaratıklar nahoş ve tiksinti vericidir, bu yüzden onlardan kaçınmak gerekir. Bu insansevmez bakış açısı Schopenhauer'in horgörü ve alaycılık dolu olan bütün yazılarında görülür. "On the Doctrine of the Indestructibility of Our True Nature by Death" [Gerçek Doğamızın Ölümle Yok Edilemezliği Doktrini Üzerine] adlı kavrayış dolu makalesindeki şu bölümün başlangıcına bakın: "Eğer gündelik ilişkilerde her şeyi bilmek isteyen, ama hiçbir şey öğrenmeyecek olan çok sayıda insandan biri bize ölümden sonraki hayatın sürekliliğini sorsa verilecek en uygun ve her şeyin ötesinde en doğru cevap şu olurdu: 'Ölümden sonra doğumdan önce neysen o olacaksın.' "[β]

Makale hiçliğin iki türünün olanaksızlığı hakkında etkileyici ve büyüleyici çözümlemelerle devam ediyor ve tamamı, ölümün doğasını düşünen herkese kavrayış kazandırıyor. Ama neden söze gereksiz bir aşağılamayla başlıyor – "her şeyi bilmek isteyen, ama hiçbir şey öğrenmeyecek olan çok sayıda insandan biri?" Neden şaşırtıcı düşüncelerini küçük sövgülerle kirletiyor? Bu uyumsuz birliktelik Schopenhauer'in yazılarında sık rastlanan bir durumdur. Bu kadar zeki, ama

---

[α] Schopenhauer, *World as Will,* cilt **2**, s. **390** / Bölüm **31**, "On Genius."

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena,* cilt **2**, s. **268** / § **135**.

sosyal açıdan bu kadar özürlü, bu kadar önsezili, ama bu kadar kör bir düşünürle karşılaşmak ne kadar rahatsız edici.

Schopenhauer sosyalleşme ve sohbetle geçirilen zamanlar için dövünür yazılarında. "İki ayaklı hayvanların sıradan sohbetleri kadar kısır ve sıkıcı bir sohbeti sürdürmektense hiç konuşmamak daha iyi."[α]

Bütün hayatı boyunca "gerçek bir insan" aradığından, ama "sefil bedbahtlar, sınırlı zekâlılar, kötü kalpliler ve kötü huylular"[β] dışında kimseyi bulamadığından yakınıyor. (Her zaman bu tür yergilerden ayırdığı Goethe hariç.)

Özyaşamöyküsüne ilişkin bir notta şöyle diyor: "İnsanlarla kurulan neredeyse bütün bağlar bir kirlenme, bir pislenmedir. Ait olmadığımız acınası yaratıklarla dolu bir dünyaya indik. Daha iyi olan az sayıda insana saygı duymalı ve değer vermeliyiz; gerisine talimat vermek için dünyaya geldik, onlarla arkadaş olmak için değil."[ɣ]

Yazılarını dikkatle gözden geçirirsek bir insansevmezin manifestosunu çıkarmak mümkün olur: ona göre yaşamamız gereken insan davranışları kuralları. Arthur'un manifestosuna bağlı kalarak çağdaş bir terapi grubunda nasıl başarılı olunacağını bir düşünün!

- "Düşmanının bilmemesi gerekeni dostuna söyleme."[δ]
- "Bütün kişisel ilişkilere sır gibi bak ve yakın arkadaşlarınla bi-

---

[α] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 512 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 32.

[β] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 501 / "Ειζεαυτον," § 22.

[ɣ] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 508 / "Ειζεαυτον," § 29.

[δ] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 466 / Bölüm 5, "Counsels and Maxims."

le tam bir yabancı gibi kal.... Çünkü koşullar değişince bizim hakkımızda bildiği en zararsız şeyler bile bizim zararımıza olabilir."[α]

- "Ne sevgiye ne de nefrete yol açmamak dünya bilgeliğinin yarısıdır: hiçbir şey söylememek ve hiçbir şeye inanmamak da öteki yarısı."[β]
- "Güvensizlik güven içinde olmanın anasıdır"[χ] (Onaylarcasına alıntı yapılan bir Fransız atasözü).
- "Bir insanın karakterinin kötü yanlarını unutmak zor kazanılmış bir parayı sokağa atmak gibidir. Kendimizi aptalca tanıdıklardan ve aptalca arkadaşlıklardan korumalıyız."[δ]
- "İnsanlarla uğraşmada üstünlüğe ulaşmanın tek yolu onlardan bağımsız olduğunuzu göstermenizdir."[ε]
- "Önemsememek önemsenmeyi getirir."[φ]
- "Bir insan hakkında gerçekten iyi şeyler düşünüyorsak bunu ondan bir suç gibi gizlemeliyiz."[γ]
- "İnsanların oldukları gibi olmalarına izin vermek olmadıkları şeyi kabul etmekten iyidir."[η]

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 465 / Bölüm 5 "Counsels and Maxims."

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 466 / Bölüm 5.

[χ] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 495 / "Εις εαυτον," § 17.

[δ] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 466 / Bölüm 5.

[ε] *Complete Essays*, ed. Saunders, kitap 2, s. 72. Ayrıca bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 451 / § 28.

[φ] *A.g.y.*

[γ] *A.g.y.*

[η] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 508 / "Εις εαυτον," § 29, dipnot.

- "Hareketlerimiz dışında asla öfke ve nefret gösterememeliyiz.... yalnızca soğukkanlı hayvanlar zehirlidir."[α]
- "Kibar ve dostça davranarak insanları esnek ve itaatkâr yapabilirsiniz: bu yüzden sıcaklık balmumu için neyse kibarlık da insan doğası için odur."[β]

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 466 / Bölüm 5, "Counsels and Maxims."

[β] Schopenhauer, *a.g.y.*, s. 463.

İnsanları keyifli bir ruh haline sokmanın başınıza gelen kötü bir şeyi anlatmaktan veya kişisel bir zayıflığınızı açıklamaktan daha başka yolları da vardır.[α]

26

Sonraki oturumda Gill kendini sandalyesine bırakırken dev cüssesi sandalyesinin dayanma sınırlarını test etti. Herkesin gelmesini bekledikten sonra oturuma başladı. "Başka kimsenin söyleyecek bir şeyi yoksa 'sırlar' alıştırmasına devam etmek istiyorum."

"Bir uyarıda bulunmama izin ver," dedi Julius. "Bunu tavsiye edilmiş bir alıştırma haline getirmenin iyi bir fikir olduğunu sanmıyorum. İnsanların kendilerini tamamen açtıklarında grupta daha iyi olduklarına *inanıyorum*, ama kendi hızınızla ilerlemeniz ve herhangi bir alıştırmayla baskılanmamanız çok önemli."

"Seni anlıyorum," dedi Gill. "Ama kendimi baskılanmış hissetmiyorum. Bu konuda konuşmayı *istiyorum*. Ayrıca Rebecca ve Stuart'ı orada öylece yalnız bırakmak istemiyorum. Bunda bir sorun var mı?"

Grubun onayladığını görünce devam etti: "Benim sırrım onüç yaşıma dayanıyor. Ergenliğe daha yeni giriyordum ve bakirdim, her yerim sivilce kaplıydı ve babamın en küçük kız kardeşi Valerie Hala ... yirmili yaşların sonunda ya da otuzlu yaşların başındaydı ... ve zaman zaman bizimle kalırdı – çok iş değiştirirdi. İyi geçinirdik, annemler dışarıdayken çok oynardık – güreş, gıdıklama, kart oyunları.

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 459 / Bölüm 5, "Counsels and Maxims."

Derken bir gün ben striptiz pokerinde hile yaptım ve onu soydum, her şey birden cinselliğe döküldü – artık gıdıklama değil, gerçekten bir şeyler hissetme vardı. Deneyimsizdim, hormonlarım alev alevdi ve neler olduğunu anlamıyordum, ama o, "hadi sok" dediğinde "evet, efendim," deyip talimatlarına uydum. Ondan sonra ne zaman mümkün olursa yaptık, ta ki birkaç ay sonra annemler eve gelip bizi suçüstü, olanca hızımızla bir şeyler yaparken yakalayana dek, – ne deniyordu ... cürmü ... cürmü bir şey?"

Gill Philip'e bakıyordu, o da ağzını açtı, ama Pam ondan önce davranıp şimşek hızıyla, "Cürmü meşhut halinde," dedi.

"Vay canına, bu çok hızlıydı ... burada *iki* profesör olduğunu unutmuşum," diye mırıldandı Gill, sonra anlatmaya devam etti. "Şey, bütün bu olanlar aileyi biraz dağıttı. Babam olayın fazla üstüne gitmedi, ama annem deliye döndü ve Val Hala artık bizimle kalmadı ve annem, ona karşı hâlâ dostça davrandığı için babama çok kızdı."

Gill durdu, etrafındakilere bakıp ekledi, "Annemin neden o kadar kızdığını anlayabiliyorum, ama yine de bu onun olduğu kadar benim de hatamdı."

"*Senin* hatan mı – onüç yaşında mı? Hadi canım!" dedi Bonnie. Diğerleri –Stuart, Tony, Rebecca– onaylayarak başını salladı.

Gill yanıt veremeden Pam araya girdi. "Sana bir şey söylemek istiyorum, Gill. Belki duymayı beklemediğin bir cevap olabilir, ama bu içinde sakladığım, yolculuğa bile çıkmadan önce söylemek istediğim bir şeydi. Bunu nazik bir şekilde nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum Gill, bu yüzden uğraşmayacağım – yalnızca söyleyeceğim. Kısacası hikâyen beni hiç etkilemedi ve pek çok açıdan *sen beni etkilemiyorsun.* Rebecca ve Stuart gibi kendini açtığını söylediğinde bile senin *kişisel* olduğunu hissedemiyorum.

"Gruba sadık olduğunu biliyorum," diye devam etti. "Grupta çok çalışıyor görünüyorsun, başkalarıyla ilgilenirken sorumluluk üstleniyorsun, birisi kaçarsa genellikle geri getirmek için sen koşuyorsun. Kendini açıyor gibi görünüyorsun, ama açmıyorsun –bu bir yanılsama– gizli kalıyorsun. Evet, sen busun – gizli, gizli, gizli. Halanla ilgili hikâyen söylemek istediğim şey bakımından çok tipik. Kişisel gibi *görünüyor,* ama değil. Bu bir hile, çünkü *senin* hikâyen değil, Val Halanın hikâyesi ve *kuşkusuz* herkes konuya dalıp, 'Ama sen daha çocuktun, onüç yaşındaydın, sen kurbandın,' diyecekti. Başka ne diyebilirlerdi ki? Ve evliliğinle ilgili hikâyeler de *her zaman* Rose'la ilgili. Hiç seninle ilgili değil. Ve bu hikâyelerin de bizden hep aynı tepkiyi alıyor, '*Neden* bu pisliğe katlanıyorsun!'

"Hindistan'da meditasyon yaparken –ki kabak tadı vermişti– bu grubu çok düşündüm. Ne kadar düşündüğüme inanamazsınız. Ve buradaki herkesi tek tek düşündüm. Sen hariç, Gill. Bunu söylemek hiç hoşuma gitmiyor, ama *seni düşünmedim.* Sen konuşurken kimle konuştuğunu hiç bilmiyorum – duvarlara ya da yerlere konuşuyor olabilirsin, ama benimle *şahsen* konuştuğunu hiç hissetmedim."

Sessizlik oldu. Üyeler nasıl tepki verecekleri konusunda şaşkın görünüyorlardı. Sonra Tony bir ıslık çalıp, "Hoş geldin, Pam," dedi.

"Dürüst olmayacaksam burada olmamın bir anlamı yok," dedi Pam.

"Ne hissediyorsun, Gill?" diye sordu Julius.

"Oh, karnıma bir tekme yediğimde hissettiğim tipik duyguyu – birkaç parça pankreas tükürdüğümü. Bu yeterince *kişisel* oldu mu Pam? Dur, dur, özür dilerim, cevap verme. Onu demek istemedim. Bana harika bir şey verdiğini biliyorum. Ve derinlerde bir yerde haklı olduğunu da biliyorum."

"Haklı olması konusunda biraz daha konuş, Gill," dedi Julius.

"Haklı. Daha fazla şey açıklayabilirdim. Bunu biliyorum. İnsanlara söyleyebilecek şeylerim var."

"Örneğin kime?" diye sordu Bonnie.

"Şey, *sana*. Senden gerçekten hoşlanıyorum, Bonnie.

"Bunu duymak güzel, Gill, ama bu yine de pek kişisel değil."

"Birkaç hafta önce bana yakışıklı demenden çok etkilendim. Ve senin çirkin olduğunu ve Rebecca'nın güzellik liginin dışında olduğunu kabul etmiyorum –benim benden yaşlı kadınlar konusunda– belki Val Haladan beri – bir şeyim var. Ve dürüst olacağım, eve Rose'un yanına gitmek istemediğimde bana evinde kalmamı önerdiğinde çok ilginç fanteziler kurdum."

"Bu yüzden mi teklifini kabul etmedin?" diye sordu Tony.

"Başka şeyler çıktı."

Gill'in bu başka şeyler konusunda ayrıntı vermeyeceği anlaşılınca Tony sordu, "Bu başka şeyler hakkında konuşmak ister misin?"

Gill bir an durdu, kel kafası terden parlıyordu. Sonra kararını verip, "Bakın ne diyeceğim, gruptaki herkes hakkında duygularımı söyleyeyim," dedi. Bonnie'nin yanında oturan Stuart'la başladı. "Sana karşı Stuart, hayranlıktan başka bir duygu beslemiyorum. Çocuklarım olsaydı senin gibi doktorları olmasını isterdim. Ve geçen hafta anlattığın şey duygularımı değiştirmedi.

"Ve sen Rebecca, gerçeği söylemek gerekirse gözümü korkutuyorsun – çok mükemmel, çok güzel, çok temiz görünüyorsun. Las Vegas'ta olanlar konusunda anlattıkların bunu değiştirmedi – bana göre sen tonlarca kendine güvenle hâlâ saf ve lekesizsin. Belki şu anda heyecanlıyım, ama gruba neden katıldığını bile hatırlamıyorum. Stuart'ın senin için kullandığı porselen bebek imajı bence çok doğru –

belki çok kırılgansın, belki keskin kenarların var – bilmiyorum.

"Ve Pam, Philip gelene kadar tanıştığım en açık sözlü, dürüst, akıllı insandın – Philip sana bu konuda meydan okuyabilir. İkinizin de ters tarafına gelmemem gerektiğini biliyorum. Ama Pam senin erkekler konusunda çalışman gerekiyor. Sana sıkıntı yaşatmışlar, ama tekrar ediyorum, bizden nefret ediyorsun. Hepimizden. Neyin yumurta, neyin tavuk olduğunu bilmek zor.

"Philip, sen sanki çok yukarılarda, başka bir katmandasın ya da ... başka bir *varoluş* alanında. Ama seni merak ediyorum. Hiç arkadaşın oldu mu diye merak ediyorum – seni dışarıda takılıp bira içerken, Giants hakkında laflarken hayal edemiyorum. İyi zaman geçirdiğini ya da birisinden gerçekten *hoşlandığını* da düşünemiyorum. Benim için seninle ilgili gerçek soru şu: *neden yalnızlık hissetmiyorsun?*"

Gill konuşmaya devam etti, "Tony, benim için büyüleyici birisin, ellerinle çalışıyorsun, gerçekten bir şeyler yapıyorsun, benim gibi rakamları oraya buraya itmiyorsun. İşinden bu kadar utanmasan keşke.

"Eh, hepsi bu."

"Hayır, değil," dedi Rebecca Julius'a doğru bakarak.

"Oh, Julius mu? O gruptan, grupta değil."

" 'Gruptan' ne demek?" diye sordu Rebecca.

"Oh, bilmiyorum, yalnızca duyduğum ve kullanmak istediğim güzel bir ifade. Julius – benim ve herkes için orada, o bizim üstümüzde bir yerde. Onun ..."

"O?" dedi Julius grubu araştırıyormuş gibi yaparak. "Nerede bu 'o' denen kişi?"

"Tamam, *seni* kastediyorum, Julius, hastalığınla baş etme şeklin – yani çok etkileyici– bunu hiç unutmayacağım."

Gill durdu. Herkesin dikkati onun üzerindeydi, ama gürültülü bir "foşşş" sesi çıkardı. Sözlerini bitirmiş gibi görünüyordu ve çok yorgun olduğu belliydi. Bir mendil çıkarıp yüzünü ve kafasını sildi.

Rebecca, Tony, Stuart ve Bony "iyi iş çıkardın, riske girdin," gibi şeyler söylediler. Pam ve Philip sessiz kaldı.

"Nasıldı Gill? Tatmin oldun mu?" diye sordu Julius.

Gill başıyla onayladı. "Yeni bir alana girdim. Umarım kimseyi gücendirmemişimdir."

"Ya sen Pam? Sen tatmin oldun mu?"

"Bugün grubun şirreti olarak zamanımı doldurdum."

"Gill, senden bir şey yapmanı isteyeceğim," dedi Julius. "Kendini açma ölçeği düşün. 'Bir' dediğimiz noktada en zararsız, kokteylde konuşulanlar türünde kendini açma olsun; diğer tarafta 'on' dediğimiz en derin, aklına gelebilecek en riskli kendini açma olsun. Anladın mı?"

Gill başını salladı.

"Şimdi demin söylediklerine bir bak. Kendine kaç verirdin?"

Başını sallamaya devam eden Gill hemen yanıt verdi, "Kendime 'dört' ya da 'beş' verirdim."

Gill'in neden bulma ya da direnç cephanesindeki diğer savunmalarını aşmak için Julius hemen sordu, "Peki bir iki çentik daha yukarı çıksan ne olurdu Gill?"

"Bir iki çentik yukarı çıksam," dedi Gill hiç tereddüt etmeden, "gruba alkolik olduğumu ve her gece sızana kadar içtiğimi söylerdim."

Julius da dahil grup serseme dönmüştü. Julius, Gill'i gruba getirmeden önce iki yıl boyunca bireysel terapide görmüştü ve Gill *asla,*

bir kez olsun alkol probleminden söz etmemişti. Bu nasıl olabilirdi? Julius hastalarına her zaman güvenirdi. İkiyüzlülükle dengesi kolayca bozulan iyimser insanlardan biriydi; başının döndüğünü hissediyordu ve Gill'i yeni bir bakış açısıyla değerlendirmek için zamana ihtiyacı vardı. Sessizce kendi saflığını ve gerçek karşısındaki güçsüzlüğünü düşünürken grubun ruh hali karardı ve inanmamaktan tiz sesli itirazlara ilerledi.

"Ne, şaka mı yapıyorsun?"

"İnanamıyorum. Her hafta buraya gelip bunu nasıl saklayabilirsin?"

"Benimle hiç içki içmedin. Bira bile. Ya o ne demek oluyordu?"

"Kahretsin! Bizi peşine düşürdüğün onca boş şeyi, müsrifçe harcadığımız onca zamanı düşününce."

"Ne tür bir oyun oynuyordun? Her şey bir yalan – yani Rose'un problemleri –sızlanmaları, seksi reddetmesi, çocuk istememesi– ve gerçek konuda, yani içki içmen konusunda tek kelime bile yok."

Julius kendini toparlayınca ne yapması gerektiğini anladı. Grup terapi öğrencilerine öğrettiği basit hipotez şuydu: *Üyeler kendilerini açtıkları için asla cezalandırılmamalıdır. Tam tersine risk alma her zaman desteklenmeli ve pekiştirilmelidir.*

Bunu aklından çıkarmayarak gruba şunları söyledi, "Gill'in bunu bize daha önce söylememesi konusundaki üzüntünüzü anlıyorum. Ama önemli bir şeyi unutmayalım: *Gill bugün kendini açtı ve bize güvendi."* Konuşurken yalnızca bir an için Philip'e baktı, onun bu olaydan terapi konusunda bir ders çıkarmasını umuyordu. Sonra Gill'e döndü: "*Bugün bu riske girmeni sağlayan şeyin ne olduğunu* merak ediyorum."

Diğerlerine bakamayacak kadar mahcup olan Gill dikkatini Julius'a çevirip uslanmış bir ses tonuyla cevap verdi. "Galiba son birkaç

oturumdaki riskli açıklamalardı –Pam ve Philip'le başladı, sonra Stuart ve Rebecca var– eminim bu yüzden bugün–"

"Ne kadar zamandır?" diye sözünü kesti Rebecca. "Ne zamandır alkoliksin?"

"Seni yavaş yavaş etkisi altına alıyor bilirsiniz, bu yüzden emin değilim. Ama galiba beş yıl önce bütün ölçütlere uymaya başladım."

"Ne tür bir alkoliksin?" diye sordu Tony.

"En sevdiğim zehir Skoç, kabernet ve siyah Russian. Ama hiçbir şeyi geri çevirmem –votka, cin– her yola varım."

"Benim demek istediğim şey 'ne zaman' ve 'ne kadar'dı?" dedi Tony.

Gill herhangi bir savunmaya girişmedi. Bütün sorulara hazırlıklı görünüyordu. "Genellikle iş saatlerinden sonra. Eve gelir gelmez (eğer Rose bana zorluk çıkarıyorsa eve gelmeden önce) Skoçla başlarım ve akşamın geri kalanında iyi bir şarapla devam ederim – en az bir şişe, bazen iki, TV'nin önünde sızana kadar."

"Bu arada Rose nerede?" diye sordu Pam.

"Eskiden şaraba çok meraklıydık, iki bin şişelik bir mahzen yaptık, müzayedelere katıldık. Ama artık benim ayıklığımı sabote etmiyor – artık akşam yemeklerinde nadiren bir kadeh içiyor ve şarapla ilgili hiçbir etkinliğe katılmak istemiyor, büyük şarap–tatma olayları hariç."

Julius grubu yine burada-ve-şimdi'ye getirmeye çalıştı. "Buraya durmadan gelip bunu bize söylemediğin için kendini nasıl hissettiğini anlamaya çalışıyorum."

"Kolay değildi," diye itiraf etti Gill, başını iki yana sallayarak.

Julius öğrencilerine her zaman *dikey* ve *yatay* kendini açma arasın-

daki farkı öğretirdi. Grup beklendiği gibi *dikey* açıklık için bastırıyordu –geçmişle ilgili ayrıntılar, içtiği yerler ve içme süresi gibi sorular– oysa *yatay* açıklıkta, yani *açıklıkla ilgili açıklık* her zaman daha verimli olurdu.

Bu oturumda öğretmek için çok uygun şeyler var, diye düşündü Julius ve daha sonraki derslerinde ve yazılarında kullanmak için olayların sırasını hatırlamaya çalıştı. Ve derken bir güm sesiyle geleceğin kendisiyle bir ilgisi olmadığını hatırladı. Zehirli siyah sığil omzundan kesilip çıkarılmış olsa da kanserinin ölümcül kolonilerinin, kendi yorgun hücrelerinden daha fazla hayat isteyen açgözlü hücrelerin vücudunun bir yerlerinde kaldığını biliyordu. Orada öylece bekliyor, oksijeni ve değerli besinleri yutuyor, büyüyüp güç topluyorlardı. Karanlık düşünceleri de her zaman oradaydı, bilinç hücrelerinin hemen altına sızıyorlardı. Korkusunu damıtmanın bu yöntemi için Tanrı'ya şükrediyordu: hayata olabildiğince güçlü bir şekilde girmek. Bu – grupta yaşanan olağanüstü derecede yoğun hayat kendisi için çok iyi bir ilaçtı.

Gill'i zorladı, "Grup oturumlarında geçirdiğin o aylar boyunca aklından neler geçtiği konusunda daha fazla şey anlat."

"Ne demek istiyorsun Julius?"

" 'Kolay değildi' dedin. O oturumlar ve neden kolay olmadığı konusunda daha fazla şey anlat."

"Buraya hep hazır geliyor, ama bir türlü boşalamıyordum; hep bir şey beni durduruyordu."

"Biraz daha kurcala – özellikle seni durduran *şeyi.*" Julius grupta nadiren bu kadar yönlendirici olurdu, ama tartışmayı grubun kendi başına kalırsa gitmeyebileceği yararlı bir yöne nasıl götüreceğini bildiğine emindi.

"Bu grubu seviyorum," dedi Gill. "Hayatımdaki en önemli insanlar bunlar. Daha önce hiçbir şeyin gerçekten üyesi olmamıştım. Yerimi ve saygınlığımı kaybedeceğimden korkuyordum – tıpkı şu anda olduğu gibi. Şu anda. İnsanlar sarhoşlardan nefret eder ... grup beni dışarı atmaya çalışacak ... sen bana Adsız Alkolikler'e gitmemi söyleyeceksin. Grup beni yargılayacak, bana yardım etmeyecek."

Bu tam da Julius'un beklediği şeydi. Hızla hareket etti.

"Gill etrafına bak – buradaki yargıçların kimler olduğunu söyle."

"Herkes yargıç."

"Hepsi aynı şekilde mi? Sanmıyorum. Ayrım yapmaya çalış. Gruba bak. Esas yargıçlar kimler?"

Gill bakışlarını Julius'tan ayırmadı. "Şey, Tony insanı çok zorlayabilir, ama hayır, bu konuda değil – içkiyi o da seviyor. İstediğin bu mu?"

Julius onaylayarak başını salladı.

"Bonnie?" Gill doğrudan Julius'la konuşuyordu. "Hayır, o yargıç değil – kendisiyle ilgili konular ve ara sıra da Rebecca hariç– bana karşı her zaman naziktir. Stuart, şey, yargıçlardan biri o; kendi haklılığının farkında olan bir havası var. Bazen oldukça yapmacık iyilikçi olabiliyor. Ve kesinlikle Rebecca – bir sürü talimat verdiğini duydum: benim gibi ol, emin ol, açık ol, güzel giyin, yıkan, düzgün ol. Rebecca ve Stuart hassas noktalarını bu kadar çok ortaya koydukları için rahatladığımı hissettim: gruba açılmamı sağlayan şey bu oldu. Ve Pam – o tam bir yargıç. Başyargıç. Bundan hiç kuşku yok. Benim zayıf olduğumu, Rose'a haksızlık ettiğimi, adını sen koy hepsini düşündüğünü biliyorum. Onu memnun etme konusunda fazla umudum yok – aslında *hiç* umudum yok." Durdu. "Galiba hepsi bu kadar," dedi grubu tarayarak. "Oh evet, Philip." Diğer üyelerin tersine Philip'e

bakarak konuştu. "Bir bakalım ... senin beni yargıladığını sanmıyorum, ama bunun bir iltifat olduğundan da emin değilim. Daha çok beni yargılama zahmetine girecek kadar yakınlaşmayacağını düşünüyorum."

Julius çok memnundu. Yapıcı olmayan ihanet sızlanmalarını yatıştırmış ve Gill'in cezalandırılmasını önlemişti. Bu bir zaman meselesiydi; alkolizmle ilgili diğer ayrıntılar daha sonra konuşulurdu, ama şu anda ve bu şekilde değil.

Dahası Julius'un yatay kendini açmaya odaklanması bir ödül de getirmişti –Gill'in on dakikalık açıklamaları büyük bir veri damarıydı– birkaç seansa yakıt sağlayacak kadar zengindi.

Gruba dönen Julius, "Tepkisi olan var mı?" diye sordu.

Bir tereddüt vardı – ama Julius bunun söylenecek çok az şey olmasından kaynaklanmadığını düşünüyordu. Gündem kendi ağırlığı altında inliyordu: üyelerin Gill'in itirafına, alkolizmine ve son birkaç dakikadaki ani sertliğine tepki vermesi gerekiyordu. Beklentiyle durdu. İyi şeyler yoldaydı.

Philip'in kendisine baktığını gördü ve bir an için bakışları buluştu – bu çok sıradışı bir şeydi. Belki de Philip oturumu idare etmesindeki ustalığı takdir ettiğini gösteriyordu. Ya da belki Philip, Gill'in kendisiyle ilgili geribeslemini düşünüyordu. Julius bunu sorgulamaya karar verip başıyla Philip'e işaret etti. Bir tepki yoktu. "Philip şu ana kadar oturumla ilgili duyguların neler?" diye sordu.

"Senin de katılıp katılmayacağını merak ediyordum."

"Katılmak mı?" Julius şaşkına dönmüştü. "Ben de bugün fazla yönlendirici, fazla aktif olduğumu düşünüyordum."

"*Sırları paylaşma konusunda katılımı* kastetmiştim," dedi Philip.

Philip'in önceden az da olsa kestirilebilir bir şey söyleyeceği bir

zaman gelecek mi acaba, diye düşündü. "Philip, sorduğun sorudan kaçıyor değilim, ama ortada bazı açık uçlar kaldı." Gill'e döndü: "Şu anda nerede olduğun konusunda endişeliyim."

"Aşırı yüklendim. Tek düşündüğüm bir alkolik olarak grupta kalmama izin verip vermeyeceğin," dedi Gill, alnı terle parlarken.

"Bence bu bize en fazla ihtiyaç duyduğun an. Ama bu konuyu bugün ortaya getirmen acaba bu konuda bir şey yapmak istediğin anlamına mı geliyor, diye merak ediyorum. Belki bir iyileşme programına girmek isteyebilirsin?"

"Evet, bu oturumdan sonra yaptığım şeye devam edemem. Bireysel bir seans için seni arayabilirim. Olur mu?"

"Elbette – istediğin kadar." Julius ayrıntıları grupla paylaştıkları sürece gruptakilerin bireysel seans talebini iyi karşılıyordu.

Tekrar Philip'e döndü. "Soruna geri dönelim. Utandırıcı sorulardan kaçmak için kullanılan eski bir terapist hilesi vardır, 'Acaba neden bu soruyu soruyorsun?' Sana bu soruyu soracağım, ama sorundan *kaçmayacağım*. Yalnız önce sana bir teklifim var: önce bu soruyu sormadaki motivasyonunu irdelemeyi kabul edersen ben de soruna açıklıkla cevap vereceğim. Anlaştık mı?"

Philip tereddüt etti, sonra cevap verdi. "Yeterince adil. Sorumun nedeni karmaşık değil. Senin danışmanlığa olan yaklaşımını anlamak ve eğer mümkün olursa kendi danışmanlık uygulamamı iyileştirecek parçaları birleştirmek istiyorum. Ben senden çok farklı çalışıyorum: duygusal ilişki sunmuyorum – orada müşterimi sevmek için bulunmuyorum. Ben entelektüel bir rehberim. Müşterilerime daha açık düşünme ve mantıkla uyum içinde yaşama konularında rehberlik ediyorum. Şimdi biraz gecikerek de olsa neyi amaçladığını anlamaya başlıyorum – Buber-vari ben-sen ilişkisi ..."

"Buber mı? O da kim?" diye sordu Tony. "Bir salak gibi konuşmaktan nefret ediyorum, ama burada neler olduğunu anlamadan oturacak da değilim."

"Devam et Tony," dedi Rebecca. "Ne zaman soru sorsan bunu benim için de yapmış oluyorsun. Buber'ın kim olduğunu ben de bilmiyorum."

Diğerleri de onaylayarak başlarını salladı. Stuart, "Adını duymuştum – "Ben-sen"le ilgili bir şeydi – ama hepsi bu."

Pam araya girdi: "Buber bir Alman Yahudi filozoftur, elli yıl önce ölmüş, çalışmaları iki varlık arasında gerçek etkileşimi inceler – bu diğerinin 'ben-liğini' inkâr edip onunla ilişki kurmaktansa kullanan 'ben-o' etkileşiminin tersine, tümüyle orada olan, sevecenlik dolu 'ben-sen' etkileşimidir. Bu konu burada çok ortaya geldi – Philip'in yıllar önce yaptığı şeyi beni 'o' olarak kullanmaktı."

"Teşekkürler Pam, anladım," dedi Tony. Sonra Philip'e döndü. "Hepimiz aynı sayfada mıyız?"

Philip Tony'ye şaşırmış gibi baktı.

"*Bunun* ne anlama geldiğini bilmiyor musun?" dedi Tony. "Yirminci yüzyıl konuşmalarını içeren bir sözlük al. Hiç televizyon seyretmez misin sen?"

"Televizyonum yok," dedi Philip, ifadesiz, savunmasız bir ses tonuyla. "Ama Buber konusunda Pam'in söylediklerine katılıp katılmadığımı soruyorsan Tony – ben o kadar iyi anlatamazdım."

Julius büyülenmişti: *Philip, Pam'in ve Tony'nin isimlerini kullanıyordu? Philip Pam'e iltifat ediyordu?* Bunlar yalnızca gelip geçici olaylar mıydı, yoksa büyük bir değişimin habercisi olabilir miydi? Hayatta olmayı ne kadar seviyordu – bu grupta hayatta olmayı.

"Söz hâlâ sende Philip. Ben senin sözünü kestim," dedi Tony.

Philip sözlerine devam etti, "Julius'a diyordum ki ... yani sana diyordum ki," Julius'a döndü. "Oldu mu?"

"Oldu, Philip," diye karşılık verdi Julius. "Bence hızlı öğreniyorsun."

Philip bir matematikçinin ölçülü ses tonuyla konuşarak devam etti, "İlk önerme: her müşteriyle ben-sen etkileşimi kurmak istiyorsun. İkinci önerme: bir 'ben-sen' tamamen karşılıklı bir ilişkiden oluşuyor – yani tek taraflı bir yakınlık olamaz. Üçüncüsü: son oturumda buradaki insanlar kendileri hakkında pek çok şey açıkladılar. Bu yüzden benim son derece mantıklı sorum şu: sen karşılık vermek istemiyor musun?"

Bir anlık sessizlikten sonra Philip ekledi, "Şaşırtmacalı bir soru bu. Yalnızca senin inancına sahip bir danışmanın bir müşterinin eşitlik ricasını nasıl hallettiğini gözlemek istiyorum."

"Yani amacın benim yaklaşımımla tutarlı olup olmadığımı sınamak, öyle mi?"

"Evet, ama şahsen *seni* değil, *yöntemini* sınamak."

"Tamam, sorunun entelektüel anlayışına hizmet ettiğini belirttiğin için sağ ol. Şimdi bir sorum daha var, ondan sonra sana yanıt vereceğim. Neden şimdi? *Neden bu özel soruyu bu özel anda soruyorsun*?"

"İlk kez mümkün oldu. Hızda ilk kez yavaşlama oldu."

"Bu beni ikna etmedi. Bence daha fazlası var. Tekrar ediyorum, *neden şimdi?"* diye tekrarladı Julius.

Philip şaşkınlıkla başını iki yana salladı. "Sorduğun şey bu olmayabilir, ama Schopenhauer'in, insanları iyi ruh haline sokacak, diğerlerinin mutsuzluğunu dinlemekten başka şeyler de vardır, anlamına gelen bir şey söylerken kastettiği anlamı düşünüyordum. Schopenhauer Lucretius'un bir şiirinden alıntı yapmış," – Tony'ye dönerek açık-

lama yaptı – "MÖ birinci yüzyılda yaşamış Romalı bir şair. Şiir kıyıda dikilip denizdeki korkunç bir fırtınayla boğuşan insanları seyrederek zevk alan birini anlatıyor. 'Bizi rahat bırakan kötülükleri seyretmek bize keyif verir.' Bir terapi grubunda yer alan en kuvvetli güçlerden biri değil midir bu?"

"Söylediklerin çok ilginç Philip," dedi Julius. "Ama tamamen konu dışı. Şimdilik *'neden şimdi'* sorusuna odaklanalım."

Philip hâlâ şaşkındı.

"Sana yardım edeyim," dedi Julius. "Bu konu üstünde uzun uzun durmamın bir nedeni var – ikimizin yaklaşımı arasındaki farkları açık bir şekilde göstermeye yardımcı olacak. *'Neden şimdi?'* sorusunun yanıtı senin bireylerarası ilişkileri ilgilendiren konularınla yakından ilişkili. Sana göstereyim: son birkaç oturumda yaşadığın deneyimleri özetleyebilir misin?"

Sessizlik oldu. Philip kafası karışmış görünüyordu.

"Bana çok açık görünüyor, Profesör," dedi Tony.

Philip kaşlarını kaldırarak Tony'ye baktı. "Açık mı?"

"Eğer açıkça söylememi istiyorsan işte: bu gruba giriyor ve bir sürü ciddi açıklamalarda bulunuyorsun. Felsefe torbandan hepimizin kurcalayacağı bir şeyler çıkarıyorsun. Buradaki bazı insanlar senin çok akıllı olduğunu düşünüyor– örneğin, Rebecca ve Bonnie gibi. Ben de öyle düşünüyorum. Bütün cevapları veriyorsun. Sen kendin de bir danışmansın ve Julius'la biraz rekabet ediyor gibisin. Aynı sayfada mıyız?"

Tony sorarcasına Philip'e baktı, o da hafifçe başını sallayıp devam etmesini işaret etti.

"Ve derken Pam geliyor ve ne yapıyor? Senin örtünü kaldırıyor! Görünüşe göre berbat bir geçmişin var. Gerçekten berbat. Sen de Bay

Temiz değilmişsin. Hatta Pam'e gerçekten hıyarlık etmişsin. Kaidenden devrildin. Bu yüzden kızgın olmalısın. Peki sen ne yapıyorsun? Bugün buraya gelip Julius'a: *senin* sırrın ne? diye soruyorsun. Onu da kaidesinden devirmek, oyun zeminini eşitlemek istiyorsun. Hâlâ aynı sayfada mıyız?"

Philip hafifçe başını salladı.

"Ben öyle görüyorum. Başka ne olabilir ki?"

Philip gözlerini Tony'ye dikip, "Sözlerinin doğruluk payı yok değil," dedi. Dönüp Julius'a baktı: "Belki de senden özür dilemeliyim – Schopenhauer her zaman öznel deneyimlerimizin nesnel gözlemlerimizi kirletmesine izin vermememiz gerektiğini söyler."

"Ya Pam'den? Pam'den özür dilemeyecek misin?" diye sordu Bonnie.

"Evet, sanırım. Ondan da." Philip kaçamak bir şekilde onun tarafına baktı. Pam bakışlarını başka yöne çevirdi.

Pam'in bir karşılık verme niyetinde olmadığı belli olunca Julius, "Pam'in kendi istediği zaman konuşmasına izin vereceğim, Philip, ama bana gelince – özür gerekli değil. Burada bulunma amacın neyi neden söylediğini anlaman. Tony'nin gözlemlerine gelince, bence hedefe tam isabet ettiler."

"Philip, sana bir şey sormak istiyorum," dedi Bonnie. "Julius'un bana pek çok kez sorduğu bir soru bu. Son birkaç seanstır gruptan ayrıldıktan sonra neler hissettin?"

"Pek iyi şeyler değil. Dikkatim dağıldı. Hatta huzursuz oldum."

"Ben de öyle tahmin etmiştim. Bunu görebiliyorum," dedi Bonnie. "Julius'un geçen hafta yaptığı son yorumu düşündün mü – Stuart ve Rebecca'nın sana verdiği armağanı?"

"Düşünmedim. Düşünmeye çalıştım, ama gerildiğimi hissettim.

Bazen buradaki bütün bu sürtüşme ve şamatanın yıkıcı bir dikkat dağınıklığına neden olduğunu ve beni gerçekten değer verdiğim işlerden alıkoyduğunu düşünüyorum. Geçmişe ve gelecekte nasıl değişmek istediğimize yönelik odaklaşma hayatın yalnızca şu an olduğunu ve onun da sonsuza dek yok olduğunu unutmamıza neden oluyor. Her şeyin nihai hedefi düşünülünce bütün bu karmaşanın ne anlamı var ki?"

"Tony'nin senin hiç eğlenmediğini söylerken ne demek istediğini anlıyorum. Her şey o kadar kasvetli ki," dedi Bonnie.

"Ben buna gerçekçilik diyorum."

"Hayatın yalnızca şu an olduğu konusuna geri dönelim," diye ısrar etti Bonnie. "Sana yalnızca şu anı soruyorum – sana bir armağan verilmesine şu anki tepkini öğrenmek istiyorum. Ayrıca grup sonrası kahve seanslarımız hakkında da sorum var. Son iki oturumda çok çabuk ayrıldın. Davet edilmediğini mi düşündün? Hayır, şöyle sorayım: bu oturumdan sonra kahve içmeye gitme konusundaki şu anki duyguların neler?"

"Hayır, bu kadar konuşmaya alışık değilim – toparlanmaya ihtiyacım var. Ve bu oturumdan sonra bugünlük işimin bitmesine memnun olurum."

Julius saatine baktı. "Bitirmemiz gerekiyor – zamanımızı aşıyoruz. Philip, seninle olan sözleşmemi unutmadım. Sen üzerine düşeni yaptın. Gelecek seansta b .n benimkini yerine getireceğim."

İsteklerimizi sınırlamalıyız, arzularımızı dizginlemeli, öfkemizi bastırmalı, bireyin sahip olmaya değecek şeylerden yalnızca sınırlı bir paya erişebileceği gerçeğini akıldan çıkarmamalıyız....[a]

27

Seanstan sonra grup Union Caddesi'ndeki her zamanki kafeteryada kırkbeş dakika için toplandı. Philip orada olmadığı için grup onun hakkında konuşmadı. Oturumda ortaya çıkan konulardan da konuşulmadı. Onun yerine Pam'in Hindistan gezisini canlı bir şekilde anlatışını dinlediler. Pam'in yakışıklı, esrarengiz, tarçın kokulu tren arkadaşı Vijay, Rebecca ve Bonnie'yi çok ilgilendirdi ve sık sık gönderdiği e-postalara cevap yazması için onu cesaretlendirdiler. Gill çok neşeliydi, herkese desteği için teşekkür etti, Julius'la görüşeceğini, alkol bağımlılığı konusunda ciddileşip AA'ya başlayacağını söyledi. Kendisiyle yaptığı iyi çalışma için Pam'e teşekkür etti.

"Devam et Pam," dedi Tony. "Sert-aşk kadını yeni bir darbe indiriyor."

Pam üniversitenin hemen yukarısındaki Berkeley tepelerinde bulunan dairesine geri döndü. Earl'le evlendiğinde aklı başında davranıp burayı elinde tuttuğu için sık sık kendini tebrik ederdi. Belki bilinçdışı bir şekilde yeniden ihtiyacı olabileceğini düşünmüştü. Her odadaki sarı tahtaları, etrafa saçılmış Tibet kilimlerini ve öğleden sonra oturma odasına süzülen sıcak gün ışığını çok seviyordu. Bir kadeh

[a] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 438 / böl. 5, "Counsels and Maxims."

Proseco'yu yudumlayarak masasına oturdu, güneşin San Francisco'nun ardında batışını seyretti.

Grupla ilgili düşünceler zihninde dolaşıp duruyordu. Tony'nin grubun serserisi kostümünü çıkarışını, bir cerrah doğruluğuyla çalışıp Philip'e kendi davranışından nasıl bihaber olduğunu gösterişini düşündü. Bu paha biçilmez bir olaydı. Kasede alabilmeyi dilerdi. Tony yontulmamış bir elmastı – gerçek parıltısı parça parça ortaya çıkıyordu. Ya o "sert aşk" dağıtma konusuna ne demeliydi? Gill'e verdiği tepkide "sert"in "sevgi"ye ne kadar baskın olduğunu Tony ya da bir başkası fark etmiş miydi? Gill'e öyle boşalmak büyük bir zevkti, ama bu zevk söylediklerinin Gill'e yararı dokunması yüzünden biraz azalmıştı. "Başyargıç" demişti Gill ona. En azından bunu söyleyecek cesareti vardı – ama sonra ona iltifat edip riyakâr bir şekilde söylediğini geri almaya çalışmıştı.

Gill'i ilk görüşünü hatırlıyordu – onun fiziksel varlığını bir an için nasıl çekici bulduğunu, yeleğinden ve ceketinden fırlayan kaslarını, ama herkesi memnun etmek için yaptığı yüreksiz çarpıtmalarla ve sızlanmalarıyla, şimdi anlaşıldığı üzere bir sarhoştan hamile kalmama akıllılığını gösteren Rose'la –frijit, güçlü iradeli, kırküç kiloluk Rose– ilgili sürekli sızlanmalarıyla kendisini nasıl düş kırıklığına uğrattığını hatırladı.

Birkaç oturumdan sonra Gill, Pam'in hayatındaki, bir avukatın rekabetçi hayatına dayanamadığı için hukuk diplomasını çekmeceye kaldırıp, sekreterlere nasıl iş mektubu yazılacağını öğrettiği güvenli bir memuriyetle tatmin olan ve daha emekli maaşını almaya başlamadan kendisini öldüren zatürreeyle mücadele edecek dayanıklılığı olmayan babasıyla başlayıp devam eden, uzun kaybetmiş erkekler listesindeki yerini almıştı. Babasının arkasından Aaron geliyordu. Evden ayrılma-

yıp eve en yakın üniversite olan Maryland Üniversitesi'ne gitmek için Swarthmore'dan vazgeçen sivilceli suratlı ödlek lise arkadaşı Aaron; ve sonra göreve devam etme hakkını hiç almamış olmasına ve sonsuza dek deneyimli İngiliz kompozisyonu okutmanı olarak kalmasına rağmen kendisiyle evlenmek isteyen Vladimir; yakında eski kocası olacak olan, Yunan formülü saç boyasından klasikler konusundaki bilgisine kadar her şeyi sahte olan ve kendisi dahil bütün kadın hastalarının kolay hedefler olduğu Earl; ölü bir evliliği bırakıp kendisine katılamayacak kadar korkak olan John. Ya son eklenen, Vijay? Eh, Bonnie ve Rebecca onu alabilirdi! Kahvaltı siparişi vermenin stresinden kurtulmak için bütün gün süren zihinsel sükunet inzivasına gerek duyan bir adam onda fazla heves uyandırmıyordu.

Ama diğerleriyle ilgili bütün bu düşünceler önemsizdi. Dikkatini asıl çeken kişi Philip, orada oturup zırvalayan ve insan taklidi yapan o ahmak, kibirli Schopenhauer kopyasıydı.

Pam yemekten sonra kitaplığına gidip Schopenhauer bölümünü inceledi. Bir zamanlar felsefe öğrencisiydi ve Schopenhauer'in Becket ve Gide üzerindeki etkileri konusunda tez yazmayı düşünmüştü. Schopenhauer'in yazılarını sevmişti – Nietzsche hariç bütün filozoflar içinde en üslup sahibi olanıydı. Onun zekâsına, ilgi alanlarının genişliğine, ateizmi konusunda açık oluşuna hayran olmuştu, ama kişi olarak Schopenhauer hakkında daha fazla şey öğrendikçe şaşkınlığı artmıştı. Kitaplığından onun tüm makalelerini içeren eski bir kitabı indirdi. "Diğerleriyle İlişkimiz" adlı makalesinde altını çizdiği bölümleri sesli olarak okumaya başladı.

- "İnsanlarla uğraşırken üstünlük kazanmanın tek yolu onlardan bağımsız olduğunuzu göstermektir."
- "Önemsememek önemsenmeyi getirir."

★ "Kibar ve dostça davranarak insanları esnek ve itaatkâr yapa bilirsiniz: bu yüzden sıcaklık balmumu için neyse kibarlık da insan doğası için odur."

Schopenhauer'den neden nefret ettiğini şimdi hatırlıyordu. Ve Philip bir danışmandı öyle mi? Ve Schopenhauer model aldığı insandı? Ve Julius ona ders veriyordu? Bütün bunlar inanamayacağı şeylerdi.

Son vecizeyi yeniden okudu: *"Sıcaklık balmumu için neyse kibarlık da insan doğası için odur."* Hmm, demek beni bir balmumu gibi eritebileceğini, Buber hakkındaki yorumuma gereksiz bir iltifatta bulunarak ya da kapıdan önce geçmeme izin vererek hayatıma yaptığı şeyi geri alabileceğini düşünüyor. Eh, canı cehenneme!

Daha sonra jakuzisinde iyice ıslanarak ve hipnotik kıvrak melodisiyle, ani duruşları ve başlangıçlarıyla, tempo ve tınısındaki değişikliklerle kendisini rahatlatan Goenka'nın ilahi kasetini çalarak sakinleşmeye çalıştı. Birkaç dakika için Vipassana meditasyonu yapmayı bile denedi, ama meditasyon bir zamanlar verdiği sükuneti vermiyordu. Küvetten çıkarak aynada yüzünü inceledi. Karnını içeri çekti, göğüslerini kaldırdı, profilini inceledi, kasık tüylerine dokundu, baştan çıkarıcı bir biçimde bacak bacak üstüne attı. Otuzüç yaşında bir kadın için çok iyiydi.

Onbeş yıl önce Philip'i ilk gördüğü zamana ait görüntüler aklına geldi. Masasında oturmuş, rahat bir tavırla içeri giren öğrencilere dersin programını veriyordu. Kendisine bakarken kocaman gülümsemişti. O zamanlar çarpıcı bir erkekti, yakışıklı, zeki, dikkat çelicilerden etkilenmez, başka bir dünyadan gelmiş biri gibi. *Ne* olmuş o adama? O seks, o güç, istediğini yapma, iç çamaşırını yırtma, vücudunu benimkine bastırma? Kendini kandırma Pam – hoşuna gitmişti. Batı entelektüel tarihini akıl almaz derecede iyi kavrayan bir akademisyen

ve harika bir öğretmen, belki o güne kadar sahip olduklarının içinde en iyisi. Bu yüzden ilk olarak felsefe eğitimi almayı düşünmüştü. Ama Philip bunları asla bilmeyecekti.

Bütün bu dikkat dağıtıcı ve rahatsız edici öfkeli düşüncelerle işi bittikten sonra aklı daha yumuşak, daha üzücü ve çok daha önemli bir gerçeğe döndü: Julius'un ölümüne. Sevilecek bir adam vardı. Ölmekte olan, ama her zamanki gibi iş diyen. Bunu nasıl yapıyor? Dikkatini nasıl topluyor? Julius nasıl olup da başkalarıyla ilgilenmeye devam ediyor? Ve Philip, o serseri, Julius'a kendini açması için meydan okuyor. Ve Julius'un ona karşı gösterdiği sabır ve Philip'i eğitme çabaları. Julius onun boş bir gemi olduğunu görmüyor mu?

Gittikçe zayıflayan Julius'a baktığı fantezisini kurmaya başladı; ona yemek getiriyor, ılık bezle siliyor, pudralıyor, çarşaflarını değiştiriyor, yatağına girip gece boyu ona sarılıyordu. Grup konusunda gerçeküstü bir şeyler vardı artık – Julius'un sonunun oluşturduğu kararmakta olan ufka karşı oynanan bu küçük dramlar. Ölenin o olması ne kadar büyük haksızlıktı. İçinde bir öfke dalgası kabardı – ama bu öfkeyi kime yansıtabilirdi?

Yatağının yanındaki gece lambasını kapatıp uyku ilacının etkisini göstermesini beklerken hayatındaki yeni gürültü patırtının bir avantajını düşündü: Vipassana eğitimi sırasında yok olan ve Hindistan'dan ayrılır ayrılmaz yeniden ortaya çıkan John saplantısı yine yok olmuştu – belki sonsuza dek.

Dikensiz gül yoktur, ama gülsüz pek çok diken vardır."

28

Hayat Tarzı Olarak Kötümserlik

Schopenhauer'in yirmili yaşlarında yazdığı en önemli çalışması *İstenç ve Tasarım Olarak Dünya* 1818'de yayımlandı, ikinci tamamlayıcı cilt ise 1844'te. Olağanüstü derecede geniş kapsamlı çalışma için mantık, etik, epistemoloji, algı, bilim, matematik, güzellik, sanat, şiir, müzik, metafizik gereksinimi ve insanın başkalarıyla ve kendisiyle ilişkisi hakkında derinlemesine gözlemler yapıyordu. İnsan durumu en kasvetli yönleriyle ortaya konuyor: ölüm, yalnızlık, hayatın anlamsızlığı ve varoluşun yapısında bulunan acı. Pek çok alim, Schopenhauer'in çalışmalarında, Platon hariç, bütün filozoflarınkinden daha iyi fikirler bulunmakta olduğuna inanıyor.

Schopenhauer sıklıkla her zaman büyük eseriyle hatırlanmak istediğini ve umduğunu ifade etmişti. Hayatının daha ileri dönemlerinde adı *Parerga ve Paralipomena,* anlamı (Yunancadan çeviri) "geride kalan ve tamamlayıcı çalışma" olan iki ciltlik felsefi makaleler ve aforizmalar kitabını yayımladı.

Arthur'un yaşadığı dönemde psikoterapi henüz doğmamıştı, ama yazılarında terapiyle ilişkili pek çok şey var. En önemli çalışması, bi-

---

[a] *Complete Essays,* ed. Saunders, kitap 5, s. 97. Ayrıca bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena,* cilt 2, s. 648 / § 385.

zim gerçeği algılamaktan çok oluşturduğumuz şeklindeki anlayışıyla felsefede devrim yapan Kant'a ilişkin eleştirileri ve katkılarıyla başlıyordu. Kant bizim bütün duyusal verilerimizin nöral aygıtlar tarafından süzüldüğünü ve bize, gerçeklik dediğimiz, ama aslında bir hayal, kavramsallaştırıcı ve kategorize edici zihnimizden çıkan bir kurgu olan resmi vermek için yeniden bir araya getirildiğini fark etmişti. Gerçekten de, neden ve sonuç, ardışıklık, nicelik, uzam ve zaman aslında "dışarıda," doğada var olan varlıklar değil, kavramsallaştırmalar, kurgulardır.

Dahası dışarıda olan şeylere ait bizim işlenmiş versiyonumuzun arkasını "göremeyiz"; orada "gerçekten" olanı –yani bizim algısal ve entelektüel işlememizden önce var olan varlığı– bilmemizin bir yolu yoktur. Kant'ın *ding an sich* (kendi içindeki şey) dediği temel varlık bizim için sonsuza dek bilinemez olarak kalacak ve kalmalıdır.

Schopenhauer "kendi içindeki şeyi" hiçbir zaman bilmeyecek olmamızı kabul etmesine rağmen ona Kant'ın düşündüğünden daha fazla yaklaşabileceğimize inanıyordu. Onun görüşüne göre Kant, algılanan (görüngüsel) dünya konusunda büyük bir mevcut bilgi kaynağını gözden kaçırmıştır: *kendi bedenlerimiz!* Bedenler maddi nesnelerdir.* Zamanda ve uzamda yer alırlar. Ve her birimizin bedeniyle ilgili olağanüstü zenginlikte bilgisi vardır – bu bilgi algılarımızdan veya kavramsal aygıtlarımızdan gelen bir bilgi *değil,* doğrudan içeriden, duygularımızdan kaynaklanan bilgidir.

Bedenlerimizden kavramsallaştıramayacağımız ya da anlatamayacağımız bilgileri öğreniriz, çünkü içsel hayatlarımızın büyük bir kısmı bizim için bilinmeyendir. Bastırılır ve bilince çıkmaları engellenir,

* Tartışma için bkz. Bryan Magee, *Philosophy of Schopenhauer*, s. 440-453.

çünkü daha derinlerdeki doğamızı bilmek (acımasızlığımızı, korkularımızı, hasetlerimizi, cinsel şehvetimizi, saldırganlığımızı, kendimizi aramamızı) dayanabileceğimizden daha fazla rahatsızlık yaratır.

Bu size tanıdık geliyor mu? Şu eski Freud konularına benzemiyor mu – bilinçdışı, ilkel süreç, id, bastırma, kendini-aldatma? Bunlar psikanalitik çabanın hayati tohumları, ezeli kaynağı değil mi? Arthur'un büyük çalışmasının Freud'un doğumundan kırk yıl önce yayımlandığını aklınızdan çıkarmayın. Freud (ve Nietzsche de) ondokuzuncu yüzyılın ortasında birer okul çocuğuyken Arthur Schopenhauer Almanya'nın en çok okunan filozofuydu.

Bu bilinçdışı güçleri nasıl anlayacağız? Bunları başkalarına nasıl anlatacağız? Bunlar kavramsallaştırılamamalarına rağmen yaşanabilirler ve Schopenhauer'in görüşüne göre sanat yoluyla sözcük kullanmadan doğrudan aktarılabilirler. Bu yüzden kendisi sanata ve özellikle müziğe diğer filozoflardan daha fazla önem vermiştir.

Ya seks? Cinsel duyguların insan davranışında önemli bir rol oynadığı şeklindeki inancı konusunda kuşkuya yer bırakmamıştır. İşte burada yine yılmaz bir öncü rolünü oynuyor: daha önceki hiçbir filozof seksin içsel hayatımızdaki ufuklar açan önemi konusunda yazacak bilgisi (ya da cesareti) olmamıştı.

Peki ya din? Schopenhauer düşüncelerini ateist temele oturtan ilk önemli filozoftu. Doğaüstünü açıkça ve hararetli bir şekilde reddediyor, bizim tamamen uzay ve zamanda yaşadığımızı ve maddi olmayan bütün varlıkların sahte ve gereksiz yapılar olduğunu iddia ediyordu. Hobbes, Hume ve hatta Kant gibi pek çok filozofun bilinmezci eğilimleri olsa da hiçbiri inançsızlığı konusunda açık konuşmamıştı. Birincisi, geçimleri için devlete ve onları işe alan üniversitelere bağımlıydılar ve bu yüzden din karşıtı düşünceler açıklamaları yasaktı. Art-

hur hiçbir zaman işe girmemişti ve girmesi de gerekmiyordu, bu yüzden de dilediği gibi yazmakta özgürdü. Tam da bu nedenle Spinoza yüz elli yıl önce çok yüksek üniversite mevkileri için gelen teklifleri reddetmiş, onun yerine mercek bileyicisi olarak kalmıştı.

Peki ya Schopenhauer'in bedeninin içiyle ilgili bilgilerden vardığı sonuçlar? Ona göre içimizde, bütün doğada amansız, doymak bilmez, birincil hayat gücü vardı ve buna *istenç* diyordu. "Hayatta baktığımız her yerde özü ve her şeyin 'kendi-içinde'liğini temsil eden bir çaba görüyoruz,"[α] diyordu. Acı çekmek nedir? "İstençle hedefi arasındaki yola konulan bir engel aracılığıyla bu çabanın engellenmesidir." Mutluluk, saadet nedir? "Amaca ulaşılmasıdır."

İsteriz, isteriz, isteriz, isteriz. Farkındalığa ulaşan herkes için bilinçdışının kanatlarında bekleyen on gereksinim vardır. İstenç bizi amansızca tahrik eder, çünkü bir istek bir kez doyurulduğunda yerine hemen bir yenisi, sonra bir başkası ve sonra bir başkası konur ve bu durum hayat boyu devam eder.

Schopenhauer insan varoluşunun ikilemini tarif etmek için bazen İksion çarkı mitini ya da Tantalos mitini akla getirir. İksion, Zeus'a sadakatsizlik eden bir kraldır ve sürekli olarak dönen ve alevler saçan bir tekerleğe bağlanarak cezalandırılır. Zeus'a karşı gelme cüretini gösteren Tantalos ebediyen isteyerek, ama hiç tatmin olmayarak büyüklenmesi yüzünden cezalandırılır. Schopenhauer insan hayatının, doymuşluğun takip ettiği bir gereksinim mili üzerinde ebediyen döndüğünü düşünmüştür. Doymuşluk bize yeter mi? Heyhat, yalnızca kısa bir süre için. Neredeyse hemen can sıkıntısı devreye girer ve bu kez de can sıkıntısının dehşetinden kaçmak için bir kez daha harekete

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 1, s. 309 / § 56.

geçeriz.

> İş, endişe, didinme ve sıkıntı neredeyse herkesi hayatları boyunca etkiler. Ama her arzu ortaya çıkar çıkmaz doyurulursa insanlar hayatlarını nasıl meşgul edip zamanlarını nasıl geçirirler? İnsan ırkının her şeyin otomatik olarak yetiştiği ve güvercinlerin rosto yapılmış olarak uçtuğu bir Ütopya'ya götürüldüğünü düşünün; herkesin sevgilisini hemen bulduğu ve elinde tutmada zorluk çekmediği bir yere; o zaman insanlar can sıkıntısından ölür ya da kendilerini asardı; ya da dövüşür, birbirini gırtlaklar ve öldürür ve dolayısıyla kendilerine şu anda doğa tarafından verilenden daha büyük bir acı verirlerdi.[α]

Peki can sıkıntısıyla ilgili en korkunç şey nedir? Neden aceleyle can sıkıntısını gidermeye çalışırız? Çünkü bu, varoluşla ilgili tatsız gerçeklerin –önemsizliğimiz, anlamsız varoluşumuz, yok olmaya veya ölüme doğru önlenemez şekilde ilerleyişimiz– kısa süre içinde ortaya çıktığı, dikkat çelicilerin olmadığı bir durumdur.

Bundan dolayı, insan hayatı sonsuz bir isteme, tatmin olma, can sıkıntısı ve sonra yeniden isteme döngüsünden başka nedir ki? Bu bütün canlı türleri için geçerli midir? Durumun insanlar için en kötüsü olduğunu söylüyordu Schopenhauer, çünkü zekâ arttıkça acının yoğunluğu da artmaktadır.

Peki herhangi biri hiç mutlu olmuş mudur? Biri hiç mutlu olabilir mi? Arthur öyle olduğunu düşünmüyordu.

> İnsan başta hiç mutlu değildir, ama bütün hayatını kendisini mutlu edeceğini sandığı bir şeyin peşinde çabalayarak geçirir; nadiren amacına ulaşır, ulaştığında da yalnızca düş kırıklığıyla karşılaşır: sonunda bir enkaz gibidir ve limana direkleri ve donanımları yok olmuş bir şekilde

---

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 293 / § 152.

> gelir. Ondan sonra da mutluluk ya da mutsuzluk aynıdır; çünkü hayatı içinde bulunduğu her dakika yok olan andan fazlası değildir; ve şimdi de sona ermektedir.[α]

Kaçınılmaz trajik bir inişten ibaret olan hayat yalnızca acımasız değil, tamamen kaprislidir de.

> Biz çayırda otlayan kuzular gibiyiz, kasap bu kuzuları izleyip içlerinden birini seçer, sonra bir başkasını; çünkü kaderin kasasında bizim için ne gibi felaketler barındırdığını iyi günlerimizde bilemeyiz, hastalık, eziyet, yoksulluk, sakat kalma, görüş kaybı, delilik ve ölüm.[β]

Arthur Schopenhauer, insanlık durumu konusunda vardığı kötümser sonuçlar çok dayanılmaz olduğu için mi kedere gömülmüştü? Yoksa durum bunun tam tersi miydi? Mutsuzluğu mu, insan hayatının en başında ortaya çıkmaması gereken üzücü bir olay olduğu sonucuna varmasına neden olmuştu? Bu muammanın farkında olan Arthur sık sık duygunun bilgiyi engelleme ve bozma gücüne sahip olduğunu bize (ve kendisine) hatırlatır: ona göre neşelenmek için bir nedenimiz olduğunda bütün dünya gülümseyen bir özellik taşır ve keder üzerimize çöktüğünde dünya karanlık ve kasvetli bir hal alır.

[α] *Complete Essays*, ed. Saunders, kitap 5, s. 21. Ayrıca bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 284 / § 144.

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 292 / § 150.

Ben kalabalıklar için yazmadım.... Çalışmalarımı, zamanın seyrinde nadir rastlanan istisnalar olarak ortaya çıkacak düşünen bireylere miras bırakıyorum. Onlar da benim gibi ya da gemisi batıp ıssız bir adaya çıkan ve kendisinden önce aynı sıkıntıları yaşayan birinin izlerinin, ağaçlardaki bütün papağanlardan ve maymunlardan daha fazla teselli sunduğu bir denizci gibi hissedeceklerdir.[α]

29

"Kaldığımız yerden devam etmek istiyorum," dedi Julius bir sonraki oturumu açarken. Hazırlanmış bir metinden okur gibi kaskatı bir şekilde konuşan Julius hızla devam etti. "Tanıdığım çoğu terapist gibi yakın arkadaşlarıma karşı oldukça açık biriyimdir. Kısa bir süre önce bazılarınızın yaptığı gibi ortaya çıkıp el değmemiş bir açıklama yapmak benim için kolay değil. Ama hayatımda bir kez açıkladığım bir olay var – ve onu da yıllar önce yakın bir arkadaşıma açıklamıştım."

Julius'un yanında oturan Pam söze girdi. Elini koluna koyarak, "Hey, hey, dur bir dakika Julius. *Bunu yapmak zorunda değilsin.* Philip seni bu noktaya zorla getirdi ve Tony onun saçma nedenlerini ortaya serdikten sonra Philip bile bunu talep ettiği için özür diledi. Ayrıca da ben senin böyle bir şey yaşamanı istemiyorum."

Diğerleri de onaylayarak Philip'in her zaman grupta duygularını açtığını ve Philip'in ben-sen antlaşmasının bir tuzak olduğunu işaret ettiler.

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 207-7 "Pandectae II," § 84.

Gill ekledi, "Bazı şeyler karışıyor burada. Hepimiz buraya yardım almaya geldik. Benim hayatım tam bir karmaşa – bunu geçen hafta gördünüz. Ama bildiğim kadarıyla *sen* yakınlık konusunda bir problem yaşamıyorsun Julius. Bu yüzden bunun anlamı ne ki?"

"Geçen hafta," dedi Rebecca, heceleri yutan konuşmasıyla, "Philip'e bir armağan vermek için kendimi açtığımı söyledin. Bu kısmen doğruydu – ama tüm gerçek o değil: aynı zamanda onu Pam'in öfkesinden korumak istediğimi de şimdi fark ediyorum. Bununla birlikte, söylemek istediğim şu ki ... söylemek istediğim *neydi*? Evet, söylemek istediğim şey, Las Vegas'ta yaptığım şeyi itiraf etmem benim için iyi bir terapiydi – bunu içimden çıkardığıma memnunum. Ama sen bana yardım etmek için burada bulunuyorsun ve kendini açmanın bana hiçbir yararı olmayacak."

Julius serseme dönmüştü – böyle güçlü bir görüş birliği bu grup için acayip bir şeydi. Ama neler olduğunu anlıyor gibiydi. "Hastalığım yüzünden çok endişelendiğinizi hissedebiliyorum – benimle çok ilgileniyor, beni sıkıntıya sokmak istemiyorsunuz. Doğru mu?"

"Belki," dedi Pam. "Ama benim için daha fazlası var – içimde bir şey senin geçmişinle ilgili karanlık bir şeyi açıklamanı istemiyor."

Julius diğerlerinin de aynı fikirde olduğunu gösterircesine baş salladığını gördü ve ortaya doğru şunları söyledi: "Ne paradoks ama. Bu alana girdiğimden beri hastaların, terapistlerin çok mesafeli oldukları ve kişisel hayatlarıyla ilgili çok az şey açıkladıkları konusunda yakındıklarını duyarım. İşte ben de tam bunu yapmak üzereyim ve siz karşıma geçmiş hep bir ağızdan bunu duymak istemediğinizi, bunu yapmamamı söylüyorsunuz. Neler oluyor?"

Sessizlik oldu.

"Beni bozulmamış olarak mı görmek istiyorsunuz?" diye sordu

Julius.

Kimse yanıt vermedi. "Bu noktada sıkışıp kaldık gibi görünüyor. Bu yüzden ben aksilik edip anlatacaklarıma devam edeceğim ve neler olacağını hep birlikte göreceğiz. Hikâyem on yıl öncesine, karımın öldüğü zamana dayanıyor. Lisedeki sevgilim Miriam'la tıp fakültesindeyken evlendim ve on yıl önce Meksika'da bir araba kazasında öldü. Yıkılmıştım. Gerçeği söylemek gerekirse o olayın dehşetinden hâlâ kurtulduğumdan emin değilim. Ama tuttuğum yas garip bir hal alarak beni şaşırtıyordu: cinsel enerjimin aşırı derecede arttığını görüyordum. O zamanlar artmış cinselliğin ölümle yüzleşmede verilen yaygın bir tepki olduğunu bilmiyordum. O zamandan beri yas tutan pek çok insanın cinsel enerjiyle dolduğunu gördüm. Kalp damarları korkunç durumda olan adamlarla konuştum, ambulansla acil servise götürülürken kadın görevlileri elledıklerini söylediler. Yasımın içinde seksi saplantı haline getirmiştim, ihtiyacım vardı –hem de aşırı derecede– ve evli ve evli olmayan kadın arkadaşlarımız beni teselli etmeye kalktığında durumu sömürüp bazılarını cinsel açıdan kullandım, hatta bir tanesi Miriam'ın akrabasıydı."

Grup hareketsizdi. Herkes huzursuzdu, bakışlar birbirinden kaçıyordu; kimileri pencerenin dışındaki kırmızı Japon akçaağacına konan ispinozun tiz çığlıklarını dinliyordu. Julius grup yönettiği yıllar boyunca zaman zaman bir yardımcı terapisti olmasını dilerdi. Bu da o zamanlardan biriydi.

Sonunda Tony zorla bir şeyler söyleyebildi: "Peki o arkadaşlıklara ne oldu?"

"Yavaş yavaş yok oldular. Yıllar içinde kadınlardan bazılarını tesadüf eseri gördüm, ama hiçbiri bu konuda konuşmadı. Çok garip bir durumdu. Utanç çok fazlaydı."

"Üzgünüm, Julius," dedi Pam. "Karın için üzgünüm –onu bilmiyordum– ve kuşkusuz o ... o ... arkadaşlıklar."

"Sana ne diyeceğimi bilmiyorum, Julius," dedi Bonnie. "Bu gerçekten biraz garip."

"Bu garipliği biraz daha aç, Bonnie," dedi Julius, grupta kendi terapisti olma işini yüklendiğini hissederek.

"Şey, bu çok yeni bir durum. İlk kez grupta kendini böyle gözler önüne seriyorsun."

"Devam et. Duyguların?"

"Çok gerildiğimi hissediyorum. Galiba bunun nedeni belirsizlik. Eğer gruptan biri," eliyle grubu işaret etti, "gruba acı veren bir konuyu getirse ne yapmamız gerektiğini biliyoruz – yani nasıl yapacağımızı bilmesek bile hemen işe girişiyoruz. Ama sen söz konusu olunca, bilmiyorum ..."

"Tamam, açık olmayan şey bunu bize *neden* anlattığın," dedi Tony. Öne doğru eğilip kalın kaşlarının altından gözlerini kısarak. "Senden öğrendiğim bir şeyi sormama izin ver. Aslında bu geçen hafta ortaya çıktı. *Neden şimdi?* Philip'le bir pazarlık yaptığın için mi? Buradakilerin çoğu bu konuda hayır dedi – bu durumda pazarlık bir anlam ifade etmiyor. Yoksa o olaydan kalan duyguların konusunda yardım mı istiyorsun? Yani bu olayı bizimle paylaşma konusundaki nedenlerin açık değil. Kişisel tepkimi istiyorsan yaptığın şeyle benim bir problemim yok. Sana hemen söyleyeyim, Stuart, Gill ve Rebecca konusunda ne hissettiysem onu hissediyorum – yaptığın işte büyük bir problem olduğunu sanmıyorum. Bunu ben de yapabilirdim. Yalnızdın, seks ihtiyacın vardı, bazı kadınlar seni rahatlatmak istedi, onlara izin verdin ve herkes iyi vakit geçirdi. Büyük olasılıkla onlar da zevk almıştır. Yani kadınlardan yalnızca kullanılıyor ya da sömürülü-

yorlarmış gibi söz ediyoruz. Bu bir parçacık seks için yalvaran erkek ve tahtına oturmuş iyilik için verip vermeyeceğine karar veren bu kadın imgesi gerçekten sinirime dokunmaya başladı. Sanki onların da hoşuna gitmiyor bu iş."

Tony alnına bir şaplak indirip yüzünü örten Pam'in sesine döndü ve Rebecca'nın da ellerini başına götürdüğünü fark etti. "Tamam tamam, bu son kartları bir kenara atıp yalnızca *Neden şimdi?* diyen kartla devam edeceğim."

"Güzel soru Tony. Başlamama izin verdiğin için teşekkürler. Birkaç dakika önce bana yardımcı olacak bir yardımcı terapistim olmasını diliyordum ve sen çıkıp bu işi güzelce hallettin. Bu işte çok iyisin. Terapi senin için iyi bir kariyer olabilirdi. Bir bakalım. *Neden şimdi?* Bu soruyu kendime pek çok kez sordum, ama ilk kez işime yarıyor. Birincisi, bu açıklamanın Philip'le yaptığım pazarlık yüzünden olmadığını söylerken hepiniz haklısınız. Ama bunu da tamamen bir kenara koyamam, çünkü ben-sen ilişkisi konusundaki saptamasında bir şeyler var. Philip'ten alıntı yapacak olursam "doğruluk payı yok değil," demeliyim. Julius Philip'e gülümsedi, ama karşılığında bir gülümseme göremedi.

Julius sözlerine devam etti. "Burada söylemek istediğim şey şu, otantik terapi ilişkisinde karşılık eksikliği konusunda bir problem var – zorluklarla dolu bir problem bu. Bundan dolayı Philip'in meydan okumasını kabul etmemin nedenlerinden biri bu problem."

Julius bir karşılık bekliyordu. Çok uzun süredir konuştuğunu hissediyordu. Philip'e döndü. "Şu ana dek söylediklerim konusunda *sen* neler hissediyorsun?"

Philip Julius'un sorusuyla irkilerek başını çevirdi. Bir an düşündükten sonra, "Grupta çok fazla şeyi açıklayanlardan biri olduğum

kabul ediliyor. Bu doğru değil. Gruptaki birisi benimle olan deneyimini anlattı ve ben de tarihsel doğruluk amacıyla bazı şeyleri açıkladım."

"Bunun konuyla ilgisini söyler misin?" dedi Tony.

"Kesinlikle," dedi Stuart. "Doğruluktan söz edene bak, Philip! Birincisi, kayıtlara geçsin diye söylüyorum, ben senin kendini fazla açanlardan olduğunu düşünenlerden değilim. Ama ben daha çok yanıtının hedefe hiç yaklaşmadığını söylemek istiyorum. Julius'un duygularınla ilgili sorduğu soruyla uzaktan yakından ilgisi yok."

Philip alınmışa benzemiyordu. "Doğru. Tamam, Julius'un sorusuna geri dönelim – galiba soruyla kafam karıştı, çünkü hiçbir duygum *yok*. Söylediklerinde duygusal bir tepki doğuracak bir şey yoktu."

"*Bu* en azından konuyla ilgili," dedi Stuart. "Daha önceki yanıtın tamamen ilgisizdi."

"Bu yalancı bunama oyunundan sıkıldım artık!" Pam elini öfkeyle bacağına indirdi. Philip'e karşı büyük bir öfkeyle konuşuyordu. "Ve benim adımı söylemeyi reddetmene çok kızıyorum! Şu 'gruptan biri' sözü kırıcı ve ahmakça."

"Bu *yalancı bunamayla* cehalet numarası yaptığımı mı ima ediyorsun?" dedi Philip, Pam'in bakışlarından kaçarak.

"Yaşasın," dedi Bonnie kollarını kaldırarak. "Bu bir ilk. Siz ikiniz nihayet birbirinizin varlığını kabul edip konuşuyorsunuz."

Pam, Bonnie'nin sözlerine aldırmayarak Philip'le konuşmaya devam etti. "Yalancı-bunama, alternatifine göre iltifat olarak kalıyor. Julius'un sözlerinde yanıt gerektirecek bir şey olmadığını söylüyorsun. *Bir insan* Julius'a nasıl yanıt vermeyebilir?" Pam'in gözleri alev alev yanıyordu.

"Örneğin?" dedi Philip. "Belli ki senin aklında hissetmemi gerek-

tiğini düşündüğün bir şey var.

"Seni ve düşüncesiz ve duyarsız sorunu ciddiye aldığı için *minnettarlık* duymayı deneyebilirsin. Sana verdiği bu ben-sen sözünü tuttuğu için ona *saygı duymayı* deneyebilirsin. Ya da geçmişte yaşadıkları için *acı* duymaya ne dersin? Denetlenemez cinsel duygularıyla *büyülenebilir* ya da hatta *özdeşleşebilirsin*. Ya da kanserine rağmen seninle, hepimizle çalışmayı kabul ettiği için *hayranlık* duyabilirsin. Ve bu daha başlangıç." Pam sesini yükseltti: "Nasıl olur da bir şey *hissetmeyebilirsin*?" Pam bakışlarını Philip'ten uzaklaştırıp bağlantılarını kopardı.

Philip yanıt vermedi. Budha kadar hareketsiz oturuyordu, sandalyesinde öne doğru eğilmiş, yere bakıyordu.

Pam'in patlamasının ardından gelen derin sessizlikte Julius en iyi nasıl devam edebileceğini düşündü. Çoğunlukla beklemek en iyisiydi – en sevdiği terapi önerimesinden biri, "*demiri soğukken döv!*" idi.

Julius terapi sürecinin birbiri ardına gelen bir sıra izlediğini düşünüyordu: önce, *duygusal ifade,* ikincisi daha sakin *anlayış* ve o duygunun *bütünleşmesi.* Eh, bugün yeterince duygusal ifade oldu, diye düşündü. Hatta belki çok fazla. Şimdi artık anlayış ve bütünleşmeye geçelim. Dolaylı bir yol izleyip Bonnie'ye döndü. "Şu 'yaşasın'a dönelim bakalım."

"Yine düşüncelerimi mi okuyorsun Julius? Bunu nasıl yapıyorsun? Şimdi o şakamı düşünüp pişmanlık hissediyordum. Korkarım alay ediyormuş gibi ifade ettim. Öyle değil mi?" Pam'e, ardından Philip'e baktı.

"O sırada öyle düşünmedim," dedi Pam, "ama evet, geriye dönüp bakınca biraz alaycılık vardı."

"Üzgünüm," dedi Bonnie. "Ama buradaki bu kaynayan kazan, sen ve Philip'in durmadan birbirinize sözlü sataşmalarınız – doğrudan

konuşmanızla rahatladım o kadar. Ya sen?" diye Philip'e döndü. "Sen de yorumuma kızdın mı?"

"Üzgünüm." Philip yere bakmaya devam ediyordu. "Anlamadım. Yalnızca onun gözlerindeki öfkenin farkındaydım?"

"Onun mu?" dedi Tony.

"Pam'in gözlerindeki." Pam'e döndü, sesi bir an için titredi, "Senin gözlerindeki öfke Pam."

"Tamam, dostum," dedi Tony, "*şimdi* ilerliyoruz."

"Korktun mu Philip?" diye sordu Gill. "*Bunun* alıcı tarafında olmak kolay değil, değil mi?"

"Hayır, ben yalnızca bakışlarının, sözlerinin, benimle ilgili görüşlerinin benim için önemli olmamasının bir yolunu bulmaya çalışıyordum. Yani *senin sözlerinin, senin bakışlarının,* Pam."

"Sen ve benim ortak bir noktamız var gibi görünüyor, Philip," dedi Gill. "Sen de benim gibisin – ikimizin de Pam'le ilgili sorunları var."

Philip Gill'e bakıp başıyla onayladı. Belki bir minnettarlık ifadesidir bu, diye düşündü Julius. Philip'in daha fazla şey anlatmayacağını anlayınca Julius başka üyeleri söze katmak için gruba baktı. Etkileşim ağını genişletme fırsatını asla kaçırmazdı: bir misyonerin inancıyla etkileşime ne kadar üye katılırsa grubun o kadar etkin olacağına inanıyordu. Pam'i de katmak istiyordu – Philip'e karşı patlaması hâlâ havayı dolduruyordu. Bu amaçla Gill'e hitaben konuştu, "Gill, Pam'in yorumlarıyla karşılaşmanın kolay olmadığını söyledin ... ve geçen hafta da Pam'e başyargıç dedin – bu konuda daha fazla şey söyleyebilir misin?"

"Oh, bu yalnızca benim şeyim, biliyorsun, emin değilim ve bu konuda iyi bir yargıya varamıyorum, ama–"

Julius sözünü kesti, "Dur! Buradaki hareketi donduralım. Hemen şu anı." Pam'e döndü: "Gill'in az önce söylediklerine bak. Onu dinlemediğini ya da dinleyemediğini söyleyişinle ilintili mi bu söyledikleri?"

"Kesinlikle," dedi Pam. "Gill'in en mükemmel örneği. Bak, Gill, az önce söylediğin şey şuydu: '*Benim söylemek üzere olduklarıma önem vermeyin. Önemli değiller – ben önemli değilim – yalnızca benimle ilgili şeyler. Kimseyi gücendirmek istemiyorum. Beni dinlemeyin.*' Yalnızca kendini elemekle kalmıyor, sıkıcı da oluyorsun. Bu sızlanma çok sıkıcı. Tanrı aşkına Gill! Söyleyecek bir şeyin mi var? Kalk ve söyle!"

"Peki Gill," diye ekledi Julius. "Söyleyeceklerini bir girişe gerek duymadan *söyleyecek olsaydın* ne söylerdin?" Eski güzel koşullu ses numarasıydı bu.

"Ona –yani *sana* Pam– korktuğum yargıç olduğunu söylerdim. Oturup beni yargılıyorsun. Senin varlığınla rahatsız oluyorum – hayır, açıkçası dehşete kapılıyorum."

"Bu yeterince doğrudan oldu Gill. *Şimdi* seni dinliyorum," dedi Pam.

"Demek ki Pam," dedi Julius, "burada senden korktuğunu ifade eden iki adam –Philip ve Gill– var. Buna verecek bir tepkin var mı"

"Evet – büyük bir tepki: '*Bu onların problemi.*'"

"Bunun senin de problemin olma olasılığı var mı?" diye sordu Rebecca. "Belki hayatındaki diğer erkekler de böyle hissetmiştir."

"Bunu düşüneceğim."

"Bu son konuşmayla ilgili geribeslem vermek isteyen var mı?" diye sordu Julius.

"Bence Pam biraz kurnazlık yapıyor," dedi Stuart.

"Katılıyorum. Senin bu konuda fazla düşüneceğini sanmıyorum, Pam," dedi Bonnie.

"Evet, çok haklısın, galiba hâlâ Rebecca'nın Philip'i benim öfkemden kurtarmak istediğini söylemesi yüzünden acı çekiyorum."

"Bu bir ikilem, değil mi Pam?" dedi Julius. "Gill'e söylediğin gibi saçma olmayan geribeslemlere değer veriyorsun. Ama böyle bir geribeslem aldığında da, ahh, nasıl da acıtıyor."

"Bu doğru – demek göründüğüm kadar sert değilim. Ve Rebecca, bu gerçekten acıttı."

Rebecca söze girdi, "Üzgünüm, Pam; niyetim bu değildi. Philip'i desteklemek sana saldırmakla eşdeğer değil."

Julius bekleyip grubu hangi yöne doğru yönlendirmesi gerektiğini düşündü. Pek çok olasılık vardı. Pam'in öfkesi ve yargıçlığı masadaydı. Peki ya diğer erkekler ne durumdaydı, Stuart ve Tony? Ve Pam'le Rebecca arasındaki rekabet de hâlâ masanın üstündeydi. Yoksa grup Bonnie ve onun alaycı yorumu üzerinde mi çalışmalıydı? Yoksa Pam'in Philip'e parlamasına mı odaklanmalıydı? Sabırlı olmanın en iyisi olduğunu biliyordu; çok hızlı itmek hata olurdu. Bir avuç oturumdan sonra gerilimin azalmasına doğru belirgin bir ilerleyiş vardı. Belki bugünlük yeterince çalışmışlardı. Ama bunu ölçmek zordu; Philip çok az şey açıyordu. Derken grup Julius'un hiç beklemediği bir yöne doğru ilerlemeye başladı.

"Julius," dedi Tony. "Merak ediyordum da, acaba açıkladığın şeye karşı aldığın yanıtlardan memnun oldun mu?"

"Şey, çok fazla ileri gidemedik. Olanları bir düşüneyim. Sen neler hissettiğini söyledin, Pam de öyle ve sonra Philip'le benim açıkladıklarım konusunda bir şey hissetmediği için tartışmaya başladılar. Ve Tony, senin 'neden şimdi?' sorunu hiç yanıtlayamadım. O konuya ge-

ri döneyim." Julius düşüncelerini toplamak için biraz bekledi. Kendisinin ya da herhangi bir terapistin kendisini açmasının her zaman ikili etkisi olduğunun çok iyi farkındaydı: birincisi kendisi için aldıkları vardı, ikinci olarak da grup için model oluşturmuş oluyordu.

"Açıkladığım şeylerden pişman olmadığımı söyleyerek başlayabilirim. Yani buradaki herkes beni durdurmaya çalıştı, ama ben bitirmeye kesin kararlı bir şekilde inatçılık ettim. Bu benim için çok olağandışı bir şey ve tamamen anladığımdan da emin değilim, ama burada önemli bir konu var. Tony bu konuda yardım isteyip istemediğimi sordun – belki de bağışlanmayı istiyordum. Hayır, sorun o değildi; bu konu üzerinde arkadaşlarımla ve bir terapistle birkaç yıl çalıştıktan sonra ben kendimi bağışladım. Size kesin olarak söyleyebileceğim bir şey şu: geçmişte, yani kanserimden önce bugün grupta söylediklerimi bin yıl da geçse söylemezdim.

"Kanserimden önce," diye devam etti Julius. "Anahtar sözcük bu. Hepimiz ölüm cezasına çarptırıldık –bu neşeli açıklama için hepinizin bana iyi para ödediğinizi biliyorum– ama benimkinin onaylanması, mühürlenmesi ve hatta tarihinin atılması kesinlikle dikkatimi çekti. Melanomum bana garip bir rahatlama hissi veriyor, bu da bugün yaptığım açıklamayla çok fazla ilintili bir şey. Belki bu yüzden bir yardımcı terapist –sizin çıkarlarınız doğrultusunda hareket ettiğimden emin olacak tarafsız birisi– özlemi duyuyordum."

Julius durdu. Sonra ekledi, "Bugün benimle nasıl ilgilendiğiniz konusunda yorumda bulununca hiçbirinizin bana yanıt vermediğinizi fark ettim."

Birkaç dakikalık sessizlikten sonra Julius ekledi, "Ve hâlâ da vermiyorsunuz. Görüyorsunuz ya, bu yüzden yardımcı terapist istiyorum. Eğer hakkında konuşulmayan önemli bir şey varsa, diğer önem-

li şeyler hakkında da konuşulmayacağına inanmışımdır her zaman. Benim işim engelleri kaldırmak; istediğim son şey bir engel *olmak.* Kendi dışıma çıkmak benim için zor, ama benden kaçtığınızı hissediyorum ya da şöyle ifade edeyim, *ölümcül hastalığımdan* kaçıyorsunuz."

Bonnie konuştu, "Sana olanları konuşmak *istiyorum*; ama sana acı vermek istemiyorum."

Diğerleri de ona katıldı.

"Evet, şimdi tam üstüne bastın. Söyleyeceklerimi dikkatle dinleyin: bana acı vermenizin yalnızca bir yolu var – *o da kendinizi benden uzaklaştırmanız.* Ölümcül bir hastalığı olan biriyle konuşmanın zor olduğunu biliyorum. İnsanlar parmaklarının ucuna basarak yürüme eğiliminde oluyor; söyleyecek doğru şeyi bilmiyorlar."

"Bu benim için çok doğru," dedi Tony. "Ne diyeceğimi bilmiyorum. Ama seninle kalmaya çalışacağım."

"Bunu hissediyorum, Tony."

"İnsanların kendilerini bekleyen ölümle yüzleşmek istemedikleri için hasta insanlarla temas kurmaktan korktukları doğru değil mi?" dedi Philip.

Julius başıyla onayladı. "Bu söylediklerin çok önemli, Philip. Buradaki durumu inceleyelim." Bu sözleri Philip'ten başka biri söyleseydi Julius ona kendi duygularını söyleyip söylemediğini sorardı. Ama şu aşamada yalnızca Philip'in söylediği uygun şeyi desteklemek istiyordu. Bir tepki bekleyerek grubu taradı.

"Belki Philip'in söyledikleri benim için doğru olabilir, çünkü son zamanlarda bir şeyin beni öldürmeye çalıştığı kabuslar görüyorum. Sonra şu anlattığım kabus var – hani treni, dağılan treni yakalamaya çalıştığım."

"Buzdağının altındakiler için her zamankinden daha fazla korktu-

ğumu biliyorum," dedi Stuart. "Tenis arkadaşlarımdan biri dermatologtur ve geçen ay içinde iki kez deri lezyonlarıma bakmasını istedim. Aklımda melanom vardı."

"Julius," dedi Pam, "bana hastalığını söylediğinden beri aklımdasın. Erkeklere karşı sert olduğum konusunda söylenenlerden bazıları doğru, ama sen bir istisnasın, sen tanıdığım en değerli insanlardan birisin. Ve evet, seni korumayı *istiyorum*. Philip seni zorlayınca böyle hissettim. Onun duygusuz ve duyarsız olduğunu düşündüm ve hâlâ da öyle düşünüyorum. Ve kendi ölümümün daha fazla farkında olup olmadığım konusuna gelince – şey, bu olabilir, ama ben farkında değilim. Sana söyleyebilecek teselli sözleri arayışı içinde olduğumu söyleyebilirim. Dün gece ilginç bir şey okudum, Nabokov'un anılarından bir bölüm, *Konuş, Bellek*. Hayatı, birbirine benzer iki karanlık havuz arasındaki kıvılcım olarak tarif ediyor, ölümden önceki karanlık ve ölümden sonraki karanlık. Sonraki konusunda bu kadar endişelenip önceki konusunda hiç düşünmememiz ne kadar garip. Bunun muazzam derecede güven verici olduğunu düşündüm ve sana vermek için hemen altını çizdim."

"Bu bir armağan Pam. Teşekkür ederim. Olağanüstü bir düşünce. Ve aynı zamanda güven verici, ama nedeni konusunda pek emin değilim. İlk havuz, doğumdan öncesi konusunda daha rahatım –daha arkadaşça geliyor– belki onu umutla birleştiriyorum, gelecek şeylerin potansiyeliyle."

"Bu düşünce," dedi Philip, "Schopenhauer için de güven vericiydi, bu arada Nabokov kuşkusuz bunu ondan aşırmış. Schopenhauer ölümden sonra doğumdan önce olduğumuz şey haline geleceğimizi söyler ve böylece birden fazla hiçliğin olanaksızlığını kanıtlamış olur."

Julius yanıt verme fırsatı bulamadan Pam öfkeyle Philip'e bakıp bağırarak yanıt verdi: "İşte tam burada senin bir danışman olma arzunun neden koca bir şaka olduğunun mükemmel bir örneğini görüyoruz. Burada hassas duyguların ortasındayız ve en önemli şey, senin için önemli *tek* şey göndermelerin doğruluğu. Schopenhauer'in bir zamanlar belli belirsiz buna benzer bir şey söylediğini düşünüyorsun. Ne kadar önemli!"

Philip gözlerini kapatıp konuşmaya yapmaya başladı: " 'İnsan, büyük bir hayretle, binlerce yıllık varolmayıştan sonra birdenbire var olduğunu görür; bir süre yaşar; ve sonra yeniden yok olması gereken aynı oranda uzun zaman gelir.'[a] Schopenhauer'in yazılarının büyük bir kısmını belleğime yazdım: 'Additional Remarks on the Doctrine of the Vanity of Existence' [Varoluş Kibri Doktrini Üzerine Ek Saptamalar] adlı makalesinin üçüncü paragrafı. Bu senin için yeterince belirsiz mi?"

"Çocuklar, çocuklar, kesin şunu," dedi Bonnie, tiz bir sesle.

"Kendini kaybediyorsun Bonnie, bu çok hoşuma gitti," dedi Tony.

"Başka duygusu olan var mı?" diye sordu Julius.

"*Bu* çapraz ateşin ortasında kalmak istemiyorum. Büyük toplar ortaya çıkarılıyor," dedi Gill.

"Evet," dedi Stuart. "İkisi de darbe indirme fırsatına direnemiyor. Philip Schopenhauer'in sözlerini kullanan birisi hakkında yorum yapmak zorundaydı ve Pam de Philip'e koca bir şaka deme fırsatını kaçırmadı."

"*Onun* koca bir şaka olduğunu söylemedim. Ben dedim ki ..."

---

[a] *Complete Essays*, ed. Saunders, kitap 5, s. 19. Ayrıca bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 283 / § 143.

"Bırak artık Pam, hiçbir şeyi beğenmiyorsun. Ne demek istediğimi biliyorsun." Stuart geri çekilmiyordu. "Ve Nabokov'la ilgili o patlama – sınırı aştın Pam. Onun kahramanı hakkında kötü konuşuyorsun, sonra da Schopenhauer'in sözünü ödünç alan birisini övüyorsun. Philip'in söylediğin bir şeyi düzeltmesinin ne sakıncası var? Schopenhaer'in kendisi için taşıdığı önceliği işaret etmesi büyük bir suç mu?"

"Bir şey söylemem gerek," dedi Tony. "Her zaman olduğu gibi bu adamların kim olduğunu bilmiyorum – en azından şu Nabo ... Nobo?"

"Nabokov," dedi Pam, Tony için sakladığı yumuşak ses tonuyla. "Büyük bir Rus yazardır. *Lolita* adlı romanını duymuş olmalısın."

"Evet, filmini gördüm. Eh, bu tür konuşmayla kısırdöngüye giriyorum – bilmemek kendimi aptal gibi hissetmeme neden oluyor, sonra sus pus oluyorum, ardından kendimi daha da aptal hissediyorum. Konuşarak bu döngüyü kırmam gerek." Julius'a döndü: "Duygular konusundaki soruna gelince, bir duygum *bu* – aptalca. Diğeri bir an için geçerli, Philip, 'Bu senin için yeterince belli belirsiz mi?' diye sorduğu zaman. O an Philip'in dişlerini gördüm – ve gerçekten keskin dişlerdi. Ve Pam'e karşı hissettiğim başka duygular var." Ona bakmak için döndü. "Pam, seni çok tutuyorum – seni gerçekten beğeniyorum, ama sana bir şey söyleyeyim: *senin kötü tarafına gerçekten gelmek istemezdim.*"

"Seni anlıyorum," dedi Pam.

"Ve, ve ..." dedi Tony. "Söyleyeceğim en önemli şeyi unuttum – bütün bu tartışma bizi yolumuzdan çıkardı. Seni nasıl koruduğumuz ya da senden nasıl kaçtığımız hakkında konuşuyorduk Julius. Sonra Pam ve Philip'le konudan hızla uzaklaştık. Bu durumda senden yine kaçmış olmuyor muyuz?"

"Biliyor musun, şu anda öyle hissetmiyorum. Şu anda olduğu gibi samimi şekilde çalıştığımız zaman tek bir yol üzerinde kalamayız. Düşünceler yeni kanallara akıp durur. Ve bu arada," Philip'e döndü, "*samimi* sözünü bilerek kullanıyorum. Öfkenin –ilk kez ortaya çıktığını gördük– bunun gerçek bir samimiyet işareti olduğunu düşünüyorum. Bence Pam'le ona öfkelenecek kadar ilgileniyorsun."

Philip'in kendi başına yanıt vermeyeceğini bildiğinden onu dürttü. "Philip?"

Başını iki yana sallayan Philip yanıt verdi, "Hipotezini nasıl değerlendireceğimi bilmiyorum. Ama söylemek istediğim başka bir şey var. Ben de Pam gibi sana söyleyecek rahatlatıcı ya da konuyla ilgili şeyler aradığımı itiraf ediyorum. Schopenhauer'in yaptığı gibi, her gün Epiktetos'un çalışmalarını ya da Upanişadlar'ı okuyorum." Tony'ye doğru baktı. "Epiktetos ikinci yüzyıl Roma filozofuydu. Upanişadlar da kadim kutsal Hindu kitaplarıdır. Geçen gece Epiktetos'tan önemli olabileceğini düşündüğüm bir bölüm okudum: Bir kopyasını çıkardım – basit bir şekilde Latinceden konuşma diline çevirdim." Çantasına uzanıp herkese birer kopya verdi, sonra gözlerini kapatıp bölümü ezberden söyledi.

> Bir deniz yolculuğunda gemi demir attığında su almak ve bu arada birkaç bitki ve deniz kabuğu toplamak için sahile çıkarsınız. Ama aklınız her zaman gemidedir ve her an geminin kaptanı çağırabilir diye durmadan etrafınıza bakınırsınız. Bu çağrıya kulak vermeli ve size bağlanıp ambara atılan bir koyun gibi davranılmaması için bütün o şeyleri atınalısınızdır.[α]

İnsan hayatında da durum böyledir. Deniz kabukları ve bitkiler ye-

[α] Epictetus, *Discourses and Enchiridion*, s. 334.

rine eş ve çocuklar varsa hiçbir şey onları almamıza engel olamaz. Ama kaptan çağırırsa bütün o şeyleri geride bırakarak ve arkanıza bakmadan koşarsınız. Ve eğer yaşlıysanız kaptan çağırır ve siz hazır olmazsınız diye gemiden fazla uzaklaşmazsınız.

Philip, "İşte bu kadar," dermiş gibi ellerini iki yana açarak sözlerini bitirdi.

Grup metni inceledi. Şaşkına dönmüşlerdi. Sessizliği Stuart bozdu. "Deniyorum, Philip, ama anlamıyorum. Bunun bizim ya da Julius için değeri nedir?"

Julius saatini işaret etti. "Üzgünüm, ama süremiz doldu. Ama biraz öğretmen gibi davranıp bir noktayı işaret etmeme izin verin. Çoğu zaman bir ifadeyi ya da hareketi iki farklı bakış açısından görürüm – *içerik* ve *süreç*– ve *süreç* derken *söz konusu taraflar arasındaki ilişkinin doğası hakkında bize söylediklerini* kastediyorum. Stuart senin gibi Philip'in mesajının *içeriğini* ben de hemen anlamadım: Önce incelemeliyim, belki içerik bir sonraki oturumun konusu olabilir. Ama *süreç* konusunda bildiğim bir şey var. Bildiğim şey Philip, sen de Pam gibi beni düşünüyordun, bana bir armağan vermek istedin ve bunu yapmak için bir zahmete girdin: pasajı ezberledin; kopyalarını çıkardın. Bunun anlamı mı? Benimle ilgilendiğini gösteriyor. Bu konuda ne mi hissediyorum? Çok etkilendim, teşekkür ederim. İlgini kendi sözlerinle ifade edeceğin zamanı sabırsızlıkla bekliyorum."

Hayat bir parça nakış işlemesine benzetilebilir. Hayatının ilk yarısındaki herkes işlemenin ön tarafını görür, ikinci yarısında ise tersini. İkincisi o kadar güzel değildir, ama daha öğreticidir, çünkü iplerin birbirine nasıl bağlandığını görmemizi sağlar."

30

Grup gittikten sonra Julius onların evinin ön merdivenlerinden aşağıya, caddeye inişlerini seyretti. Tek tek park ettikleri arabalarına gitmek yerine küme halinde yürümeye devam ettiler. Kafeteryaya gittiklerine kuşku yoktu. Oh, yağmurluğunu kapıp koşarak onlara katılmayı ne kadar isterdi. Ama başka gün başka bir hayat, başka bacaklarla, diye düşündü, o günün notlarını bilgisayara yüklemek için ofisine doğru giderken. Birden kararını değiştirdi, grup terapisi odasına geri döndü, piposunu alıp yoğun Türk tütününün tadını çıkardı. Grup seansının közlerinde birkaç dakika daha gevşemekten başka bir amacı yoktu.

Bu oturum da son üç dört oturum gibi çok ilginç olmuştu. Uzun zaman önce yönettiği meme kanserli hasta gruplarını düşündü. O üyeler, gerçekten öleceklerini fark ettikten sonra, duydukları panik hissinin üstesinden geldikten sonraki o altın dönemi ne kadar sık ifade ederlerdi. Bazıları kanserle yaşamanın kendilerini daha bilge, daha kendini gerçekleştirmiş yaptığım, hayatlarındaki öncelikleri yeniden sıraladıklarını, daha güçlü olduklarını, artık değer vermedikleri şey-

---

" Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 482 / Bölüm 6, "On the Different Periods of Life."

lere hayır ve gerçekten önemli olan şeylere evet demeyi öğrendiklerini söylerlerdi – ailelerini ve arkadaşlarını sevmek gibi, onların güzelliğini gözlemek gibi, mevsimlerin değişiminin tadını çıkarmak gibi. Ama ancak vücutları kanserle tanıştıktan sonra yaşamayı öğrenmelerinin ne kadar kötü olduğundan yakınırdı çoğu.

Bu değişiklikler o kadar çarpıcıydı ki – hatta bir hasta 'Kanser psikonevrozları tedavi ediyor' demişti. Julius birkaç kez yaramaz bir çocuk gibi sınıftaki öğrencilerine yalnızca psikolojik değişiklikleri tarif etmiş ve sonra ne tür bir terapinin söz konusu olduğunu sormuştu. Farkı yaratan şeyin terapi değil ölümle yüzleşmek olduğunu öğrenince öğrenciler ne kadar şaşırmışlardı. O hastalara çok şey borçluydu. İhtiyacı olduğu anda onun için ne kadar önemli bir model olmuşlardı. Bunu onlara söyleyememesi ne kadar yazıktı. Doğru yaşa, dedi kendi kendine, sen öğrenmesen bile senden doğru şeyler çıkacağına inan.

Peki sen kanserinle nasıl baş ediyorsun? diye sordu kendi kendine. Panik aşaması konusunda çok şey biliyorum ve hâlâ sabaha karşı saat üçte paniğin hiçbir mantık ya da tumturaklı konuşmaya teslim olmayan –yalnızca Valium'a, şafağın sökmesine ya da rahatlatıcı küvet banyosuna teslim oluyor– isimsiz bir dehşetle beni pençesine aldığı zamanlar olsa da Tanrıya şükür bu aşamayı atlatıyorum.

Ama değiştim ya da daha bilge oldum mu? diye merak etti. Altın dönemimi yaşıyor muyum? Duygularıma daha yakınım – belki bu gelişmedir. Sanırım, hayır, *bundan eminim,* daha iyi bir terapist oldum – kulaklarım daha duyarlı hale geldi. Evet, kesinlikle farklı bir terapistim. Kanserimden önce gruba âşık olduğumu söylemezdim. Hayatımla ilgili ayrıntıları –Miriam'ın ölümü, seksüel fırsatçılığım– anlattığımı hayal bile edemezdim. Ve bugün gruba açıklama yapmak için duyduğum o karşı konulmaz istek –Julius şaşkınlıkla başını iki

yana salladı– bu ilginç bir durum, diye düşündü. Yapıma, eğitimime, kendi öğrettiklerime ters düşen bir istekti bu.

Kesin olan bir şey var, beni dinlemek istemediler. Birleşmiş direnç gücü: kusurlarımın veya karanlık yönümün bir parçası olmak istemediler. Ama ben bir kez anlattıktan sonra ilginç şeyler ortaya çıktı. Tony çok iyiydi! Becerikli bir terapist gibi hareket etti – grup tepkisiyle tatmin olup olmadığımı sordu, davranışımı normal göstermeye çalıştı, "neden şimdi" konusunda bastırdı. Müthiş şeylerdi. Ben gittikten sonra grubu yönettiğini bile görebiliyorum –bu çok ilginç olurdu– geçmişinde hapiste yatmış kolej terk bir terapist. Ve diğerleri –Gill, Stuart, Pam– benimle ilgilenip grubun odaklanmasını sağladı. Jung ancak yaralı bir şifacının gerçekten iyileştirebildiğini söylerken aklında başka şeyler vardı, ama belki hastaların terapötik becerilerini bilemek terapistlerin yaralarını ortaya çıkarmaları için oldukça yeterli bir nedendi.

Julius koridorda avare avare yürüyüp ofisine girerken grubu düşünmeye devam ediyordu. Ve Gill – bugün nasıl gösteriş yapmıştı ama! Pam'e "başyargıç" demesi müthişti – ve çok da doğru. Pam'in bu geribeslemle bütünleşmesine yardım etmeliyim. Gill'in görüşünün benimkinden daha keskin olduğunu gösteren bir olay bu. Uzun süredir Pam'den o kadar çok hoşlanıyorum ki, patolojisini göremedim – belki de bu yüzden John'la olan saplantısında ona yardım edemedim.

Julius bilgisayarını açıp, "Kısa Hikâye Konuları" isimli dosyaya girdi – hayatındaki gerçekleştirilmemiş büyük projesini içeren bir dosyaydı bu: büyük bir yazar olmak. İyi, katılımcı bir mesleki yazardı (–psikiyatri literatüründe iki kitap ve yüzlerce makale yayımlamıştı), ama Julius edebiyat yazmayı çok istiyordu ve onlarca yıldır hayal gücünden ve çalışmalarından çıkardığı kısa hikâyeler için konu birik-

tiriyoru. Birkaç tanesine başlamasına rağmen hikâyeyi bitirip yayımlanması için teslim edecek ne zamanı ne de cesareti bulabilmişti.

Hikâye konularından oluşan listeyi tararken "Düşmanlarıyla yüzleşen kurbanlar" konusunu tıkladı ve fikirlerinden ikisini okudu. İlk yüzleşme Türk limanından açılan lüks bir gemide gerçekleşiyordu. Bir psikiyatrist geminin kumarhanesine giriyordu ve dumanla kaplı odada, bir zamanlar kendisini dolandırarak yetmiş bin dolarını çalan eski bir hastasını görüyordu. İkinci yüzleşmede bir tecavüz sanığını yardım amaçlı savunan kadın avukat söz konusuydu. Avukat hapishanede yaptığı ilk görüşmede adamın kendisine on yıl önce tecavüz eden adam olduğundan kuşkulanıyordu.

Yeni bir giriş yaptı: "Bir terapi grubunda kadın yıllar önce öğretmeni olan ve kendisini cinsel açıdan sömüren bir adamla karşılaşır." Fena değil. Edebiyat için yüksek dram – ve iyi bir terapiye götürme potansiyeli de var, diye düşündü Julius. Bundan olumlu bir şey çıkabilir – bunu biliyorum. Keşke ikisini de grupta tutabilsem ve eski yaraları açmanın acısına dayanabilseler. Ve kuşkusuz yaraların açılması gerekecek – Philip'in geçmişi hakkında konuşma zamanı geliyordu.

Julius Philip'in gemi yolcularıyla ilgili çevirisini aldı. Birbirine bağlanan ipleri ayırmaya çalışarak birkaç kez okudu. Ama yine de başını iki yana sallayarak okumayı bıraktı. Philip bunu rahatlaması amacıyla sunmuştu. Ama rahatlık neresindeydi?

Belirli bir kışkırtma yokken bile, olmayan tehlikeleri aradığım huzursuz bir endişe hali içindeyim; bu durum benim için en ufak dertleri sınırsız derecede büyütüyor ve insanlarla ilişkiyi çok zor hale getiriyor.[α]

31

Arthur Nasıl Yaşadı?

Arthur doktorasını aldıktan sonra Berlin'de, kısa bir süre Dresden'de, Münih ve Mannheim'da yaşadı ve sonra kolera salgınından kaçarak hayatının son otuz yılını yaşayacağı Frankfurt'a yerleşti. Bir günlük geziler dışında oradan hiç ayrılmadı. Paralı bir işi yoktu, kiralık odalarda kalıyordu, hiç evi, yuvası, karısı ve ailesi, yakın arkadaşları olmadı. Sosyal bir çevresi yoktu, yakından tanıdıkları ve topluluk hissi yoktu – hatta çoğunlukla alay konusu oluyordu. Hayatının son birkaç yılına kadar yazıları karşılığında bir okur ya da gelir kazanmadı. Çok az ilişkisi olduğu için az sayıdaki yazışmaları da temel olarak iş konularıyla ilgili oluyordu.

Arkadaşı olmamasına rağmen özel hayatı konusunda çoğu filozoftan daha fazla şey biliyoruz, çünkü felsefi yazılarında şaşırtıcı derecede özele iniyordu. Örneğin en önemli çalışması *İstenç ve Tasarım Olarak Dünya*'nın giriş paragrafında bir felsefe tezi için olağandışı derecede kişisel bir ton kullanmıştı. Açık ve anlaşılır yazısı okurla kişi-

[α] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 507 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 28.

sel olarak ilişki kurmak istediğini hemen gösteriyordu. Okurdan kitabı –sabırla– iki kez okumalarını rica ederek önce kitabını nasıl okuyacaklarını anlatır. Sonra okuru, bu kitaba giriş niteliği taşıyan önceki kitabı *Yeterli Mantığın Dört Katlı Kökü Üzerine*'yi okuması için teşvik eder ve bu tavsiyesi için okurun kendisine müteşekkir olacağına dair güvence verir. Hatta okur Kant ve Platon'un muhteşem çalışmalarını biliyorsa daha da fazla yararlanacağını belirtir. Ama Kant'm çalışmalarında ciddi hatalar bulduğunu ve bunları ekte anlattığını (ki ekin de daha önce okunması gerekiyordu) söyledikten sonra Upanişadları bilen okurların kitabını anlamaya en fazla hazırlıklı kişiler olduklarını belirtir. Son olarak, okurun bu kendini beğenmiş, kibirli ve zaman alıcı ricaları yüzünden öfkelenip sabırsızlanabileceğini belirtir (haklı olarak). Bu filozoflar içindeki en kişisel yazarın kişisellikten en uzak biçimde yaşaması ne garip.

Schopenhauer çalışmasına eklediği kişisel atıflara ek olarak Yunanca yazdığı "Ειζεαυτον" (Kendim Hakkında) isimli özyaşamöyküsel yazısında kendisiyle ilgili çok fazla şey açıklar. Gizem ve tartışmalarla örtülü yazının garip hikâyesi şöyledir:

Hayatının son dönemlerinde Arthur'un etrafında katlandığı, ama ne sevdiği ne de saygı duyduğu küçük bir hevesliler, hatta 'yayıcılar' halkası toplandı. Bu tanıdıkları onun sık sık "Kendim Hakkında"dan, önceki otuz yıl boyunca kendisiyle ilgili gözlemlerini not ettiği özyaşamöyküsel günlükten söz ettiğini duyuyorlardı. Ama öldükten sonra garip bir şey oldu: "Kendim Hakkında" hiçbir yerde bulunamadı. Schopenhauer'in müritleri onu boş yere aradıktan sonra Schopenhauer'in vasiyetnamesini yerine getiren Wilhelm Gwinner'a kayıp belgeyi sordular. Gwinner onlara "Kendim Hakkında"nın artık var olmadığını söyledi; Schopenhauer'in talimatı gereği onu ölümünden sonra

hemen yok etmişti.

Ama Aynı Wilhelm, Schopenhauer'le ilgili ilk yaşamöyküsünü yazdı ve Schopenhauer'in yayıcıları "Kendim Hakkmda"nın bazı bölümlerini ya doğrudan alıntılanmış ya da değiştirilmiş biçimde tanıdıklarını iddia ettiler. Gwinner müsveddeyi yakmadan önce kopyasını mı çıkarmıştı? Yoksa yakmamış ve kitabında kullanmak üzere yağmalamış mıydı? Tartışmalar onlarca yıl sürdü ve sonunda başka bir Schopenhauer uzmanı belgeyi, Gwinner'm kitabına ve Schopenhauer'in başka yazılarına dayanarak yeniden oluşturdu ve kırkyedi sayfalık "Kendim Hakkmda"yı dört ciltlik *Nachschlass*'ın (Kalan Elyazmaları) sonunda yayımladı. "Kendim Hakkında" garip bir okuma deneyimidir, çünkü her paragraftan sonra bazen metnin kendisinden bile uzun olan karmaşık kökeni anlatılır.

Neden arthur Schopenhauer'in hiç işi olmadı? Arthur'un üniversitede bir mevki almak için uyguladığı kamikaze stratejisinin hikayesi bütün Schopenhauer yaşamöykülerinde bulunan acayip anekdotlardan biridir. 1820'de, otuziki yaşında ilk öğretmenlik işi kendisine teklif edildi. Berlin Üniversitesinde felsefe öğreteceği, düşük maaşlı, geçici bir işti bu. Derhal ve bilinçli bir şekilde yaptığı ilk şey ("Dünya'nın Özü" adlı) dersini, bölüm başkanı ve günün en ünlü filozofu Georg Wilhelm Hegel'in verdiği dersle aynı saate koymak oldu.

İki yüz hevesli öğrenci Hegel'in dersini doldurdu, ama Schopenhauer'in kendisini Kant-sonrası felsefeyi boş paradokslardan ve çağdaş felsefenin bozucu ve anlaşılmaz dilinden kurtarmak için gelmiş cezalandırıcı olarak tanımlayışını dinlemeye yalnızca beş kişi geldi. Schopenhauer'in hedefinin Hegel ve onun öncülü Fichte (hayatına kaz çobanı olarak başlayan ve Kant'la görüşmek için bütün Avrupa'yı yürüyerek geçen filozof olduğunu hatırlayın) olduğu bir sır değildi. Görü-

nen o ki bunlar Schopenhauer'in kendini Hegel'e ya da başka bir fakülte üyesine sevdirmesini sağlamadı ve bir sonraki dönemde Schopenhauer'in dersine hiçbir öğrenci gelmeyince kısa ve pervasız akademik kariyeri bitti: bir daha asla halka açık konferans vermedi.

1860'taki ölümüne kadar Frankfurt'ta geçirdiği otuz yıl içinde düzenli gündelik bir programa sıkı sıkıya bağlı kaldı, neredeyse Kant'ın gündelik akışı kadar dakikti.[α] Günü üç saat yazı yazmayla başlıyor, bazen bir, bazen iki saat flüt çalmayla devam ediyordu. Her gün soğuk Main Nehri'nde yüzüyor, kışın ortasında bile yüzmediği gün çok nadirdi. Her zaman aynı kulüpte, Englisher Hof'ta öğle yemeği yiyordu. Gençliğinde çok moda olan, ama ondokuzuncu yüzyılın ortasında Frankfurt'ta bariz şekilde modası geçmiş olan smokin ceket giyip beyaz kravat takıyordu. Bu garip ve şikayetçi filozofla karşılaşmak isteyen meraklı insanlar bu kulübe giderdi.

Englisher Hof'ta Schopenhauer'in yaptıklarına ilişkin sayısız anekdot vardır: muazzam iştahı, sıklıkla iki kişilik yemek yemesi (birisi bu konuda yorum yaptığında aynı zamanda iki kişilik düşündüğünü söylerdi), kimsenin yanına oturmaması için iki kişilik yer ücreti ödemesi, haşin, ama etkileyici sohbeti, sık öfke patlamaları, konuşmayı reddettiği insanları dahil ettiği kara listesi, uygunsuz şaşırtıcı konuları tartışma eğilimi – örneğin cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunmak için cinsel birleşmeden sonra penisini sulandırılmış ağartma tozuna batırmasını sağlayan yeni bilimsel keşfi övmesi.

Ciddi sohbetlerden hoşlanmasına rağmen ayırdığı zamana değecek yemek arkadaşlarını nadiren bulurdu. Bir süre boyunca düzenli bir şekilde oturduğu masaya altın bir parça koydu, giderken de kaldırdı.

[α] Bryan Magee, *Philosophy of Schopenhauer*, s. 24.

Genellikle aynı masada yemek yiyen bir askeri subay bu uygulamanın amacım sorunca Schopenhauer bu altını askerlerin atlar, köpekler ve kadınlar etrafında dolaşmayan ciddi bir sohbet yaptıklarını duyduğu gün yoksullara bağışlayacağını söyledi.[α] Yemeği sırasında kanişi Atman'a, "Siz efendim," diye sesleniyor, eğer Atman yaramazlık yaparsa, "Seni İnsan!"[β] diyordu.

Keskin zekâsıyla ilgili pek çok anekdot anlatılıyordu.[χ] Bir keresinde yemek yiyenlerden biri onun basitçe "Bilmiyorum," diye yanıtladığı bir soru sormuştu. Adam, "Vay vay, sizin gibi büyük bir bilgenin her şeyi bildiğini sanırdım!" deyince Schopenhauer, "Hayır, bilgi sınırlıdır, yalnızca aptallık sınırsızdır," diye yanıt vermişti. Schopenhauer'a bir kadın tarafından ya da kadınlar ve evlilikle ilgili bir soru sorulunca istisnasız ters tepkiler alıyordu. Bir keresinde ne kadar mutsuz bir evliliği olduğunu uzun uzadıya anlatan çok geveze bir kadının arkadaşlığına katlanmak zorunda kalmıştı. Schopenhauer onu sabırla dinlemişti, ama kadın kendisini anlayıp anlamadığını sorduğunda, "Hayır, ama kocanızı anlıyorum," diye yanıt vermişti.

Evlenip evlenmeyeceği sorulduğunda aşağıdaki konuşmanın geçtiği rivayet edilir:

> "Bende yalnızca endişeye neden olacağı için evlenmek niyetinde değilim."
>
> "Neden öyle olsun ki?"
>
> "Kıskanırdım, çünkü karın beni aldatırdı."

[α] Ed. Arthur Hübscher, *Schopenhauer's Anekdotenbuchlein* (Frankfurt, 1981), s. 58. Çev. Felix Reuter, Irvin Yalom tarafından değiştirilmiştir.

[β] Schopenhauer'in masa başı konuşmaları için: Safranski, *Schopenhauer*, s. 284.

[χ] Keskin zekasını gösteren anekdotlar için bkz. ed. Arthur Hübscher, *Schopenhauer's Anekdotenbuchlein* (Frankfurt, 1981), s. 58.

"Bundan nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz?"

"Çünkü bunu hak etmiş olurdum."

"Neden?"

"Evlendiğim için."

Doktorlar hakkında da söyleyecek sert sözleri vardı. Bir keresinde doktorların iki farklı el yazısı kullandıklarını söylemişti: reçetelerde kullandıkları zor okunan yazı ve faturalarında kullandıkları açık ve anlaşılır yazı.

1846'da, bir öğle yemeğinde ellisekiz yaşındaki Schopenhauer'i ziyaret eden bir yazar onu şöyle tarif ediyor:

> Yapılı ... mutlaka iyi, ama modası geçmiş kesimli giysiler giyiyor ... kısa gümüşi saçlı, orta boylu ... eğlenir görünümlü ve aşırı derecede zeki mavi benekli gözlü ... içe dönük görünen, ama konuştuğunda neredeyse barok tarzında bir karakter, bu yüzden her gün masada bulunanların ... ucuz hicivlerine bol miktarda malzeme sağlıyor. Bundan dolayı genellikle küskün, ama aslında zararsız ve iyi huylu bu haşin masa arkadaşı, kendisiyle sürekli olarak –muhakkak ki kötü niyet taşımadan– alay eden önemsiz insanların şakalarının boy hedefi oluyor.[α]

Schopenhauer öğle yemeğinden sonra uzun bir yürüyüşe çıkma alışkanlığı edinmişti. Köpeğiyle yaptığı monolog ya da sohbet sokaktaki çocukların alaylı çığlıklarına neden olurdu. Akşamlarını evinde yalnız başına okuyarak geçirirdi, asla ziyaretçi kabul etmezdi. Frankfurt'taki yıllarında romantik bir ilişki yaşadığına dair bir kanıt yok. 1831'de kırküç yaşında "Kendim Hakkında"da, "Küçük bir gelirle işsiz yaşama riskine yalnızca bekarken girilebilir,"[β] yazmıştı.

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 284.

[β] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 503 / "Εις εαυτον," § 24.

Otuzbir yaşında ayrılmalarından sonra annesini bir daha görmedi, ama oniki yıl sonra 1813'te işle ilgili birkaç mektup alışverişinde bulundular, bu durum annesi 1835'te ölene dek sürdü. Bir keresinde Arthur hastayken annesi nadir kişisel yorumlarından birini yapmıştı. "Odanda iki ay boyunca kalıp kimseyi görmemek, bu iyi değil oğlum, beni üzüyor. Bir insan kendini bu şekilde yalıtmamalı."[α]

Arthur ve kız kardeşi Adele arasında da seyrek mektuplar gidip geldi. Adele tekrar tekrar ağabeyine yaklaşmaya çalışarak ona durmadan kendisinden bir talepte bulunmayacağına dair güvenceler verdi. Ama Arthur sürekli olarak geri çekildi. Hiç evlenmeyen Adele büyük bir keder içinde yaşadı. Arthur, Adele'e koleradan kaçmak için Berlin'den taşınacağını söyleyince Adele memnuniyetle kolera olabileceğini, bunun acılarına son vereceğini yazdı. Ama Arthur onun hayatına ve depresyonuna girmeyi reddederek kendini daha da fazla geri çekti. Arthur evden ayrıldıktan sonra birbirlerini yalnızca bir kez, 1840'ta, kısa ve tatmin edici olmayan bir toplantıda gördüler. Adele dokuz yıl sonra öldü.

Para Schopenhauer'in hayatı boyunca sürekli bir endişe kaynağı oldu. Annesi bütün, ama küçük emlakını Adele'e bıraktı ve Adele geride hiçbir şey bırakmadan öldü. Schopenhauer boş yere çevirmen olarak iş bulmaya çalıştı ve hayatının son yıllarına kadar kitapları ne satıldı ne de basında eleştirildi.

Kısacası Arthur, kültürünün denge ve hatta hayatta kalmak için çok gerekli bulduğu rahatlık ya da ödüllerin hiçbiri olmadan yaşadı. Bunu nasıl yaptı? Karşılığında nasıl bir bedel ödedi? Bunlar, daha sonra göreceğimiz gibi "Kendim Hakkında"ya verdiği sırlar.

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 288.

Benim gibi insanlar tarafından geride bırakılan fikirler, anıtlar hayattaki en büyük zevkimdir. Kitaplar olmasa uzun zaman önce umutsuzluğa gömülürdüm.[α]

32

Julius ertesi hafta grup odasına girdiğinde garip bir sahneyle karşılaştı. Sandalyelerine yayılmış olan üyeler dikkatle Philip'in dağıttığı meseli inceliyordu. Stuart kendi kopyasını mandallı kağıt altlığına yerleştirmiş, okurken altını çiziyordu. Kendi kopyasını unutan Tony Pam'in omzunun üstünden okuyordu.

Rebecca sesinde bir öfke ifadesiyle oturumu başlattı: "Bunu büyük bir gayretle okudum." Philip'in dağıttığı kopyayı kaldırdı, katlayıp çantasına koydu. "Yeterince vakit ayırdım Philip, aslında çok fazla zaman ayırdım ve şimdi senin bu metnin benimle, grupla ya da Julius'la ilgisini açıklamanı istiyorum."

"Önce sınıf tartışırsa daha verimli bir alıştırma olur kanaatindeyim."

"Sınıf mı? Gerçekten de bu iş öyle gibi – bir ev ödevi. Danışmanlığı böyle mi yapıyorsun Philip?" diye sordu çantasını sertçe kapatarak. "Sınıftaki bir öğretmen gibi? Ben bu yüzden burada değilim; buraya tedavi olmaya geldim, eğitime değil."

Philip Rebecca'mn öfkesine aldırmadı. "Eğitim ve terapi arasında en iyi haliyle belli belirsiz bir sınır vardır. Yunanlılar –Sokrates, Pla-

---

[α] Schopenhauer, *Manuscripts Remains,* cilt **4,** s. **487** / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," **§ 7.**

ton, Aristoteles, Stoacılarla ve Epikuros– eğitim ve mantığın insan acısıyla mücadele etmede gerek duyulan araçlar olduğuna inanıyordu. Felsefi danışmanların çoğu eğitimi terapinin temeli olarak görmektedir. Neredeyse hepsi Leibniz'in düsturu *Caritas sapientis*'e, yani 'bilgelik ve ilgi'ye atıfta bulunur." Philip Tony'ye döndü. "Leibniz onyedinci yüzyıl filozofuydu."

"Bunun bıktırıcı ve haddini bilmezlik olduğunu düşünüyorum," dedi Pam. "Julius'a yardım kisvesi altında, sen," –sesini bir oktav yükseltti– "Philip, seninle konuşuyorum ..." Dingin bir şekilde tavana bakmakta olan Philip irkilerek Pam'e döndü. "Önce bu ödev kağıtlarını dağıtıyorsun, sonra da yorumunu yapmaktan nazlı bir şekilde kaçınarak grubu kontrol etmeye çalışıyorsun."

"İşte yine topu Philip'in elinden kapmaya çalışıyorsun," dedi Gill. "Tanrı aşkına Pam, o profesyonel bir danışman. Gruba kendi deneyimlerinden yararlanarak faydalı olmaya çalışacağım tahmin etmek için roket bilimcisi olmak gerekmiyor. Neden her konuda ona kin duymak zorundasın?"

Pam konuşmak için ağzını açtı, ama sonra kapattı, ne diyeceğini bilmiyor gibiydi. Gill'e baktı, o da sözlerine bir ekleme yaptı: "Açık geribeslem istedin Pam. İşte aldın. Ve hayır, düşündüğün buysa içki içmiyorum. Ondördüncü ayık günümdeyim –Julius'la haftada iki kez görüşüyorum– ısıyı düşürdü, vidaları sıktı ve her gün AA toplantılarına katılmamı sağladı. Haftada yedi gün, ondörtgünde ondört oturum. Geçen hafta size söylemedim, çünkü dayanabileceğimden emin değildim."

Philip hariç bütün üyeler başlarını sallayarak, tebrik ederek güçlü tepkiler verdi. Bonnie onunla gurur duyduğunu söyledi. Pam bile "aferin sana" demeyi başardı. Tony, "Belki ben de sana katılmalıyım,"

dedi. Yanağındaki morluğu işaret edip, "Kafayı çekmem oramı buramı çürütmeme neden oluyor."

"Philip ya sen? Gill'e verecek bir tepkin var mı?" diye sordu Julius.

Philip başını iki yana salladı. "Diğerlerinden yeterince destek aldı zaten. Aklı başında, konuşuyor, güç kazanıyor. Bazen çok destek az anlam ifade eder."

"Leibnitz'den alıntı yaptığın düsturu sevdim, *Caritas sapientis* – bilgelik ve ilgi," dedi Julius. "Ama *caritas* bölümünü unutmamanı istiyorum. Eğer Gill desteği hak ediyorsa, *neden sen en son sırada olasın?* Dahası sende kimsede olmayan bir bilgi var: seni savunmaya gelip senin adına Pam'le yüzleşmesi karşısındaki *duygularını* senden başka kim ifade edebilir ki?"

"Doğru," dedi Philip, "Karmaşık duygular içindeyim. Gill'in desteği hoşuma gitti, ama aynı zamanda bundan hoşlanmamaya da dikkat ediyorum. Sizin için savaşmaları için başkalarına güvenirseniz kendi kas sisteminiz dumura uğrar."

"Ben bu konuda bir girişimde bulunarak cehaletimi biraz daha ortaya koyacağım," Tony elindeki kâğıdı işaret ediyordu. "Bu gemi hikâyesi Philip – gerçekten anlamıyorum. Geçen hafta bize Julius'a biraz rahatlık vereceğini söyledin, ama bu gemi ve yolcularıyla ilgili hikâye – yani açıkça söylemek gerekirse ne halt söylediğini bilmiyorum."

"Özür dileme," dedi Bonnie. "Ne zaman soru sorsan benim için de sormuş olduğunu söylemiştim sana – bu gemi ve midye kabuğu toplama konusunda ben de senin kadar şaşkınım."

"Ben de öyle," dedi Stuart. "Anlamadım."

"Size yardım edeyim," dedi Pam. "Ne de olsa edebiyatı yorumla-

yarak geçimimi sağlıyorum. İlk adım somuttan –yani gemi, kabuklar, koyunlar vs.– soyuta gitmektir. Başka bir deyişle kendi kendinize: bu gemi, yolculuk ya da liman neyi temsil ediyor diye sorun."

"Bence gemi ölümü temsil ediyor – ya da ölüme doğru yolculuğu," dedi Stuart, mandallı dosyasına bakarak.

"Tamam," dedi Pam. "Peki oradan sonra nereye ulaşıyorsunuz?"

"Bana kalırsa ana nokta, *kıyıdaki ayrıntılara çok fazla takılma yoksa geminin yola çıkışını kaçırırsın,*" diye karşılık verdi Stuart.

"Tamam," dedi Tony. "Kıyıdaki şeylerle çok fazla meşgul olursan –karın ve çocukların bile olsa– gemi sensiz gider – başka bir deyişle, ölümünü kaçırabilirsin. Ne olmuş yani – bu gerçekten bu kadar büyük bir felaket mi?"

"Evet, evet, haklısın, Tony," dedi Rebecca. "Ben de geminin ölüm olduğunu düşünüyorum, ama böyle söylediğin zaman mantıksız geliyor."

"Ben de anlamıyorum," dedi Gill. "Ama ölümü kaçıracağını söylemiyor; koyun gibi bağlanarak gideceğini söylüyor."

"Her neyse," dedi Rebecca. "Yine de terapi gibi gelmiyor bu." Julius'a döndü. "Bunun senin için olması gerekiyordu. Sen rahatlatıcı bir yanını görebildin mi?"

"Geçen hafta sana söylediklerimi tekrar edeceğim, Philip. Bildiğim şey bana zor işimi kolaylaştırmak için bir şey vermek istemen. Aynı zamanda bunu doğrudan yapmaktan da kaçıyorsun. Daha az kişisel olan bir yol seçiyorsun. Bence gelecekteki gündemin ilgini daha kişisel şekilde ifade etmek olmalı.

"İçeriğe gelince," diye devam etti. "Benim de kafam karıştı, ama anladığım şu: gemi her an yola çıkabileceği için – yani ölüm bize her an gelebileceği için – dünya işlerine çok fazla bağlanmaktan kaçınma-

lıyız. Belki bizi derin bağlantıların ölümü acı verici kılacağı konusunda uyarıyor. Bana vermeye çalıştığın teselli mesajı bu mu, Philip?"

"Bence," diye araya girdi Pam, Philip yanıt veremeden önce, "gemiyi ve yolculuğu ölümü değil de bizim gerçek hayat diyebileceğimiz şeyi temsil ettiğini düşünürsek her şey yerine daha iyi oturuyor. Başka bir deyişle, yalnızca var olmanın temel gerçeğine, varoluş mucizesine odaklanırsak daha gerçekçi olarak yaşıyoruz. "Var olmaya odaklanırsak, hayattaki saptırıcı şeylere, yani sahildeki nesnelere varoluşun kendisini gözden kaçıracak kadar kendimizi kaptırmayız."

Kısa bir sessizlik oldu. Gözler Philip'e döndü.

"Kesinlikle," dedi Philip sesinde bir coşkuyla. "Benim görüşüm de aynen bu şekilde. Verilen fikir, insanın kendini hayatın dikkat çelicilerinde kaybetmeye karşı dikkatli olması gerektiğidir. Heidegeer buna hayatın *sıradanlığına* düşmek veya gömülmek demektedir. Heidegger'e tahammül edemediğini biliyorum Pam, ama yanlış politikalarının bizi onun üstün felsefi bilgisini kullanmaktan mahrum etmesi gerektiğine inanmıyorum. Bu yüzden, Heidegger'in sözünü yeniden ifade edecek olursak, *sıradanlığa* düşmek insanın esir olmasıyla sonuçlanır – koyunlar gibi.

"Pam gibi ben de meselin bizi bağlanmalara karşı uyardığını ve dikkatimizi varolmanın mucizesine –her şeyin *nasıl* olduğu konusunda endişelenmememiz, yalnızca *şeylerin oluş şekline* hayranlık duyımamız– yalnızca şeylerin varoluşuna vermemiz gerektiğinde ısrar ettiğine inanıyorum," diye devam etti Philip.

"Şimdi ne demek istediğini anlıyorum," dedi Bonnie. "Ama soğuk ve soyut. Bunda nasıl bir rahatlık var ki? Julius ya da herhangi biri için?"

"Ölümümün hayatım konusunda bilgi vermesi fikri benim için ra-

hatlatıcı." Philip hiç de tarzı olmayan bir coşkuyla konuşuyordu. "Özümün önemsiz şeylerle, anlamsız başarılar ya da başarısızlıklarla, sahip olduklarımla, popüler olmayla ilgili endişelerle –kim beni seviyor, kim sevmiyor– yenilip yutulmasına izin vermeme fikri rahatlatıcı. Benim için varolmanın mucizesini takdir edecek kadar özgür olma durumu rahatlatıcı."

"Sesin enerjik çıkıyor," dedi Stuart. "Ama ben de bunun çelik gibi soğuk ve cansız olduğunu düşünüyorum. Soğuk bir teselli. Ürpermeme neden oluyor."

Üyeler şaşkındı. Philip'in sunacak değerli bir şeyi olduğunu hissediyorlardı, ama her zamanki gibi onun garip tavrıyla kafaları karışıyordu.

Kısa bir sessizlikten sonra Tony Julius'a sordu, "Bu senin işine yarıyor mu? Yani sana bir şey sunma anlamında. Sana herhangi bir yardımı oluyor mu?"

"Benim işime yaramıyor Tony. Ama dediğim gibi," Philip'e döndü, "bana senin işine yarayan bir şey vermek istiyorsun. Bana ikinci kez kullanamadığım bir şey verdiğinin de farkındayım. Bu sende düş kırıklığı yaratıyor olmalı."

Philip başıyla onayladı, ama sessiz kaldı.

"İkinci kez mi! Ben diğerini hatırlamıyorum," dedi Pam. "Ben yokken mi oldu bu?"

Birkaç kişi başını salladı. Kimse ilk seferini hatırlamıyordu. Bunun üzerine Pam Julius'a sordu, "Burada doldurulması gereken boşluklar mı var?"

"Philip ve benim de bir geçmişim var," dedi Julius. "Bu geçmişi anlatırsak bugünkü kafa karışıklığının büyük bölümü ortadan kaybolacaktır. Ama ben bunun sana bağlı olduğunu düşünüyorum Philip.

Sen hazır olduğunda."

"Her şeyin tartışılmasını istiyorum," dedi Philip. "Sana açık çek veriyorum."

"Hayır, söylemek istediğim şey, bunu yapmak benim işim değil. Senin sözlerinle yeniden ifade edecek olursam, *bunu kendin anlatırsan senin için daha verimli bir alıştırma olacaktır*. Bence bu senin işin ve sorumluluğun."

Philip başını yana doğru eğdi, gözlerini kapadı, ezberlediği bir pasajı okurken kullandığı ses tonu ve tavrıyla söze başladı: "Yirmiiki yıl önce Julius'a şu anda *seks bağımlılığı* denen şey için başvurdum. Başkalarını sömürüyordum, doymak bilmiyor, başka bir şey düşünemiyordum. Bütün varlığımı kadınları takibe kaptırmıştım – yeni kadınlar, her zaman yeni kadınlar olmaları gerekiyordu, çünkü bir kadınla tekrar tekrar yattığımda ona olan ilgimi hızla yitiriyordum. Sanki varoluşumun merkezi bir kadının içine boşaldığım andı. Ve bu olduktan sonra kısa bir an için rahatlık yaşıyordum, ama bir süre sonra – bazen birkaç saat sonra– tekrar bir kadının peşine düşme ihtiyacı duyuyordum. Bazen bir günde iki üç kadınla birlikte oluyordum. Umutsuz durumdaydım. Aklımı bu çukurdan çıkarmak, başka şeyler de düşünmek, geçmişin büyük zihinleriyle bağlantıya girmek istiyordum. O zamanlar kimya eğitimi almıştım, ama gerçek bilgeliğin özlemini duyuyordum. Yardım aradım, mevcut en iyi ve en pahalı yardımı aldım ve üç yıl boyunca her hafta, bazen haftada iki kez Julius'la buluştum ve hiçbir yararını görmedim."

Philip durdu. Grup kıpırdandı. "Nasıl gidiyor Philip?" diye sordu Julius. "Devam edebilecek misin, yoksa bugünlük bu kadar yeter mi?"

"İyiyim," diye karşılık verdi Philip.

"Gözlerin kapalıyken seni okumak zor," dedi Bonnie. "Gözlerini onaylanmamaktan korktuğun için mi kapalı tuttuğunu merak ediyorum."

"Hayır, gözlerimi içeriye bakıp düşüncelerimi toplamak için kapatıyorum. Ve benim için yalnızca kendi onayımın önemli olduğunu açıkça belirttim."

Grubun üstüne yine o garip Philip'in dokunulmazlığı hissi çöktü. Tony yüksek sesle fısıldayarak bu hissi dağıtmaya çalıştı, "İyi denemeydi, Bonnie."

Philip gözlerini açmadan devam etti. "Julius'la terapiyi bitirdikten kısa bir süre sonra babamın benim için açtığı bir kredi hesabının süresi doldu ve miras olarak önemli miktarda para aldım. Para kimyagerlik mesleğimi bırakmama ve kendimi Batı felsefesi okumaya adamama olanak sağladı – bunun nedeni kısmen bu alana olan sürekli ilgimdi, ama büyük oranda da dünyanın büyük düşünürlerinin ortak bilgeliğinde durumumun tedavisini bulacağıma inanmamdı. Felsefeyle çok rahatladığımı hissediyordum ve kısa süre sonra fark ettim ki, gerçek işimi bulmuştum. Felsefe doktorası için Columbia Üniversitesi'ne başvurdum ve kabul edildim. O dönemde Pam benim yoluma çıkma talihsizliğini yaşadı."

Philip'in gözleri hâlâ kapalıydı, derin bir iç çekti. Yere bakan Pam'e dönen kaçamak bakışlar hariç bütün gözler onun üstündeydi.

"Zaman geçtikçe dikkatimi gerçekten büyük olan filozof üçlüsüne yoğunlaştırmayı tercih ettim: Platon, Kant ve Schopenhauer. Ama son tahlilde bana yardımı olan yalnızca Schopenhauer oldu. Sözleri benim için yalnızca altın değerinde değildi, bu insana karşı büyük bir yakınlık da hissediyordum. Mantıklı bir insan olarak kaba anlamıyla ruhgöçü fikrini kabul edemem, ama eğer daha önce yaşamış *olsaydım* Art-

hur Schopenhauer olarak yaşardım. Yalnızca onun varlığını bilmek bile yalnızlığımın acısını azalttı.

"Birkaç yıl boyunca çalışmalarını tekrar tekrar okuduktan sonra cinsel problemlerimi aştığımı gördüm. Doktoramı alana kadar babamın mirası tükendi ve hayatımı kazanmam gerekti. Ülkenin çeşitli yerlerinde birkaç yerde ders verdim ve birkaç yıl önce Coastal Üniversitesi'nde bir işi kabul etmek için San Francisco'ya taşındım. Sonunda öğretmenliğe olan ilgimi kaybettim, çünkü hiçbir zaman bana ya da dersime değecek bir öğrenci bulamadım ve sonra üç yıl önce felsefe beni iyileştirdiğine göre felsefeyi başkalarını iyileştirmede de kullanabilirim diye düşündüm. Bir danışmanlık programına kaydolup tamamladım ve küçük klinik uygulamalara başladım. Ve böylece bu ana geldim."

"Julius senin işine yaramadı," dedi Pam. "Ama yine de onunla bağlantı kurdun. Neden?"

"Ben kurmadım. O benimle bağlantı kurdu."

Pam mırıldandı, "Oh tabii, Julius birdenbire *seninle* bağlantı kurdu."

"Hayır, hayır Pam," dedi Bonnie. "Bu doğru; sen yokken Julius bunu anlattı. Ama kendim de hiç anlayamadığım için bunu sana anlatamam."

"Tamam, burada ben devreye giriyorum," dedi Julius. "Elimden geldiğince açık bir şekilde anlatacağım. Doktorumdan kötü haberi aldıktan sonra birkaç gün sersemlemiş bir şekilde dolaştım ve ölümcül bir hastalığım olduğu fikrini kabul etmenin yolunu bulmaya çalıştım. Bir akşam hayatın anlamını düşünürken çok keyifsiz bir ruh hali içine girdim. Kaderimin hiçliğe gidip sonsuza dek orada kalmak olduğunu düşünmeye başladım. Eğer öyleyse yapılan herhangi bir şeyin ya da

bir insanın ne anlamı vardı ki?

"Hastalıklı düşünce zincirimin hepsini hatırlayamıyorum, fakat hayatta hemen bir anlam bulup ona tutunmam gerektiğini biliyordum, yoksa hemen orada ve o anda boğulup gidecektim. Hayatımı yeniden gözden geçirirken anlamı yaşamış olduğumu fark ettim – ve bu her zaman kendi dışıma çıkıp başkalarına yaşamaları ve kendilerini gerçekleştirmeleri için yardım etmeyi içeriyordu. Bir terapist olarak işimin merkeziyetini her zamankinden daha açık bir şekilde gördüm ve saatlerce yardım ettiğim hastalarımı düşündüm; eski ve yeni bütün hastalarım zihnimden geçti.

"Çoğuna yardım ettiğimi *biliyordum,* ama hayatları üzerinde *süregiden* bir etkim olmuş muydu? Beni rahatsız eden soru bu oldu. Galiba Pam dönmeden önce gruba, bu sorunun yanıtı öğrenmeye çok ihtiyacım olduğunu, bu yüzden gerçekten bir fark yaratıp yaratmadığımı görmek için bazı eski hastalarımla bağlantı kurmaya karar verdiğimi anlatmıştım. Bunun kulağa delice geldiğini biliyorum.

"En eski hastalarımın dosyalarını tararken yardım edemediklerimi düşündüm. *Onlara* ne oldu acaba? diye düşündüm. Daha fazlasını yapabilir miydim? Ve sonra belki bazıları daha sonra yarar görmüştür diye kendimi avuttum, belki birlikte yaptığımız çalışmadan daha ileride faydalanmışlardır. Sonra Philip'in dosyasını gördüm ve kendi kendime, 'Eğer başarısızlık arıyorsan, *işte* başarısızlık,' dediğimi hatırlıyorum –*gerçekten* yardım edemediğin birisi– probleminde bir gedik bile açamadın. O andan itibaren Philip'le bağlantı kurmaya ve ona ne olduğunu öğrenmeye, ona bir şekilde yardımım dokunup dokunmadığını görmeye dair karşı konulmaz bir istek duydum."

"Onu böylece aradın," dedi Pam. "Ama gruba nasıl girdi?"

"Buradan sonra sen devam etmek ister misin Philip?"

"Sen devam edersen daha verimli bir alıştırma olacaktır," dedi Philip dudaklarında belli belirsiz gülümsemeyle.

Julius gruba daha sonra olanları hızla anlattı: Philip'in terapinin işe yaramadığını, Schopenhauer'in gerçek terapisti olduğunu söylemesi, e-postayla seminerine davet etmesi, Philip'in süpervizyon isteği ...

"Anlamıyorum Philip," dedi Tony. "Eğer terapide Julius'tan yararlanmadıysan neden ondan süpervizyon istedin ki?"

"Julius da bu soruyu birkaç kez sordu," dedi Philip. "Bana yardım edemese de onun üstün becerilerini yine de takdir edebiliyordum. Belki ben inatçı, dirençli bir hastaydım veya belki benim problemim bu yaklaşıma teslim olmuyordu."

"Tamam, anladım," dedi Tony. "Sözünü kestim Julius.

"Sözlerimi bitirmek üzereyim. Bir koşulla ona süpervizyon vermeyi kabul ettim: terapi grubumda altı ay geçirirse."

"Bu kadarı neden verdiğini hiç anlatmadın," dedi Rebecca.

"Benimle ve öğrencileriyle ilişki kurma tarzına baktığımda onun kişisel olmayan ve ilgisiz tavrının iyi bir terapist olmasını engelleyeceğini söyledim. Sen de durumu böyle mi görüyorsun Philip?"

"Bana söylediklerin aynen şöyleydi: 'Sen ve diğer insanlar arasında ne halt geçtiğini bilmiyorsan nasıl iyi bir terapist olursun?'"

"Bingo," dedi Pam.

"Tam Julius'a göre bir konuşma."

"Düğmelerine basıldığında konuşan Julius gibi," dedi Stuart. "Düğmelerine mi basıyordun?"

"Bilerek değil," dedi Philip.

"Bazı şeyleri hâlâ anlayabilmiş değilim" dedi Rebecca. "Philip'i neden aradığını ve neden grup terapisine girmesini tavsiye ettiğini anla-

dım. Ama neden onu grubuna almayı ya da süpervizyon vermeyi kabul ettin? Zaten işin başından aşkın. Neden ek bir iş aldın üstüne?"

"Çocuklar bugün çok zorlusunuz. Bu önemli bir soru ve yanıt verebileceğimden emin değilim, ama kefaret ödeme ve işleri düzeltmeyle ilgili bir şey."

"Bugünkü konuşmaların büyük kısmının bana bilgi vermek için olduğunun farkındayım ve bunu takdir ediyorum," dedi Pam. "Yalnız bir sorum daha var. Philip'in sana iki kez rahatlama sunduğunu söyledin – ya da bunu denediğini. Birincisini hâlâ duyamadım."

"Evet, söze oradan başlamıştık, ama o konuya hiç giremedik," dedi Julius. "Philip'in derslerinden birine katıldım ve yavaş yavaş anladım ki, o dersi özellikle bana yardım edebilmek için hazırlamıştı. Bir romandan aldığı bir bölümü uzun uzun tartıştı. Romanda ölmekte olan bir adam Schopenhauer'den bir alıntıyı okuduğunda çok rahatlıyordu."

"Hangi roman?" diye sordu Pam.

"*Buddenbrook* Ailesi," diye yanıtladı Julius.

"Peki yararı olmadı mı? Neden?" diye sordu Bonnie.

"Birkaç nedenden dolayı. Birincisi Philip'in bana rahatlama verme tarzı çok dolaylıydı – tıpkı burada Epiktetos'un yazısını bizlere vermesi gibi ..."

"Julius," diye araya girdi Tony. "Ukalalık etmek istemiyorum, ama doğrudan Philip'le konuşsan daha iyi olmaz mı – ve bil bakalım bunu kimden öğrendim?"

"Teşekkürler, Tony – yüzde yüz haklısın." Julius Philip'e döndü. "Ders verme seyri içinde bana danışmanlık verme tarzın cesaret kırıcıydı – çok dolaylı ve çok halka açıktı. Ve çok beklenmedikti, çünkü yalnızca bir saat yüz yüze görüşmüştük ve sen de o zaman benim du-

rumuma karşı tamamen kayıtsız görünmüştün. Bu işin bir tarafı. Diğeri de içerikle ilgiliydi. Oradaki bölümü tekrarlayamam –benim senin gibi fotoğrafik belleğim yok– ama temel olarak ölmekte olan ve kendisiyle diğerleri arasındaki sınırların eridiği anlayışına sahip olan bir piskoposu anlatıyordu. Sonuç olarak bütün hayatın birleşmesi ve ölümünden sonra geldiği hayat gücüne geri döneceği ve böylece bütün yaşayan canlılarla bağlantısının süreceği fikriyle teselli buluyordu. Doğru mu?" Philip'e baktı, o da başını salladı.

"Sana daha önce de söylemeye çalıştığım gibi bu fikir bana hiç teselli vermiyor, Philip – sıfır. Eğer benim bilincim yok olacaksa, yaşam enerjimin, beden moleküllerimin ya da DNA'mın derin uzayda varlığını sürdürmesi benim için pek bir şey ifade etmiyor. Ve eğer aranan şey bağlantılı olmaksa bunu şahsen, etten kemiktenken yapmak isterim. İşte," –durup grubu taradı, sonra Pam'e döndü– "Philip'in bana verdiği ilk teselli buydu ve elinizdeki kağıtlarda bulunan mesel de ikincisi."

Kısa bir sessizlikten sonra Julius ekledi, "Bugün çok fazla konuştuğumu hissediyorum. Şu ana kadar olanlara tepkileriniz nedir?"

"İlgimi çekti," dedi Rebecca.

"Evet," dedi Bonnie.

"Oldukça üst düzey konuşmalar geçiyor," dedi Tony. "Ama sizinleyim."

"Burada süren gerilimin farkındayım," dedi Stuart.

"Kimle kim arasında?" diye sordu Tony.

"Pam ile Philip arasında elbet."

"Ve Julius ile Philip arasında," diye ekledi Gill, yine Philip'in davasını üstlenerek. "Merak ediyorum Philip, dinlendiğini hissediyor musun? Katkılarının hak ettikleri şekilde değerlendirildiklerini hisse-

diyor musun?"

"Bana öyle geliyor ki ... şey ... şey ..." Philip olağandışı şekilde tereddütlüydü, ama sonra her zamanki akıcılığına kavuştu. "Verdiğim teselliyi bu kadar çabuk bir kenara atmak biraz acelecilik olmuyor mu?"

"Kiminle konuşuyorsun?" diye sordu Tony.

"Doğru," diye yanıt verdi Philip. "Julius, insanlığa bin yıldır büyük teselli vermiş bir kavramı bu kadar hızla bir kenara atmak biraz acelecilik olmuyor mu? Maddi şeylere, diğer bireylere aşırı bağlılığın, hatta ben kavramına bağlılığın insanın çektiği acıların en önemli kaynağı olduğu Epiktetos'un ve aynı zamanda Schopenhauer'in fikri. Bu durumda, bağlılıklardan kaçarak acının hafifletilebileceği düşüncesi ortaya çıkmıyor mu? Hatta bu fikirler Budha'nın öğretilerinin de merkezidir."

"İyi bir noktaya değindin, Philip ve ben de söylediklerini yüreğimin derinliklerinde hissediyorum. Bana verdiğin iyi bir şeyi benim elimin tersiyle ittiğimi söylediğini duyuyorum – bu da sana değer verilmediğini hissetmene neden oluyor. Doğru mu?"

"Bana değer verilmediğini hissettiğime dair bir şey söylemedim."

"Hayır, sesli olarak söylemedin. Ben öyle seziyorum – bu çok insanca bir tepki olurdu. Eğer kendi içine bakarsan bunu göreceğini düşünüyorum."

"Pam, gözlerini yuvarlıyorsun," dedi Rebecca. "Bu bağlanma konuşması sana Hindistan'daki inzivanı mı hatırlatıyor? Julius, Philip, ikiniz de Pam'in grup sonrası kahve toplantımızda anlattığı tapmak deneyimini kaçırdınız."

"Evet, aynen öyle," dedi Pam. "Bütün bağlılıklardan vazgeçmeyle ilgili haddinden fazla şey dinledim, hatta kişisel egomuza olan bağlı-

lığımızı kesebileceğimize dair saçma bir fikir de bunlara dahildi. Sonunda bütün bunların hayatı reddettiğine dair güçlü duygular hissetmeye başladım. Ve Philip'in bize dağıttığı mesele gelince – mesajı nedir? Yani eğer sürekli kalkışa odaklanarak çevrenizde olup bitenlerden ve etrafınızdaki insanlardan zevk alamazsanız bu nasıl bir yolculuk, ne tür bir hayat olur ki? Ve sende gördüğüm de bu Philip." Pam doğrudan seslenmek için ona döndü. "Problemlerine bulduğun çözümler yalancı çözümler; hatta hiç çözüm bile değil –başka bir şey– hayattan vazgeçme. Sen hayatın içinde değilsin; başkalarını gerçekten dinlemiyorsun ve sen konuşurken de canlı, nefes alan bir insanı dinlediğimi hissetmiyorum."

"Pam," Gill hemen Philip'i savunmaya koştu. "Dinlemekten söz ettin de – *senin* de fazla dinlediğinden emin değilim. Philip'in yıllar önce perişan durumda olduğunu duydun mu? Boğucu problemleri ve dürtüleri olduğunu? Julius'un *üç yıllık terapisine* tepki vermediğini? Senin geçen hafta yaptığın şeyi yaptığını –hepimizin yapacağı şeyi yaptığını– ve başka bir tedavi yöntemi aradığını? Sonunda farklı bir yaklaşımdan yardım aldığını – o kadar da garip olmayan Yeni Kuşak yalancı çözümden fayda gördüğünü? Ve şimdi de kendisine yardımı dokunan yaklaşımı kullanarak Julius'a bir şey sunmaya çalıştığını?"

Grup Gill'in patlamasıyla sessizleşti. Birkaç dakika sonra Tony, "Gill, bugün sende bir şeyler var! Durmadan benim kızıma, Pam'e sokuşturup duruyorsun – bu hiç hoşuma gitmiyor, ama dostum, şu konuşma tarzın gerçekten hoşuma gidiyor – umarım bu evde Rose'la olan hayatına da yansır."

"Philip," dedi Rebecca, "Bugün o kadar baştan savmacı olduğum için özür dilerim. Bu ... bu ... Epihetus'un ... hikâyesi konusunda fikrimi değiştirdiğimi söylemek istiyorum."

"Epiktetos," dedi Philip daha yumuşak bir tonda.

"Epiktetos, teşekkür ederim," diye devam etti Rebecca. "Düşündükçe bağlanma konusundaki bu görüşler benim problemime de ışık tutuyor. Galiba ben aşırı bağlanmadan acı çekiyorum – nesnelere ya da eşyalara değil de, görüntüme olan bağlılığımdan. Bütün hayatım boyunca güzel yüzüm sayesinde ücretsiz geçiş kazandım –pek çok onay aldım– mezuniyet balosu kraliçesi oldum, eve dönüş partisi kraliçesi, güzellik yarışmaları – ve şimdi bu güzellik kayboluyor ..."

"Kayboluyor mu?" dedi Bonnie. "Geriye kalanları bana geçir yeter."

"Bana da, senin güzelliğin için her şeyi, bütün mücevherlerimi ve hatta eğer olsaydılar çocuklarımı bile verirdim," dedi Pam.

"Teşekkürler. Gerçekten. Ama hepsi birbiriyle bağlantılı." Rebecca sözlerine devam etti, "Çok fazla *bağlıyım. Ben* demek yüzüm demek, ve şimdi o daha az önemli hale geliyor, ben de daha önemsiz hale geldiğimi düşünüyorum. Ücretsiz geçiş kartımdan vazgeçmek bana çok zor geliyor."

"Bana yardımı dokunan Schopenhauer formüllerinden biri şuydu," dedi Philip. "Göreli mutluluk üç kaynaktan gelir: kişinin olduğu şey, kişinin sahip olduğu şey ve kişinin diğerlerinin gözlerinde temsil ettiği şeyler. Schopenhauer bizim ilkine odaklanmamızda ve ikincisiyle üçüncüsüne *–sahip olunanlar ve şöhretimiz–* güvenmememiz gerektiğinde ısrar eder, çünkü o ikisi üzerinde kontrolümüz yoktur; bizden alınabilirler ve alınacaklardır – tıpkı senin kaçınılmaz yaşlılığının güzelliğini elinden aldığı gibi. Aslında 'sahip olma'nın tersine bir etmeni vardır der – *sahip olduğumuz şeyler çoğu kez bize sahip olmaya başlar."*

"İlginç, Philip. O üç kaynak –olduğun şey, sahip olduğun ve baş-

kalarının gözünde temsil ettiğin şey– bana çok uygun. Hayatımın büyük bölümünü sonuncusu için yaşadım – başkalarının hakkımda ne düşüneceğini çok düşündüm. Bir sırrımı daha itiraf edeyim: sihirli parfümüm. Bu konuda kimseyle konuşmadım, ama hatırlayabildiğimden bu yana benim kendi özümden yapılan, sonsuza dek kalan ve içine çeken herkesin benim güzelliğimi düşündüğü Rebecca isimli bir parfüm ürettiğimin hayalini kurarım."

"Rebecca, artık çok daha fazla risk alıyorsun. Bu çok hoşuma gitti," dedi Pam.

"Benim de," dedi Stuart. "Ama sana daha önce hiç ifade edilmeyen bir şey söyleyeyim. Sana bakmak hoşuma gidiyor, ama şimdi fark ediyorum ki, güzelliğin *seni* görmenin veya tanımanın önünde bir engel, hatta belki bir kadının çirkin veya eciş bücüş olduğu zamanki kadar büyük bir engel."

"Vay canına, hayret verici bir şey bu. Teşekkürler, Stuart."

"Rebecca, bilmeni isterim ki, bize parfümle ilgili hayalini paylaşacak kadar güvenmenden ben de etkilendim," dedi Julius. "Bu senin oluşturduğun kısırdöngüyü işaret ediyor. Güzelliğini özünle karıştırıyorsun. Bu olduğu zaman da Stuart'ın söylediği gibi insanlar senin özünle değil, güzelliğinle ilişki kuruyor."

"Kısırdöngü, bende, orada başka şeyler de olduğu kuşkusu uyandırıyor. Geçen hafta söylediğin 'güzel boş kadın' sözü aklımdan hiç çıkmıyor Julius – Tartışmasız bir biçimde ben işte oyum."

"Belki de kısırdöngü kırılıyor olabilir," dedi Gill. "Son birkaç haftadır seni bir yıldır olmadığı kadar fazla, derinlemesine gördüğümü biliyorum."

"Evet, ben de öyle," dedi Tony. "Ve şu anda çok ciddiyim, Las Vegas'ta olanları anlattığın zaman çıkarıp para saydığım için gerçekten

özür dilerim – gerçek bir pislik gibi davrandım."

"Özrün alındı ve kabul edildi," dedi Rebecca.

"Bugün çok geribeslem aldın, Rebecca," dedi Julius. "Bu konuda neler hissediyorsun?"

"Harika şeyler hissediyorum – çok çok güzel. İnsanların bana farklı davrandığını hissediyorum."

"Bunun nedeni biz değiliz," dedi Tony. "Sensin. Gerçek şeyler verirsen – gerçek şeyler alırsın."

"*Gerçek şeyler verirsen gerçek şeyler alırsın.* Bunu çok sevdim Tony," dedi Rebecca. "Hey, bu terapi işinde gerçekten iyi olmaya başladın; belki ben paramı saymaya başlasam iyi olur. Ücretin nedir?"

Tony'nin yüzünde kocaman bir gülümseme belirdi. "Hazır harekete geçmişken neden yeniden Philip'le çalışmaya başladığın konusunda bir tahminde bulunayım, Julius. Belki Philip'i yıllar önce ilk gördüğünde bize geçen hafta anlattığın ruh haline yakın bir durum içindeydin – biliyorsun, öteki kadınlara karşı güçlü cinsel duygular hissediyordun."

Julius başıyla onayladı. "Devam et."

"Merak ettiğim şu: Philip'inkine benzer sorunların olsaydı –aynı değil, ama yaklaşık olarak aynı– bu durum onunla yaptığın terapinin önünde bir engel olur muydu?"

Julius sandalyesinde doğruldu. Philip de öyle. "Gerçekten dikkatimi çekiyorsun Tony. Şimdi terapistlerin neden kendilerini açma konusunda isteksiz olduklarını hatırlamaya başlıyorum –yani anlattıkların yok olmuyor– durmadan senin peşine düşüyor."

"Özür dilerim, Julius. Seni utandırmak istemedim."

"Hayır, hayır, sorun değil. Gerçekten söylüyorum. Şikayet etmi-

yorum; belki yalnızca zaman kazanmaya çalışıyorum. Gözlemin iyiydi – belki de *çok fazla* iyiydi, çok fazla yakındı ve bu yüzden biraz direniyorum." Julius duraklayıp biraz düşündü. "Tamam, işte aklıma gelenler: Philip'e yardım edememiş olmaktan dolayı biraz şaşırdığımı ve üzüldüğümü hatırlıyorum. Ona yardım *etmiş olmalıydım*. İlk başladığımızda ona yardım etmiş olduğum konusunda büyük bir bahse girebilirdim. Ona yardım etmeye elverişli bir durumda olduğumu düşünüyordum. Kendi kişisel deneyimimin terapinin raylarını yağlayacağından emindim."

"Belki," dedi Tony. "Belki Philip'i bu yüzden gruba davet ettin – bir daha deneme, terapiye bir şans daha verme adına. Doğru mu?"

"Sözü ağzımdan aldın," dedi Julius. "Ben de tam bunu söyleyecektim. Bu, birkaç ay önce kime yardım edip kime edemediğim konusunda düşünürken neden kafayı Philip'e taktığımı açıklayabilir. Aslında Philip aklıma gelince öteki hastalarla bağlantı kurma konusunda ilgimi kaybettim.

"Hey, saate bakın. Bu oturumu sona erdirmek hiç hoşuma gitmiyor, ama bitirmemiz gerek. İyi bir oturum oldu –ben düşünmem gereken bir sürü şey olduğunu biliyorum– Tony, sen benim için bazı iyi şeylerin önünü açtın. Teşekkürler."

"Peki bugün ödeme yapmaktan kurtuluyor muyum?" diye sordu Tony sırıtarak.

"Veren mutludur," dedi Julius. "Ama kim bilir? – böyle devam et, o gün de gelir."

Grup odasından çıkanlar Julius'un evinin önünde dağılmadan önce bir süre lafladılar. Yalnızca Tony ve Pam kafeteryaya gitti.

Pam kafasını Philip'e takmıştı. Kendisiyle karşılaştığı için şanssız

olduğunu söyleyen Philip'e karşı kızgınlığı geçmemişti. Dahası meselle ilgili yaptığı yoruma Philip'in iltifat etmesi hiç hoşuna gitmemişti. Grubun Philip'e doğru kaymasından – kendisinden, Julius'tan uzaklaşmasından endişeleniyordu.

Tony sevinçten havalara uçuyordu –kendini ODO seçmişti– oturumun en değerli oyuncusu; belki bu gece bara gitmekten vazgeçerdi – Pam'in verdiği kitaplardan birini okumayı deneyebilirdi.

Gill, Pam ve Tony'nin caddede birlikte yürüyüşüne baktı. Oturumun sonunda Pam bir tek ona ve kuşkusuz Philip'e sarılmamıştı. Onu çok mu kızdırmıştı? Dikkatini yarınki şarap tatma olayına çevirdi – Rose'un büyük gecelerinden biriydi bu. Yılın bu zamanında Rose'un arkadaşlarından bir grup yılın en iyi şaraplarını tatmak için bir araya gelirdi. Bu durumun üstesinden nasıl gelecekti? Şarabı ağzına alıp sonra da tükürmeli miydi? Bunu başarması için çok güçlü olması gerekiyordu. Yoksa gerçeği açıkça söylemeli miydi? AA destekçisini düşündü: aralarındaki konuşmanın nasıl olacağını biliyordu:

Destekçi: Önceliklerin nerede? Şarap tatmaya gitme, buluşmaya git.

Gill: Ama şarap tatma arkadaşların bir araya gelme nedeni.

Destekçi: Öyle mi? Başka bir etkinlik öner.

Gill: İşe yaramaz. Kabul etmezler.

Destekçi: O zaman yeni arkadaşlar bul.

Gill: Rose bundan hoşlanmaz.

Destekçi: Ne olmuş?

Rebecca kendi kendine tekrarlıyordu: *Gerçek şeyler verirsen gerçek şeyler alırsın, gerçek şeyler verirsen gerçek şeyler alırsın.* Bunu unutmamalıydı. Fahişelikle flört ettiği zamanı anlatırken Tony'nin nasıl parasını

çıkarıp saydığı aklına gelince güldü. Bundan gizliden gizliye zevk almıştı. Onun özrünü kabul etmesi samimiyetsizlik miydi?

Bonnie her zamanki gibi oturumun sonunun gelmesinden hiç hoşlanmamıştı. Doksan dakika boyunca canlıydı. Hayatının geri kalanı çok sıkıcı görünüyordu. Nedeni neydi bunun? Neden kütüphaneciler sıkıcı hayatlar yaşamak *zorundaydılar*? Sonra Philip'in kim olduğunuz, neye sahip olduğunuz ve başkaları için neyi temsil ettiğiniz konusuyla ilgili söyledikleri aklına geldi. İlginç mi ilginçti!

Stuart oturumdan büyük zevk almıştı. Gruba keskin bir biçimde giriyordu. Rebecca'ya güzel görüntüsünün onu tanımanın önünde nasıl bir engel olarak durduğunu ve yakın zamanda derisinin altındakileri de gördüğünü söyleyişi aklına geldi. Bu iyiydi. İyiydi. Ve Philip'e soğuk tesellisinin kendisini ürperttiğini söylemesi. *İşte* o zaman bir fotoğraf makinesinden öteye geçmişti. Hayır, hayır, bu da bir fotoğraf makinesi işiydi.

Eve yürürken Philip oturumu düşünmemeye çalışıyordu, ama olanlar dışarıda bırakamayacağı kadar baş döndürücüydü. Birkaç dakika için teslim olup düşüncelerinin dizginlerini bıraktı. Epiktetos dikkatlerini çekmişti. Her zaman çekerdi. Sonra kendisine uzanan elleri ve ona doğru dönen yüzleri hayal etti. Gil onun şampiyonu haline gelmişti – ama ciddiye alınmamalıydı. Gill onu *savunmuyordu,* o yalnızca Pam'e *karşıydı,* kendisini ona, Rose'a ve diğer kadınlara karşı nasıl savunması gerektiğini öğrenmeye çalışıyordu. Rebecca söylediklerinden hoşlanmıştı. Onun güzel yüzü bir an için zihninde aydınlandı. Ve sonra Tony'yi düşündü – dövmelerini, morarmış yanağını. Hiç onun gibi biriyle karşılaşmamıştı – gerçekten ilkel biriydi, ama sıradanlığın ötesinde bir dünyayı kavramaya başlayan bir ilkel. Ve Julius – zekâsını kaybediyor muydu? Bir hasta olarak Philip'e yaptığı aşırı

yatırımının neden olduğu problemlerinin farkındayken bağlılığı nasıl savunabilirdi?

Philip bir tedirginlik, huzursuzluk hissediyordu. Çözülme tehlikesi içinde olduğunu hissediyordu. Neden Pam'e kendisiyle karşılaştığı için şanssız olduğunu söylemişti? Oturumda adını bu yüzden mi o kadar sık kullanmıştı – ve yüzüne bakmasını istemişti? Eski alçak benliği bir hayalet gibi tepesinde asılı duruyordu. Hayata susayan varlığını hissedebiliyordu. Philip zihnini susturup yürüme meditasyonuna başladı.

Avrupa'nın bilgili adamlarına ve filozoflarına: sizin için Fichte gibi çenesi düşük birisi bütün zamanların en büyük düşünürü Kant'ın eşitidir ve Hegel gibi işe yaramaz, arsız bir şarlatan derin düşünür olarak değerlendirilir. Bu yüzden sizin için yazmıyorum.[α]

33

Acı, Öfke, Azim

Eğer Schopenhauer bugün hayatta olsaydı psikoterapi için aday olur muydu? Kesinlikle! Semptomlarla çok ilgiliydi. "Kendim Hakkında"da doğanm kendisine kaygılı bir mizaç ve "bir filozofun ruhsal sükunetiyle zor örtüşecek ölçüde şüphecilik, duyarlılık, coşkunluk ve gurur"[β] verdiğinden yakınıyor.

Canlı bir dille semptomlarını tarif ediyor.

Babamdan, lanet ettiğim ve irademin bütün gücüyle mücadele ettiğim kaygıyı miras olarak aldım.... Genç bir adamken hayali hastalıklarla büyük işkence çektim.... Berlin'de okurken veremli olduğumu düşünüyordum.... Askere gitmeye zorlanacağım korkusu peşimi bırakmıyordu.... Nepal'den çiçek hastalığı korkusu yüzünden kaçtım.... Verona'da zehirli enfiye çektiğim fikri bütün benliğimi kapladı.... Manheim'de herhangi bir dış neden olmaksızın tarif edilemez bir korkunun etkisin-

---

[α] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 121. "Cholera-Buch," § 40.

[β] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 506 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 28.

de kaldım.... Yıllarca adli kovuşturma korkusu yaşadım.... Geceleri bir ses olsa yatağımdan fırlar ve her zaman dolu olarak tuttuğum tabanca veya kılıcımı kapardım.... Her zaman olmayan tehlikelere bakmama neden olan bir kaygı içindeydim: en ufak sıkıntıları büyütüyor, benim için en zor olan insanlarla bağ kuruyordum.[α]

Şüpheciliğini ve kronik korkusunu hafifletmeyi umarak bir sürü önlem ve ritüele başvuruyordu: acil kullanım için eski mektupların içinde ve diğer gizli yerlerinde altın paralar ve değerli hisse senetleri saklıyor, izinsiz olarak kurcalayanları şaşırtmak için sahte başlıklar altına kişisel notlar düşüyordu, müşkülpesentlik derecesinde titizdi, kendisine her zaman aynı banka görevlisinin yardım etmesini istiyor, kimsenin Budha heykeline dokunmasına izin vermiyordu.[β]

Cinsel dürtüsü rahatsızlık verecek düzeyde güçlüydü ve genç bir adamken bile bu hayvani tutkusuyla kontrol edildiği için esef ediyordu. Otuzaltı yaşında esrarengiz bir hastalık onu bir yıl boyunca odasına kapattı. 1906'de bir tıp doktoru ve tıb tarihçisi, teşhisi, yalnızca Schopenhauer'e verilen ilacın yapısına ve olağandışı derecede yüksek cinsel etkinliğine bağlayarak hastalığının frengi olduğunu iddia etti.[χ]

Arthur seksin pençesinden kurtulmayı çok istiyordu. Bedensel benliğine işkence eden şehvete rağmen dünyayı sakince gözleyebildiği huzur anları onun için çok değerliydi. Cinsel tutkuyu yıldızları gizleyen gün ışığıyla karşılaştırıyordu. Yaşlandıkça cinsel tutkusundaki azalmayı ve ona eşlik eden dinginliği memnuniyetle karşıladı.

[α] Schopenhauer, *Manuscripts Remains*, cilt 4, s. 506 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 28.

[β] Safranski, *Schopenhauer*, s. 287.

[χ] Iwan Bloch, "Schopenhauers Krankheit im Jahre 1823," *Medizinische Linik*, no. 25-26 (1906).

En derin tutkusu işi olduğu için, en güçlü ve en ısrarlı korkusu bir entelektüelin hayatını yaşamasına olanak sağlayan maddi araçlarının kaybıydı. Yaşlılığında bile böyle bir hayatı olası kılan babasının anısını aziz tutuyor, parasını korumaya ve yatırımlarını düşünmeye büyük zaman ve enerji harcıyordu. Buna uygun şekilde yatırımlarını tehdit eden her türlü huzursuzlukla telaşa kapılıyor ve politikalarında aşırı muhafazakâr davranıyordu. Avrupa'nın diğer yerleri gibi Almanya'yı da etkisi altına alan 1848 isyanı onu dehşete düşürdü. Askerler sokaktaki asilere ateş açabilecekleri avantajlı bir konum bulabilmek için dairesine girdiklerinde isabetli ateş edebilme şanslarını artırmak için opera dürbününü teklif etti; onlarca yıl sonra bütün emlâkını o isyanda sakat kalan Prusyalı askerlerin refahı için kurulan bir fona bıraktı.

Kaygıyla yazılan işle ilgili mektupları genellikle öfke ve tehditlerle dolu oluyordu. Schopenhauer aile parasını idare eden banker korkunç bir mali başarısızlık yaşayınca iflastan kaçmak için bütün yatırımcılarına yatırımlarının yalnızca küçük bir bölümünü geri vermeyi teklif etti. Schopenhauer onu öylesine acımasız yasal sonuçlarla tehdit etti ki, banker ona parasının yüzde yetmişini verirken diğer yatırımcılara (Schopenhauer'in annesi ve kız kardeşi dahil) ilk teklif ettiğinden de azını verdi. Yayıncısına yazdığı tacizkâr mektuplar sonunda ilişkilerinin temelli olarak bozulmasına yol açtı. Yayıncısı şöyle yazdı: "Sizden gelen, kabalığı ve yontulmamışlığıyla bir filozoftan çok bir arabacınınkine benzeyen mektupları artık kabul etmeyeceğim.... Yalnızca sizin çalışmalarınızı yayımlamakla paket kâğıdı basıyor olma korkumun gerçekleşmemesini umuyorum."[α]

[α] Iwan Bloch, "Schopenhauers Krankheit im Jahre 1823," *Medizinische Linik*,

Schopenhauer'in öfkesi efsaneviydi: yatırımlarını idare eden finansörlere karşı öfkesi, kitaplarını satamayan yayıncılara, kendisiyle sohbet etmeye çalışan ahmaklara, kendilerini eşiti olarak gören iki ayaklı hayvanlara, konserlerde öksürenlere ve kendisine aldırmayan basına. Ama gerçek öfkesi, büyüklüğü bizi hâlâ şaşırtan ve Schopenhauer'i entelektüel toplulukta bir parya haline getiren kızgınlığı, çağdaş düşünürlere karşı olan öfkesiydi, özellikle de ondokuzuncu yüzyıl felsefesinin önde giden iki ışığı Fichte ve Hegel'e karşı.

Hegel'in Berlin salgınında kolera oluşundan yirmi yıl sonra yayımladığı kitabında ondan "birer paralı asker olan takipçileri tarafından yurtdışında ölümsüz bilgelik olarak yayılan çılgınca bir saçmalık sistemini eşi olmayan bir yüzsüzlükle derleyen, sıradan, anlamsız, iğrenç, tiksinti verici ve cahil şarlatan"[a] olarak söz ediyordu.

Diğer filozoflarla ilgili bu tür aşırı patlamaları ona pahalıya mal oldu. 1837'de, Norveç Kraliyet Öğrenme Topluluğunun desteklediği bir yarışmada iradenin özgürlüğü konusundaki makalesiyle ilk ödülünü aldı. Schopenhauer bu ödüle çocukça bir sevinç gösterdi (bu onun ilk saygınlık kazanışıydı) ve madalyası için sabırsızca şamata koparark Frankfurt'taki Norveç konseyini taciz etti. Bununla birlikte, ertesi yıl Danimarka Kraliyet Öğrenme Topluluğunun yarışmasına gönderdiği ahlakın temelleri konulu makalesi farklı bir kaderle karşılaştı. Makalesinin iddiası mükemmel olmasına ve gönderilen tek makale olmasına rağmen Hegel'le ilgili aşırı sözleri yüzünden hakemler ona ödülü vermeyi reddetti. Hakemler, "Modern çağın gözde filozoflarından bazıları hakkında ciddi ve tam saldırı amacıyla uygunsuz bir tarz-

---

no. 25-26 (1906).

[a] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 96 / § 12.

da söz edilmesini görmezden gelemeyiz,"[α] yorumunda bulundu.

Yıllar boyunca pek çokları Hegel'in yazılarının gereksiz derecede zihin bulandırıcı olduğu konusunda Schopenhauer'e katıldı. Hatta Hegel'i okuması o kadar zordu ki, felsefe çevrelerinde bu konuda bir espri dolaşıyordu: buna göre en can sıkıcı ve zor soru "Hayatın anlamı nedir?" veya "Bilinç nedir?" değil, "Bu yıl kim Hegel öğretecek?" idi. Yine de Schopenhauer'in öfkesinin düzeyi ve şiddeti onu diğerlerinden ayırıyordu.

Çalışmasına aldırmazlık edildikçe Schopenhauer'in sözleri daha keskinleşti ve karşılığında daha fazla görmezden gelindi. Hatta pek çokları için alay konusu haline geldi. Fakat kaygılarına ve yalnızlığına rağmen Schopenhauer hayatta kaldı ve kişisel kendine yeterliliğe dair bütün dış işaretleri sergilemeye devam etti. Çalışmalarında sebat etti, hayatının sonuna dek üretken bir alim olarak kaldı. Kendine karşı inancını hiç yitirmedi. Kendisini diğer bitkilere göre sıradan ve önemsiz görünen genç bir meşe ağacına benzetiyordu: "Ama onu yalnız bırakırsanız ölmez. Zaman gelecek ve ona değer vermesini bilenleri getirecektir."[β] Dehasının gelecek düşünür kuşakları üstünde büyük etkisi olacağını tahmin ediyordu. Ve haklıydı; bütün tahminleri doğru çıktı.

[α] Safranski, *Schopenhauer*, s. 315.

[β] *Complete Essays*, ed. Saunders, kitap 5, s. 97. Ayrıca bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 647, § 387.

Gençliğin bakış açısından bakıldığında hayat sonsuz derecede uzun bir yolculuktur: yaşlılıktan bakınca çok kısa bir geçmişe benzer. Gemiyle uzaklaştığımızda kıyıdaki nesneler daha küçük, tanınması ve ayırt edilmesi daha zor hale gelirler, aynı şekilde olaylar ve etkinliklerle dolu geçmiş yıllarınızı da tanıyamazsınız.[α]

34

Zaman hızla akıp giderken Julius haftalık grup toplantılarını artan bir ilgiyle beklemeye başladı. Belki gruptaki deneyimleri daha yakıcıydı, çünkü "iyi bir yılı"nın haftaları tükeniyordu. Ama söz konusu olan yalnızca grubun olayları değildi; hayatla ilgili büyük küçük her şey daha nazik ve canlı görünüyordu. Kuşkusuz haftaları *her zaman* sayılıydı, ama rakamlar o kadar büyük, o kadar sonsuz geleceğe uzanıyor görünüyordu ki, haftaların sonuyla karşılaşabileceğini hiç düşünmemişti.

Gözle görülür sonlar her zaman fren yapmamıza neden olur. İnsanlar *Karamazof Kardeşler*'in bin sayfasını hızla okur, ta ki geriye beş on sayfa kalana kadar, sonra birden hızını azaltarak her paragrafın tadını çıkarmaya, her ifadenin, her sözcüğün nektarını emmeye başlar. Günlerinin azlığı Julius'un zamana daha fazla değer vermesine neden oluyordu; artık gündelik hayat olaylarının mucizevi akışını gittikçe daha fazla düşünüyordu.

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 483-84 / Bölüm 6, "On the Periods of Life."

Kısa bir süre önce ikiye iki ölçüsünde iple çevrilmiş bir çimenlik alanda var olan kozmosu inceleyen bir böcekbilimcisinin yazdığı yazıyı okumuştu. Derin bir yer kazan yazar, avcıların, avların, solucanların, kırkayakların, zırhlı böceklerin ve örümcekgillerin dinamik, kaynayan dünyasına duyduğu hayranlık duygusunu anlatmıştı. Eğer bakış açısı ayarlanırsa, dikkat tamamen verilirse ve bilgi enginse insan sürekli bir hayranlık haliyle sıradanlığa girebiliyordu.

Julius için de grupta durum böyleydi. Kanserinin tekrarlamasıyla ilgili korkuları azalmıştı ve panikleri daha seyrek hale gelmişti. Belki en büyük rahatlığı doktorunun "iyi bir yıl" sözünü gerçek anlamıyla, neredeyse bir garanti gibi almasından kaynaklanıyordu. Ama daha çok hayat tarzı aktif bir merhem gibiydi. Zerdüşt'ün yolunu izliyordu: onun olgunluğunu paylaşıyor, diğerlerine uzanarak kendini aşıyor, sonsuzluk boyunca sürekli olarak tekrarlamaya istekli olduğu bir tarzda yaşıyordu.

Terapi gruplarının ertesi hafta izleyeceği yönü hep merak ediyordu. Şimdi, son iyi yılı hızla azalırken bütün duyguları yoğunlaşmıştı: merakı bir sonraki toplantıyı coşkulu, çocuksu bir şekilde beklemesine neden oluyordu. Yıllar önce, grup terapi dersi verirken başlangıç öğrencilerinin doksan dakika konuşan insanları dinlerken nasıl canlarının sıkıldığından yakındıklarını hatırlıyordu. Daha sonra her hastanın hayat dramasını dinlemeyi ve üyeler arasındaki karmaşık etkileşimi duyarlı bir şekilde takdir etmeyi öğrendikçe can sıkıntısı kaybolmuş ve her öğrenci erkenden yerini alıp bir sonraki oturumu beklemeye başlamıştı.

Grubun yaklaşan sonu, üyelerin çekirdek konularıyla daha büyük bir şevkle ilgilenmelerini sağlıyordu. Terapinin gözle görülür sonu her zaman bu etkiyi yaratırdı; bu nedenle Otto Rank ve Carl Rogers

gibi öncü uygulamacılar terapinin başında bir bitiş tarihi koyarlardı.

Stuart o aylar içinde önceki üç yıl içinde yapmadığı kadar çalışmıştı. Belki Philip bir ayna görevi görerek Stuart'ı hızlandırmıştı. Philip'in insansevmezliğinde kendisinden parçalar görmüştü ve ikisi hariç gruptaki herkesin oturumlardan zevk aldığını ve grubu sığınılacak bir liman, destek ve ilgi yeri olarak gördüğünü fark etmişti. Yalnızca o ve Philip zorlamayla katılıyordu. Philip Julius'tan süpervizyon alabilmek için, kendisi de karısının ültimatomu yüzünden.

Bir keresinde Pam grubun hiçbir zaman gerçek bir halka oluşturmadığını, çünkü Stuart'ın sandalyesinin her zaman birkaç santim, ama büyük birkaç santim geride olduğu konusunda yorumda bulunmuştu. Diğerleri de ona katılmıştı; hepsi oturuştaki asimetriyi fark etmişti, ama bunu hiçbir zaman Stuart'ın yakınlıktan kaçınmasına bağlamamışlardı.

Başka bir oturumda Stuart karısının, cerrahi bölüm başkanlığından tıp fakültesi dekanlığına, oradan da üniversite Rektörlüğüne yükselen babasına olan bağımlılığını anlatırken tanıdık bir yakınma içine girmişti. Stuart önceki oturumda olduğu gibi kendisini sürekli babasıyla kıyasladığı için karısının saygısını kazanmasının asla mümkün olmadığını anlatmaya devam ederken Julius sözünü kesip bu hikâyeyi sık sık anlattığının farkında olup olmadığını sordu.

"Ama sıkıntı vermeye devam eden konuları ortaya getirmemiz gerekiyor, değil mi?" dedikten sonra Julius zorlayıcı bir soru sormuştu: "Senin tekrarların konusunda ne hissedeceğimizi düşündün?"

"Sıkıcı bulduğunuzu düşünüyorum."

"Düşün, Stuart. Sıkıcı olmanın senin için getirisi ne? Ve sonra neden dinleyicilerinde hiç empati yaratmadığını düşün."

Ertesi hafta Stuart bu konuyu uzun uzun düşündü ve bu soruyu bu

kadar az düşündüğüne ne kadar şaşırdığını bildirdi. "Karımın beni sıkıcı bulduğunu biliyorum; benim için kullandığı en sevdiği sözcük *dalgın* ve sanırım grup da benim için aynı şeyi söylüyor. Biliyorsunuz, sanırım empatimi uzun süre önce dolaba kaldırdım."

Kısa bir süre sonra Stuart önemli bir problemini açtı: oniki yaşındaki oğluna karşı duyduğu açıklanamaz sürekli öfke. Tony, "Onun yaşındayken sen nasıldın?" diye sorarak Pandora'nın kutusunu açtı.

Stuart yoksulluk içinde büyüdüğünü anlattı; babası o sekiz yaşındayken ölmüştü ve iki işte çalışan annesi okuldan geldiği zaman hiç evde olmuyordu. Bu yüzden evin anahtarını taşıyan, kendi yemeğini hazırlayan, ertesi gün okula aynı kirli giysilerle giden bir çocuk olmuştu. Çocukluk anılarını büyük ölçüde saklamayı başarıyordu, ama oğlunun varlığı onu uzun süredir unuttuğu günlere geri götürüyordu.

"Oğlumu suçlamak delilik, ama onun ayrıcalıklı hayatını gördükçe kıskançlık ve öfke hissediyorum," diyordu. İşe yarayan bir yeniden çerçeveleme müdahalesiyle Stuart'ın öfkesinin aralanmasına yardım eden Tony olmuştu: "Oğluna daha iyi bir hayat sağladığın için kendinle biraz gurur duymaya ne dersin?"

Hemen herkes ilerleme kaydetmişti. Julius bunu daha önce de görmüştü; gruplar bir olgunluk durumuna ulaşınca üyeler bir anda iyileşiyor gibi görünüyorlardı. Bonnie önemli bir paradoksla uğraşmaya çalışıyordu: kendisini bıraktığı için eski kocasına karşı duyduğu öfke ve hiç hoşlanmadığı bir adamla ilişkisinden kurtulduğu için rahatlama.

Gill her gün AA toplantılarına katılıyordu –yetmiş günde yetmiş toplantı– ama o ayıldıkça evlilik sorunları azalmak yerine artıyordu. Kuşkusuz bu Julius için esrarlı bir durum değildi: ne zaman bir eş terapide ilerleme gösterse evlilik ilişkisindeki denge bozulurdu ve evli-

liğin sağlam kalması için diğer eşin de değişmesi gerekirdi. Gill ve Rose çift terapisine başlamıştı, ama Gill, Rose'un değişeceğine inanmıyordu. Bununla birlikte artık evliliğini bitirme fikri dehşet etkisi yaratmıyordu; ilk kez Julius'un en sevdiği *nükteli sözlerinden* birini gerçekten anlamıştı: "*Evliliğini kurtarmanın tek yolu onu bırakabilmeye istekli olmaktır.*"

Tony şaşırtıcı bir hızla ilerliyordu – sanki Julius'un hızı ona da bulaşmıştı. Pam'in cesaretlendirmesiyle, gruptaki herkesten güçlü destek alarak cahil olduğu için sızlanmayı kesmeye ve bu konuda bir şey yapmaya karar vermişti –eğitim alacaktı– ve yerel bir üniversitenin haftada üç akşamlık kurslarına kaydolmuştu.

Bu geniş ölçekli değişimler sevindirici ve memnuniyet verici olsa da Julius'un bütün dikkati Pam ve Philip üstündeydi. İkisinin ilişkisinin kendisi için neden bu kadar önemli hale geldiğini anlamıyordu, ama nedenlerinin özeli aştığına inanıyordu. Bazen Philip ve Pam'i düşünürken bir Yahudi sözü aklına geliyordu: *Bir kişiyi kurtarmak bütün dünyayı kurtarmak gibidir.* Kısa süre içinde, ilişkilerini kurtarmanın önemi gitgide büyüdü. Hatta *raison d'être* [varoluş nedeni] haline geldi: yıllar önceki o korkunç karşılaşmanın enkazından insan olan bir şeyler kurtararak kendi hayatını kurtaracaktı sanki. Bu Yahudi sözünün anlamını düşünürken aklına Carlos geldi. Genç Carlos'la birkaç yıl önce çalışmıştı. Hayır, daha uzun zaman önce olmalıydı, en az on yıl, çünkü Miriam'la Carlos hakkında konuştuğunu hatırlıyordu. Ölümcül lenfoma teşhisi konduğunda yardım arayışı içine giren Carlos pek sevimli bir adam değildi, kaba, bencil, sığ, cinsel dürtüleri kuvvetli biriydi. Julius Carlos'un bazı dikkate değer değişiklikler yapmasına yardımcı olmuştu, özellikle de bağlılık alanında ve sonra bu değişiklikler bütün hayatını geriye dönük olarak anlamla doldur-

masını sağlamıştı. Ölmeden saatler önce Julius'a, "Hayatımı kurtardığın için teşekkürler," demişti. Julius, Carlos'u defalarca düşünmüştü, ama şu anda onun hikâyesi yeni ve önemli bir anlam kazanmıştı – yalnızca Philip ve Pam için değil, kendi hayatını kurtarması için de.

Philip çoğu açıdan eskiye kıyasla daha az kendini beğenmiş ve yaklaşılabilir görünüyordu, hatta Pam hariç çoğu üyeyle göz teması bile kuruyordu. Altı aylık süre dolmuş olmasına ve Philip sözleşmenin üzerine düşen bölümünü tamamlamış olmasına rağmen gruptan ayrılmaya konusunu açmamıştı. Julius konuyu açtığında Philip, "Grup terapisi benim ilk düşündüğümden çok daha karmaşık bir olguymuş. Müşterilerim konusunda ben gruba devam ederken süpervizyon vermeni tercih ederim, ama sen 'ikili ilişki' problemleri yüzünden bu fikri reddettin. Benim seçimim bir yıl boyunca grupta kalıp süpervizyonu ondan sonra almak."

"Bu plan bana uygun," dedi Julius. "Ama kuşkusuz benim sağlık durumuma bağlı. Grubun sona ermesine dört ay var, ondan sonrasına bakacağız. Sağlık garantim yalnızca bir yıl içindi."

Philip'in gruba katılmaya devam etmesi kararı nadir görülen bir şey değildi. Üyeler gruba genellikle kafalarında belirli bir hedefle girerlerdi, örneğin daha iyi uyumak, kabus görmemek, fobiden kurtulmak. Ama sonra birkaç ay içinde farklı, daha geniş kapsamlı hedefler koyarlardı, örneğin sevmesini öğrenmek, hayata yeniden coşkuyla katılmak, yalnızlığın üstesinden gelmek, kendilik değeri geliştirmek.

Grup zaman zaman Julius'un psikoterapisi böylesine başarısız olurken Schopenhauer'in kendisine nasıl yardımcı olduğu konusunda daha açık konuşması için Philip'e ısrar ediyordu. Philip'in gerekli felsefi arka planı vermeden Schopenhauer hakkında yanıt vermesi zor olduğundan gruptan bu konuda otuz dakikalık bir ders vermek için

izin istedi. Grup homurdanınca Julius onun konuyu daha kısa ve sohbet havasında anlatmasını istedi.

Ertesi seans Philip, söz verdiği gibi Schopenhauer'in kendisine nasıl yardımcı olduğu sorusunu yanıtlamak için kısa bir derse başladı.

Elinde notlar olmasına rağmen onlara bakmadan konuşuyordu. Tavana bakarak söze başladı, "Schopenhauer'in Platon'la birlikte herkesten fazla saygı duyduğu bir filozof olan Kant'la söze başlamadan Schopenhauer hakkında konuşmak olanaksızdır. 1804 yılında Schopenhauer 16 yaşındayken ölen Kant, bütün algılarımız ve duyusal verilerimiz yapımızda bulunan nöroanatomik aygıtla süzgeçten geçirilip işlendiği için gerçekliği hakiki anlamıyla yaşamamızın olanaksız olduğu görüşüyle felsefeyi kökünden değiştirmiştir. Bütün veriler, uzam ve zaman gibi keyfi terimler aracılığıyla kavramsallaştırılır ve–"

"Hadi Philip, konuya gir," diye sözünü kesti Tony. "Bu adam sana nasıl yardım etti?"

"Bekle. Ben de oraya geliyorum. Daha yalnızca üç dakika konuştum. TV haberlerinde değiliz; dünyanın en büyük düşünürlerinden birinin vardığı sonuçları tek bir kerede anlatamam."

"Hey, hey, kesinlikle haklısın Philip. Yanıtın çok hoşuma gitti," dedi Rebecca.

Tony gülümseyip geri çekildi.

"Kant'ın keşfi, dünyayı gerçekte olduğu gibi değil de, kişiselleştirilip işlenmiş şekliyle algıladığımızdır. Uzam, zaman, miktar, nedensellik gibi özellikler *bizim içimizdedir,* dışarıda değil – biz onları gerçekliğe dayatırız. Ama o zaman saf, işlenmemiş gerçeklik nerededir? Biz işlemeden önce orada olan, ham varlık nedir? Kant *bunu* asla öğrenemeyeceğimizi söylüyor."

"Schopenhauer – sana nasıl yardımcı oldu? Hatırladın mı? Yaklaşı-

yor muyuz?" diye sordu Tony.

"Doksan saniye sonra geliyor. Kant ve diğerleri gelecek çalışmalarında dikkatlerini tamamen temel gerçekliği işleme tarzlarımıza çevirdiler.

"Ama Schopenhauer –gördünüz mü, geldik bile!– farklı bir rota izledi. Kant'm kendimizle ilgili temel ve dolaysız bir veri tipini atladığını düşündü: kendi bedenlerimiz ve kendi duygularımız. Algılarımıza bağlı olmayan doğrudan, dolaysız bilgiye sahibiz. Bu yüzden dürtülerle ve *içeriden* gelen duygularla ilk ilgilenen filozof olmuştur ve kariyerinin geri kalan süresi boyunca içsel insan sorunlarıyla ilgili geniş kapsamlı yazılar yazmıştır: seks, aşk, ölüm, rüyalar, acı çekme, din, intihar, başkalarıyla olan ilişkiler, kibir, öz-saygı. Öğrenmeye dayanamadığımız, bu yüzden bastırmamız gereken derinlerdeki karanlık dürtülerle bütün filozoflardan daha fazla ilgilenmiştir."

"Biraz Freudcu gibi," dedi Bonnie.

"Tam tersi. Freud'un Schopenhauerci olduğunu söylemek daha doğru olur. Freudcu psikolojinin çoğu Schopenhauer'de bulunabilir. Freud onun etkisini nadiren kabul etse de Schopenhauer'in yazılarını yakından tanıdığına kuşku yok: Viyana'da, Freud'un okulda olduğu dönemde, 1860 ve 70'lerde Schopenhauer'in adı herkesin dilindeydi. Ben inanıyorum ki, Schopenhauer olmasaydı Freud olmazdı – ve bu bakımdan onu bildiğimiz haliyle Nietzsche de olmazdı. Aslında Schopenhauer'in Freud üzerindeki etkisi –özellikle rüya kuramı, bilinçdışı ve bastırma mekanizması– benim doktora tezimin konusuydu.

"Schopenhauer," diye devam etti Philip, Tony'ye bakıp sözünün kesilmemesi için acele ederek "cinselliğimi normalleştirdi. Seksin nasıl her yerde ve her an var olduğunu, bütün insan ilişkilerine sızarak, hatta devletin bütün işlerini etkileyerek, en derin düzeylerde nasıl bü-

tün hareketlerin merkezi olduğunu görmemi sağladı."

"Söylemek istediğin şeyi desteklemek için bir şey söyleyeyim," dedi Tony. "Pornografi tek başına müzik ve film endüstrisinin toplamından daha fazla para topluyormuş. Çok büyük bir rakam bu."

"Philip," dedi Rebecca. "Tahmin edebiliyorum, ama Schopenhauer'in cinsel zorlantından ... ah ... *bağımlılığından* kurtulmanda sana tam olarak nasıl yardımcı olduğunu söylediğini hâlâ duymadım. *Bağımlılık* terimini kullanmamın bir sakıncası var mı?"

"Bunu düşünmeliyim. Tamamıyla doğru olduğunu sanmıyorum," dedi Philip.

"Neden? Anlattığın şey bana bağımlılık gibi geldi."

"Tony'nin söylediklerine ekleme yapacak olursak, internette porno seyreden erkeklerin sayısını gördünüz mü?"

"Sen de internet pornosu izliyor musun?" diye sordu Rebecca.

"Hayır, ama geçmişte o yolu izleyebilirdim – erkeklerin çoğunun yaptığı gibi."

"Bu konuda haklısın," dedi Tony. "Kabul ediyorum, ben haftada iki üç kez izliyorum. Gerçeği söylemek gerekirse bunu yapmayan tanıdığım yok."

"Ben varım," dedi Gill. "Rose'un huysuzluk nöbetlerinden birinin nedeni de bu."

Başlar Stuart'a döndü. "Evet, evet, *mea culpa* [suçluyum] – bu konuda kendimi biraz şımartıyorum."

"Demek istediğim de bu," dedi Philip. "O zaman herkes bağımlı mı?"

"Şey," dedi Rebecca. "Ne demek istediğini anlıyorum. Yalnızca porno yok, bir de taciz davaları salgını var. Ben de birkaç kişinin sa-

vunmasını üstlendim. Geçen gün gazetede büyük bir hukuk fakültesinin dekanının cinsel taciz suçlaması yüzünden istifa ettiğini okudum. Ve şüphesiz Clinton davası ve potansiyel olarak güçlü sesinin bastırılışı var. Ve Clinton'a karşı dava açanların kaçının aynı şekilde davrandığına bakın."

"Herkesin karanlık bir seks hayatı vardır," dedi Tony. "Bazen de, neyse – kim şanssız değil ki? Belki de erkekler yalnızca erkek gibi davranıyor. Bana bakın, Lizzie'den farklı cinsel taleplerim yüzünden hapiste geçirdiğim zamana bakın. Daha kötüsünü yapan –ve herhangi bir sonuçla karşılaşmayan– yüz adam tanıyorum, Schwarzenegger'e bakın."

"Tony buradaki bayanlara kendini sevimli göstermiyorsun. En azından bu bayana," dedi Rebecca. "Ama dikkatimizin dağılmasını istemiyorum. Philip, devam et, hâlâ söyleyeceklerini tamamlamadın."

"Öncelikle," diye devam etti Philip, hiç güçlük çekmeden, "Schopenhauer iki yüz yıl önce bu baştan çıkmış erkek davranışını kınamadan önce altta yatan nedenleri anlamaya çalışmıştır: seks dürtüsünün hayret verici gücünü. Bu içimizdeki en temel güçtür –yaşama, üretme arzusu– ve bastırılamaz. Mantıkla yok edilemez. Her şeye sızar. Katolik rahibi skandalına bakın, bütün insan işlerine, mesleklerine, kültüre, yaş dönemine bakın. Schopenhauer'in çalışmasıyla ilk karşılaştığımda bu bakış açısı bana çok önemli göründü: tarihin en büyük zihinlerinden birini okuyordum ve hayatımda ilk kez anlaşıldığımı hissediyordum."

"Ve?" dedi tartışma boyunca sessiz kalan Pam.

"Ve ne?" dedi Philip, Pam'le konuşurken her zaman olduğu gibi endişeli bir şekilde.

"Ve başka? Hepsi bu kadar mı? Hepsi bu mu? Schopenhauer tara-

fından anlaşıldığını hissettiğin için mi iyileştin?"

Philip, Pam'in alayına aldırmaksızın samimi bir tarzda ve daha sakin bir tonla devam etti. "Çok daha fazlası vardı. Schopenhauer talih çarkını sürekli olarak döndürmenin kaderimiz olduğunu anlamamı da sağladı: bir şeyi isteriz, alırız, kısa bir süre tatmin yaşarız, bu tatmin hızla sıkıntıya dönüşür, ardından mutlaka bir sonraki 'istiyorum' gelir. Arzuyu doyurarak kurtuluş yoktur – insanın çarktan hemen atlaması gerekir. Schopenhauer'in yaptığı buydu, benim yaptığımda bu."

"Çarktan atlamak mı? Bu ne anlama geliyor?" diye sordu Pam.

"İstemekten tamamen kaçmak anlamına geliyor. En içteki doğamızın, bir şeyi elde etmek için yatıştırılamaz bir şekilde çabalamak olduğu, bu acının en başından bize programlandığı ve kendi doğamıza mahkum edildiğimiz anlamına geliyor. Önce bu yanılsama dünyasının esas hiçliğini kavramamız, ardından istenci reddetmenin bir yolunu bulmamız gerektiği anlamına geliyor. Bütün büyük sanatçılar gibi saf, platonik fikirler dünyasında yaşamayı amaçlamalıyız. Kimileri bunu sanat yoluyla yapıyor, kimileri dinsel çilecilikle. Schopenhauer arzu dünyasından kaçınarak, tarihin büyük zihinleriyle bir araya gelerek ve bedensel zevklerden el çekip düşünerek yapmıştır – her gün bir iki saat flüt çalardı. Bu insanın aktör olduğu kadar gözlemci de olması gerektiği anlamına geliyor. İnsan bütün doğada var olan, her insanın bireysel varoluşuyla kendini gösteren ve kişi artık fiziksel bir varlık olarak yaşamadığında bu gücü geri talep edecek olan yaşam gücünü kabul etmelidir.[α]

"Bu modeli yakından izliyorum – birincil ilişkilerim her gün okuduğum büyük düşünürlerle. Zihnimi sıradan şeylerle doldurmuyo-

[α] Tartışma için bkz.Bryan Magee, *Philosophy of Schopenhauer*, s. 220-25.

rum ve satranç oynayarak veya müzik dinleyerek –Schopenhauer'in tersine benim herhangi bir enstrüman çalma yeteneğim yok– gündelik düşünme alıştırmasını yapıyorum."

Julius bu diyalogla büyülenmişti. Philip Pam'in nefretinden habersiz miydi? Yoksa gazabından mı korkuyordu? Peki bağımlılığına karşı Philip'in bulduğu çözüme ne demeliydi? Julius zaman zaman sessiz bir hayretle seyrediyordu; çoğu kez de alay ediyordu. Philip'in Schopenhauer'i okuduğunda *hayatında ilk kez* anlaşıldığım söyleyişi yüzüne bir şamar gibi inmişti. *Ya ben neyim,* diye düşündü, *beceriksiz biri mi? Üç yıl boyunca onu anlayıp empati kurmak için şeyimi yırttım.* Ama sessiz kaldı; Philip yavaş yavaş değişiyordu. Bazen her şeyi depoya kaldırıp onlara daha sonra geri dönmek daha iyiydi.

Birkaç hafta sonra grup bu konuyu onun yerine açtı. Oturum Rebecca ve Bonnie'nin ikisinin birlikte Pam'e Philip gruba girdiğinden beri –kötüye doğru– değiştiğini söylemeleriyle başladı. Bonnie'ye göre, şirin, sevgi dolu, cömert yönleri ortadan kaybolmuş; öfkesi Philip'le karşılaştığı ilk zamanki gibi kötü olmasa da her zaman mevcuttu ve sert, acımasız bir şeye dönüşmüştü.

"Philip'in son birkaç ay içinde büyük ölçüde değiştiğini gördüm," dedi Rebecca. "Ama sen sıkışıp kalmış durumdasın – John ve Earl'le olduğun gibi. Öfkeni sonsuza dek saklamak mı istiyorsun?"

Diğerleri de Philip'in nazik olduğunu, Pam'in bütün sorularına, hatta alayla dolu olanlara bile karşılık verdiğini söylediler.

"Nazik ol, ancak o zaman başkalarını yönlendirebilirsin," dedi Pam. "Tıpkı balmumunu erittikten sonra işleyebilmen gibi."

"Ne?" dedi Stuart. Diğerleri de anlamamıştı.

"Yalnızca Philip'in akıl hocasından alıntı yapıyorum. Schopenha-

uer'in seçme tavsiyesi – ve Philip'in nezaketinin de öyle olduğunu düşünüyorum. Burada hiç söz etmedim, üniversiteyi ilk düşündüğümde Schopenhauer üzerinde çalışmayı düşünüyordum. Ama çalışmalarını ve hayatını birkaç hafta inceledikten sonra adamdan hiç hoşlanmadığım için bu fikri bir kenara bıraktım."

"Yani Philip'i Schopenhauer'le özdeşleştiriyorsun?" dedi Bonnie.

"*Özdeşleştirmek mi?* Philip Schopenhauer zaten – onun ikiz beyni, iğrenç adamın yaşayan hali. Hayatı ve felsefesi hakkında kanınızı donduracak şeyler anlatabilirim. Ve evet, Philip'in ilişki kurmak yerine yönlendirdiğine inanıyorum – size şu kadarını söyleyeyim: onun insanlara Schopenhauer'in hayattan nefret etme öğretisini aşıladığını düşünmek içimin ürpermesine neden oluyor."

"Philip'i hiç şu an olduğu gibi görecek misin?" diye sordu Stuart. "O senin onbeş yıl önce tanıdığın adam değil. Aranızda geçen o olay her şeyi çarpıtıyor; olanları aşamıyor, onu affedemiyorsun."

"O 'olay' mı? Şeytan tırnağından söz ediyor gibisin. Olaydan daha fazlası vardı. Affetmeye gelince siz de affedilmeyecek bazı şeyler olduğunu düşünmüyor musunuz?"

"Senin affetmemen o şeylerin affedilemeyeceği anlamına gelmez," dedi Philip hiç kendisine özgü olmayan bir şekilde duygu yüklü bir sesle. "Yıllar önce sen ve ben kısa süreli toplumsal bir sözleşme yaptık. Birbirimize cinsel heyecan ve rahatlama sunduk. Ben kendi görevimi yerine getirdim. Senin de cinsel açıdan memnun olmanı sağladım ve başka bir yükümlülüğüm olduğunu düşünmedim. Gerçek şu ki ben bir şey aldım, sen de aldın. Ben çinsel zevk aldım ve rahatladım, sen de öyle. Sana hiçbir şey borçlu değilim. O olayı takip eden konuşmamızda çok zevkli bir akşam geçirdiğimi, ama ilişkimizi sürdürmek istemediğimi açıkça belirttim. Daha açık nasıl konuşabi-

lirdim?"

"Ben açıklıktan söz etmiyorum," diye karşılık verdi Pam. "Ben sevecenlikten –aşktan, bütün insanlara duyulan sevgiden, insanlara duyulan ilgiden– söz ediyorum."

"Senin dünya görüşünü paylaşmam, hayatı senin gibi yaşamam gerektiğinde ısrar ediyorsun."

"Yalnızca acıyı paylaşmanı, benim çektiğim gibi acı çekmeni diliyorum."

"Bu durumda sana verecek iyi haberlerim var. O olaydan sonra arkadaşın Molly'nin bölümdeki herkesle birlikte, üniversite başkanı, kolej müdürü ve fakülte senatosuna beni suçlayan bir mektup yazdığını öğrenmek hoşuna gidecektir. Dereceyle doktora almama ve öğrencilerimden gelen mükemmel değerlendirmelere, bu arada seninki de bunlara dahildi, rağmen fakültenin tek bir üyesi bile bana bir destek mektubu yazmayı ya da bir işe girmeme yardım etmeyi kabul etmedi. Bu yüzden hiçbir zaman iyi bir öğretim görevlisi pozisyonu bulamadım ve geçen yıllarda bir dizi değersiz, üçüncü sınıf okullarda oradan oraya giderek ders verdim. "

Empati duyusunu geliştirmek için çok çabalayan Stuart, "Yani cezanı çektiğini ve toplumun ağır bir bedel ödettiğini söylüyorsun," dedi.

Şaşıran Philip bakışlarını Stuart'a doğru kaldırdı. Başıyla onayladı. "Benim kendime ödettiğim kadar ağır değil."

Tükenen Philip arkasına yaslandı. Bir süre sonra gözler Pam'e döndü, hâlâ sakinleşmeyen Pam bütün gruba hitaben, "Tek bir suç olayından söz etmediğimi anlamıyor musunuz? Ben dünyanın içinde bulunduğu halden söz ediyorum. Az önce Philip sevişmemizdeki davranışını, 'toplumsal sözleşmemize' olan yükümlülüğünü getirmek ola-

rak ifade ettiğinde içiniz ürpermedi mi? Ya Julius'la geçirdiği üç yıla rağmen 'ilk kez' Schopenhauer okuduğunda anlaşıldığını hissetmesine ne demeli? Julius'u hepiniz tanıyorsunuz. Üç yıldan sonra Julius'un onu anlamadığına inanabilir misiniz?"

Bir anlık sessizlikten sonra Pam ekledi, "Hem öğretmenle öğrencisi arasındaki toplumsal sözleşme ne oluyor?"

Grup yine sessiz kaldı. Pam Philip'e döndü. "Neden Julius değil de Schopenhauer tarafından anlaşıldığını hissettin, bilmek istiyor musun? Sana nedenini söyleyeyim: çünkü Schopenhauer öldü, yüz kırk yılı aşkın bir süredir ölü ve Julius hayatta. Ve sen yaşayan biriyle nasıl ilişki kuracağını bilmiyorsun."

Philip yanıt verecekmiş gibi görünmüyordu, Rebecca hemen araya girdi. "Pam, zalimce davranıyorsun. Seni yatıştırmak için ne gerekiyor?"

"Philip kötü bir değil, Pam," dedi Bonnie. "Yıkılmış. Bunu göremiyor musun? Aradaki farkı bilmiyor musun?"

Pam başını iki yana salladı. "Bugün daha fazla devam edemeyeceğim."

Elle tutulur derecede rahatsız edici bir sessizlikten sonra alışılmadık ölçüde sessiz olan Tony söze girdi. "Philip, seni kurtarmaya gelmedim. Ama bir şeyi merak ediyorum. Julius'un birkaç ay önce karısı öldükten sonraki cinsel hayatıyla ilgili bize anlattıkları konusunda daha sonra bir şey hissettin mi?"

Philip dikkatler başka yöne çekildiği için müteşekkir görünüyordu. "Ne tür duygular *hissetmeliyim?*"

"Ne *hissetmen gerektiği* konusunda bir şey bilmiyorum. Yalnızca *ne* hissettiğini sordum. Merak ettiğim şu: ona ilk terapiye gittiğinde eğer daha önce kendisinin de cinsel baskı yaşamış olduğunu söylemiş

olsaydı Julius'un seni daha iyi anladığını hisseder miydin?"

Philip başıyla onayladı. "Bu ilginç bir soru. Yanıtım, olabilir, evet. İşe yarayabilirdi. Bunun için bir kanıtım yok, ama Schopenhauer'in yazıları onun da yoğunluk ve amansızlık bakımından benimkine benzer cinsel duyguları olduğunu düşündürüyor. Galiba bu yüzden onun tarafından çok iyi anlaşıldığımı hissettim.

"Ama Julius'la çalışırken size söylemeyi ihmal ettiğim bir şey vardı ve kayıtları düzeltmek isterim. Ona terapisinin bir işime yaramadığını söylediğimde bana birkaç ay önce grupta ortaya çıkan soruyu sordu: neden böyle işe yaramayan bir terapistin süpervizyonunu istiyordum? Sorusu terapimizde aklımda kalan ve aslında yardımı dokunan birkaç şeyi hatırlamamı sağladı."

"Ne gibi?" diye sordu Tony.

"Cinsel baştan çıkarmayla –flört, kızı alma, akşam yemeği, cinsel birleşme– kalıplaşmış tipik bir akşamımı anlattıktan sonra ona şok olup olmadığını ya da tiksinip tiksinmediğini sorduğumda yalnızca ona son derece sıkıcı bir akşam gibi geldiğini söyledi. Bu yanıt beni çok şaşırtmıştı. Sık sık tekrarladığım bu kalıba nasıl keyfi olarak heyecan atfettiğimi fark etmemi sağladı."

"Seni etkileyen başka ne oldu?"

"Julius bir keresinde mezar taşıma ne yazılmasını istediğimi sormuştu. Bir şey bulamayınca, o bir öneri getirdi: "Çok düzüştü." Sonra aynı mezar taşı yazısının köpeğimin de işine yarayacağını söyledi."

Bazı üyeler ıslık çalıp gülümsedi. "Çok acımasızca, Julius," dedi Bonnie.

"Hayır," dedi Philip. "Kötü anlamda söylenmemişti – beni şok etmek, uyandırmak istiyordu. Ve gerçekten de bu sözü benimle kaldı ve sanırım hayatımı değiştirme kararımda büyük rol oynadı. Ama ga-

liba bunları unutmayı istedim. Belli ki Julius'un yararlı olduğunu kabul etmek hoşuma gitmiyor."

"Nedenini biliyor musun?" diye sordu Tony.

"Bu konuyu çok düşünüyorum. Belki rekabet hissediyorum. Eğer o kazanırsa ben kaybederim. Belki benimkinden çok farklı olan danışmanlık yaklaşımının işe yaradığını kabul etmek istemiyorumdur. Belki ona çok yakınlaşmak istemiyorumdur. Belki o," başıyla Pam'i işaret etti, "haklıdır: yaşayan biriyle ilişki kuramıyorumdur."

"En azından doğrudan," dedi Julius. "Ama yaklaşıyorsun."

Grup bu şekilde birkaç hafta daha devam etti: mükemmel katılım, sıkı verimli çalışma ve Julius'un sağlığıyla ilgili tekrarlı sorular ve Pam ile Philip arasındaki süregelen gerilim haricinde grup güvenli, samimi, iyimser, hatta huzurluydu. Kimse grubu çarpacak bombaya karşı hazırlıklı değildi.

Benim gibi bir adam dünyaya geldiğinde geriye istenecek tek şey kalır – bütün hayatı boyunca olabildiğince kendisi gibi olması ve entelektüel güçleri için yaşaması.[α]

35

Kendilik Terapisi

Özyaşamöyküsel "Kendim Hakkında" Schopenhauer'in psikolojik açıdan batmamasına yardım eden çarpıcı bir kendilik-terapisi stratejileri kitabıdır. Sabaha karşı üçteki kaygı fırtınalarında akıl edilip şafakta hızla çöpe atılan bazı stratejiler geçici ve etkisiz olsa da, diğerleri kalıcı destek surları olarak işe yaradığını kanıtladı. Bunların içinde en etkili olanı dehasına olan ve ömür boyu sahip olduğu sarsılmaz inancıydı.

> Gençliğimde bile, başkaları mal mülk edinmek için çabalarken benim bu tür şeylere başvurmak zorunda olmadığımı, çünkü içimde bütün mallardan daha değerli olan bir hazine taşıdığımı fark ettim; en önemli şey, zihinsel gelişimin ve tam bağımsızlığın temel koşulu olduğu bu hazineyi güçlendirmekti.... İnsanın doğasının ve haklarının tersine gücümü kendi saadetimin artırılmasından almak zorundaydım, böylece bu gücü insanlığın hizmetine sunabilirdim. Zekâm bana değil, dünyaya aitti.[β]

Dehasının yükünün genetik yapısı yüzünden kendisini halihazırda

---

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 510 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 30.

[β] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 484 / "Ειζεαυτον," § 3.

olduğundan daha kaygılı ve huzursuz kıldığını söylüyordu. Birincisi, dahilerin duyarlılığı daha fazla acı ve kaygı yaşamalarına neden oluyordu. Hatta Schopenhauer kaygı ve zekâ arasında doğrudan bir ilişki olduğuna kendisini inandırmıştır. Bu yüzden dahilerin yalnızca bu üstün yeteneklerini insanlık için kullanma yükümlülükleri yoktur, bir de kendilerini tamamen görevlerini yerine getirmeye adamaları gerektiği için diğer insanlar için mevcut olan pek çok tatmin unsurundan (aile, arkadaşlar, ev, mal mülk biriktirme) vazgeçmek zorunda kalırlar.

Dehasına dayanan mantraları birbiri ardına tekrarlayarak kendini sakinleştiriyordu: "Benim hayatım kahramanca, ama kültürden ve incelikten yoksun kişilerin, dükkân sahiplerinin ya da sıradan insanların standartlarıyla ölçülemez.... bu nedenle bireyin gündelik hayat seyrinin bir parçası olan şeylere sahip olmadığımı düşününce depresyona girmemeliyim.... Bu yüzden kişisel hayatımın tutarsız ve plansız gibi görünmesi beni şaşırtamaz."[α] Schopenhauer'in dehasına olan inancı, hayatta kalıcı bir anlam bulmasını da sağlamıştır: hayatı boyunca kendisini insan ırkına hakikati taşıyan bir misyoner olarak görmüştür.

Schopenhauer'm en fazla canını sıkan şey yalnızlıktı ve ona karşı savunmalar geliştirmede oldukça becerikli hale gelmişti. Bunlar içinde en değerli olanı kendi kaderinin efendisi olduğuna olan inancıydı – yani yalnızlığı seçen kendisiydi; yalnızlık onu seçmemişti. Daha gençken sosyalleşmeye eğilimli olduğunu söylüyordu, ama ondan sonra: "Yalnızlığı sevmeye başladım ve bu geçici hayatın geri kalanını

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 485-86 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 4.

tamamen kendime ayırmaya karar verdim."[α] Şunu kendi kendine sık sık hatırlatırdı: "Buranın yerlisi değilim ve eşitim olan varlıkların arasında değilim."[β]

Yalnızlığa karşı geliştirdiği savunmaları güçlü ve derindi: yalnızlığı isteyerek seçmişti, diğer insanlar onun arkadaşlığına değmezdi, dehasına dayanan hayattaki görevi yalnızlığı zorunlu kılıyordu, dahilerin hayatı "tek kişilik bir dram" olmalıydı ve bir dahinin kişisel hayatı tek bir amaca hizmet etmeliydi: entelektüel hayatı kolaylaştırma (bundan dolayı, "kişisel hayat ne kadar küçükse o kadar güvendeydi, bu yüzden de daha iyiydi."[χ])

Schopenhauer zaman zaman yalnızlığı içinde inlerdi. "Hayatım boyunca kendimi korkunç derecede yalnız hissettim ve yüreğimin derinliklerinde hep 'bana şimdi bir insan ver' diye iç çektim, ama heyhat, boşunaydı. Yalnız kalmaya devam ettim, ama dürüstçe ve samimiyetle söyleyebilirim ki, bu benim hatam değildi, çünkü insan olan kimseden uzak durmadım veya geri çevirmedim."[δ]

Üstelik gerçekten de yalnız olmadığını söylüyordu, çünkü –burada da bir başka güçlü kendilik-terapisi stratejisi görüyoruz– kendi yakın arkadaş çevresi vardı: dünyanın büyük düşünürleri.

Bunlardan yalnızca biri çağdaşıydı, Goethe; diğerlerinin çoğu eskiydi, özellikle de sık sık alıntı yaptığı Stoacılar. "Kendim Hakkında"nın neredeyse her sayfası kendi inançlarını destekleyen büyük zi-

---

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 492 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 12.

[β] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 495 / "Ειζεαυτον," § 17.

[χ] Grisenbach, *Schopenhauer Gespracher*, s. 103.

[δ] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 510 / "Ειζεαυτον," § 22.

hinlerin ürettiği bazı aforizmaları içermektedir.

> Zihin için en iyi yardım kalbi tuzağa düşüren bağların bir kerede koparılmasıdır. —Ovidius[α]

> Huzur ve sessizlik arayan herkes, sürekli bir bela ve tartışma kaynağı olan kadınlardan uzak durmalıdır. —Petrarca[β]

> Tamamen kendisine bağlı olan ve kendisinin olduğunu söylediği her şeyi içinde taşıyan birisinin son derece mutlu olmaması olanaksızdır. —Cicero[χ]

Bazı terapi veya kişisel gelişim gruplarının liderlerinin kullandığı bir teknik "ben kimim?" alıştırmasıdır; üyeler "ben kimim?" sorusu için yedi ayrı karta yedi yanıt yazar ve kartları önem sırasına göre dizerler. Sonra en uzak olandan başlayarak her kartı sırayla açmaları ve merkezdekine ulaşana dek her yanıtı (yani özdeşleşmediklerini) terk etmenin nasıl bir şey olacağı üzerinde düşünmeleri istenir.

Benzer bir tarzda Schopenhauer da çeşitli benlik özelliklerini atarak öz-benliği olarak düşündüğü yere ulaşır.

> Zaman zaman kendimi mutsuz hissettiğimde bunun nedeni kendimi olduğumdan farklı olarak kabul etmem ve sonra diğer insanların acılarına ve sıkıntıları için kederlenmemdi. Örneğin kendimi profesör olamayan ve derslerini dinlemeye kimsenin gelmediği bir öğretim görevlisi olarak gördüm; ya da bu Filistinlinin hakkında kötü konuştuğu ya da

---

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 499 / "Εις εαυτον [Kendim Hakkında]," § 20.

[β] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 505 / "Εις εαυτον," § 26.

[χ] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 517 / "Εις εαυτον, "Maxims and Favourite Passages."

yüz karası dedikoducunun hakkında dedikodu yaptığı biri; ya da tutkun olduğu kız tarafından dinlenmeyen bir sevgili; ya da hastalığı yüzünden evde kalan bir hasta; ya da benzeri mutsuzlukları olan diğer insanlar. Ben bunların hiçbiri değildim; bütün bunlar benim bir süreliğine giydiğim ve sonra bir başkası için çıkarıp attığım paltonun yapıldığı şeylerdi.[α]

Ama o zaman *kimim ben?* Büyük varoluş problemine çözüm getiren ve belki de diğer bütün çözümleri geçersiz kılan *İstenç ve Tasarım Olarak Dünya*'yı yazan adamım....[β] Ben o adamım ve hâlâ nefes alacağı birkaç yılda onu rahatsız edecek her şeyim.

Bunlarla ilintili bir diğer rahatlatıcı strateji, çalışmasının er ya da geç, büyük olasılıkla ölümünden sonra tanınacağı ve felsefi araştırma seyrini çarpıcı şekilde değiştireceğiydi. Görüşlerini ilk olarak hayatının erken dönemlerinde ifade etmeye başladı ve nihai başarı inancı hiç sarsılmadı. Bu açıdan, ölümlerinden sonra ünlü olacaklarına (haklı olarak) inanan diğer iki bağımsız ve takdir edilmeyen düşünüre, Nietzsche ve Kierkegaard'a benziyordu.

Doğaüstü avuntulardan kaçınırdı, yalnızca doğalcı dünya görüşüne dayananları kabul ederdi. Örneğin acının, hayattaki acil durumların çoğunun tesadüfi, bundan dolayı kaçınılabilir olduğunu varsayma hatasından kaynaklandığına inanıyordu. Hakikati anlamak çok daha iyidir: acı kaçınılmazdır ve hayatın özüdür – "acının kendini gösterme şekli tamamen tesadüfidir ve mevcut acımız ... o olmasa başta türde bir acıyla doldurulacak olan yeri doldurur. Eğer böyle bir düşünce günlük hayatta kullanılan bir inanç haline gelirse acıya katlanma dere-

---

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 488 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 8.

[β] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 1, s. 315 / § 57.

cemizi önemli ölçüde artırabilir."

Hayatı gelecekteki bir "umut" yerine *şimdi* yaşamamızda ısrar eder. İki kuşak sonra Nietzsche onun kaldığı yerden devam ederek umudun en büyük belamız olduğunu söyler; dikkati elimizdeki tek hayattan uzaklaştırıp gelecekteki hayali bir dünyaya odakladıkları için Platon, Sokrates ve Hıristiyanlığı yerlere vurur.

> Gerçek tekeşlilik taraftarları nerede? Hepimiz anlık yaşıyoruz ve çoğumuz sürekli çokeşliyiz. Ve her erkek pek çok kadına ihtiyaç duyduğu için birden fazla kadını geçindirmesinin onun sorumluluğu olmasından daha adil bir şey olamaz. Bu durum kadını ikincil bir varlık olarak doğal ve gerçek konumuna indirecektir.[α]

36

Bir sonraki oturumu Pam açtı. "Bugün bir duyuru yapmam gerekiyor."

Bütün kafalar ona doğru döndü.

"Bugün itiraf zamanı. Devam et, Tony."

Tony doğrularak oturdu, uzunca bir süre Pam'e baktı, sonra arkasına yaslanıp kollarını göğsünde kavuşturdu, gözlerini kapadı. Şapka takıyor olsaydı yüzüne indirirdi.

Tony'nin bir yorumda bulunma niyetinde olmadığını gören Pam berrak cesur sesiyle devam etti, "Tony ve ben bir süredir cinsel bir ilişki yaşıyoruz ve buraya gelip bu konuda sessiz kalmak benim için çok zor."

Kısa bir süreden sonra güçlükle çıkan sorular duyuldu: "Neden?" "Bunu ne başlattı?" "Ne kadar süredir devam ediyor?" Bunu nasıl yapabilirsiniz?" "İlişkiniz nereye gidiyor?"

Pam hızla ve serin kanlı bir şekilde yanıtladı, "Birkaç haftadır sürüyor. Geleceği bilmiyorum, neyin başlattığım bilmiyorum; önceden

---

[α] *Complete Essays*, ed. Saunders, kitap 5, s. 86. Ayrıca bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 624 / § 370.

planlanmış bir şey değildi, yalnızca bir oturumdan sonraki bir akşam başladı."

"Bugün bize katılacak mısın Tony?" diye sordu Rebecca yumuşak bir sesle.

Tony yavaşça gözlerini açtı. "Bu benim için yeni bir durum."

"Yeni bir durum mu? Yani doğru olmadığını mı söylüyorsun?"

"Hayır. Yani itiraf günü. Şu 'devam et Tony' olayı – *bu* benim için yeni bir durum."

"Bu konuda pek mutlu görünmüyorsun," dedi Stuart.

Tony Pam'e döndü: "Yani dün gece senin evindeydim. Samimiydik, biliyorsun. Samimiyet – kadınların daha duyarlı olduklarını, cinsel samimiyetten daha fazla samimiyet istediklerini senden kaç kere dinledim? Neden sen de önce benimle konuşacak, bu itiraf gününü bana haber verecek kadar samimi olamıyorsun?"

"Üzgünüm," dedi Pam üzgün olduğunu söylemeksizin. "Durum benim için iyi değildi. Sen gittikten sonra bütün gece uyanık kalıp grubu düşündüm ve zamanın çok kısa olduğunu fark ettim – yalnızca altı oturum kaldı. Doğru mu sayıyorum Julius?"

"Doğru. Altı oturum daha var."

"Şey, tam o anda sana nasıl ihanet ettiğimi düşündüm Julius. Ve buradaki herkesle olan sözleşmeme. Ve kendime de ihanet ediyordum."

"Her şeyi tam olarak birleştiremedim," dedi Bonnie. "Ama son birkaç haftadır bazı şeylerin doğru olmadığını hissettim. Farklıydın Pam. Rebecca'nın da bunu birkaç kez fark ettiğini hatırlıyorum. Kendi konularından nadiren söz ediyorsun –sen ve John arasında olanlar konusunda hiçbir fikrim yok– ya da eski kocanın hâlâ resimde olup olmadığı konusunda. Çoğunlukla tek yaptığın Philip'e saldırmak."

"Sen de öyle Tony," dedi Gill. "Şimdi düşününce fark ediyorum da gerçekten çok değişiktin. Gizleniyordun. Eski hayat dolu Tony'yi özledim."

"Benim de bazı düşüncelerim var," dedi Julius. "Önce Pam'in *sözleşme* sözüyle ifade ettiği şey var. Bunun tekrar olacağını biliyorum, ama gelecekte grupta olacaklar için" –Philip'e baktı– "ve grup yönetecekler için tekrarlamakta bir sakınca görmüyorum. Hepimizin uymakta olduğu tek sözleşme gruptaki herkesle ilişkilerimizi incelemek için elimizden geleni yapmaktır. Grup dışındaki ilişkilerin tehlikesi *terapi çalışmasını tehlikeye atmasıdır*. Bunu nasıl yapar? *Sıkı ilişki içindeki insanlar ilişkilerine terapi çalışmasından daha fazla değer verirler*. Bakın bugün burada olan da tam olarak bu: Pam ve Tony yalnızca ilişkilerini gizlemekle kalmayıp –ki bu çok anlaşılır bir şey– özel ilişkileri yüzünden buradaki terapi çalışmasından da geri çekildiler."

"Bugüne kadar," dedi Pam.

"Kesinlikle, bugüne kadar – ve yaptığın şeyi ve gruba getirme kararını alkışlıyorum. Sana ve Tony'ye soracağım sorunun ne olacağını biliyorsundur: *neden şimdi?* Grupta birbirinizi iki buçuk yıldır tanıyorsunuz. Ama *şimdi* durum değişti. Neden? Birkaç hafta önce ne oldu da cinsel bir ilişki yaşamaya karar verdiniz?"

Pam kaşlarını kaldırarak Tony'ye baktı, yanıt vermeyi ona bıraktı. Tony de ona uydu. "Önce beyler mi? Yine mi benim sıram? Sorun değil; neyin değiştiğini çok iyi biliyorum: Pam parmağını büküp tamam işareti verdi. Gruba başladığımızdan beri onu çekici buluyordum ve beni altı ay önce ya da iki yıl önce çağırsa o zaman giderdim. Bana 'Bay Müsait' diyebilirsiniz."

"Hey, tanıdığım ve sevdiğim Tony işte bu," dedi Gill. "Hoş geldin."

"Şu son birkaç haftadır neden farklı olduğunu anlamak zor değil Tony," dedi Rebecca. "Pam'le aran iyiydi ve bunu bozacak bir şey yapmak istemiyordun. Bu mantıklı. Bu yüzden saklanıyor, pek de hoş olmayan yanlarını göstermemeye dikkat ediyordun."

"Orman adamı taraflarımı mı?" dedi Tony. "Belki evet, belki hayır – o kadar basit değil."

"Nasıl yani?" diye sordu Rebecca.

"Yani 'o kadar da hoş olmayan taraflarım' Pam'i uyaran şeyler. Ama o konuya girmek istemiyorum."

"Neden?"

"Hadi Rebecca, bu çok açık. Neden beni zorluyorsun? Eğer böyle konuşmaya devam edersem Pam'le ilişkime veda edebilirim."

"Emin misin?" diye ısrar etti Rebecca.

"Ne sanıyorsun? Gruba getirmesinin bile ilişkiyi bitirdiğini, kararını verdiğini gösterdiğini düşünüyorum. Burası ısınıyor – elektrikli sandalye ısınıyor."

Julius Tony'yle ilişkisinin zamanlaması konusundaki sorusunu Pam için de tekrarladı, ki Pam bu konuya alışılmadık bir biçimde dikkatli yaklaşıyordu. "Dışarıdan bakamıyorum. Olayın çok içindeyim. Önceden düşünülmemiş, planlanmamış bir şey olduğunu biliyorum – yalnızca dürtüsel bir hareketti. Oturumdan sonra kahve içiyorduk, yalnız ikimiz, çünkü hepiniz kendi yolunuza gitmiştiniz. Beni yemeğe davet etti, bunu sık sık yapıyordu, ama bu kez ev yapımı çorba yemek için ben onu evime davet ettim. O da geldi ve işler kontrolden çıktı. Neden daha önce değil de o gün? Bunu bilmiyorum. Geçmişte birlikte zaman geçirdik: Tony'yle edebiyat hakkında konuştum, ona okuması için kitaplar verdim, okula geri dönmesi için teşvik ettim, o da bana bir TV sehpası yapmama yardım etti. Bütün bunları

biliyorsunuz. Şu anda işlere neden cinsellik karıştı? Bilmiyorum."

"Bunu bulmaya çalışmak senin için sorun olur mu? Sevgilinin bulunduğu bir ortamda ikinizin paylaştığı samimi bir şeyi konuşmanın kolay olmadığını biliyorum."

"Bugün buraya çalışmaya kararlı olarak geldim."

"Güzel, sorum şu: geriye bakıp grubu düşün – bu ilişki başladığında olan önemli şeyler nelerdi?"

"Hindistan'dan döndüğümden beri iki şey önemli görünüyor. Sağlığın bir numarada. Bir zamanlar aptalca bir makale okumuştum, insanlar çocuklarının yeni bir lider olacağı şeklindeki bilinçsiz umutla gruplarda çift oluştururlarmış, ama bu çok tuhaf bir şey. Julius, hastalığının Tony'yle ilişkiye girmeme nasıl neden oldu bilmiyorum. Belki grubun bitiyor olmasından duyduğum korku daha kalıcı bir bağ arayışı içine girmemi sağladı; belki mantıksız bir şekilde bu durumun grubun bir yıldan sonra da devam etmesini sağlayacağını düşündüm. Yalnızca tahminde bulunuyorum."

"Gruplar insanlar gibidir," dedi Julius. "Ölmek istemezler. Belki senin Tony'yle ilişkin grubu canlı tutmak için izlediğiniz dolambaçlı bir yoldu. Bütün terapi grupları devam etmeye çalışır, düzenli olarak toplanmaya – ama bunu nadiren yaparlar. Burada defalarca söylediğim gibi grup hayat değildir; *hayatın son provasıdır*. Hepimiz burada öğrendiklerimizi dışarıdaki hayatımıza aktarmanın bir yolunu bulmalıyız. Ders bitti.

"Peki Pam," diye devam etti Julius, "iki şeyin önemli göründüğünü söyledin: biri benim sağlığımdı, diğeri ..."

"Philip. Kafam onunla çok meşgul. Burada olmasından nefret ediyorum. Varlığının sonunda benim için iyi bir şey olacağını söyledin ve sana güveniyorum, ama şu ana dek karmaşa yaratmaktan başka bir

işe yaramadı, belki bir istisna dışında; ona olan nefretimle o kadar meşgulüm ki, Earl ve John'la olan saplantım yok oldu. Ve geri geleceğini de sanmıyorum."

"Demek Philip önemli," dedi Julius. "Philip'in varlığının Tony'yle olan ilişkinin zamanlamasında bir rol oynamış olması mümkün mü?"

"Her şey mümkün."

"Herhangi bir fikrin var mı?"

Pam başını iki yana salladı. "Göremiyorum. Sırf şehvetin kabarmasına bağlayabilirim. Aylardır bir erkekle olmadım. Bu benim için nadir görülen bir şey. Bence durum bundan daha karmaşık değil."

"Tepkisi olan var mı?" diye odayı taradı Julius.

Stuart keskin, iyi çalışan zihninde bazı şeyler yerine otururken hemen söze girdi. "Pam'le Philip arasında çatışmadan fazlası var – büyük rekabet söz konusu. Belki sınırları biraz zorluyorum, ama benim teorim şu: Pam grupta her zaman anahtar rolde, merkezi konumdaydı – profesör, derya gibi, eğitmek için Tony'yi ele alan kişi. Sonra ne oldu? Birkaç haftalığına gitti ve geri geldiğinde Philip'i yerinde otururken buldu. Bence bu ona biraz yönünü şaşırttı." Pam'e döndü. "Onbeş yıl önce onun yüzünden ne sıkıntı çektiysen ikiye katlandı."

"Peki bunun Tony'yle bağlantısı ne?" diye sordu Julius.

"Şey, rekabet etmenin bir yolu olabilir. Eğer hatırladığım doğruysa Pam ve Philip sana rahatlatıcı armağanlar verdikleri sırada oldu. Philip gemiyle ilgili hikâyeyi dağıttı ve Tony'nin tartışmaya gerçekten katıldığını hatırlıyorum." Pam'e döndü. "Belki bu senin için tehdit ediciydi; belki Tony üzerindeki etkini kaybetmek istemedin."

"Teşekkürler Stuart, çok aydınlatıcıydı," diye parladı Pam. "Yani demek istiyorsun ki, bu zombiyle rekabet etmek için gruptaki bütün erkekleri becermem gerekiyor! Kadınların yetenekleriyle ilgili düşün-

düklerin bu kadar mı?"

"*Burada* geribeslem gerekiyor," dedi Gill. "Ve zombi esprisi sınırı aşıyor. Philip'in sakin yapısını histerik isim takmaya her zaman tercih ederim! Pam, sen öfkeli bir kadınsın. Öfkeli olmak dışında bir şey olabilir misin?"

"Bunlar güçlü duygular Gill. Neler oluyor?" diye sordu Julius.

"Galiba bu yeni öfkeli Pam'de karımı görüyorum ve ağızlarından kötü şeylerin çıkmasını istemiyorum – ikisinin de."

Sonra ekledi, "Ve bir şey daha var. Pam'in gözünde böyle görünmez olmaya devam etmek keyfimi kaçırıyor." Pam'e döndü. "Sana karşı kişisel ve dürüst oluyorum; senin hakkında ne düşündüğümü söylüyorum, seni nasıl başyargıç olarak gördüğümü söylüyorum, ama hiçbir şey olmuyor – hâlâ önemli değilim. Yalnızca Philip'i görüyorsun ... ve Tony'yi. Ve bence sana önemli şeyler söylüyorum – işte bir tane daha geliyor: galiba John'un neden kaçtığını biliyorum: *korkak olduğu için kaçmadı; öfken yüzünden kaçtı.*"

Düşüncelere dalmış olan Pam sessiz kaldı.

"Pek çok güçlü duygu ortaya çıkıyor. Bu duygulara bakıp onları anlamaya çalışalım. Fikri olan var mı?" diye sordu Julius.

"Bugün Pam'in dürüstlüğüne hayran kaldım," dedi Bonnie. "Ve kendini ne kadar hassas hissettiğini anlayabiliyorum. Gill'in onun üzerine gidişini de takdir ediyorum. Bu senin için büyük bir değişiklik Gill ve davranışını alkışlıyorum, ama bazen Philip'in kendini savunmasına izin versen diyorum. Kendini neden savunmadığını bilmiyorum." Philip'e döndü. "Neden savunmuyorsun?"

Philip başını iki yana sallayıp sessiz kaldı.

"Eğer konuşmuyorsa onun yerine ben yanıt vereyim," dedi Pam. "Arthur Schopenhauer'in talimatlarını izliyor." Çantasından bir not

çıkarıp bakışlarıyla taradıktan sonra okumaya başladı.

- *Duygusuz konuş.*
- *İçinden geldiğin gibi davranma.*
- *Başkalarından bağımsız ol.*
- *Senin zamanı gösteren tek saat olduğun bir kasabada yaşadığını düşün – bu senin çok işine yarayacaktır.*
- *Önemsememek önemsenmeyi getirir.*

Philip takdirle başını sallayıp yanıt verdi, "Okuduğun şeyleri onaylıyorum. Benim için iyi tavsiyeler."

"Neler oluyor?" diye sordu Stuart.

"Biraz Schopenhauer taraması yaptım," dedi Pam, notlarını kaldırarak.

Kısa bir sessizlikten sonra Rebecca söze girdi. "Tony, sen nerelerdesin? Sende neler oluyor?"

"Bugün benim için konuşmak zor," dedi Tony başını iki yana sallayarak. "Elimin kolumun bağlandığını hissediyorum, donmuş gibiyim."

Herkesi şaşırtarak Philip yanıt verdi, "Bağlanmanı anlayabiliyorum, Tony. Julius'un dediği gibi çatışmalı iki gereksinim arasında kaldın: kendini özgürce ifade ederek grupta çalışman bekleniyor, ama aynı zamanda Pam'le olan ittifakına saygı göstermeye çalışıyorsun."

"Evet, anlıyorum," dedi Tony. "Ama anlamak yeterli değil, beni özgürleştirmiyor. Ama yine de teşekkürler. Benden de sana bir yorum. Bir dakika önce söylediğin şey –Julius'un sözlerini desteklemen– bu senin için bir ilkti –yani ona meydan okumaman– bu büyük bir değişiklik dostum."

"Anlamanın yeterli olmadığını söyledin. Başka ne gerekiyor?" diye sordu Philip.

Tony başını iki yana salladı. "Bugün konuşmak kolay değil."

"Neyin yardım edeceğini bildiğimi sanıyorum," dedi Julius, Tony'ye doğru dönerek. "Sen ve Pam birbirinizden kaçıyorsunuz, duygularınızı ifade etmiyorsunuz. Belki daha sonra konuşmak için saklıyorsunuz. Biraz garip olacağını biliyorum, ama konuşmayı burada yapmaya başlayabilir misiniz? Bizimle değil, birbirinizle konuşmaya çalışabilirsiniz."

Tony gürültüyle iç çekip Pam'e döndü, "Bu konuda iyi şeyler hissetmiyorum, dengemi kaybettim. Her şeyin açığa çıkış şekline sinirlendim. Önce beni arayıp bu konuyu konuşmamamız, beni bu konuda hazırlamaman gerektiği aklımdan çıkmıyor."

"Üzgünüm. Ama ikimiz de bunun bir gün olması gerektiğini biliyorduk. Bu konuda konuşmuştuk."

"Hepsi bu mu? Söyleyeceğin tek şey bu mu? Ya bu gece? Hâlâ birlikte miyiz?"

"Seni görmek benim için çok garip olur. Buradaki kurallar bütün ilişkiler hakkında konuşmak ve grupla olan sözleşmeme saygı göstermek istiyorum. Bu şekilde devam edemem; belki grup bittikten sonra--"

"Sözleşmelerle çok keyfine uygun ve esnek bir ilişkin var," diye araya girdi Philip, alışılmadık bir huzursuzluk belirtisi göstererek. "Sözleşmelere sana uyduğu zaman saygı gösteriyorsun. Ben geçmişte seninle olan toplumsal sözleşmeme saygı gösterme konusunu tartışınca bana küfrettin. Ama sen kendin grubun kurallarını bozuyorsun, gizli oyunlar oynuyorsun, Tony'yi kaprisli bir şekilde kullanıyorsun."

"Sen kimsin ki sözleşmelerden bahsediyorsun?" diye yüksek sesle karşılık verdi Pam. "Öğretmen ve öğrencisi arasındaki sözleşme ne oluyor?"

Philip saatine bakıp ayağa kalktı, "Saat altı," diye bildirdi. "Ben yükümlülüğümü yerine getirdim. Bugünlük bu kadar çamurda debelendiğimiz yeter," diye mırıldanarak odadan çıktı.

O gün ilk kez Julius'tan başkası grubu bitiriyordu.

Âşık olan herkes sonunda zevke ulaştıktan sonra olağandışı bir düş kınklığı yaşayacaktır; ve bu kadar büyük bir özlemle arzuladığı şeyin diğer cinsel tatminlerden daha fazla bir şeye neden olmadığını görüp şaşkına dönecek, böylece kendisini bu ilişkiden fazla yararlanmış olarak görmeyecektir.[α]

37

Gruptan ayrılmak Philip'in zihnindeki bulanıklığı gidermedi. Kaygı yüklü bir şekilde Fillmore Caddesi'nde yürüdü. Kendini rahatlatma teknikleri cephanesine ne olmuştu? Kendisine o güne kadar yapı ve huzur sağlayan her şey dağılıyordu – zihinsel disiplini, kozmik bakış açısı. Zihinsel dengesini bulmak için mücadele ederek kendine talimat verdi: Mücadele etme, direnme, zihnini temizle; düşüncelerinin geçen gösterisini seyretmekten başka bir şey yapma. Düşüncelerinin bilincine girip sonra da uzaklaşmasına izin ver.

Düşünceler zihnine girdi, ama çıkan bir şey olmadı. Onun yerine düşünceler zihninde bavullarını boşalttılar, giysilerini astılar ve bir ev kurdular. Pam'in yüzü gözünün önüne geldi. Bütün hayretiyle geçen yıllarla dönüşüme uğrayan imgesine odaklandı: Pam'in yüz hatları gençleşti, kısa süre içinde yıllar önce tanıdığı Pam karşısında duruyordu. Yaşlıda genci görüp seçmek ne kadar garipti. O genellikle tersini hayal etmişti – şu andayken geleceği, lekesiz genç derinin altında yatan kafatasını görüyordu.

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 540 / Bölüm 44, "The Metaphysics of Sexual Life."

Yüzü ne kadar aydınlıktı! Ve o kadar şaşırtıcı bir açıklıkla görüyordu ki! Bedenlerine girdiği, yüzleri uzun zaman önce kaybolmuş olan, tek bir arketipsel kadın yüzüne dönüşen yüzlerce kadın içinden Pam'in yüzü nasıl böylesine olağanüstü ayrıntıyla kalabilmişti aklında?

Derken Pam'e ait daha keskin anı parçacıkları görüşüne doğru kaymaya başladı: güzelliği, Philip kemeriyle onun bileklerini bağlarken hissettiği baş döndürücü heyecanı, orgazm çağlayanları. Kendi cinsel heyecanı belirsiz bir beden hatırası olarak kalmıştı – sözcüksüz, kalçasını hızla iterken yükselen heyecanı ve aşırı coşkusu. Pam'in kollarında çok fazla kaldığını da hatırlıyordu. Sırf bu nedenle onu tehlikeli bulmuş ve bir daha görmemeye karar vermişti. Özgürlüğüne karşı bir tehditi temsil ediyordu. Onun aradığı av hızlı cinsel rahatlamaydı – bu onun mutlu huzura ve yalnızlığa ulaşmasının izniydi. O hiçbir zaman cinsellik arayışı içinde olmamıştı. Yalnızca özgürlük istiyordu; kısa süreli de olsa gerçek filozofların istençsiz berraklığına kavuşmak için arzusunun bağlarından kaçmak istiyordu. Ancak cinsel rahatlamadan sonra yüksek düşünce düzeyine ulaşıp arkadaşlarına – kitapları onun için özel mektup olan büyük düşünürlere– katılabiliyordu.

Aklına birkaç fantezi daha geldi; tutkusu her yanını sardı, büyük bir foş sesiyle onu bulunduğu yüksek düşünürlerin uzak tribünlerinden emerek içine çekti. Özlem duyuyordu; arzuluyordu; istiyordu. Pam'in yüzünü ellerinin arasında tutmayı her şeyden çok istiyordu. Düşüncelerinin arasındaki sıkı bağlantılar gevşedi. Dişileriyle dolu haremiyle çevrili bir deniz aslanı hayal etti, ardından kendini durmadan kızışmış dişi bir köpekle aralarındaki çelik parmaklıklara atan ağlamaklı bir melez köpeği düşündü. Kendisini homurdanarak rakip-

lerini uyaran, eli sopalı, kaba bir mağara adamı gibi gördü. Ona sahip olmak, yalamak, koklamak istiyordu. Tony'nin kaslı kollarını, Temel Reis'in ıspanağı yiyip boş konserve kutusunu arkasına atışını düşündü. Tony'nin onun üstüne çıktığını düşündü, Pam'in bacakları ayrık, kolları onu sarmış. O kedicik kendisinin olmalıydı, yalnız kendisinin. Pam'in kendisini Tony'ye sunarak kirletmeye hakkı yoktu, yoktu. Tony'yle yaptığı her şey Pam'in anısını lekeliyor, Philip'in yaşadıklarını kötüleştiriyordu. Philip midesinin bulandığını hissetti. Kendisi iki ayaklı bir hayvandı.

Dönüp marina boyunca yürüdü, sonra Chrissy Field'ı geçip körfeze doğru gitti. Sakin dalgaların ve okyanus tuzunun aromasının kendisini rahatlattığı Pasifik'in kenarında dolaştı. Ürperip ceketinin önünü ilikledi. Solan gün ışığında soğuk Pasifik rüzgârı .Golden Gate'den gelip hızla yanından geçti, tıpkı ömrünün saatlerinin sonsuza dek sıcaklık veya zevk vermeden yanından geçip gideceği gibi. Rüzgâr, gelecek günlerin donduruculuğunu, sabahları ev, aşk, dokunuş, sevinç umudu olmadan uyandığı soğuk günleri önceden haber veriyordu. Saf düşünce malikanesi soğuktu. Bunu daha önce fark etmemiş olması ne kadar garipti. Yürümeye devam etti, ama evinin, bütün hayatının dayanıksız ve sahte temeller üstüne kurulduğunu biliyordu.

Karşımızdakinin yalnızca kendi budalalığımız, kusurumuz ve kötülüğümüz olduğunu akıldan çıkarmayarak her insan budalalığına, kusuruna ve kötülüğüne hoşgörülü bir şekilde yaklaşmalıyız.[α]

38

Ertesi oturumda Philip ne korkunç deneyimlerini ne de neden gruptan birdenbire ayrıldığını anlattı. Artık grup tartışmalarına daha aktif bir şekilde katılıyor olsa da, bunu her zaman kendi istediği zaman yapıyordu ve üyeler Philip'i açmaya çalışırken harcanan çabanın boşa gittiğini öğrenmişlerdi. Bu yüzden dikkatlerini Julius'a çevirip Philip'in geçen hafta oturumu kapaması yüzünden iktidarı elden kaçırdığını hissedip hissetmediğini sordular.

"Bu konudaki duygularım biraz buruk," diye yanıt verdi. "Durumun acı olan yanı yerimi birisinin alması. Nüfuzumu ve rolümü kaybetmem yaklaşan sonları ve vazgeçişleri sembolize ediyor. Son oturumdan sonra kötü bir gece geçirdim. Saat sabaha karşı üçte her şey çok kötüydü. Önümdeki bütün sonlardan dolayı büyük bir üzüntü dalgasının içimi kapladığını hissettim: grubun sonu, diğer hastalarımla terapimin sonu, son iyi yılımın sonu. Bu durumun acı yanı. Tatlı yanı ise sizlerle duyduğum gurur. Ve bu seni de kapsıyor Philip. Artan bağımsızlığından gurur duyuyorum. Terapistler, anneler babalar gibidir. İyi anneler babalar çocuğunun evden ayrılıp bir yetişkin olabilmesi için yeterince özerklik kazanmasını sağlar; aynı şekil-

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 305 / bölüm 11, § 156a.

de iyi bir terapistin de amacı hastalarının terapiyi bırakacak hale gelmelerini sağlamaktır."

"Yanlış anlaşılmamak için kayıtları düzeltmek istiyorum," dedi Philip. "Geçen hafta amacım iktidarı elinden almak değildi. Hareketim tamamen kendimi korumaya yönelikti: o tartışmayla açıklanamaz derecede huzursuz olduğumu hissettim. Kendimi oturumun sonuna kadar kalmaya zorladım, ama sonra gitmek zorundaydım."

"Bunu anlıyorum Philip, ama benim sonlarla meşguliyetim o kadar yoğun ki, sonların habercilerini ve iyi durumların yerini almasını görebiliyorum. Ayrıca bu itiraz açıklamanda bana olan ilgini görebiliyorum. Bunun için de sana teşekkür ederim."

Philip başını hafifçe öne eğdi.

Julius sözlerine devam etti. "Sözünü ettiğin o huzursuzluk önemli gibi görünüyor. Biraz keşfetmeye çalışalım mı? Geriye yalnızca beş oturum kaldı; hâlâ zaman varken bu gruptan yararlanmanı tavsiye ederim."

Philip bu keşfin kendisi için şu anda olanaksız olduğunu göstermek istercesine başını sessizce iki yana sallasa da sürekli olarak sessiz kalamayacaktı. Sonraki oturumlarda Philip önlenemez şekilde gruba çekildi.

Pam bir sonraki oturumu Gill'e hitaben hafif şımarık bir tarzda konuşarak açtı: "Özür zamanı! Bir süredir seni düşünüyorum ve sanırım sana bir özür borçluyum ... hayır, sanmıyorum, bunu *biliyorum,* sana özür borçluyum."

"Biraz daha açıkla," dedi Gill telaşlı ve meraklı bir şekilde.

"Birkaç ay önce hiç burada olmadığın, dalgın olduğun ve kişisel konuşmadığın için sana dayanamadığımı söyledim. Hatırlıyor mu-

sun? Bunlar çok sert şeylerdi–"

"Sert evet," diye sözünü kesti Gill, "ama gerekliydi. İyi bir ilaç oldu. Yoluma başlamamı sağladı – o günden beri hiç içmediğimin farkında mısın?"

"Teşekkürler, ama ben *bu yüzden* özür dilemiyorum – o zamandan beri olanlar için özür dilemek istiyorum. Sen değiştin: artık *buradasın;* daha dürüstsün ve burada bana karşı herkesten daha dobrasın, ama ben senin durumunu değerlendiremeyecek kadar kendi içime gömülmüştüm. Bu yüzden özür dilerim."

Gill özrü kabul etti. "Ya sana verdiğim geribeslemler? Hiçbirinin yararı oldu mu?"

"Şey, *başyargıç* sözün beni birkaç gün sarstı. Beni can evimden vurdu; düşünmemi sağladı. Ama en çok aklımda kalanlar John'un karısını korkak olduğu için değil öfkemle baş etmek istemediği için reddettiğini söylemen oldu. *Bu* beni çok etkiledi, *gerçekten* düşünmemi sağladı. Sözlerini aklımdan çıkaramadım. Ve biliyor musun? Yerden göğe haklı olduğuna ve John'un benden kaçmakta haklı olduğuna karar verdim. Onu kusurları yüzünden değil, benim kusurlarım yüzünden kaybettim – benden ve öfkemden bıkmıştı. Birkaç gün önce telefonu alıp bunları ona söyledim."

"Ne dedi?"

"Çok güzel – dedi, yerden kalkmayı becerdikten sonra. Hoş bir konuşma yaptık: birbirimize kendimizle ilgili haberler verdik, derslerimizi, ortak öğrencilerimizi tartıştık, ortak ders verme konusu hakkında konuştuk. İyiydi. Farklı olduğumu söyledi."

"Bu harika bir haber, Pam," dedi Julius. "Öfkeni bırakman büyük bir ilerleme. Nefretine çok bağlı olduğuna katılıyorum. Keşke gelecekte de yardımı olsun diye bu bırakma işleminin içeriden fotoğrafını

çekebilsek – nasıl yaptığını tam olarak görebilsek."

"İradeye dayanan bir şey değildi. Sanırım senin düsturunun *–demir soğukken dövülür–* konuyla ilgisi vardı. John'a karşı olan duygularım soğudu ve böylece bir adım geri çekilip mantıklı düşünebildim."

"Peki Philip'e olan nefretine bağlılığına ne diyorsun?" diye sordu Rebecca.

"Galiba bana karşı yaptıklarının korkunçluğunu hiç kabul etmeyeceksiniz."

"Bu doğru değil. Bize ilk anlattığında senin için üzüldüm ... senin için *acı* çektim – bu korkunç, korkunç bir deneyim. Ama aradan onbeş yıl geçmiş. Genellikle onbeş yıl bazı şeylerin soğuması için yeterlidir. Demiri *bu kadar* sıcak tutan ne?"

"Dün gece –çok hafif bir uyku sırasında– Philip'le olan geçmişimi düşünüyordum. Kafamın içine uzanıp bütün korkunç düşünce yığınlarını alıp yere çarptığım hayalini kurdum. Sonra eğilip parçaları inceledim. Yüzünü görebiliyordum, bakımsız dairesini, kirlenmiş gençliğimi, akademik hayatla ilgili düş kırıklığımı, kaybettiğim arkadaşım Molly'yi – ve bu yığına bakarken bana yapılanların ... bağışlanamaz ... olduğunu biliyordum."

"Philip'in bağışlamamanın ve bağışlanamaz olmanın iki farklı şey olduğunu söylediğini hatırlıyorum," dedi Stuart. "Doğru mu Philip?"

Philip başıyla onayladı.

"Bunu anladığımdan emin değilim," dedi Tony.

"Bağışlanamaz," dedi Philip, "sorumluluğu kendi dışında tutuyor, bağışlamamak ise sorumluluğu kişinin bağışlamayı reddetmesine yüklüyor."

Tony başıyla onayladı. "Yaptığın şeyin sorumluluğunu almak ya da başkasını suçlamak arasındaki fark mı?"

"Kesinlikle," dedi Philip. "Ve Julius'un, terapi, suçlamanın bitip sorumluluğun ortaya çıktığı yerde başlar," dediğini hatırlıyorum.

"Yine Julius'tan alıntı yaptın, Philip, bu çok hoşuma gitti," dedi Tony.

"Söylediklerimi olduklarından daha iyiymiş gibi gösteriyorsun," dedi Julius. "Ve yine yaklaştığını hissediyorum. Bu çok hoşuma gitti."

Philip neredeyse görülmez şekilde gülümsedi. Daha fazla şey söylemeyeceği açık hale gelince Julius Pam'e döndü: "Pam, duyguların neler?"

"Açıkçası, Philip'in değiştiğini görmek için herkesin ne kadar mücadele ettiğini görmek aklımı durduruyor. Burnunu karıştırıyor, herkes aaa-uuu yapıyor. Kendini beğenmiş ve beylik laflarının bu kadar saygı uyandırması bir şaka olmalı." Philip'in taklidini yaparak, sesini şarkı söyler gibi dalgalandırdı, "*Terapi suçlamanın bitip sorumluluğun ortaya çıktığı yerde başlar.*" Sonra sesini yükselterek, "Ya *senin* sorumluluğun Philip? Bütün beyin hücrelerinin değiştiği ve yapılan şeyi yapanın sen olmadığı zırvasından başka bir şey duymadık senden. Yok, *sen* orada bile değildin."

Garip bir sessizlikten sonra Rebecca yumuşak bir sesle, "Pam, senin bağışlayabildiğini göstermek istiyorum. Bir çok şeyi bağışladın. Fahişelik yaptığım için beni bağışladığını söyledin."

"Orada senden başka kurban yoktu," dedi Pam hızla.

"Ve Julius'u sürdüğü cinsel yaşantı yüzünden hemen bağışladığını hepimiz fark ettik. Davranışları yüzünden arkadaşlarının incinip incinmediğini bile bilmeden ya da sormadan onu bağışladın."

Pam sesini yumuşattı. "Karısı yeni ölmüştü. Şoktaydı. Liseden beri sevdiğin birini kaybettiğini farz et. Onu rahat bırak."

Bonnie araya girdi. "Hasta kadınla ilişkiye girdiği için Stuart'ı affettin ve alkolizmini bizden sakladığı için Gill'i affettin. Çok kişiyi affettin. Neden Philip'i affedemiyorsun?"

Pam başını iki yana salladı. "İnsanın birisinin başka bir kişiye yaptığı bir şeyi bağışlaması bir şey – kurban kendisiyken bunu yapması tamamen farklı bir şey."

Grup anlayışlı bir şekilde dinledi, ama yine de devam etti. "Ve Pam," dedi Rebecca. "John'u iki küçük çocuğunu bırakmaya zorladığın için seni affediyorum."

"Ben de," dedi Gill. "Ve eninde sonunda Tony'ye burada yaptığın şey için de seni bağışlayacağım. Ya sen? Birdenbire o günü 'itiraf günü' ilan edip Tony'yi herkesin içinde terk ettiğin için –bu çok aşağılayıcıydı– kendini affedebilecek misin?"

"İtiraf konusunda ona danışmadığım için herkesin içinde ondan özür diledim. O konuda aşırı düşüncesizlik ettiğim için suçluydum."

Gill ısrar etti, "Ama başka bir şey daha var: Tony'yi kullandığın için kendini affediyor musun?"

"Tony'yi kullanmak mı?" dedi Pam. "*Tony*'yi kullanmak mı? Neden bahsediyorsun sen?"

"Görünüşe göre ilişkiniz Tony için, senin için olduğundan çok daha önemliymiş. Öyle görünüyor ki, sen Tony'yle ilişki kurmuyordun, Tony *aracılığıyla* diğerleriyle, hatta Philip'le ilişki kuruyordun."

"Oh, Stuart'ın aptalca fikri – bunu hiç tutmadım," dedi Pam.

"Kullanılmak mı?" diye araya girdi Tony. "Kullanıldığımı mı düşünüyorsun? Bu konuda hiç şikayetçi değilim – böyle kullanılmaya her zaman hazırım."

"Hadi Tony," dedi Rebecca, "oyun oynamayı bırak. Küçük kafanla düşünmeyi kes."

"Küçük kafa mı?"

"Çükün!"

Tony şehvetli bir şekilde gülünce Rebecca haykırdı, "Seni serseri, ne demek istediğimi biliyorsun! Yalnızca beni kötü konuşturmaya çalışıyorsun. Ciddi ol biraz Tony, fazla zamanımız kalmadı. Gerçekten Pam'le olanlardan etkilenmediğini söylüyor olamazsın."

Tony gülümsemeyi kesti. "Şey, birden terk edilmek ... biliyorsunuz, fırlatılıp atılmak. Ama hâlâ umudum var."

"Tony," dedi Rebecca. "Bir kadınla ilişki kurma üzerinde hâlâ çok çalışman gerekiyor. Yalvarmayı bırak – bu çok sıkıcı. Seni istedikleri biçimde kullanabileceklerini söylediğini duyuyorum, çünkü onlardan istediğin yalnızca tek bir şey var: yatmak. Bu kendini küçültmek oluyor – onları da tabii."

"Tony'yi kullandığımı sanmıyorum," dedi Pam. "Her şey karşılıklı gibi göründü bana. Ama dürüst olmak gerekirse o sırada fazla düşünmedim. Yalnızca otomatik pilota bağladım."

"Benim uzun zaman önce yaptığım gibi. Otomatik pilot," dedi Philip yumuşak bir şekilde.

Pam irkildi. Philip'e birkaç saniye baktı, sonra bakışlarını yere indirdi.

"Sana bir sorum var," dedi Philip.

Pam başını kaldırmayınca ekledi, "*Sana* bir sorum var Pam."

Pam başını kaldırıp onun yüzüne baktı. Diğer üyeler birbiriyle bakıştı.

"Yirmi dakika önce 'akademik hayatla ilgili *düş kırıklığı*'ndan söz ettin. Ama birkaç hafta önce üniversiteye başvurduğunda felsefeyi ciddi olarak düşündüğünü, hatta Schopenhaer üzerinde çalıştığını söylemiş-

tin. Eğer öyleyse şu soruyu sormak istiyorum: *o yıkıcı öğretmen ben olabilir miyim?"*

"Senin kötü bir öğretmen olduğunu *asla* söylemedim," diye karşılık verdi Pam. "En iyi öğretmenlerimden biriydin."

Philip şaşkınlıkla ona baktı.

"Ne hissettiğini söyle Philip," dedi Julius.

Philip yanıt vermeyi reddedince Julius, "Pam'in söylediği her şeyi, her sözcüğü hatırlıyorsun. Sanırım senin için çok önemli o."

Philip sessiz kalmaya devam etti.

Julius, Pam'e döndü. "Senin sözlerini düşünüyordum – Philip'in en iyi öğretmenlerinden biri olduğunu söylemeni. Bu senin düş kırıklığı ve ihanete uğramışlık hissini ikiye katlamış olmalı."

"Amin. Teşekkürler, Julius, her zaman isabetlisin."

Stuart Pam'in sözlerini tekrarladı, "*En iyi öğretmenlerinden biri!* Bu kesinlikle şaşkına çevirdi beni. Philip'e bu kadar ... bu kadar cömert bir şey söylemen beni çok şaşırttı. Bu çok büyük bir adım."

"Bundan fazla bir anlam çıkarmayın," dedi Pam. "Julius çok doğru bir şey söyledi: eğer ille de bir anlam çıkarmamız gerekiyorsa, iyi bir öğretmen olmasının yaptığını daha da rezil bir hale getirdiğini söyleyebilirim."

Gill'in kendisi ve Pam'le ilgili yorumlarını içtenlikle kabul eden Tony bir sonraki oturumu doğrudan Pam'e seslenerek açtı. "Bu ... biraz garip olacak, ama bir şey saklıyordum. Bizim hakkımızda, kendimi, itiraf ettiğimden daha kötü hissettiğimi söylemek istiyorum. Sana kötü bir şey yapmadım – sen ve ben ... ah birlikte ... seks konusunda karşılıklı anlaştık, ama şimdi ben *persona non grata* oldum–"

"*Persona* non grata [istenmeyen kişi]," diye fısıldadı Philip yumuşak bir şekilde.

"Persona non grata," diye tekrarladı Tony. "Ve cezalandırıldığımı hissediyorum. Artık yakın değiliz ve bunu özlüyorum galiba. Bir zamanlar arkadaştık, sonra sevgili olduk ve şimdi ... sanki ... belirsiz bir durumdayız ... aramızda hiçbir şey yok ... benden kaçıyorsun. Ve Gill haklı: herkesin ortasında terk edilmek berbat bir şeydi. Şu an senden hiçbir şey almıyorum – ne yatak, ne arkadaşlık."

"Oh Tony, çok üzgünüm. Biliyorum. Bir hata yaptım –ben-biz– bunu hiç yapmamalıydık. Durum benim için de zor."

"Peki kaldığımız yere geri dönmeye ne dersin?"

"Geri dönmek mi?"

"Yalnızca arkadaş olalım, hepsi bu. Gruptan sonra görüşelim, buradaki diğerleri gibi, dostum Philip hariç." Tony uzanıp Philip'in omzunu dostça sıktı. "Biliyorsun, grup hakkında konuşmak, bana kitapları anlatman falan filan."

"Bu çok yetişkince olur," dedi Pam. "Ve ... benim için bir ilk olacak – genellikle bir ilişkiden sonra patırtılı bir şekilde ayrılırım."

Bonnie araya girdi, "Merak ediyorum da Pam, acaba dostça bir girişimi cinsel bir davet diye algılamasından korktuğun için mi Tony'yle mesafeni koruyorsun."

"Evet, kesinlikle, bu önemli bir neden. Tony bazen tek amaçlı olabiliyor."

"Eh," dedi Gill. "Bunun açık bir çözümü var: yalnızca havayı temizle. Onunla açık konuş. Belirsizlik işleri daha da kötü yapıyor. Birkaç hafta önce grup bittikten sonra belki yeniden bir araya gelebileceğiniz olasılığını ortaya attığını duydum – bu gerçek miydi, yoksa düş kırıklığını hafifletmenin sahte bir yolu mu? Bu yalnızca suyu bulandı-

rıyor. Tony'yi umutlandırıyor."

"Evet, haklısın!" dedi Tony. "Birkaç hafta önce gelecekte yeniden bir araya gelebileceğimiz olasılığı hakkında söylediklerin benim için çok önemliydi. Bu olasılığı açık tutmak için her şeyi dengede tutmaya çalışıyorum."

"Ve," dedi Julius, "bunu yaparken, bu grup ve ben senin için hâlâ varken, kendin üzerinde çalışma olasılığından vazgeçiyorsun."

"Biliyorsun, Tony," dedi Rebecca, "bir kadınla yatmak dünyadaki en önemli şey, *tek* şey değildir."

"Biliyorum, biliyorum, bu yüzden bugün bu konuyu açtım. Beni rahat bırakın."

Kısa bir sessizlikten sonra Julius, "Tony, bu konuda çalışmaya devam et," dedi.

Tony Pam'e döndü. "Gill'in söylediklerini yapalım –havayı temizleyelim– yetişkinler gibi. Ne istiyorsun?"

"Daha önce olduğumuz yere geri dönmek. Birden itirafta bulunarak seni utandırdığını için beni affetmeni istiyorum. Sen değerli bir adamsın Tony ve senden hoşlanıyorum. Geçen gün üniversitedeki öğrencilerimin şu terimi kullandığını duydum, *düzüşen-arkadaşlar* –belki biz de öyleydik ve o zamanlar eğlenceliydi, ama şimdi veya gelecekte iyi bir fikir değil – grup önce geliyor. Artık başka şeyler üzerinde çalışmaya yoğunlaşalım."

"Benim için tamamdır. Ben varım."

"Böylece özgür kaldın Tony," dedi Julius. "Artık son zamanlarda sakladığın, kendin, Pam ve grup hakkındaki bütün düşüncelerini açabilirsin."

Geriye kalan oturumlarda özgür kalan Tony gruptaki enstrümantal rolüne geri döndü. Pam'in Philip'e karşı duygularıyla baş etmesinde ısrar etti. Pam'in Philip'i bir öğretmen olarak övmesinin ardından potansiyel bir ilerleme kaydedilemediği için, gruptaki herkesi bağışlayabilirken Philip'e karşı öfkesini neden sıcak tuttuğu konusunda bastırdı.

"Dediğim gibi," dedi Pam. "Rebecca, Stuart veya Gill gibi diğerlerini bağışlamak çok daha kolay, çünkü suçlarının kurbanı ben değildim. Yaptıkları şey yüzünden benim hayatım değişmedi. Buradakileri bağışlayabilirim, çünkü pişmanlık gösterdiler ve her şeyin ötesinde değiştiler.

"Ben de değiştim. Şu anda davranışı değil, ama kişiyi bağışlamanın gerçekten mümkün olduğuna inanıyorum. Değişmiş bir Philip'i affedebileceğime inanıyorum. *Ama o değişmedi.* Julius'u neden affedebildiğimi soruyorsunuz – eh, ona bir bakın, vermekten hiç vazgeçmiyor. Ve eminim hepiniz fark etmişsinizdir ki, bize son bir sevgi armağanı veriyor: bize nasıl ölmemiz gerektiğini öğretiyor. Eski Philip'i biliyorum ve burada oturanla aynı adam olduğunu kanıtlayabilirim. Eğer bir değişiklik varsa bile biraz daha soğuk, daha ukala ve gösterişli olduğunu söyleyebilirim."

Kısa bir duraklamadan sonra ekledi, "Ve ondan gelen bir özrün de sakıncası olmazdı."

"Philip değişmedi mi?" dedi Tony. "Bence sen görmek istediğin şeyi görüyorsun. Eskiden kovaladığı onca kadın – *bu* değişti." Philip'e döndü. "Bunu gerçekte söylemedin, ama değişti. Değil mi?"

Philip başıyla onayladı. "Hayatım çok farklı – oniki yıldır hiçbir kadınla birlikte olmadım."

"Sen buna *değişiklik demiyor musun?*" diye Pam'e sordu Tony.

"Ya da reform?" diye ekledi Gill.

Pam yanıt veremeden Philip söze girdi. "Reform mu? Hayır, bu doğru değil. *Reformasyon* fikri bu değişimde bir rol oynamadı. Biraz daha açıklayayım: hayatımı ya da burada ifade edildiği şekliyle seks bağımlılığımı ahlaki bir kararlılık yardımıyla değiştirmedim. Hayatım acı verdiği için değiştirdim – artık dayanılmaz olduğu için."

"Son adımı nasıl attın? Bardağı taşıran son damla olayı var mıydı?" diye sordu Julius.

Philip Julius'a yanıt verip vermeme konusunda tereddüt etti. Sonra derin bir nefes alıp mekanik bir sesle konuşmaya başladı: "Bir gece olağanüstü güzellikle bir kadınla alemden sonra eve dönüyordum. İstediğim her şeyi aldığımı düşündüm. Tıka basa dolmuştum. Arabadaki cinsel sıvının kokusu boğucuydu. Her şey kadın kokuyordu: hava, ellerim, saçlarım, giysilerim, nefesim. Sanki kadın parfümüyle banyo yapmıştım. Ve o anda, zihnimin ufkunda onu görebiliyordum – arzum yeniden güç kazanmaya, başını yeniden göstermeye başlıyordu. *İşte* o andı. Birden hayatım midemi bulandırdı ve kusmaya başladım. Ve o zaman," Philip Julius'a döndü, "mezar taşımda nasıl bir yazı bulunmasını istediğimi sorduğun aklıma geldi. Schopenhauer'in haklı olduğunu *o* zaman fark ettim: hayat sonsuz bir işkencedir ve arzu söndürülemez. İşkence çarkı sonsuza dek dönecekti; çarktan atlamanın bir yolunu bulmalıydım ve işte o zaman hayatımı yeniden şekillendirmeye başladım."

"Ve o zamandan beri işliyor, öyle mi?" diye sordu Julius.

"Şimdiye kadar, gruba kadar işledi."

"Ama artık çok daha iyisin, Philip," dedi Bonnie. "Çok daha ilgilisin, sana yaklaşmak eskiye göre daha mümkün. Gerçeği söyleyeyim buraya ilk geldiğinde ... benim ya da başka birinin danışman olarak

sana başvurabileceğini hayal bile etmezdim."

"Ne yazık ki burada 'ilgili olmak' demek herkesin mutsuzluğunu paylaşmak anlamına geliyor," diye karşılık verdi Philip. "Bu da benim acımı ikiye katlıyor. Bana söyler misiniz bu 'ilgili olmak' nasıl yararlı olabilir? Ben 'hayatın içindeyken' perişandım. Son oniki yıldır hayatın ziyaretçisiyim, geçen gösteriyi seyrediyorum ve" –söylediklerini vurgulamak için parmaklarını açıp ellerini havaya kaldırıp indirdi– "sükunet içinde yaşadım. Ve bu grup beni bir kez daha 'hayatın içinde' olmaya zorluyor, bir kez daha acı çekiyorum. Birkaç hafta önceki grup toplantısından sonra çektiğim acıyı size anlatmıştım. Eski dengemi kazanamadım."

"Bence senin mantığında bir hata var, Philip," dedi Stuart. "Ve bu senin 'hayatın içinde' olmak ifadenle ilgili."

Bonnie söze daldı, "Ben de aynı şeyi söyleyecektim. Senin hiçbir zaman hayatın içinde olduğunu sanmıyorum. Gerçekten sevgi dolu bir ilişki yaşadığını hiç söylemedin. Hiç erkek arkadaşın olduğunu duymadım ve kadınlara gelince de onlara karşı yalnızca avcı olduğunu kendin söyledin."

"Bu doğru mu Philip?" diye sordu Gill. "Hiç gerçek bir ilişkin olmadı mı?"

Philip başını iki yana salladı. "Etkileşimde bulunduğum herkes bana acı verdi."

"Annen baban?" diye sordu Stuart.

"Babam mesafeli biriydi ve sanırım kronik depresyondaydı. Ben onüç yaşımdayken intihar etti. Annem birkaç yıl önce öldü, ama yirmi yıldır onunla yabancı gibiydik. Cenazesine katılmadım."

"Kız ya da erkek kardeşin?" diye sordu Tony.

Philip başını iki yana salladı. "Tek çocuğum."

"Biliyor musun, aklıma ne geldi?" dedi Tony. "Çocukken annemin pişirdiği çoğu şeyi yemezdim ve her zaman, '*Bunu sevmiyorum,*' derdim. O da her zaman, '*Hiç tadına bakmazsan sevmediğini nereden bileceksin?*' Senin hayat tarzın bana bunu hatırlattı.

"Pek çok şey saf mantık yoluyla bilinebilir. Örneğin geometri. Veya insan acı dolu bir deneyimi kısmen yaşar ve gerisini tahmin edebilir. Ve insan başkalarının deneyimlerine bakabilir, onları okuyabilir ya da gözleyebilir."

"Ama senin esas adamın Schopenhauer, kendi bedenine bakmanın –ne demiştin?– anlık deneyimlerine güvenmenin çok önemli olduğunu söylemiyor muydu?"

"Aracısız deneyimler."

"Doğru. *Aracısız deneyimler*. Bu durumda sen ikinci el bilgilerle büyük bir karar verdiğini söylemiş olmuyor musun – yani kendi aracısız deneyimlerine dayanmayan bilgilerle?"

"Ne demek istediğini anladım, Tony ama o 'itiraf günü' oturumundan sonra aracısız deneyim kotamı doldurdum."

"Yine o oturuma geri döndün Philip. Senin için dönüm noktası olmuş gibi," dedi Julius. "Belki o gün sana neler olduğunu anlatmanın zamanı gelmiştir."

Philip daha önce olduğu gibi durakladı, derin bir nefes aldı, ardından o oturumdan sonra yaşadıklarını yöntemli bir biçimde anlatmaya başladı. Huzursuzluğunu ve zihnini susturma tekniklerini kullanamayışım anlatırken gözle görülür şekilde huzursuzlandı. Sonra zihinsel enkazının uzaklaşmayıp zihnine çöreklendiğini anlatırken alnında ter boncukları belirdi. O kaba, açgözlü benliğinin yeniden ortaya çıkışını tarif ederken soluk kırmızı gömleğinin koltuk altlarında ıslak lekeler belirdi ve ter damlaları burnundan ve çenesinden damla-

yıp boynundan aşağıya doğru süzüldü. Oda çok sessizdi; herkes Philip'ten sözcük ve su sızmasına büyülenmiş gibi bakıyordu.

Philip durakladı, yeni bir derin nefes alıp devam etti: "Düşüncelerim tutarlılığını kaybetti, hayaller karmakarışık bir şekilde zihnime üşüştü: uzun zaman önce unuttuğum hatıralar. Pam'le olan iki cinsel ilişkimi hatırladım. Ve onun yüzünü gördüm, şimdiki değil, onbeş yıl önceki yüzünü olağandışı bir canlılıkla gördüm. Çok aydınlıktı; onu tutmak istedim ve ..." Philip hiçbir şeyi saklamayı düşünmüyordu, ne ham kıskançlığını, ne Pam'e sahip olmaya dair mağara adamı zihniyetini, Temel Reis kollarıyla Tony ile olan ilişkisinin hayalini bile, ama şu anda terden sırılsıklamdı. Ayağa kalkıp odadan çıkarken, "Sırılsıklam oldum; çıkmalıyım," dedi.

Tony peşinden koştu. Üç ya da dört dakika sonra ikisi birlikte odaya geri döndüler. Philip Tony'nin San Francisco Giants kazağını giymişti, Tony'nin üzerinde dar siyah tişörtü vardı.

Philip kimseye bakmadan yerine çökercesine oturdu. Bitkin olduğu belliydi.

"Onları canlı geri getir," dedi Tony.

"Evli olmasaydım az önce yaptığınız şey yüzünden ikinize de âşık olurdum çocuklar," dedi Rebecca.

"Ben müsaitim," dedi Tony.

"Yorum yok," dedi Philip. "Bugünlük bu kadar yeter – suyum çıktı."

"Suyun mu çıktı? Philip bu senin ilk esprin. Bayıldım," dedi Rebecca.

Bazı insanlar kendi zincirlerini gevşetemeseler de arkadaşlarını kurtarabilirler.[α]

–Nietzsche

39

Şöhret, En Sonunda

Schopenhauer'in şöhret hasretinden fazla kötülediği çok az şey vardı. Ama ah, şöhrete nasıl da hasretti!

Rastgele gözlemlerin, makalelerin, aforizmaların toplandığı ve ölümünden dokuz yıl önce, 1851'de tamamlanan iki ciltlik son kitabı *Parerga ve Paralipomena*'da şöhret önemli bir rol oynuyor. Derin bir başarı ve rahatlama hissiyle kitabı bitirip, "Dolmakalemimi kurulayıp, 'gerisi sessizlik' diyeceğim,"[β] dedi.

Ama bir yayıncı bulmak çok zordu: öteki okunmayan kitaplarından büyük paralar kaybeden eski yayıncılarından hiçbiri kitabına el sürmüyordu. Başyapıtı *İstenç ve Tasarım Olarak Dünya* bile birkaç tane satmıştı ve yalnızca tek bir sıkıcı eleştiri almıştı. Sonunda 1853'te, sadık "misyonerlerinden" biri Berlin'deki bir kitapçıyı 750 kopya basmaya ikna etti. Schopenhauer kitabından on kopya alacaktı, ama telif ücreti alamayacaktı.

Parerga ve Paralipomena'nın ilk cildi kendilik değeri hissinin nasıl

---

[α] Nietzsche, *Thus Spake Zarathustra*, s. 83.

[β] Bryan Magee, *Philosophy of Schopenhauer*, s. 25.

kazanıp sürdürüleceğine dair çarpıcı bir makaleler üçlüsünden oluşuyordu. İlk makale olan "İnsan Nedir," yaratıcı düşüncenin nasıl bir içsel zenginlik hissiyle sonuçlandığını anlatıyordu. Böyle bir yol benlik saygısı getirmekte ve bizim sonsuz cinsel arayışlar, seyahat ve şans oyunları arayışı içine girmemize neden olan temel boşluk ve hayattan bıkma hissinin üstesinden gelmemize yardımcı olmaktadır.

İkinci makale olan "İnsan Neye Sahiptir," içsel yoksulluğu telafi etmek için kullanılan en önemli tekniklerden birini dikkatle inceler: sonunda insanın kendi mallarının malı haline gelmesine neden olan sonsuz mal birikimi.

Şöhretle ilgili görüşlerini en açık biçimde ifade eden makalesi, "İnsan Neyi Temsil Eder" adlı üçüncü makalesidir. İnsanın kendilik değeri veya içsel erdemi en önemli malıyken, ikincil olan şöhret yalnızca bu erdemin gölgesidir. "Gerçekten önemli olan şöhret değil, onu nasıl hak ettiğimizdir...." Bir insanın gerçek mutluluğu kendisinden sonra gelenlerin onun hakkında bir şeyler bilmesi değil, yüzyıllar boyunca üzerinde düşünülmeyi ve korunmayı hak eden düşünceler geliştirmesidir." İçsel değerimize dayanan kendilik saygısı bizden alınamayacak olan kişisel özerkliği sağlar –gücümüz dahilindedir– oysa şöhret gücümüz dahilinde değildir.

Şöhret arzusundan kurtulmanın kolay olmadığını biliyordu; bunu "etimizdeki acı veren inatçı bir dikeni çıkarmaya"[β] benzetiyordu ve "Şöhret susuzluğu akıllı adamlar tarafından bir kenara konacak en son şeydir," diyen Tacitus'la aynı fikirdeydi. Ve kendisi de şöhreti hiçbir

---

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 397, 399 / Bölüm 4, "What a Man Represents."

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 1, s. 358 / Bölüm 4, "What a Man Represents."

zaman bir kenara bırakamamıştı. Yazıları başarısızlığı yüzünden duyduğu buruklukla doluydu. Kendisinden ya da çalışmasından bir şekilde söz edilmiştir diye gazete ve dergileri düzenli olarak araştırıyordu. Ne zaman bir yolculuğa çıksa gazeteleri tarama işini en sadık misyoneri Julius Frauenstädt'a bırakıyordu. Görmezden gelinmesiyle ilgili durmadan şakalar yapmasına rağmen sonunda ömründe şöhreti hiç tanıyamayacağı gerçeğine teslim oldu. Kitabının daha sonraki girişlerinde, açıkça, kendisini keşfedecek sonraki kuşaklara sesleniyordu.

Derken düşünülemeyen şey gerçek oldu. *Parerga ve Paralipomena*, şöhretin peşinde koşmanın budalalığını anlattığı kitabı onu ünlü yaptı. Bu son çalışmasında kötümserliğini yumuşattı, yakınmalarını kesti ve nasıl yaşanması gerektiğine dair akıllıca talimat verdi. Hayatın "dünyanın yüzeyindeki küflü bir tabaka"[α] ve "hiçliğin mesut istirahatında işe yaramaz, rahatsız edici bir bölüm"[β] olduğuna dair inancını hiç yitirmese de *Parerga ve Paralipomena*'da daha pragmatik bir yol izledi. Başka seçeneğimiz yok, dedi, hepimiz yaşamaya mahkûmuz ve mümkün olduğunca az acıyla nasıl yaşamamız gerektiğini düşünmeliyiz. Mutluluğu her zaman olumsuz bir durum –acının yokluğu– olarak görüyordu. (Schopenhauer Aristoteles'in düsturuna çok değer veriyordu: "Sağduyululer zevke değil, acısızlığa ulaşmaya çabalarlar."[χ])

Buna uygun şekilde, *Parerge and Paralipomena* nasıl bağımsız düşünüleceği, şüpheciliğin ve mantığın nasıl korunacağı, doğaüstü ya-

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 3 / Bölüm 1, "On the Fundamental View of Idealism."

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 299 / 156.

[χ] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 517 / "Εἰζεαυτον – Maxims and Favourite Passages."

tıştırıcılardan nasıl kaçınılacağı, kendimiz hakkında nasıl iyi düşüneceğimiz, riske attıklarımızı nasıl düşük tutacağımız, kaybedilecek şeylere nasıl bağlanmaktan kaçınacağımız konularında dersler verir. "Herkesin hayatın büyük kukla oyununda oynaması ve bizi harekete geçiren ipleri hissetmesi"[α] gerekmesine rağmen yine de, sonsuzluk yönünden hiçbir şeyin önemli olmadığı –her şeyin geçtiği– şeklindeki bir filozofun yüksek bakış açısını sürdürmede büyük bir rahatlık vardır.

Parerga ve Paralipomena yeni bir tonu bize tanıtır. Varoluşun trajik ve berbat acısını vurgulamaya devam ederken bağlılık boyutunu da ekler – acımızın ortaklığı aracılığıyla önlenemez bir şekilde birbirimize bağlanırız. Büyük insansevmez, dikkate değer bir bölümde iki ayaklı hayvan yoldaşlarına karşı daha yumuşak, hoş görülü bir bakış açısı sergiliyor.

> Bir insan ve diğeri arasındaki gerçekten uygun hitap şekli Sir, Mösyö yerine ... *acı çeken yoldaşım* olmalıdır. Bu kulağa ne kadar garip gelse de gerçeklere uygundur, diğer insanı doğru bir ışık altına oturtur ve bize en gerekli şeyin, herkesin ihtiyaç duyduğu ve bu nedenle de birbirine borçlu olduğu, komşusuna göstereceği hoşgörü, sabır, tahammül ve sevgi olduğunu bize hatırlatır.[β]

Birkaç satır sonra çağdaş bir psikoterapi kitabının giriş cümlesi olarak çok işe yarayacak bir düşünceyi ekler.

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 420 / § 206.

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 304, 305 / § 156, 156a. Ayrıca bkz. *Parerga and Paralipomena. Kleine philosophische Schriften von Arthur Schopenhauer*. Zweiter Band: *Arthur Schopenhauer: Samtliche Werke*, ed. Paul Deussen, Fenfter Band (Munich: R. Riper, 1913), s. 330-31.

> Her insan kusurunu, hatasını ve suçunu hoşgörüyle karşılamalı, karşımızda yalnızca kendi kusurlarımız, hatalarımız ve suçlarımız olduğunu akıldan çıkarmamalıyız. Çünkü bunlar yalnızca bizim de bir parçası olduğumuz insanlığın hatalarıdır ve bundan dolayı hepimizin içinde aynı kusurlar vardır. Sırf o sırada bizde görünmüyorlar diye bu suçlar yüzünden başkalarına kızmamalıyız.[α]

Parerga ve Paralipomena büyük bir başarı kazandı ve daha popüler isimler altında (*Pratik Bilgelik Üzerine Aforizmalar, Öğütler ve Düsturlar, Hayatın Bilgeliği, Schopenhauer'in Yaşayan Düşünceleri, Edebiyat Sanatı, Din: Bir Diyalog*) ayrı ayrı basılan birkaç derlemenin ortaya çıkmasını sağladı. Kısa süre içinde Schopenhauer'in sözleri bütün eğitimli Alman halkının dilindeydi. Komşu Danimarka'da bile Kierkegaard 1854'te günlüğün, "Bütün edebiyat dedikoduları, gazeteciler ve yazarlar S'yle meşgul olmaya başladı,"[β] yazdı.

Sonunda basında övgüler çıktı. Arthur'un neredeyse doğum yeri olacak olan Büyük Britanya, saygıdeğer *Westminister Review*'da çıkan bütün eserlerini kapsayan çarpıcı bir eleştiriyle (başlığı, "Alman Felsefesinde Putkırıcılık"tı) onu onurlandıran ilk ülke oldu. Kısa bir süre sonra Alman basını İngiliz eleştirinin çevirisini yayımladı ve eleştiri Almanya'da daha çok okundu. Fransa ve İtalya'da hızla benzeri yazılar çıktı ve Schopenhauer'in hayatı çarpıcı şekilde değişti.

Meraklı ziyaretçiler filozofu öğle yemeğinde görmek için akın akın Englisher Hof'a geldiler. Richard Wagner orijinal *Nibelungen Yüzüğü* librettosunu bir ithafla gönderdi. Üniversiteler onun çalışmalarını öğretmeye başladı, bilginlerin kurduğu dernekten üyelik için

---

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 305 / bölüm 11, § 156a.

[β] Bryan Magee, *Philosophy of Schopenhauer*, s. 26.

davetiye göndermeye başladı, postayla övgü dolu mektuplar geldi, önceki yazıları kitapçılarda yeniden ortaya çıktı, yürüyüşlerinde kasabalı onu selamlamaya başladı ve evcil hayvan mağazaları Schopenhauer'inki gibi kanişler satmaya başladı.

Schopenhauer'in memnuniyeti ve sevinci çok açıktı. "Eğer bir kedi okşanırsa mırlar; eğer bir adam övülürse aynı şekilde kaçınılmaz olarak tatlı bir memnuniyet ve sevinç hissi yüzüne yansır,"[α] diye yazdı. Şunu umut ediyordu, "Şöhretimin sabah güneşi ışınlarıyla hayatımın akşamını aydınlatacak ve kasvetini dağıtacak."[β] Ünlü heykeltraş Elisabeth Ney büstünü yapmak için dört haftalığına Frankfurt'a gelince Arthur mırladı, "Evimde bütün gün çalışıyor. Ben eve gelince birlikte kahve içiyoruz, kanepede birlikte oturuyoruz ve evliymişiz gibi hissediyorum."[χ]

Hayatının en iyi yıllarından beri –Le Havre'da Blesimaire ailesiyle birlikte geçirdiği iki yıl– Arthur ev hayatından böyle duyarlı ve mesut bir şekilde söz etmemişti.

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena,* cilt 1, s. 353 / Bölüm 4, "What a Man Represents."

[β] Schopenhauer, *Manuscript Remains,* cilt 4, s. 517 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 36.

[χ] Safranski, *Schopenhauer,* s. 348.

> Hayatının son dönemindeki hiçbir insan, samimiyse ve bütün melekeleri yerindeyse, her şeyi yeniden yaşamak istemez. Bunu yapmaktansa tamamen yok olmayı tercih eder.[α]

40

Sondan bir önceki toplantıya üyeler birbirine zıt duygularla geldiler: bazıları grubun yaklaşan sonu yüzünden kederleniyor, bazıları yarım kalan kişisel çalışmalarını düşünüyor, bazıları sanki zihinlerine kazımak istercesine Julius'un yüzüne dikkatle bakıyordu ve hepsi merakla Philip'in bir önceki oturumda açıkladıklarına Pam'in tepkisini bekliyordu.

Ama Pam onları tatmin etmedi; onun yerine çantasından bir kağıt çıkarıp yavaşça açtı, sesli olarak okudu:

> Bir marangoz gelip, "marangozluk sanatı hakkında bir ders vermemi dinle,"[β] demez. Onun yerine bir ev için sözleşme yapıp evi inşa eder....
>
> Aynı şeyi kendiniz için yapın: bir insan gibi yiyin; bir insan gibi için ... evlenin, çocuk yapın, kent hayatına katılın, hakaretlere ve insanlara hoşgörü göstermeyi öğrenin."

Sonra Philip'e dönerek, "Bil bakalım bu kimin tarafından yazılmış?" diye sordu.

Philip omuz silkti.

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 1, s. 324 / § 59.

[β] Pierre Hadot, *Philosophy as a Way of Life: Spiritual Exercises from Socrates to Foucault*, ed., Arnold Davidson, çev. Michael Chase (Oxford: Blackwell, 1995).

"Senin adamın Epiktetos. Bu yüzden getirdim. Ona hayran olduğunu biliyorum – Julius'a mesellerinden birini getirmiştin. Neden ondan alıntı yapıyorum? Yalnızca geçen hafta Tony, Stuart ve diğerleri tarafından senin hiç 'hayatın içinde' olmadığına dair söyledikleri şeylere katılıyorum. Bence görüşünü desteklemek için filozoflardan keyfine göre alıntı yapıyorsun ve–"

Gill hemen sözünü kesti. "Pam, bu bizim sondan bir önceki toplantımız. Eğer yine senin Philip'i-alt et tiratlarından biri olacaksa bunun için zamanım olduğunu sanmıyorum – bu çok yorucu. Bana yapmamı söylediğin şeyi yap. Gerçekçi ol ve duyguların hakkında konuş. Philip'in geçen hafta söylediklerine karşı güçlü tepkilerin olmalı."

"Hayır, hayır, beni dinleyin," dedi Pam hemen. "Bu Philip'i-alt et şeyi değil. Amacım farklı. Demir soğuyor. Philip'e işe yarayacak bir şey söylemeye çalışıyorum. Bence hayattan kaçışını filozoflardan seçici olarak aldığı destekle kötüleştirmiş. İhtiyacı olduğunda Epiktetos'tan alıntı yapıyor ve istemediğinde aynı Epiktetos'u görmezden geliyor."

"Bu önemli bir nokta, Pam," dedi Rebecca. "Parmağını önemli bir noktaya koyuyorsun. Biliyor musun, kullanılmış kitaplar satan bir dükkândan *Schopenhauer'ın Bilgeliği* adlı kağıt kapaklı küçük bir kitap aldım ve birkaç gecedir onu okuyorum. Bazı kısımları muhteşem, bazı yerleri çok insafsız. Dün gece okuduğum bölüm beni sersem etti. Eğer bir mezarlığa gidersek mezar taşlarına vurmamızı ve orada oturan ruhlara tekrar yaşamak isteyip istemediklerini sormamızı söylüyor. Hepsi bunu kesin bir biçimde reddedermiş." Philip'e döndü. "Sen buna inanıyor musun?" Yanıt vermesini beklerken devam etti, "Eh, ben inanmıyorum. Benim adıma konuşmuyor. Kontrol etmek is-

tiyorum. Burada bir oylama yapabilir miyiz?"

"Ben yeniden yaşamak isterdim. Hayat tam bir sürtük, ama zevkli de," dedi Tony. Grupta bir "ben de" korosu oluştu. "Ben bir nedenle tereddüt ediyorum," dedi Julius. "Bir kere daha Miriam'ın ölümünün acısına katlanma fikri yüzünden; ama öyle bile olsa evet derdim. Yaşamayı seviyorum." Yalnızca Philip sessizdi.

"Üzgünüm," dedi. "Schopenhauer'le aynı fikirdeyim. Hayat baştan sona acıyla dolu. Hayat hiç olmasaydı daha iyi olurdu."

"*Kimin için* daha iyi olurdu?" diye sordu Pam. "Schopenhauer'i mi kastediyorsun? Çünkü bu odadakiler için olmadığı belli."

"Schopenhauer görüşünde yalnız değil. Milyonlarca Budisti düşünün. Budha'nın dört büyük hakikatinin birincisinin hayatın acı çekmek olduğunu söylediğini hatırlayın."

"Bu ciddi bir yanıt mı Philip? Ne oldu sana? Ben öğrenciyken felsefi savlar üzerinde zekice dersler verirdin. Ne tür bir sav bu? Duyuru yoluyla hakikat mi? Otoriteye başvurma yoluyla hakikat mi? Dinin tarzı bu, ama sen mutlaka Schopenhauer'in ateizmini izliyorsundur. Ve hiç aklına geldi mi, Schopenhauer kronik depresyondaydı ve Buddha da insan acılarının en yaygın olduğu bir dönemde yaşadı –salgın hastalıklar, açlık– ve gerçekten de hayat o zamanlar çoğu insan için kelimenin tam anlamıyla acı çekmek demekti? Hiç düşündün mü–"

"*Bu* ne tür bir felsefi sav?" diye karşılık verdi Philip. "Üniversitede ikinci sınıfa gelmiş ortalamanın üstündeki her öğrenci yaradılış ile geçerlilik arasındaki farkı bilir."

"Durun, durun," diye araya girdi Julius. "Bir dakikalığına durup durumu kontrol edelim." Grubu taradı. "Sizler son birkaç dakika hakkında neler hissediyorsunuz?"

"İyi gidiyor," dedi Tony. "Gerçekten dövüşüyorlardı. Ama yastıklı eldivenlerle."

"Doğru, sessiz bakışlar ve gizli hançerlerden daha iyi," dedi Gill.

"Evet, bunu çok daha fazla sevdim," diye onayladı Bonnie. "Pam ve Philip arasında kıvılcımlar uçuşuyordu, ama soğuk kıvılcımlar."

"Bence de," dedi Stuart. "Son birkaç dakikaya kadar."

"Stuart," dedi Julius. "Buradaki ilk oturumunda karının seni telgraf çeker gibi konuşmakla suçladığını söylemiştin."

"Evet, bugün sözlerin biraz yetersiz. Birkaç fazla sözcük sana bir zarar vermez," dedi Bonnie.

"Doğru. Belki biraz geri çekiliyorum ... biliyorsunuz, bu sondan bir önceki oturum. Emin olamıyorum – üzgün değilim; her zaman olduğu gibi duygularımdan anlam çıkarmalıyım. Ama bildiğim bir şey var Julius. Benimle ilgilenmeni, bana seslenmeni, benim yanımda kalmanı seviyorum. Buna ne dersin?"

"Harika, buna devam et. Pam ve Philip'in konuşmalarından 'son dakikalara kadar' hoşlandığını söyledin. Son dakikalar için ne söyleyeceksin?"

"Başta iyi niyetli gibi geldi – daha çok aile kavgası gibi. Ama Philip'in son yorumu – kötü bir anlam taşıyordu. "Üniversite de ikinci sınıfa gelmiş ortalamanın üstünde her öğrenci' kısmını kastediyorum. Bundan hoşlanmadım Philip. Bu küçümseyici bir sözdü. Bunu bana söylemiş olsaydın hakarete uğradığımı hissederdim. Ve tehdit edildiğimi – üstelik ne anlama geldiğini bile bilmiyorum."

"Stuart'la aynı fikirdeyim," dedi Rebecca. "Söyle Philip, duyguların nelerdi? Pam'e hakaret etmek istedin mi?"

"Hakeret etmek mi? Hayır, kesinlikle hayır. Yapmak istediğim son şeydi bu," diye karşılık verdi Philip. "Demirin artık o kadar kız-

gın olmadığını söylediğinde kendimi *yukarı kaldırılmış* ya da *rahat bırakılmış* hissettim – doğru sözcüğün ne olduğundan emin değilim. Bakalım, başka ne var? Epiktetos'un yazısını bana getirmedeki amaçlarından birinin beni tuzağa düşürüp kafamı karıştırmak olduğunu biliyorum. Bu çok açıktı. Ama o meseli getirdiğimde Julius'un bana ne dediğini aklımdan çıkarmadım – çabamdan memnun olduğunu ve davranışımın arkasındaki ilgiyi gördüğünü söylemişti."

"Burada bir Julius numarası çekeyim," dedi Tony. "Senin bir şey söylemek isterken sözcüklerinin tamamen başka bir sonuca yol açtığını mı söylemek istiyorsun?"

Philip şaşırmış görünüyordu.

"Yani," dedi Tony, "Pam'e hakaret etmenin dünyada istediğin son şey olduğunu söyledin. Ama yaptığın tam olarak buydu, değil mi?"

Philip isteksizce başıyla onayladı.

Tony sorgulamada zafer kazanmış bir avukat gibi devam etti, "Demek ki niyetinle davranışını aynı sayfaya getirmen gerekiyor. Birbiriyle *tutarlı* olmalılar – doğru sözcüğü kullandım mı?" Tony Julius'a baktı, Julius başını sallıyordu. "Ve terapide olmanın nedeni *bu*. Tutarlılık terapinin özüdür."

"İyi açıklamaydı," dedi Philip. "Karşılığında söyleyecek bir şeyim yok. Haklısın. Bu yüzden terapiye ihtiyacım var."

"Ne?" Tony kulaklarına inanamıyordu. Julius'a baktı, o da "aferin evlat" anlamında başını sallıyordu.

"Yakalayın beni, bayılacağım," dedi Rebecca kendisini arkaya doğru atarak.

"Ben de," dedi Bonnie ve Gill de kendilerini arkalarına doğru atarak.

Philip etrafındaki baygın numarası yapan grubun yarısına baktı ve

gruba girdiğinden beri ilk kız sırıttı.

Philip danışmanlığa kişisel yaklaşımı konusuna geri dönerek grubun ciddiyetsiz havasına son verdi. "Rebecca'nın Schopenhauer'in mezar taşı yorumuyla ilgili söyledikleri benim ya da bu görüşe dayanan bütün yaklaşımların geçersiz olduğunu ima ediyor. Şunu unutmayın diye tekrar ediyorum ki, Julius'un tedavi edemediği ciddi bir hastalıkla yıllarca boğuştum ve ancak yolumu Schopenhauer'inkine uydurarak iyileştim."

Julius birden Philip'i destekledi. "İyi bir iş çıkardığını inkâr etmiyorum. Bugün çoğu terapist seks bağımlılığından kendi kendine kurtulmanın olanaksız olduğunu söyleyecektir. Çağdaş tedavi, bireysel terapi ve oniki adımlık ilkelerin yanı sıra haftada birkaç kez grup oturumlarından oluşan yapılandırılmış bir iyileşme programını içeren uzun dönemli –yıllarca süren– bir çalışmayı gerektiriyor. Ama o zamanlar böyle bir program yoktu ve açıkçası olsaydı bile senin uygun bulacağından kuşkuluyum."

"Bu yüzden," diye devam etti Julius, "başarının olağanüstü olduğunu kaydetmek istiyorum: kontrolden çıkmış dürtülerini kontrol ettiğin teknikler, elimden gelenin en iyisini yapmama rağmen benim sunduğum her şeyden daha iyi işledi."

"Senin elinden geleni yapmadığını hiç düşünmedim," dedi Philip.

"Ama bir sorum var Philip, yöntemlerinin artık modası geçmiş olması olasılığı var mı?"

"Modası ... ne?" diye sordu Tony.

"Modası geçmiş," diye fısıldadı Tony'nin yanında oturan Philip. "Başka bir deyişle *eskimiş, emekliye ayrılmış.*"

Tony başıyla teşekkür etti.

"Geçen gün bunu sana nasıl anlatacağımı düşünürken aklıma bir

görüntü geldi," diye devam etti Julius. "Yakındaki nehrin şiddetli su baskınlarından korunmak için etrafına yüksek bir duvar inşa edilmiş antik bir şehri düşün. Yüzyıllar sonra nehir çoktan kurumuş olmasına rağmen şehir kaynaklarının büyük bölümünü bu duvarın bakımını sürdürmeye harcar."

"Yani problem yok olduktan sonra bile bazı çözümleri kullanmaya devam etmekten söz ediyorsun – yara iyileştikten sonra bile bandaj takmaya devam etmek gibi," dedi Tony.

"Kesinlikle," dedi Julius. "Belki bandaj daha iyi bir benzetme – konuya çok iyi uyuyor."

"Ben yaramın iyileştiğine katılmıyorum," dedi Philip ikisine de. "Bunun kanıtı için bu gruptaki aşırı rahatsızlığıma bakmanız yeterli."

"Bu iyi bir ölçü değil," dedi Julius. "Yakınlık, duygularını doğrudan ifade etme, geribeslem alıp kendini açma konularında çok az deneyimin var. Bu senin için yeni bir şey; yıllardır inzivadaydın ve ben seni bu güçlü gruba attım. Elbette bu rahatsızlık verecek. Ama ben açıktaki problemden, cinsel zorlantından söz ediyorum – bence o artık yok oldu. Yaşlandın, çok şey yaşadın, belki dingin üreme organları diyarına vardın. Güzel bir yer, sıcak güneşli bir iklim. Ben orada yıllarca rahat yaşadım."

"Bence," dedi Tony. "Schopenhauer seni iyileştirdi, ama artık Schopenhauer tedavisinden kurtulman gerek."

Philip yanıt vermek için ağzını açtı, ama sonra kapatıp Tony'nin sözlerini düşündü.

"Bir şey daha var," diye ekledi Julius. "Gruptaki stresini düşündüğünde, geçmişindeki bir kişiyle rastlantısal karşılaşmanın verdiği acı ve suçluluk duygusunu da unutma."

"Ben Philip'in suçluluk duygusuna dair bir şey söylediğini duyma-

dım."

Philip Pam'e bakarak hemen yanıt verdi. "Çektiğin acı dolu yıllar hakkında *şimdi* bildiklerimi *o zaman* bilseydim, *yaptığım şeyi asla yapmazdım*. Daha önce dediğim gibi benim yoluma çıktığın için şanssızsın. O zaman ben olan insan sonuçları düşünmüyordu. Otomatik pilottu – o insan otomatik pilottu."

Pam başıyla onaylayıp Philip'in bakışlarını yakaladı. Philip bir an için bakmaya devam edip sonra Julius'a döndü. "Gruptaki bireylerarası ilişki stresinin büyüklüğü konusunda söylemek istediklerini anladım, ama bunun resmin yalnızca küçük bir parçası olduğunda ısrar ediyorum. Temel yönelimlerimiz burada çelişiyor. Başka varlıklarla ilişki kurarken stres yaşandığını kabul ediyorum. Ve bunun bir ödülü de olabilir – bu son noktayı senin için söylüyorum, ben kendim böyle bir ödül almadım. Yine de varolma durumunda trajedi ve acı çekmenin olduğuna inanıyorum. Yalnızca iki dakika için Schopenhauer'den bir alıntı yapmama izin ver."

Philip yanıt beklemeden başını tavana kaldırıp anlatmaya başladı:

> Başta insan hiç mutlu değildir, ama bütün zamanını kendisini mutlu edeceğini sandığı bir şeyin peşinde çabalayarak geçirir; hedefine nadiren ulaşır ve ulaştığında da yalnızca düş kırıklığına uğrar: sonunda bir enkaz gibidir ve limana yelken direkleri ve donanımları yok olmuş bir şekilde gelir. Ve o zaman mutluluğu ya da mutsuzluğu hepsi birdir; çünkü hayatı yok olmakta olan mevcut andan başka bir şey değildir; ve artık bu hayatı bitmiştir.[α]

Kısa bir sessizlikten sonra Rebecca, "Bu sözler içimi ürpertti," dedi.

[α] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 284 / § 144.

"Ne demek istediğini anlıyorum," dedi Bonnie.

"Sinirleri gergin bir İngilizce profesörü gibi konuştuğumu biliyorum," dedi Pam, bütün gruba seslenerek. "Ama tumturaklı konuşmaların sizi yanlış yönlendirmesine izin vermeyin. Bu alıntı Philip'in baştan beri söylediklerine önemli bir şey katmıyor; yalnızca daha inandırıcı bir şekilde söylüyor. Schopenhauer iyi bir üslûbu olan bir dahiydi ve bütün filozoflardan daha iyi yazıyordu. Nietzsche hariç elbet – kimse ondan daha iyi yazmadı."

"Philip, temel yönelimlerimize karşı yorumunu söylemeni istiyorum," dedi Julius. "Birbirimizden senin düşündüğün kadar ayrı olduğumuzu sanmıyorum. İnsan durumunun trajedisi konusunda senin ve Schopenhauer'in söylediği şeylerin çoğuna itiraz etmiyorum. Ama *bu konuda ne yapacağız* sorusunu sorduğumuzda ben doğuya, sen batıya gidiyorsun. Nasıl yaşayacağız? Ölümlülüğümüzde nasıl yüzleşeceğiz? Yalnızca, kayıtsız bir evrene atılmış, önceden belirlenmiş bir amacı olmayan hayat türleri olduğumuz bilgisiyle nasıl yaşayacağız?

"Bildiğin gibi," diye devam etti Julius, "felsefeyle çoğu terapistten daha fazla ilgileniyor olmama rağmen bu konuda bir uzman değilim. Ancak hayatın bu basit gerçeklerinden kaçınmamakla birlikte Schopenhauer'den tamamen farklı sonuçlara ulaşan diğer cesur düşünürleri tanıyorum. Özellikle Schopenhauer'in kötümser teslimiyetine karşın hayata katılmayı savunan Camus, Sartre ve Nietzche'yi düşünüyorum. En iyi bildiğim Nietzsche. Biliyorsun teşhisim ilk konduğunda ve panik haldeyken *İşte Böyle Dedi Zerdüşt*'ü açtım. Bu hem yatıştırıcı hem de ilham vericiydi – özellikle de hayatı tekrar yaşamamız teklif edildiğinde yine aynı tarzda yaşamak isteyebileceğimiz şekilde yaşamamızı söyleyen hayatı kutlayan yorumu."

"Bu seni nasıl rahatlattı?" diye sordu Philip.

"Hayatıma baktım ve doğru yaşadığıma karar verdim – *içeride* bir pişmanlık yoktu, kuşkusuz karımı benden alan *dış* olaylardan nefret ettim. Geriye kalan hayatımı nasıl yaşamam gerektiğine karar vermeme yardımcı oldu: bana her zaman tatmin ve anlam veren şeyi yapmaya devam etmeliydim."

"Sen ve Nietzsche konusunu bilmiyordum, Julius," dedi Pam. "Melodramatik olsa da her zaman en sevdiğim kitaplar arasında bulunan *Zerdüşt* kendimi sana daha yakın hissetmeme neden oldu. Sana orada en sevdiğim sözü söyleyeyim. Zerdüşt diyor ki, *'Bu hayat muydı? Eh, o zaman bir kere daha!'* Hayata sarılan ve hayattan kaçanlardan – Hindistan'daki Vijay'ı düşünüyorum– tiksinen insanlara bayılıyorum. Kişisel sütunuma asacağım bir sonraki yazı, Nietzsche'nin bu sözü ile Schopenhauer'in mezar taşı yazısı olacak; okuyanların aralarında tercih yapmalarını isteyebilirim. Bu hayır diyenleri dağıtacaktır."

"Aklımda paylaşmak istediğim bir şey daha var." Pam yüzünü Philip'e döndü. "Son oturumdan sonra seni çok düşündüğüm açık olmalı. Yaşamöyküsü üzerine bir ders veriyorum ve geçen haftaki okumalarımda Erik Erikson'ın Martin Luther yaşamöyküsünde şaşırtıcı bir paragrafla karşılaştım. Şöyle bir şeydi: *'Luther kendi nevrozunu evrensel bir hastalığa yükseltti ve sonra kendisi için çözemediğini dünya için çözmeye çalıştı.'* Bence Schopenhauer de Luther gibi ciddi biçimde bu hataya düştü ve sen de onun yolunu izledin."

"Belki," diye karşılık verdi Philip yatıştırıcı bir tarzda, "nevroz sosyal bir yapıdır ve farklı mizaçlar için farklı türde terapilere ve felsefelere ihtiyaç duyabiliriz – diğerlerine yaklaşarak yenilenenler için bir yaklaşım, zihnin hayatını seçenler için başka bir yaklaşım. Örneğin Budist meditasyon inzivalarına çekilen sayısız insanı düşün."

"Bu bana sana söylemeye çalıştığım bir şeyi hatırlatıyor, Philip,"

dedi Bonnie. "Bence senin Budha görüşünde bir eksik var. Ben dikkatin yalnızlığa değil, dışarıya –sevgi dolu nezaket ve bağlılığa– yönlendirildiği Budist inzivalarına katıldım. İyi bir Budist aktif olabilir, dünyada olabilir, hatta politik açıdan bile aktif olabilir – hepsi başkalarını sevmenin hizmetindedir."

"Senin seçici hatanın insan ilişkilerini de kapsadığı açık hale geliyor," dedi Julius. "Başka bir örnek verecek olursak: birkaç filozofun ölüm ve yalnızlık üzerine söylediklerini anlattın, ama bu filozofların –Yunanlı filozofları düşünüyorum– *philia*'nın, arkadaşlığın neşeli yanları hakkındaki görüşlerini hiç anlatmadın. Kendi süpervizörlerimden birinin bana Epikuros'tan bir alıntı yaptığını hatırlıyorum, arkadaşlığın mutlu bir hayat için en önemli unsur olduğunu ve yakın bir arkadaş olmadan yemek yemenin bir aslan ya da kurdun hayatını yaşamak olduğunu söylemişti. Ve Aristoteles'in arkadaş –diğerinde daha iyiyi ve daha sağlamı destekleyen– tanımı benim ideal terapist tanımıma yakın."

"Philip," diye sordu Julius, "bütün bunlar karşısında ne hissediyorsun? Bir kerede çok fazla şey mi yıkıyoruz üstüne?"

"Büyük filozoflardan, Montaigne hariç hiçbirinin evlenmediğini – o da ailesine karşı o kadar kayıtsızdı ki, kaç çocuğu olduğundan emin değildi– söyleyerek kendimi savunmak istiyorum. Ama geriye yalnızca bir oturum kaldığına göre bunun ne anlamı var ki? İzlediğim yolun tamamı, danışman olarak yapmayı planladığım her şey tehdit altındayken yapıcı bir şekilde dinlemek zor oluyor."

"Kendim için konuşacak olursam bu doğru değil. Katkıda bulunabileceğin, buradaki üyelere kattığın çok şey var. Doğru mu?" Julius grubu taradı.

Gayretli baş sallamaların ardından Julius sözlerine devam etti:

"Ama eğer danışman olacaksan sosyal dünyaya girmelisin. Sana başvuracak insanların çoğunun bireylerarası ilişkilerinde yardım isteyeceğini ve eğer bir terapist olarak kendini desteklemek istiyorsan bu konularda bir uzman olman gerektiğini sana hatırlatmak isterim – bunun başka yolu yok. Gruba şöyle bir bak: herkes çatışmalı ilişkileri yüzünden bu gruba girdi. Pam hayatındaki erkeklerle olan problemleri yüzünden, Rebecca görüntüsü diğer insanlarla olan ilişkisini etkilediği için, Tony Lizzy'yle yaşadığı karşılıklı olarak yıkıcı olan ilişkisi ve sık sık başka insanlarla kavga etmesi yüzünden gruba girdi ve bu durum buradaki herkes için geçerli."

Julius tereddüt etti, sonra bütün üyeleri dahil etmeye karar verdi. "Gill evlilik çatışması yüzünden gruba girdi. Stuart karısı kendisini terk etmeyle tehdit ettiği için, Bonnie de yalnızlığı ve kızı ve eski kocasıyla olan problemleri yüzünden. Ne demek istediğimi anlıyor musun, ilişkileri görmezden gelemezsin. Ve unutma, sana süpervizyon vermeden önce gruba girmende ısrar etmemin nedeni de buydu."

"Belki benim için umut yoktur. Geçmişte ve gelecekte ilişki kurabileceğim adayların listesi boş. Ne ailem, ne arkadaşlarım ne de sevgilim var. Yalnızlığıma değer veriyorum, ama yalnızlığımın boyutları sanırım sizi şoke ederdi."

"Gruptan sonra birkaç kez sana bir şeyler yemek isteyip istemediğini sordum," dedi Tony. "Her zaman reddettin ve ben hep bunun nedeninin başka planlar olduğunu sandım."

"Oniki yıldır kimseyle yemek yemedim. Belki aceleyle yenen öğle yemekleri sandviçleri. Onun dışında gerçek bir yemek yemedim kimseyle. Haklısın Julius, galiba Epikuros benim bir kurt gibi yaşadığımı söylerdi. Birkaç hafta önce benim çok rahatsız olduğum oturumun ardından zihnimde dolaşan düşüncelerden biri hayatım için inşa etti-

ğim düşünce malikanesinin soğuk olduğuydu. Grup sıcak. Senin evin sıcak, ama benim diğer bütün yerlerim buz gibi. Ve aşka gelince, benim için tamamen yabancı bir şey."

"Bize anlattığın o kadınlar, yüzlercesi," dedi Tony. "Biraz sevgi geçmiştir aranızda. Hissetmiş olmalısın. Bazıları seni sevmiş olmalı."

"Bu çok uzun zaman önceydi. Beni sevdilerse bile ben onlardan kaçmak için elimden geleni yaptım. Bir sevgi hissetiyseler bile bu bana, gerçek bana yönelik bir sevgi değildi – davranışıma, tekniğime yönelik bir sevgiydi."

"Gerçek sen kim Philip?" diye sordu Julius.

Philip'in sesi ciddileşti. "Seninle ilk tanıştığımızda yaptığım işi hatırlıyor musun? Bir soykırımcıydım – kendi hormonlarını kullanarak böcekleri öldürmenin ya da onları kısırlaştırmanın bir yolunu bulmuş zeki bir kimyagerdim. Bu ironiye ne dersin? Hormon silahlı katil."

"Gerçek sen?" diye ısrar etti Julius.

Philip doğrudan Julius'un gözlerinin içine baktı: "Bir canavar. Bir avcı. Yalnız. Bir böcek öldürücü." Gözleri yaşla doldu. "Kör öfkeyle dolu. Dokunulmaz. Beni tanıyan hiç kimse beni sevmedi. Hiç. Kimse beni *sevemezdi*."

Birden Pam ayağa kalkıp Philip'e doğru yürüdü. Tony'ye yer değiştirmelerini işaret etti. Philip'in yanına oturdu, elini ellerinin arasına aldı ve yumuşak bir sesle, "Ben seni sevebilirdim, Philip. Sen o güne kadar gördüğüm en güzel, en muhteşem adamdın. Beni bir daha görmeyi reddettikten sonra seni haftalarca aradım ve sana yazdım. Seni sevebilirdim, ama sen kirlettin–"

"Şşttt." Julius uzanıp susturmak için Pam'in omzuna dokundu. "Hayır Pam, oraya girme. İlk bölümde kal. Tekrar et."

"Seni sevebilirdim."

"Ve sen ..." diye kışkırttı Julius.

"Ve sen benim gördüğüm en güzel adamdın."

"Tekrar," diye fısıldadı Julius.

Philip'in elini hâlâ bırakmayan ve onun gözlerinden yaşlar boşaldığını gören Pam tekrarladı," Seni sevebilirdim Philip. Sen benim gördüğüm en güzel adamdın ..."

Bunun üzerine Philip ellerini yüzüne götürüp ayağa kalktı, odadan dışarı fırladı.

Tony hemen kapıya yöneldi. "Benim işim."

Ayağa kalkan Julius Tony'yi durdurdu. "Hayır, Tony, benim sıram." Dışarı çıkınca Philip'in koridorun sonunda duvara dönük durduğunu gördü. Yüzünü koluna koymuş hıçkırarak ağlıyordu. Kolunu Philip'in omzuna atarak, "İçini boşaltman çok güzel, ama geri dönmeliyiz," dedi.

Philip daha yüksek sesle ağlayarak ve kendini toparlamaya çalışarak derin nefesler alırken başını iki yana salladı.

"Geri dönmelisin oğlum. Buraya bunun için geldin, bu an için, şimdi bunu boşa harcayamazsın. Bugün çok iyi çalıştın – bir terapist olmak için yapman gerektiği gibi. Oturumun bitmesine yalnızca birkaç dakika kaldı. Yalnızca benimle gelip diğerleriyle birlikte otur. Seninle ilgileneceğim."

Philip uzanıp bir an, kısacık bir an için elini Julius'un elinin üstüne koydu, sonra kendini toparlayıp Julius'la birlikte gruba döndü. Philip otururken Pam onu rahatlatmak için koluna dokundu ve diğer yanında oturan Gill omzunu sıktı.

"*Sen* nasılsın Julius?" diye sordu Bonnie. "Yorgun görünüyorsun."

"Kafam harika, bu grubun yaptığı şeye hayranım – bu grubun bir parçası olduğum için çok memnunum. Fiziksel olarak evet, hasta ve yorgun olduğumu kabul etmeliyim. Ama bir sonraki oturumumuz için yeterince malzemem var."

"Julius," dedi Bonnie. "Son oturum için bir tören pastası getirsek olur mu?"

"Kesinlikle, istediğiniz türde havuçlu pasta getirebilirsiniz."

Ama resmi bir vedalaşma oturumu olmadı. Ertesi gün Julius şiddetli baş ağrılarının pençesine düştü. Birkaç saat içinde komaya girdi ve üç gün sonra öldü. Grup pazartesi günü her zamanki saatinde kafeteryada buluşup sessiz bir keder içinde havuçlu pasta yedi.

Kısa süre sonra kurtlann bedenimi yiyeceği düşüncesine dayanabiliyorum, ama felsefe profesörlerinin benim felsefemi kemirdikleri düşüncesi ürpermeme neden oluyor.[α]

41

Ölüm Arthur Schopenhauer'e Gelir

Schopenhauer ölümle hayatı boyunca her şeyle yüzleştiği gibi yüzleşti – aşırı derecede aklı başında bir şekilde. Doğrudan ölüme bakarken hiç geri çekilmedi, doğaüstü inançlar merhemine hiç teslim olmadı, hayatının sonuna kadar mantığa bağlı kaldı. Mantığa dayanarak önce kendi ölümümüzü keşfettiğimizi söyledi: başkalarının ölümünü gözlüyor ve kıyaslama yoluyla ölümün bize de geleceğini fark ediyoruz. Ve yine mantık yoluyla, ölümün bilincin sonlanması ve benliğin geri dönüşü olmayan şekilde yok olması biçimindeki açık sonuca ulaşıyoruz.

Schopenhauer ölümle yüzleşmenin iki yolu olduğunu söyler: mantık yoluyla ya da bilincin sürdüğü ve sıcak ötedünya umudunu taşıyan din ve yanılsama yoluyla. Bu nedenle ölüm gerçeği ve korkusu derin düşüncenin babası, felsefe ve dinin annesidir.

Schopenhauer hayatı boyunca ölümün her yerde ve her an hazır bulunuşuyla mücadele etmiştir. Yirmi yaşlarında yazdığı ilk kitabında şöyle diyordu: "Bedenlerimizin hayatı yalnızca ölmekte olmanın aralıksız bir biçimde önlenişi, ölümün ertelenişidir.... Aldığımız her ne-

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains,* cilt 4, s. 393, "Senilia," § 102.

fes sürekli olarak bizi etkileyen ölümü engeller, bu şekilde her saniye ölümle mücadele ederiz."[α]

Ölümü nasıl tasvir ediyordu? Çalışmalarında ölümle yüzleşme metaforları bol miktarda bulunur; biz otlakta hoplayıp zıplayan koyunlarız ve ölüm kaprisli bir şekilde içimizden birini seçen bir kasap. Ya da tiyatroda oyunun başlaması için heveslenen çocuklarız ve ne yazık ki bize neler olacağının farkında değiliz. Ya da biz kayalardan ve girdaplardan kaçmak için gemimizi enerjik bir şekilde kullanan denizcileriz, bu süre zarfında nihai korkunç gemi kazasına doğru gittiğimizin farkında değiliz.

Hayat döngüsü tarifleri her zaman önlenemeyen biçimde umutsuz bir yolculuğu içeriyordu.

> Başlangıcımız ve sonumuz arasında ne fark var![β] İlkinde arzunun çılgınlığı ve tensel zevkin coşkunluğu söz konusu; ikincisinde ise bütün organların tahribatı ve cesetlerin küflü kokusu. Doğumdan ölüme giden yol iyilik ve hayattan zevk alma anlamında hep aşağıya doğru gidiyor; mesut şekilde hayal kuran çocukluk, neşeli gençlik, zahmetli yetişkinlik, kırılgan ve genellikle acınası yaşlılık, son hastalığın işkencesi ve sonunda ölümün acısı. Varoluş, sonuçları yavaş yavaş daha da belirgin hale gelen yanlış bir adım gibi görünmüyor mu?[χ]

Kendi ölümünden korkuyor muydu? Son yıllarında ölüm konusunda büyük bir sakinlik gösteriyordu. Bu dinginliği nereden geliyordu? Eğer ölüm korkusu her yerde varsa, bütün hayatımız boyunca peşimizi bı-

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 1, s. 311 / § 57.

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 288 / § 147.

[χ] Schopenhauer'in ölüm ile ilgili son düşünceleri için bkz. Safranski, *Schopenhauer*, s. 348.

rakmıyorsa, ölüm bu kadar korkunçsa ve onu zaptetmek için çok sayıda din ortaya çıkmışsa, yalnız başına olan ve dinsel inancı bulunmayan Schopenhauer ölümün kendisi için dehşetini nasıl yatıştırıyordu?

Yöntemleri ölüm kaygısı kaynaklarının entelektüel çözümlenişine dayanıyordu. Ölümden yabancı olduğu ve onu tanımadığımız için mi korkuyoruz? Eğer öyleyse hata yaptığımızı, çünkü ölümün sandığımızdan çok daha fazla tanıdık olduğunu söylüyordu. Hem uykumuzda veya bilinçsizlik durumunda ölümü her gün tadıyorduk, hem de dünyaya gelmeden önce hepimiz varolmama halini yaşadığımız ebediyetten geçmiştik.

Ölümden kötü olduğu için mi korkarız? (Ölümün yaygın tarifindeki korkunç ikonografiyi düşünün.) Schopenhauer burada da yanlış yaptığımızı söylüyor: "Var olmamayı kötü olarak görmek saçma: çünkü her kötülüğün, her iyilik gibi varoluşu ve bilinci varsayması gerekir.... Özlenemeyecek şeyi kaybetmenin kötü bir şey olmadığı açıktır."[α] Ve bizden hayatın acı çekmek anlamına geldiğini ve aslında kendi içinde kötü olduğunu aklımızdan çıkarmamızı ister. Durum böyleyken kötü bir şeyi kaybetmek nasıl kötü olabilirdi ki? Ölümün bir lütuf, iki ayaklı hayvanların varlığının önlenemez acısını dindiren bir rahatlama olarak görülmesini söylüyordu. "Ölümü çoğu zaman olduğu gibi korku ve titremeyle değil, arzu edilen ve mutlu bir olay olarak karşılamalıyız."[β] Hayat, saadet dolu var olmayışımızı kesintiye uğrattığı için yerilmelidir ve bu bağlamda şu tartışmalı iddiasında

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 467 / Bölüm 41, "On Death and Its Relation to the Indestructibility of Our Inner Nature."

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 322 / § 172a.

bulunur: "Eğer mezarlara tık tık diye vurup ölülere yeniden yaşamayı isteyip istemeyeceklerini sorsak başlarını sallarlardı."[α] Platon, Sokrates ve Voltaire'den de benzer alıntılar yapmıştır.

Schopenhauer mantıklı iddialarına ek olarak mistisizmin sınırından geçen bir öneri getirir. Bir tür ölümsüzlükle flört eder (ama evlenmez). Ona göre içsel doğamız tahrip edilemezdir, çünkü biz hayat gücünün, istencin, sürekli olarak var olan kendi-içindeki-şeyin tezahüründen başka bir şey değilizdir. Bu nedenle ölüm gerçek yok oluş değildir; anlamsız hayatımız sona erdiğinde zamanın dışında yatan birincil yaşam gücüne yeniden kavuşacağız.

Ölümden sonra hayat gücüne yeniden katılma fikri belli ki Schopenhauer'e ve pek çok okuruna (örneğin Thomas Mann ve hayali roman kahramanı Thomas Buddenbrooks) rahatlık sağlamıştı, ama süregiden bir kişisel benlik içermediği için çoğunluğa yalnızca ürpertici bir rahatlık sağlamaktadır. (Thomas Buddenbrooks'un yaşadığı rahatlık bile kısa sürelidir ve birkaç sayfa sonra geçer.) İki Yunanlı filozof arasında kurguladığı bir diyalog,[β] Schopenhauer'in bu inançlardan ne kadar rahatlık sağladığı sorusunu ortaya atmıştır. Bu konuşmada Philalethes, Thrasymachos'u (su katılmadık bir kuşkucu), bireyin tahrip edilemez özü yüzünden ölümün korkunç olmadığına inandırmaya çalışmaktadır. Her bir filozof o kadar bilinçli ve güçlü bir şekilde akıl yürütür ki, okur, yazarın duygularının hangi yönde olduğunu anlayamaz. Sonunda kuşkucu Thrasymachos ikna olmaz ve son sözler söylenir.

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 465 / Bölüm 41, "On Death and Its Relation to the Indestructibility of Our Inner Nature."

[β] İki Yunanlı filozof arasındaki diyalog için bkz. Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 279 / § 141.

Philalethes: "Var olmak istiyorum dediğin zaman bunu söyleyen yalnızca sen değilsindir. Bunu her şey söyler, en ufak bilinci olan her şey. Bu bireyin değil varoluşun kendisinin çığlığıdır.... Yalnızca kendinin ve var oluşunun gerçekte ne olduğunu, yani evrensel yaşama isteği olduğunu güzelce kabul et, o zaman bütün bu soru sana çocukça ve saçma görünecektir.

Thrasymachos: Bütün filozoflar gibi çocuksu ve saçma olan sensin ve eğer benim yaşımdaki bir adam böyle aptallarla onbeş dakika konuşuyorsa yalnızca eğlendirdiği ve zaman geçirmeme yardım ettiği içindir. Katılmam gereken başka işler var, bu yüzden hoşça kal.[α]

Schopenhauer'in ölüm kaygısını kendisinden uzakta tutmasının bir yolu daha vardı: ölüm kaygısı, kendini gerçekleştirmenin en çok olduğu yerde en az bulunur. Eğer evrensel tekliğe dayanan görüşü kimilerine göre cılız görünüyorsa, bu son savunmasının gücü konusunda kimsenin kuşkusu yoktur. Ölmekte olan hastalarla çalışan klinisyenler, tam olarak gerçekleştirilmemiş bir hayat yaşayan hastaların ölüm korkusunu daha çok hissettiği gözleminde bulunurlar. Nietzsche'nin ifadesiyle "insanın hayatını tam olarak yaşaması"ndaki gerçekleştirme hissi ölüm kaygısını azaltır.

Ya Schopenhauer? O anlamlı ve doğru bir şekilde yaşadı mı? Görevini yerine getirdi mi? Bu konuda kesinlikle hiç kuşkusu yoktu. Özyaşamöyküsel notlarındaki son yazılarına bakın.

Her zaman kolay bir şekilde ölmeyi ummuşumdur, çünkü hayatı boyunca yalnız olan bir insan yalnızlığını en iyi kendisi değerlendirebilir. İnsan denen iki ayaklı hayvanların acıklı kapasiteleri için hesaplanmış maskaralık ve soytanlıkların arasına çıkmaktansa başladığım yere geri

---

[α] Schopenhauer, *World as Will*, cilt 2, s. 281 / § 141.

dönmenin ... ve görevimi tamamlamanın mutlu bilinciyle hayatımı bitireceğim.[α]

Ve aynı duygu –kendi yaratıcı yolunu takip etmenin gururu– kısa dizelerinde, yazarlığının sonunda, son kitabının son satırlarında da görülüyor.

Yolun sonunda yorgun bir şekilde dikiliyorum
Bitkin alnı defne tacını zor taşıyor
Ama yaptıklarımı memnuniyetle görüyorum
Başkalarının söylediklerinden yılmadan.[β]

Son kitabı *Parerga ve Paralipomena* yayımlandığında şöyle dedi, "Son çocuğumun doğduğunu gördüğüme çok memnunum.[χ] Sanki yirmidört yaşımdan beri taşıdığım bir yük omuzlarımdan kalktı. Bunun ne anlama geldiğini kimse bilemez."

1860 yılı yirmibir Eylül sabahı Schopenhauer'in kahyası kahvaltısını hazırladı, mutfağı topladı, pencereleri açtı ve işlerini görmek için dışarı çıktı. Giderken soğuk banyosunu çoktan almış Schopenhauer'i geniş, havadar, basit döşenmiş oturma odasının divanında okurken bıraktı. Divanın yanındaki siyah ayı postunun üstünde sevgili kanişi Atman yatıyordu. Goethe'nin büyük bir yağlı boya tablosu, birkaç köpek portresi, Shakespeare, Cladius ve kendisinin eski tarz fotoğrafları tam başının üstünde asılıydı. Yazı masasında Kant'ın büstü duruyordu. Köşedeki masada, genç Schopenhauer'i felsefe okumaya

---

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 517 / "Ειζεαυτον [Kendim Hakkında]," § 38.

[β] Schopenhauer, *Parerga and Paralipomena*, cilt 2, s. 658 / "Finale."

[χ] Bryan Magee, *Philosophy of Schopenhauer*, s. 25.

teşvik eden filozof Christoph Wieland'ın büstü vardı. Bir başka köşe masasında ise Budha'nın altın kaplama bir heykeli duruyordu.

Düzenli olarak ziyaretine gelen doktoru kısa bir süre sonra oturma odasına girdi ve onu divanın kenarına yaslanmış buldu. "Akciğer felci" (akciğerde tıkanma) onu acısızca bu dünyadan almıştı. Yüzü bozulmamıştı ve can çekiştiğini göstermiyordu.

Yağmurlu bir gündeki cenaze töreni, küçük kapalı morgdaki çürümüş ceset kokusu yüzünden çoğundan daha nahoştu. On yıl önce Schopenhauer cesedinin hemen gömülmeyip çürüme başlayana kadar morgda en az beş gün tutulmasını istediğine dair açık talimat vermişti – bu belki insansevmezliğinin son bir gösterisiydi veya canlılık halinin geçici olarak durması korkusuydu. Kısa süre içinde morg o kadar sıkışık ve hava o kadar pis bir hal aldı ki, avukatı Wilheml Gwinner övgü dolu uzun ölüm ilanını okumaya başlarken toplanmış insanlardan bazıları odadan çıkmak zorunda kaldı:

> Hayatı boyunca aramızda yaşayan, ama aramızda bir yabancı olarak kalan bu insan nadir duygulara sahipti. Buradaki hiç kimse ona kan bağıyla bağlı değil; yaşadığı gibi yalnız başına öldü.[α]

Schopenhauer'in mezarı ağır bir Belçika granitiyle kaplandı. Vasiyetinde mezar taşına yalnızca adının yazılmasını istemişti – "Arthur Schopenhauer, daha fazlası değil, ne tarih, ne yıl, ne tek bir hece."

Mütevazı mezar taşının altında yatan adam çalışmalarının kendisinin yerine konuşmasını istiyordu.

[α] Karl Pisa, *Schopenhauer*, (Berlin: Paul Neff Verlag, 1977), s. 386.

İnsanoğlu benden hiç unutmayacağı birkaç şey öğrendi.[α]

42

Üç Yıl Sonra

Öğleden sonra güneşi Cafe Florio'nun geniş sürgülü açık pencerelerinden içeri giriyordu. Antika müzik kutusundan yayılan *Seville Berberi*'nden aryalara kapuçino için süt kaynatan espresso makinesinin tıslaması eşlik ediyordu.

Pam, Philip ve Tony Julius'un ölümünden beri gerçekleştirdikleri haftalık toplantıları için kullandıkları aynı cam kenarı masada oturuyorlardı. Gruptaki diğerleri ilk yıl onlara katılmıştı, ama son iki yılda yalnızca üçü kalmıştı. Philip aryayı dinlemek için sohbetlerine ara verip müziğe eşlik etti. " 'Una voce poco fa,' benim en sevdiğim aryalardandır," dedi, sohbetlerine geri döndüklerinde. Tony onlara halk üniversitesi programından aldığı diplomayı gösterdi. Philip haftada iki akşam San Francisco Satranç Kulübü'nde satranç oynadığını söyledi – babasının ölümünden beri ilk kez rakipleriyle yüz yüze oynuyordu. Pam, Milton uzmanı olan yeni bir erkekle sakin bir ilişki yaşamaya başladığını bildirdi. Ayrıca pazar sabahları Marin'de, Yeşil Vadi'deki Budist törenlerine de katılıyordu.

Saatine baktı. "Şimdi sizin gösteri zamanınız çocuklar." Onları şöyle bir süzdü. "Siz ikiniz yakışıklı adamlarsınız. İkiniz de harika

---

[α] Schopenhauer, *Manuscript Remains*, cilt 4, s. 328, "Spicegia," § 122.

görünüyorsunuz, ama Philip, o ceketin," başını iki yana salladı, "gitmesi gerek –güzel değil– kadife öldü, onbeş yıl oldu, dirsek yamaları ondan da önce. Gelecek hafta alışverişe gidelim." Adamların yüzlerine baktı. "Harika olacaksınız. Endişelenirsen Philip, sandalyeleri hatırla. Julius'un ikinizi de sevdiğini hatırla. Benim de tabii." İkisinin de alnına birer öpücük kondurdu, masaya yirmi dolar bıraktı, "Özel gün, bendensiniz," diyerek dışarı çıktı.

Bir saat sonra yedi üye ilk grup oturumları için Philip'in ofisini doldurdu ve dikkatle Julius'un sandalyelerine oturdu. Philip yetişkinliğinde iki kez ağlamıştı: birisi Julius'un terapi grubunun son toplantısında ve ikincisi de Julius'un dokuz sandalyesini kendisine miras olarak bıraktığını öğrendiğinde.

"Grubumuza hoş geldiniz," dedi Philip. "Her birinizle yaptığımız eleme toplantısında sizi grup işlemleri konusunda yönlendirmeye çalıştık. Şimdi başlama zamanı."

"Hepsi bu mu? Böylece mi? Başka talimat yok mu?" diye sordu, üzerinde dar bir siyah Nike tişört bulunan kısa boylu, zayıf, orta yaşlı Jason.

"İlk grup terapisi seansında ne kadar korktuğumu hatırlıyorum," dedi sandalyesinde öne doğru eğilen Tony. Kısa kollu beyaz gömlek, haki pantolon ve kahverengi ayakkabılarıyla çok şıktı.

"Ben korktuğumu söylemedim," diye karşılık verdi Jason. "Ben rehberlik yetersizliğinden söz ediyorum."

"Peki başlamanıza ne yardım ederdi?" diye sordu Tony.

"Bilgi. Artık dünyayı etrafında döndüren bilgidir. Bunun felsefi danışma grubu olması gerekiyor – ikiniz de filozof musunuz?"

"Ben filozofum," dedi Philip. "Columbia'da doktora yaptım ve Tony de yardımcı liderim, danışmanlık öğrencisi."

"Öğrenci mi? Anlamıyorum. Siz ikiniz burada nasıl iş yapacaksınız?" diye parladı Jason.

"Philip felsefe bilgisiyle işe yarar fikirler ortaya getirecek ve ben de, şey, burada öğrenmek ve elimden geldiğince katkıda bulunmak için buradayım – duygusal erişilebilirlik konusunda ben daha uzmanım. Doğru mu, ortak?"

Philip başıyla onayladı.

"Duygusal erişilebilirlik mi? Bunun ne anlama geldiğini bilmem mi gerekiyor?"

"Jason," diye araya girdi bir başka üye. "Adım Marsha ve bunun grubumuzun ilk beş dakikasında söylediğin beşinci meydan okuyucu söz olduğunu belirtmek istiyorum."

"Ve?"

"Ve sen benim büyük sıkıntı yaşadığım maço-gösterişçi erkeklerden birisin."

"Ve sen de benim başıma bela olan Bayan Müşkülpesent'sin."

"Durun, durun, bir dakikalığına hareketi durduralım," dedi Tony. "Ve grubumuzun ilk beş dakikası konusunda diğer üyelerden geribeslem alalım. Önce, sana bir şey söylemek istiyorum Jason, ve sana da Marsha – bu benim ve Philip'in öğretmenimiz Julius'tan öğrendiğimiz bir şey. Şimdi eminim hepiniz bunun fırtınalı bir başlangıç olduğunu düşünüyorsunuz, ama bu grubun sonuna gelene kadar her birinizin bir diğeri için çok değerli hale geleceğinizi hissediyorum, hem de çok güçlü bir şekilde. Doğru değil mi Philip?"

"Doğru, ortak."

Schopenhauer Tedavisi

Bugünü Yaşama Arzusu

IRVIN YALOM

Usta terapist Irvin Yalom'dan dünyanın ilk gerçek grup terapisi romanı, iki insanın anlam arayışının büyüleyici hikâyesi. Şu ya da bu zamanda hepimiz ölüm karşısında ne yapacağımızı merak etmişizdir. Her zamanki sağlık kontrolünden sonra birden kendi ölümlülüğüyle karşılaşan saygın psikoterapist Julius Hertzfeld'de hayatını ve çalışmalarını gözden geçirmeye başlar. Hastalarının yaşamında kalıcı bir farklılık yaratabilmiş midir? Peki ya başarısız olduğu hastalara ne olmuştur? Daha bilge ve olgun birisi olarak onları kurtarabilecek midir?

Julius eski hastası Philip Slate'i arayıp bulur. Philip için insanlarla ilişki kurmanın tek yolu sayısız kadınla yaşadığı cinsel ilişkilerdi ve Julius'un terapisi de bunu değiştirememişti. Şimdi ise Philip kötümser ve insansevmez filozof Arthur Schopenhauer'i okuyarak kendisini iyileştirdiğini iddia etmektedir. Ve hep olageldiği gibi kendini beğenmiş, diğer insanları umursamayan, kendi içine gömülmüş Philip gerçekten de ustası Schopenhauer'i anımsatmaktadır. Julius ve Philip en sonunda Faustvari bir pazarlık yaparlar. Philip, Schopenhauer öğretecek, buna karşılık da Julius onu terapi grubuna alıp insanlarla ilişki kurma yeteneklerini geliştirmeye çalışacak. Arayış peşindeki bu iki insan acaba birbirlerinin hayatlarını nasıl etkileyecek?

Irvin Yalom bu son romanında Schopenhauer'in psikolojik haya gerçek hikâyesini zarif bir biçimde romanına dahil ederek fe ve hayatı sorguluyor

ISBN 975-997-007-4

9 789759 970079